Christine OCKRENT
Contele de MARENCHES

Consilier de taină al Puterii

UMANITAS

CHRISTINE OCKRENT
CONTELE DE MARENCHES

CONSILIER DE TAINĂ AL PUTERII

Traducere de
ALIDA BURADA

HUMANITAS
BUCUREȘTI, 1992

ALEXANDRE DE MARENCHES. Înrolat la 18 ani într-un regiment de cavalerie. Luptă în Rezistență, trece granița în Spania și este internat într-un lagăr. Apoi, în Africa de Nord, se alătură Regimentului 2 de spahii. Participă la luptele împotriva vestitului Afrika Korps în Maroc. Trece la Biroul Doi al Marelui Stat-Major de la Alger. Face campania din Italia. Serios rănit. Ajunge aghiotantul generalului Juin, care îl readuce în Franța. Asigură legătura dintre Juin, de Gaulle și Eisenhower. În 1946 refuză să-și prezinte candidatura ca deputat, cum îi propusese de Gaulle, și se întoarce acasă. Repune în ordine afacerile familiei și lucrează în industrie pînă în 1970. În același timp, efectuează frecvente stagii ca ofițer de rezervă și îndeplinește numeroase misiuni în Orientul Mijlociu, Orientul Apropiat și Extremul Orient. Urmează, de asemenea, Institutul de Înalte Studii al Apărării Naționale. În 1970, este chemat de Pompidou în fruntea Serviciului de Documentare Externă și Contraspionaj (S.D.E.C.E.), unde rămîne pînă în '81. Mare ofițer al Legiunii de Onoare și unul din foarte puținii străini decorați de regina Angliei cu Ordinul Imperiului Britanic.

CHRISTINE OCKRENT. Licențiată a Institutului de Studii Politice din Paris și a Universității din Cambridge (Marea Britanie). Ziaristă în mass-media internaționale (Comunitatea Europeană, televiziuni americane și franceze — NBC News, CBS News, FR 3, Europe 1, Antenne 2, R.T.L), colaborări la diferite alte televiziuni străine.

Coperta :
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Fotografie de :
IRMELI JUNG

CHRISTINE OCKRENT
COMTE DE MARENCHES
Dans la secret des princes
© Editions Stock, 1986

© Humanitas, 1992, pentru prezenta versiune românească

ISBN 973-28-0330-4

Pentru Lillian
și pentru fiul meu Anselme †

Marenches

„Stabilesc după forme planurile care duc la victorie, dar aceasta scapă muritorilor de rînd. Cu toate că fiecare are ochi pentru a vedea ceea ce este aparent, nimeni nu înţelege cum am creat victoria."

SUN TZI
Arta războiului

Numele de cod : Ave Maria

Pe acest om nu l-aţi văzut şi nu l-aţi auzit niciodată. În viaţa lui n-a făcut declaraţii răsunătoare la televiziune, nu şi-a arătat faţa, nici măcar nu a strecurat aluzii în presă. Cu toate acestea, nici subiectele şi nici verva nu-i lipsesc : mult timp, el a îndeplinit una din cele mai importante şi mai misterioase funcţii în stat. Alexandre de Marenches a condus timp de aproape unsprezece ani serviciile secrete franceze, sub doi preşedinţi : Pompidou şi Giscard d'Estaing. Un record de longevitate pe care i-l recunosc chiar şi colegii săi occidentali de la C.I.A. şi M.I. 6, dar şi un record de independenţă şi de mutism în acest post atît de expus capriciilor politicii şi riscurilor meseriei.

Porecla : Porthos

Are o statură pe măsură. Să adăugăm noblețea lui Athos, manierele lui Aramis, curajul lui d'Artagnan. Patru mușchetari într-unul singur, o comprimare care nu cred să-i displacă, fiindcă cei patru au fost, la vremea lor, cavaleri, pișicheri și mari iubitori ai vieţii. Ce-i drept, puţin cam prea populari şi prea bătători la ochi... Contele de Marenches este, prin gusturi, prin tradiţie, un om discret. Şi prin profesie sau, mai degrabă, prin ocupaţie. Biografia lui oficială încape în cinci rînduri[1], iar această concizie îl încîntă.

Este un senior. Feudalismul şi cruciadele i s-ar fi potrivit mai bine decît republica şi loviturile ei

[1] 1946, ianuarie : ataşat la Statul-Major al Apărării Naţionale (generalul Juin). 1979, 6 noiembrie (de la) : director general al Serviciului de Documentare Externă şi Contraspionaj (S.D.E.C.E.). 1981, 12 iunie : a părăsit acest post.

secrete, chiar dacă multe valori coincid cînd se trece dincolo de etichetele politice. Dintr-o anumită tradiție a aristocrației el păstrează, cu un arhaism nu chiar lipsit de cochetărie, disprețul pentru bani și pentru simulacrele puterii, simțul luxului și al umorului, gustul pentru femeile frumoase și caii de rasă, simțul onoarei și nevoia de a servi. Un sistem de valori care se armonizează cu o viziune asupra lumii coerentă pînă la simplism și totuși subtilă la o privire atentă. Din acest om, pe care nașterea și averea păreau să-l condamne la plăcerile *jet set*-ului internațional, destinul a făcut un luptător în Rezistență, un soldat, un emisar și un agent secret în serviciul a trei bărbați care au întruchipat Franța : Juin, de Gaulle, Pompidou. Nu este de stînga, respinge dreapta, nu este un intelectual, nu este un politician și nici un monden, ci un om de reflecție și de acțiune. Înțelege în felul său să servească Franța și Occidentul, ale căror cauze se confundă pentru el într-un singur cuvînt : libertate. Interlocutorii săi sînt președinții, regii și puternicii acestei lumi, cărora acceptă să le fie sfetnic. Lumea, pentru el, se împarte în roșu și albastru : totalitarism contra democrație.

Din această analiză el și-a făcut o meserie.

Ce meserie ? Organizator al loviturilor secrete ale Republicii, al acțiunilor de spionaj, de răpiri și asasinate ? General al unei armate care trece prin ziduri, făptuitoare de mici vitejii și mari tîmpenii, ca în cărțile unui John Le Carré ? Patron al unei întreprinderi burdușite de electronică, luîndu-se la întrecere în bărbăție și eleganță cu eroul lui Ian Fleming ? Braț din umbră, pătat de combinațiile în stil franțuzesc pe care puterea politică le încredințează cu plăcere unor specialiști în pasionantele lovituri sub centură ale lui San Antonio ?

În viziunea noastră despre serviciile secrete abundă clișeele, iar informația nu vine să le risipească. În Franța, nu stă în tradiția și nici în obiceiurile presei să împingă prea departe curiozitatea și rigoarea în explorarea umbrelor puterii. Astfel, scepticismul național este întreținut. Nimeni nu se miră nici măcar de întorsăturile afacerii Greenpeace : conform sonda-

jelor, majoritatea francezilor nu doresc să cunoască adevărul...

În democrație — în altă parte, problema nici nu se pune — informarea și informațiile, prin natura lor, nu fac casă bună. Și atunci dezinformarea și meandrele ei ascund și mai mult realitatea.

Să admitem, deci, că nu știm nimic, sau aproape nimic, despre acest univers al informațiilor, care depășește orizontul nostru. Oscilăm între credulitate și cinism. Da, există oameni care „știu", care manipulează, care complotează într-un mare joc în care noi sîntem pionii. Nu, nu sînt decît niște amărîți, niște mitomani, niște traficanți, care nu influențează cu nimic mersul lucrurilor. Să ne ferim de ziariștii care romanțează, de romancierii care informează și să îndrăgim această ignoranță pe care reușește să o tulbure uneori, în ciuda limitelor și capriciilor lor, insistența mijloacelor de informare.

Și totuși, cîte întrebări, cîte „afaceri", cîte atentate, regimuri care se prăbușesc, oameni care dispar, informații care se cumpără sau se fură... Cine pune bombe, cum sînt hărțuiți teroriștii, putem să ne apărăm împotriva lor ? Ce să facem ca să ne eliberăm ostatecii ? În această lume, a cărei complexitate ne aruncă mănușa în fiecare zi, ce fac serviciile secrete ? La ce servesc ? Tăcere sau șușoteli. Avem dreptul la cîteva crîmpeie de relatări ale foștilor agenți sau ale așa-zișilor agenți, care plătesc polițe obscure. Cît despre șef, pentru un ziarist este mai ușor să ajungă la patronul C.I.A. decît la cel al Piscinei[1]. Raporturile de forță obligă, în democrații cu obiceiuri atît de diferite. Totuși, și într-un caz și în celălalt, trebuie să fii naiv sau ipocrit ca să pretinzi că-i poți face să se confeseze. De zeci de ori, am încercat să mă apropii de domnul de Marenches, să-l conving să abordeze în fața unei camere de luat vederi sau a unui magnetofon cazuri ca Bokassa, Kolwezi, Copernic, Greenpeace... Pentru a obține mai degrabă o lămurire decît un adevăr, mai mult o sugestie decît o convingere, o cheie și nu legătura în totalitate.

[1] Sediul serviciilor secrete franceze, cazarma Tourelles, aflîndu-se peste drum de o piscină. Piscina a ajuns să le desemneze. *(N.t.)*

Alexandre de Marenches acceptă azi să povestească. Să povestească, nu chiar să vorbească. Simțul onoarei îl obligă să tacă mai degrabă decît să mintă în numele așa-zisei rațiuni de stat. Uneori mărturisiri, alteori, în mod deliberat, refuzuri. În această carte, care nu se vrea o anchetă, nici un interogatoriu, ci un dialog, ni se dezvăluie nu atît dedesubturile a două președinții, cît o viziune și drumul unui om. Analiza poate să pară uneori caricaturală. Dar, parcurgînd-o, nimeni nu va rămîne indiferent

CHRISTINE OCKREN

I

UCENICIA

MARENCHES — La sfîrşitul lui '42 aveam douăzeci şi unu de ani şi hotărîsem să plec în Spania. Cu un an înainte, în 1941, mai făcusem o încercare, dar ieşise prost. Trebuia aşadar să trec Pirineii, de data asta împreună cu un grup de vreo douăzeci de persoane. Dintr-o dată, am simţit o ameninţare, un pericol. Cînd un ou se rostogoleşte pe masă, instinctiv îl prinzi în ultimul moment ; acum era la fel. Am înţeles că nu trebuia să mă alătur lor. „Nasometrul", întîmplarea şi norocul joacă un mare rol în viaţă. Majoritatea oamenilor nu vorbesc decît de meritele lor...

Şi bine am făcut. Denunţaţi, au fost prinşi cu toţii, închişi în lagărul de la Val-Carlos, azvîrliţi într-un vagon de vite şi trimişi în fundul unei mine de sare din Polonia. Nimeni nu s-a mai întors de acolo. Am aflat toate astea mai tîrziu.

La căderea nopţii, am părăsit ferma unde stătusem ascuns şi am atacat muntele împreună cu cei trei băieţi pe care-i tocmisem dinainte. Pe atunci, cel mai greu era nu numai să treci graniţa şi să înfrunţi muntele, ci mai întîi să pătrunzi în zona de graniţă. Orice persoană străină de regiune era controlată de nazişti şi de numeroşii lor agenţi. Ascuns sub chiflele şi batoanele din camioneta unui brutar care puţea a gaz, dar totodată mirosea plăcut a pîine, am ajuns la o fermă, într-un sat — Sainte Engrâce — unde, după o aşteptare de patruzeci şi opt de ore, cele trei călăuze au venit să mă ia ca să mă treacă muntele.

Nu eram echipat pentru traversarea Pirineilor în plină iarnă. Aveam încălţăminte bună pentru mersul pe jos, un costum, o cămaşă şi o minunată canadiană,

cumpărată de la Madélios, de care m-am slujit din 1939 şi pe care o mai păstrez şi azi. M-a însoţit peste tot. Cîteodată mă întreb dacă nu cumva eu am însoţit-o pe ea. Asta era tot.

OCKRENT — Eraţi înarmat ?

M. — Nu. Riscul de a fi arestat de forţele de ocupaţie şi de agenţii lor locali era prea mare. Dacă ar fi găsit o armă asupra mea, soarta mi-ar fi fost pecetluită. Oricum, în această aventură o armă nu folosea la nimic. Pentru mulţi spanioli, oricine încerca să ajungă în Anglia, în America sau în Africa traversîndu-le ţara era un duşman. Dar în Spania erau şi oameni cumsecade.

Călăuzele care mă conduceau pe drumurile abrupte înaintau în tăcere. Îmi reveneau în minte istorii legate de aceste locuri, de defileul Ronceveaux, unde fusese atacat Roland. Aflasem că nişte basci — răi, desigur — îşi asasinaseră „turiştii" pentru a-i jefui. Le smulseseră pînă şi dinţii, de aur. Spre ora două noaptea am ajuns la o mie cinci sute de metri, într-un peisaj lunar dominat de o colibă de păstori. Ningea. Ne-am oprit să ne odihnim. Lungit pe o laviţă, i-am văzut pe cei trei basci ieşind „să dea o raită", mi-au zis. După un timp, văzînd că nu se mai întorc, am deschis uşa. Era foarte frig, minus cincisprezece sau minus douăzeci de grade. Un deşert haotic se întindea în faţa ochilor. Linişte, noapte... Din fericire, luna şi stelele luminau cerul. Călăuzele dispăruseră. Eram singur.

În care parte era Spania ? Dar Franţa ? Eram înconjurat de piscuri şi de prăpăstii. Dacă indivizii fuseseră în stare să plece, părăsind în plin munte, într-un loc îngrozitor, un băiat care nu era alpinist profesionist, la fel de bine ar fi putut să-mi dea cu ceva în cap sau să se întoarcă însoţiţi de o patrulă şi de cîini ca să încaseze o recompensă. Lovitura ar fi fost dublă. Am pornit imediat la drum, orientîndu-mă după lună.

Am mers tot restul nopţii, în ciuda frigului şi a zăpezii. În sfîrşit, s-a crăpat de ziuă. Eu mergeam în continuare. Începea coborîşul. Eram într-o stare jalnică, rostogolindu-mă din stîncă în stîncă, cu mîinile zdrelite. Încetul cu încetul, zăpada a dispărut şi au

apărut tufele. Jos de tot, am zărit un pîrîu care curgea de-a lungul unui drum de pămînt bătătorit. Mi-am zis că trebuie să urmez cursul apei. Bineînțeles, la munte, apa curge de la vîrf spre văi, spre civilizație și spre oameni. Am ajuns în sfîrșit la drum. După puțin timp, cineva mi-a strigat un „Alto !" energic. Doi membri ai gărzii civile, purtînd celebrele lor pălării, mă țintcau cu mauserele lor tip 1914—1918.

Mi-au cerut actele. Le-am explicat că sînt american și că nu am. Aș fi putut să-mi procur, prin prietenii mei americani în post la Vichy, dar, în 1942, Statele Unite intraseră deja în război împotriva Germaniei, iar actele inamice mi-ar fi agravat situația.

A trecut un camion încărcat cu bușteni. L-au oprit și m-au obligat să urc. Am mers pînă la Isaba, un mic orășel din Navarra, unde polițiștii locali au procedat în ce mă privește la interogatorii „în forță", destul de neplăcute. Cît aș mai fi vrut să răspund ! Dar n-aveam nici o șansă. Era preferabil să încasez loviturile, gîndindu-mă la vremuri mai fericite. Cînd m-au dezbrăcat ca să mă percheziționeze, au văzut pe vestonul meu o marcă, *Saks, Fifth Ave, New York*, pe care o descususem de pe o rochie a mamei. Acest amănunt m-a salvat. În cele din urmă, după mai multe ședințe, au sfîrșit prin a da crezare scenariului pe care-l ticluisem. Și atunci, printr-o întîmplare fericită, am întîlnit o frumoasă cubaneză, soția unui șef al poliției locale. Îmi plac mult femeile frumoase. Au fost descori pentru mine niște zîne bune... Pe scurt, încîntătoarei cubaneze i s-a făcut milă de sărmanul tinerel destul de molotolit. Și s-a folosit de influența ei ca să fiu transferat, sub o escortă strașnică, la Pamplona, capitala provinciei.

După o ședere în închisoare, am fost ținut sub supraveghere într-un hotel rechiziționat. Timp de cîteva săptămîni am așteptat un salvconduct pe care trebuia să mi-l elibereze direcția generală a Siguranței, prin intermediul Ministerului de Interne. Efectuînd în '40—'41 misiuni de recunoaștere între zona ocupată și zona liberă, îi anunțasem pe niște prieteni din Madrid că le voi trimite un mesaj codificat de îndată ce voi trece frontiera.

Mama îmi trimisese din Statele Unite ceva bani, care mi-au permis să-mi cumpăr cîteva lucruri exotice, cum ar fi o cămaşă sau o periuţă de dinţi. După ce am primit faimosul salvconduct, mi s-a recomandat să iau un trenuleţ de munte care ajungea pînă la linia expresului Paris-Hendaye-San Sebastian-Irún-Madrid. Europa ocupată se oprea la Hendaye, la punctul de trecere a frontierei. Pe teritoriul spaniol s-au urcat cîteva persoane. Luasem bilet pentru un *single* într-un vagon de dormit care avea ceva din Orient-Expresul sau din Transsiberianul de dinainte de 1917, cu sticlăria lui Lalique şi cu lambriurile lui de acaju. Erau chiar şi cearşafuri ! Ce lux ! Îi cerusem însoţitorului de vagon, cu chipiu rotund şi costum maro ciocolatiu, să mă trezească cu un sfert de oră înainte de a apărea Escorialul. N-am fost singurul care avusesem această idee : vecinul meu de compartiment mi s-a alăturat pe culoar. Era un gentleman înalt, slab, cu părul argintiu, cu o mustăcioară albă, ce mai, un britanic tipic. Avea un halat cu desene gen caşmir, de cea mai bună calitate, şi nişte papuci superbi.

Ştiam că englezii făceau afaceri cu societăţile miniere din nordul Spaniei, Societatea Regală Asturiană a Minelor. Să fi fost vreun director general sau membru în consiliul de administraţie al unei mari societăţi engleze ? Nu m-am înşelat. Se exprima într-o engleză cu cel mai curat accent de Oxford. Conversaţia s-a angajat conform politeţurilor de rigoare. Doar eram un tînăr binecrescut... Amabilul domn a remarcat că nu mă văzuse în ajun în gară. N-am rezistat ispitei de a-i povestit că sosisem din Franţa ocupată.

— *Oh ! Really ?*

Am adăugat că nu fusese deloc uşor.

— *How interesting !* Pirineii, pe jos, acum, pe frigul ăsta...

M-a compătimit.

— *Oh, yes ! That must have been very difficult.*

Căpătînd încredere în acest gentleman, regăsind din instinct manierele anglo-saxone care făceau parte din educaţia mea, i-am povestit, prin urmare, aventurile mele, pe care el le-a găsit, ca orice britanic, foarte sportive.

Cînd controlorul ne-a anunţat : „Madridul peste zece minute", domnul mi-a spus :

— *It was nice talking with you, young man. I think I'll go and dress.*

Eu eram deja îmbrăcat, fiindcă nu aveam decît un costum, unicul meu costum. El a coborît pe peron într-un raglan cu guler de velur negru, cu pălărie gen Eden cu bentiţă de mătase, în timp ce însoţitorul vagonului se ocupa de bagajele lui. Îl aşteptau două sau trei persoane, care l-au salutat cu multă deferenţă, în vreme ce un hamal îi prelua valizele. La sfîrşit, cînd i-am dat însoţitorului de vagon o bancnotă împăturită, aşa cum fusesem sfătuit, nu m-am putut stăpîni să nu-l întreb cine era domnul acela.

— Ah ! Nu ştiţi ? Este baronul von Stohrer, ambasadorul Germaniei la Madrid.

Creierul îmi funcţiona, dar mi-am simţit dintr-o dată picioarele paralizate. Pe cînd se îndepărta, însoţit de consilierii săi, îmi spuneam că se va întoarce şi va cere să fiu arestat. Dar n-a făcut-o. Miracolele există şi cîteodată le înţelegi cheia mai tîrziu.

Mi-am venit în fire şi am căutat un hotel. Nu se punea problema să aleg unul din cele cinci, cele mai somptuoase, în care trebuie să fi mişunat agenţii secreţi, dar nici un hotel prost — tocmai părăsisem unul. Examinez lista hotelurilor. Îmi place un nume : „Florida". Dacă tot treceam drept american, de ce nu ? Mă duc la recepţie şi cer o cameră. Era una liberă. Încă sub şoc, nu dou atenţie uniformelor care circulau prin holul hotelului. Îl sun pe un prieten de familie, un ziarist american, şef al agenţiei United Press la Madrid, şi îi comunic parola.

Ralph Forte a fost încîntat să afle că eram acolo. Cînd i-am spus că am tras la „Florida", la celălalt capăt al firului s-a auzit un soi de gîlgîit. M-a întrebat dacă îmi bat joc de el. Deloc ! Atunci a schimbat tonul şi, foarte repede, mi-a transmis instrucţiunile :

— Alex, nici o vorbă ! Nu mai telefona ! Încuie-te şi răsuceşte cheia de două ori ! Şi mai ales nu te mişca ! Sosesc !

Nu înţelegeam nimic.

Zece minute mai tîrziu a bătut la uşă, urmat de două gorile care mi-au cerut bagajele. Nu aveam... Am

ieşit din „Florida", el înainte, eu după el, încadraţi de oamenii lui. M-au împins într-o maşină condusă de un şofer. După un oftat de uşurare, Forte s-a întors spre mine :

— Dar eşti complet nebun, bătrîne !

— De ce ? Ce-am făcut ?

Aveam impresia că fusesem răpit. Ralph îşi trecea mîna peste frunte.

— Ai ales ca hotel Centrala Gestapoului pentru Spania. Aici stau tipii ăia...

Senzaţiile mele s-au amestecat într-un oribil cocteil, ale cărui efecte le simţisem deja cu o oră în urmă. De la gară mersesem direct la „Florida". Ce instinct !

Forte m-a instalat într-un loc sigur. Mi-a aranjat pentru a doua zi să iau prînzul la „Ritz" cu colonelul Stephens, care-l cunoscuse pe tatăl meu în timpul primului război mondial, iar pe mine mă cunoscuse pe cînd eram un puşti. Conducea în Spania contraspionajul american, O.S.S., *Office of Strategic Services*, serviciile speciale ale Statelor Unite, strămoşul C.I.A., şi se pregătea să creeze reţele de informaţii în Franţa ocupată.

Stăteam la un pahar în holul hotelului „Ritz". Eram cu ministrul consilier al ambasadei Statelor Unite, cu soţii Stephens, care odinioară fuseseră oaspeţii părinţilor mei în Normandia, şi cu Ralph. Ne aflam într-un colţ, în nişte fotolii care şi astăzi se află tot acolo. Uşa turnantă se învîrteşte. Intră un domn în vîrstă, chiar cel pe care-l luasem în tren drept englez, ambasadorul Germaniei. Mă recunoaşte şi îmi face un semn de prietenie. Mă ridic puţin din fotoliu, ca să-i răspund la salut. Bineînţeles, prietenii mei, uimiţi că am cunoştinţe la Madrid, se întorc şi amuţesc. Ministrul consilier al ambasadei Statelor Unite, şeful serviciilor speciale americane în Spania, directorul agenţiei United Press la Madrid tac. Cum e posibil ca un băiat de douăzeci şi unu de ani, sosit de două zile la Madrid, să-l cunoască pe ambasadorul celui de-al treilea Reich, baronul von Stohrer ? Eram oare agent nazist ? Aveam oare intenţia să mă infiltreze printre ei ? Dacă nu m-ar

fi cunoscut de mic copil ar fi fost foarte îndreptățiți să-și pună tot felul de întrebări.

De unde să fi știut atunci că von Stohrer, ambasadorul Germaniei la Madrid, avea să facă parte din complotul organizat împotriva lui Hitler în iulie '44 de contele von Stauffenberg și care a fost cît pe ce să izbîndească ?

II

GRANDOARE ŞI SERVITUŢI

MARENCHES — Aparţin uneia dintre familiile tradiţionale care au plătit mult în timpul războaielor. La urma urmei, tributul de sînge era „business"-ul nostru. Apărarea ţării este o activitate ca oricare alta.

Tatăl meu a fost unul din marii răniţi ai primului război mondial. Fratele său, Henri, ofiţer în Regimentul I de franctirori algerieni, a fost ucis în 1918, iar mătuşa mea Ganay a murit la Ravensbrück.

Dacă nu este ilustră, casa noastră e foarte veche, înrădăcinată în Piemont din secolul al XIII-lea şi, din 1472, în Franche-Comté. I-am servit pe ducii de Burgundia, am servit casa de Austria şi, după cucerirea Franche-Comté-ului, de către Ludovic XIV, Franţa [1].

OCKRENT — „A servi" este pentru dvs. o noţiune care reprezintă apanajul aristocraţiei şi al unei anumite educaţii ?

[1] Gollut (celebrul genealogist al provinciei Franche-Comté) scria, în 1592, că „familia Marenchiis era foarte veche printre piemontezi, fiind deja, pe vremea împăratului Frederic Barbarossa, vestită printre nobilii ţării".

Într-adevăr, există în arhivele casei de Marenches un hrisov de la 1186, cunoscut printr-un *vidimus* de la 1623, analizat astfel într-un vechi inventar : „Pentru a dovedi vechimea acestei Case de şase sute de ani există o declaraţie de vasalitate făcută în anul 1186, de nobilii Raymond şi François de Marenches, fiii nobilului Nicolas de Marenches, către persoana lui Frederic Barbarossa, Împărat, cu castelul şi cu domeniul lor de Jussan (şi de Bredulo), cu care înaintaşii lor fuseseră deja învestiţi în anul 1054, şi cu acela de la Romanisio, dobîndit de către numitul Nicolas în anul 1167, cu care fusese învestit de către regele Siciliei. Numitul Împărat Frederic Barbarossa, învestindu-l din nou în anul 1186, prin menţionata declaraţie de vasalitate. Datată la Milano, la 17 a calendelor lui iunie."

M. — Nobleţea este o stare de spirit care nu are întotdeauna a face cu spermatozoizii. Poţi să fii vlăstar de duce şi de *pair* sau fiul unui ţăran din Auvergne. Nobleţea înseamnă înainte de toate actul gratuit. Dacă înainte de a trece la acţiune te întrebi : „ce îmi iese de aci ?", atunci devii mercantil. Multe familii au dat, de-a lungul secolelor, buni slujitori ai Coroanei sau ai statului. Dar li s-a mai întîmplat s-o ia şi pe căi nu tocmai nobile. Un mareşal al lui Napoleon, probabil fost rîndaş sau fost subofiţer, se întîlneşte într-un salon cu un tînăr aristocrat. Tînărul îi spune : „Domnule mareşal, puteţi să-mi amintiţi de unde se trag strămoşii dumneavoastră ?" Răspuns : „Tinere, în familia mea, strămoşul sînt eu !"

Eu sînt pentru privilegii, cu condiţia să le meriţi în fiecare zi. Şi îţi meriţi privilegiile cînd duci o viaţă decentă şi, în limita posibilităţilor, serveşti. Dacă nu te ţii de ticăloşii, dacă nu le faci mizerii prietenilor, dacă nu le pui sub tălpi coji de banană şi dacă nu comiţi fapte reprobabile, de ce să nu te bucuri de privilegii ? Dar trebuie să le plăteşti şi trebuie să serveşti. Viaţa unui bărbat demn de acest nume trebuie să fie o aventură, dacă se poate şi elegantă. N-am încredere în aventurieri, dar îmi plac aventuroşii.

O. — Printre aceste privilegii se numără şi banii ?

M. — Banii sînt o garanţie a libertăţii. A libertăţii de a servi.

În anumite posturi este nevoie de o independenţă totală. Trebuie să ştii să contrazici puterea politică, chiar la nivel de şef de stat. Dacă, atunci cînd trebuie să-i aduci la cunoştinţă, între patru ochi, un eveniment pe care el nu doreşte să-l audă, dacă, atunci cînd trebuie să-i spui, cu respectul cuvenit, că nu eşti de aceeaşi părere şi că se înşală, dacă, în acel moment crucial, te gîndeşti la avansare, la onoruri şi dacă, fie şi o fracţiune de secundă, îl menajezi, ei bine, în acel moment începi să trădezi. Majoritatea oamenilor care ajung în posturi mari în stat sînt în general trecuţi de cincizeci de ani. Mai au cîţiva ani pînă la pensie. Cu foarte rare excepţii, nemulţumindu-se doar cu reuşita în cariera lor administrativă, cu onorurile şi decoraţiile

acumulate, cu ceea ce unii numesc din răutate bacşişuri. aceşti oameni mai doresc un supliment.

De aceea am iubit cu armata : acolo nu se vorbea niciodată de bani. Există, în special în unităţile de elită, o camaraderie care nu se întîlneşte în viaţa civilă. Cu toate acestea, n-am fost niciodată militar activ. M-am înrolat voluntar de două ori, apoi am fost ofiţer în rezervă, dar niciodată activ. Nici o zi.

O. — Sînteţi un om bogat ?

M. — Am avut norocul să moştenesc de la familia mea ceva bani, ceea ce mi-a permis să trăiesc într-o independenţă totală, să călătoresc mult şi să nu am nevoie de un salariu. Am fost crescut în maniera britanicilor, care practică *understatement*-ul, subînţelesurile şi care fac din modestie o formulă de politeţe şi de umor. Tatăl meu spunea : „Tu ai avut mai mult noroc decît alţii. Asta nu-ţi dă nici un drept, ci îndatoriri suplimentare." Şi, cum toate astea mi le amintea într-o vreme cînd uniforma şi sutana contau, mai spunea : „Cînd, din întîmplare, ai un blazon în familie, trebuie să-l porţi aşa cum se poartă sutana sau o uniformă." Această filozofie nu e nici comodă, nici uşoară. Ea sporeşte dificultăţile, dar te ajută să trăieşti şi este o motivaţie cu nimic mai prejos decît altele.

O. — Aţi primit o educaţie de modă veche ?

M. — Sînt, la bază, trilingv. Vorbeam curent germana, fiindcă am avut o *Fräulein* în casă. Înainte, avusesem o bonă englezoaică sau irlandeză, ca să învăţ engleza. Am fost în internat la Ecole des Roches şi după aceea, timp de mai mulţi ani, în Elveţia, la Fribourg.

M-am întors apoi la Roches. Am plecat la război la optsprezece ani. Sînt un fel de autodidact, care a avut timp să citească mult şi să reflecteze... şi care a învăţat meseria „la locul de muncă". Nu sînt un intelectual.

Pe vremea mea trebuia să fii un om de cultură generală, să fii în măsură să răspunzi la întrebarea : „Poţi să aduci servicii ?" Şi să serveşti. Ni se cerea să fim echilibraţi, să ştim să ne exprimăm şi să călărim onorabil.

O. — Mediul dumneavoastră familial era acela al puterii, al puterilor...

M. — „Relațiile" făceau parte din viața de familie. Am stat pe genunchii mareșalului Foch. Mareșalul Pétain, învingătorul de la Verdun, a fost martor la căsătoria părinților mei.

Frecventarea „mai marilor acestei lumi" mi s-a părut întotdeauna un lucru firesc. Nu m-am cățărat, am izbîndit. Și am putut vedea de-a lungul vieții tot felul de parveniți care n-au izbîndit încă, dar care sînt uneori cuprinși de amețeală contemplîndu-și propria carieră. Pentru mine, era în firea lucrurilor să-i văd de aproape pe cei numiți de toată lumea „puternicii, potentații".

Veniserm să-mi petrec prima permisie, în 1939, în casa noastră din Normandia. Eram îmbrăcat în albastru deschis și cu pinteni... Îmi amintesc de un prînz la care fusese invitat ministrul finanțelor din acea vreme, Paul Reynaud. La cafea, a binevoit să-l întrebe pe cavaleristul de anul doi, care eram eu, ce gîndea despre evenimentele de atunci. La sfîrșitul anului 1939, eram puțin surprins să văd că ministrul de finanțe afișa un optimism tîmp, pe care eu nu-l împărtășeam. Eu vedeam lucrurile de la înălțimea unui cal, cu sabia la îndemînă. N-aveam aceeași optică.

La jurnalele de actualități ni se arătau fabuloase parade militare naziste. Manevrele lor impecabile, materialul lor ultramodern nu ni se ascundeau cîtuși de puțin. Afișe foarte franțuzești acopereau zidurile. Acestea înfățișau Sahara sau un peisaj înzăpezit din Groenlanda, iar legenda spunea : „Vom învinge, fiindcă sîntem cei mai tari !"

Se povestea că naziștii n-ar fi periculoși iarna. Că uniformele lor sînt din hîrtie și că se vor rupe imediat... Alt afiș înfățișa doi soldați ridicînd un enorm tanc din placaj. Deci, frumoasele lor tancuri nu erau bune de nimic. Generalul Gamelin pretindea că stukas-urile, noile avioane de vînătoare germane, erau incapabile să zboare pe distanțe lungi. Noi nu riscam nimic. Linia Maginot avea să ne apere.

Mi-am permis să-i spun lui Paul Reynaud că atitudinea Franței și a Marii Britanii mă făcea să mă gîndesc la cuvintele dnei du Barry pe eșafod : „Încă o clipă, domnule călău !" Aliații nu mișcaseră un deget nici după asasinarea cancelarului Dollfuss, în iulie

1934, nici cînd armata nazistă invadase Viena, la 12 martie 1938, apoi Cehoslovacia... Ne obişnuiserăm să ne aruncăm la pămînt în faţa lui Hitler, de teamă. Germania nu-şi mai ascundea intenţiile şi pregătirile. Dar Paul Reynaud rămînea optimist, iar Franţa la fel. De ce să ne gîndim la ce e mai rău? Am înţeles atunci că nimeni nu-i iubeşte pe aducătorii de veşti proaste. Aveam optsprezece ani.

O. — De unde vă venea această luciditate?

M. — De trei ani observam evenimentele. Cum să nu remarci înarmarea lui Hitler, uriaşele retrageri cu torţe, epurarea şi vînarea minorităţilor, în special a evreilor? Hitler semnase un decret la 4 februarie 1938: „De azi înainte preiau direct şi personal comanda tuturor forţelor armate." Înţelesesem: acumula în mîinile lui toată puterea. Orice urmă de democraţie dispăruse. Eram la discreţia iraţionalului.

Capitularea de la München mă dezgustase. La Londra, Camera Comunelor îl aclama pe Neville Chamberlain, omul cu umbrela, simbol al laşităţii, primul ministru ce semnase cu Hitler, alături de Eduard Daladier, acordurile care, în septembrie 1938, au permis trupelor naziste să ocupe Cehoslovacia. Franţa şi Anglia permiseseră această invazie, după ce îl lăsaseră pe Hitler să remilitarizeze Renania în martie 1936, fără să protesteze, cu toate că lucrul acesta era inadmisibil, interzis prin Tratatul de la Versailles care pusese capăt războiului din 1914—18. După acordurile de la München, deputaţii englezi, laburişti şi conservatori, în picioare, l-au gratulat pe Chamberlain cu o *standing ovation*. Churchill, care rămăsese pe scaun, s-a ridicat şi a spus: „Între dezonoare şi război, aţi ales dezonoarea şi totuşi veţi avea şi războiul!"

O. — Tatăl dumneavoastră n-a apucat să trăiască toate astea. A murit pe cînd eraţi copil?

M. — Aveam unsprezece ani. Moartea lui a fost îngrozitoare pentru mine. Mai tîrziu, la generalul Juin am regăsit un fel de afecţiune paternă... Tatăl meu, Charles de Marenches, a fost un om extraordinar, un bărbat foarte bine fizic, înalt şi puternic. În război a fost un luptător excepţional. Era foarte cultivat şi modest.

Fusese elevul tatălui generalului de Gaulle, Henri de Gaulle, director de studii la colegiul L'Immaculée-Conception, de pe strada Vaugirard. Tatăl meu avea să-l întîlnească pe fiul acestuia, Charles, cîţiva ani mai tîrziu, la Arras. În septembrie 1912, după ce absolvise Academia Saint-Cyr pe locul al treisprezecelea — Alphonse Juin a fost şeful promoţiei —, Charles de Gaulle a cerut să fie repartizat la Regimentul 33 de Infanterie de la Arras, sub comanda colonelului Pétain. Tot acolo era şi tatăl meu, locotenent în primul an.

De la începutul războiului celui mare, acest regiment aşa-zis „de acoperire", cu un efectiv complet pe timp de pace de patru mii de oameni, a trecut pe jos graniţa belgiană. Sarcina infanteristului, cu armă, muniţie şi echipament depăşea pe vremea aceea douăzeci de kilograme.

La 14 august, tatăl meu şi locotenentul de Gaulle au primit primele lovituri ale germanilor, de la fortăreaţa Dinant. Tatăl meu a căzut foarte grav rănit, la 15 august. I s-a acordat una din primele Legiuni de Onoare din timpul războiului.

Generalul de Gaulle şi tatăl meu s-au reîntîlnit în alte lupte la Berry-au-Bac, în 1916, unde tatăl meu a fost din nou rănit, iar de Gaulle a fost străpuns de o lovitură de baionetă. Leşinat, el a fost luat prizonier. Cu toate că a făcut cinci tentative de evadare, a rămas în captivitate pînă în decembrie 1918.

O. — Şi tatăl dumneavoastră ?

M. — Din cauza rănilor nu a mai putut să lupte şi a fost numit aghiotant al generalului Pershing, desemnat în 1917 comandant-şef al forţelor armate americane de pe frontul francez. Pershing avea un ascedent extraordinar asupra „băieţilor" săi. Numele lor erau : Patton, George Marshall, căpitan în 1917, prieten apropiat al tatălui meu, care a luptat în Champagne şi Argonne. Mai erau Bradley, MacArthur...

Aceşti oameni şi-au riscat viaţa în condiţii inumane. Preşedintele Truman, fost căpitan de artilerie, mi-a povestit cum, într-o zi, a rămas blocat sub calul său lovit de un obuz, lîngă Saint-Dié. Comandanţii americani din al doilea război mondial păstrară vie amintirea anilor 1917—18. Pentru ei, ceea ce simboliza Franţa era acel eroism sublim şi nicidecum evenimen-

tele lamentabile din 1940, cînd în fruntea înaltului comandament se afla un comandant-şef sifilitic, domnind peste o armată în derută şi o naţiune care se prăbuşise în trei săptămîni.

Băieţii lui Pershing au ajuns, treizeci de ani mai tîrziu, din partea americană, marii şefi aliaţi ai celui de-al doilea război mondial. Între ei existau nişte legături de care m-am bucurat şi eu, fiul camaradului lor. Din acest motiv, Ordinul Cincinnatus m-a numit membru de onoare. Ordinul, fondat de Washington, cuprinde trei sute şaptezeci de persoane. Ramura franceză a Ordinului numără doar un membru din fiecare familie, în general cel mai în vîrstă. Există şi cîţiva membri aleşi cu titlu personal. Eu sînt unul dintre aceştia.

În timpul unui dejun oferit de generalul Juin, la sfîrşitul războiului, după ce a rostit un toast în cinstea acestuia, generalul Patton s-a întors spre mine : „Aş dori, de asemenea, să ridic paharul în amintirea tatălui lui Alexandre, omul care m-a învăţat ce este războiul." Iar Juin a adăugat : „Şi femeile !" Dar el a replicat : „Oh, asta o ştiam deja..."

O. — Legăturile anglo-saxone sînt şi mai puternice pe linia mamei dvs. ?

M. — Mama era americancă, de origine franceză şi hughenotă. La revocarea Edictului din Nantes, familia ei a emigrat în Santo-Domingo, pe atunci Hispaniola, apoi, în timpul revoluţiei lui Toussaint Louverture, în secolul al XVIII-lea, în Statele Unite.

În familia mea nu ne prea sărutam. Amintirea din copilărie pe care o păstrez despre mama ? Guvernanta sau camerista intră în cameră şi mă anunţă că mama va veni să-mi spună noapte bună. Soseşte o doamnă, foarte frumoasă, purtînd trei şiraguri de perle. Se apleacă deasupra mea şi-mi spune : „La revedere !" Aud apoi zgomotul unei portiere. Şoferul demarează. Mama se duce la un dineu.

III

RĂZBOIUL CIUDAT

MARENCHES — La 3 septembrie 1939 eram la cositul fînului, în Normandia. Declaraţia de război a fost ca o furtună care se dezlănţuie, eliberînd o tensiune acumulată ani la rînd. Datorită miopiei conducătorilor lor, francezii erau convinşi că sînt invincibili. Să ne mai mirăm de tot ce a urmat ? Am fost foarte marcat de evenimentele din 1940, pentru că eu credeam în Moş Crăciun. Iar Moş Crăciun se numea Franţa. Pentru acest motiv m-am înrolat la optsprezece ani.

Debandada a durat trei săptămîni. Armata franceză, cu ofiţerii ei care fugeau cît îi ţineau picioarele, nu era aceea pe care o evoca tatăl meu. Evident, călări, cu săbii şi muschete din alte vremuri, model 1892, revizuite în '916, nu eram prea dotaţi ca să înfruntăm Wehrmacht-ul.

Din lipsă de pregătire, din prostie, din dezorganizare şi datorită intrigilor politice, cînd ameninţarea internaţională era cît casa, conducătorii noştri au refuzat să privească adevărul în faţă. Franţa a fugit pînă la Pirinei, iar mareşalul Pétain a semnat armistiţiul.

Am văzut drumurile blocate de nenumărate atelaje bizare, cele mai multe hipomobile, înţesate cu refugiaţi veniţi din diferite ţări ale Europei. O parte a cadrelor armatei fugeau, părăsind cîteodată trupele. Au existat, dimpotrivă, şi unităţi eroice, care nu şi-au dezmințit tradiţia — printre ele, regimentele de cavalerie, unele unităţi de infanterie, Legiunea Străină şi armata din Africa. Grosul s-a retras din faţa germanilor, iar înaltul comandament a fugit sau s-a lăsat luat prizonier. Avangărzile germane erau foarte mobile. Germanii erau impresionanţi în mantalele lor lungi, cenuşii,

Treceau în tancurile lor Zundapp, magnific echipaţi şi foarte hotărîţi.

OCKRENT — La 18 iunie 1940 aţi ascultat cumva apelul pe care, de fapt, atît de puţini oameni au putut să-l audă ?

M. — În micul grup de băieţi sub douăzeci de ani din care făceam parte nu se vorbea decît de apelul generalului de Gaulle. Eu tocmai ieşisem din spitalul militar din Rambouillet şi eram în permisie, în convalescenţă la Saint-Jean-de-Luz, aşa că n-am fost luat prizonier. Semnasem un angajament pentru toată durata războiului. Războiul continua, aşa că eu continuam să fiu în război. Asta-i tot.

O. — Dar unde puteaţi să continuaţi războiul ? În Anglia, cu de Gaulle, sau în Franţa ?

M. — Pe atunci, unii credeau, şi mulţi mai cred şi astăzi, că rolul mareşalului Pétain era, în fond, să-şi asume o parte din responsabilitate pentru evenimente şi, poate, să servească drept paratrăsnet pentru tot ceea ce avea să urmeze. De altfel, dacă privim lucrurile la rece, asta a împiedicat totuşi ocuparea zonei libere pînă în noiembrie 1942. Eram în vara lui '40, nu uitaţi. Pentru foarte multă lume, mareşalul Pétain, învingătorul de la Verdun, era singurul francez demn de admiraţie. Iar germanii gîndeau la fel.

Atunci am oscilat între a mă îmbarca pe un vapor polonez care pleca spre Anglia şi a mă întoarce la mine, în Normandia, pentru a mă ocupa de domeniul rămas de izbeliţte. Am găsit casa jefuită. Am început prin a face ordine. Personalul numeros, bărbaţi, femei, copii, era speriat. Porniseră la drum, cu căruţe mari trase de cai, în care îşi încărcaseră tot avutul. După cîteva zile, pierduţi în torentul anarhic al refugiaţilor de toate felurile, neştiind unde să se ducă, depăşiţi de trupele germane, au sfîrşit prin a se întoarce la casele lor. Nu pricepeau cum de se prăbuşise ţara atît de repede. Nu mai existau legături telefonice, nici electricitate.

Aveam peste patru sute de hectare de pămînt, cu păduri, păşuni şi o fermă de policultură şi creşterea animalelor. Aveam vreo 120 de vite, care ne dădeau multă bătaie de cap. Trebuia să procur cele necesare pentru oamenii care lucrau cu mine. Am refuzat întot-

deauna să recurg la piața neagră, fiindcă era împotriva eticii mele, dar am făcut troc pentru a obține cauciucuri de bicicletă, extrem de rare, sau ghete pentru iarnă. Oamenii de pe această mare proprietate trăiau într-o oarecare măsură în circuit închis încă dinainte de război. Unii dintre ei, ca domnul Burel, vătaful, îl cunoscuseră pe tatăl meu.

O. — Cum se purtau cu dumneavoastră germanii care ocupaseră regiunea ?

M. — N-aveam contacte cu ei decît la rechiziționarea cailor, cînd eu reprezentam comuna. Vorbeam curent limba lor, iar cînd din întîmplare venea vreunul pînă acasă la mine, îi spuneam întotdeauna : „Nu vă invit să luați loc pentru că, dacă rolurile ar fi inversate, cred că nici dumneavoastră nu m-ați pofti să o fac !" În ce privește Wehrmacht-ul, adică militarii germani, erau oameni disciplinați, corecți, aș îndrăzni să spun. Dar lucrurile puteau lua o întorsătură urîtă, uneori chiar foarte urîtă, cînd era vorba de membrii Partidului sau de Gestapo.

O. — Nu erați încă demobilizat ?

M. — Pentru a fi demobilizat ar fi trebuit să merg în zona liberă... și de asta se leagă unele întîmplări care țin de ceea ce se numește de obicei Rezistență... Un termen de atîtea ori întinat, încît ezit să-l folosesc. Fapt este că, din 1940, cîțiva prieteni de-ai mei și cu mine eram convinși că trebuie să continuăm lupta în zona ocupată. Am observat, așadar, ce făceau germanii, care din '41, de exemplu, începuseră să construiască aeroporturi, mai ales la Évreux și Saint-André-de-l'Eure. Mergeam acolo călare sau cu trăsura și făceam schițe pe care urma apoi să le transmitem Aliaților, la Vichy. Cunoșteam acolo cîțiva americani de la ambasadă, printre care pe amiralul Leahy, care avea să devină mai tîrziu șeful statului-major al președintelui Roosevelt la Casa Albă, și pe Ralph Heinsen, șeful agenției United Press. Am făcut, așadar, cîteva călătorii, destul de sportive și oarecum riscante, între Eure și Vichy și am stabilit o legătură care a funcționat pînă în clipa în care am traversat Pirineii. Cel mai adesea era vorba de a străbate pe jos aproximativ treizeci de kilometri, trecînd peste linia de demarcație, ducînd documente sau planuri. Atunci am început să înțeleg

că activitatea de informații este alcătuită din mii de indicii neînsemnate, ca un *puzzle*.

O. — Mama dumneavoastră se afla în acel moment alături de dumneavoastră ?

M. — De la începutul războiului plecase în Statele Unite, la sora ei, mătușa Ethel. O figură, și ea. Cumpărase la Paris un căsoi vecin cu locuința ei, pe strada Verdi (acum un mare imobil) numai ca să-și găzduiască Rolls-ul și șoferul. Avea o cameristă, Cécile, pe care o iubea foarte mult și care rămăsese la Paris. La sfîrșitul lui '41, mătușa Ethel mi-a trimis o scrisoare din Statele Unite : „Dragul meu Alexandre, fii atît de amabil și fă în așa fel ca Cécile să vină în America, la mine. Îi va fi mai bine aici decît în Europa, unde, după cîte se pare, sînt o mulțime de privațiuni."

Am întreprins atunci o serie de demersuri în zona ocupată. Nu era nimic de făcut ! Într-o bună zi, o mașină superbă cu fanion german se oprește în fața casei mamei, pe strada Weber. Două personaje cam neliniștitoare coboară și întreabă de Cécile. În douăzeci și patru de ore i se fac fotografii, i se eliberează un permis (*Ausweis*), un pașaport și este urcată în tren cu destinația Lisabona. De acolo a luat vaporul spre Statele Unite.

După război, cînd am revăzut-o pe mătușa Ethel, în America, mi-a spus : „Știam că nu ești prea descurcăreț, dar lipsa ta de eficacitate în povestea cu Cécile a fost prea de tot. A trebuit să intervin eu, și totul s-a aranjat în trei zile." „Și cum ați reușit ?" „Foarte simplu : m-am dus să-l văd pe prietenul meu Cordell Hull, secretarul de stat american, și i-am spus : «Dragul meu Cordell, este un scandal că Cécile, camerista mea, nu poate să vină la mine». El a luat imediat legătura cu Ribbentrop, ministrul german al afacerilor externe, la Berlin. Nu era chiar atît de complicat !"

O. — În Normandia, castelul dumneavoastră n-a fost rechiziționat de germani ?

M. — Au venit să se instaleze în diferite perioade. Nu locuiam acolo, fiindcă era cunoscută deosebita slăbiciune pentru castele a statelor-majore sau a trupelor de ocupație.

Îmi aduc aminte de o întîmplare cu un văr îndepărtat de-al tatălui meu, marchizul d' Havrincourt, care

locuia în castelul cu același nume, la Havrincourt, în nord. În 1914, se spunea că războiul va fi scurt și vesel. Soldații care se urcau în trenuri la Gara de Est strigau : „La Berlin !“ Germanii, la rîndul lor, cîntau : *„Nach Paris !“* Havricourt avea o pivniță celebră, cum se întîmplă adesea în nord. Ce și-a zis : „Statul-major al inamicului se va instala la mine. Ei bine, o să golim pivnița și o să ascundem toate sticlele în iaz. Cînd ne întoarcem, peste cincisprezece zile, totul va fi în ordine...“

Mare a fost surpriza generalului german care s-a instalat la castel ! În seara sosirii, el privește cu încîntare minunatul iaz cu ape verzui-albastre, dar a doua zi, la deșteptare, cînd se duce la fereastra camerei principale a castelului, constată că lacul devenise alb : mii de etichete dezlipite peste noapte pluteau la suprafață : Château-Margaux, Romanée-Conti, Chabalis ! Imediat a pus să se golească iazul. Cînd bietul stăpîn s-a întors, patru ani mai tîrziu, n-a mai găsit, bineînțeles, nici o sticlă.

Astfel prevenit, mi-am amenajat în dependințe o casă, o casă cu ziduri groase de un metru.

Într-o duminică dimineață, aud zgomot de mașini. Bineînțeles, sar la fereastră. Două automobile germane se opresc, cu roțile scrîșnind pe prundișul aleii. Din mașini sar profesioniști, oameni de la *Feldgendarmerie,* cu pistolul mitralieră în mînă și degetul pe trăgaci și se postează în cele patru colțuri ale casei. Ascundesem în fosta hulubărie seniorială, sub o grămadă de cartofi, cîteva arme, printre care și o mitralieră. Mi le procurasem încă din 1940, cînd mă întorsesem aici. Împreună cu un prieten de-al meu, evreu, fiul unuia din cei mai înalți demnitari ai masoneriei, Georges D., care venise pentru cîteva zile în Normandia, le scosesem cu o seară înainte să le curățăm și să le ungem. Muncisերăm pînă noaptea tîrziu. Prietenul meu, socialistul, era unul din puținii luptători în Rezistență din acea vreme, un personaj ieșit din comun. Tupeul și curajul l-au scăpat de destinul altor camarazi de-ai noștri : lagărele morții. Obosit, îi spusesem prietenului meu : „Auzi, hai să terminăm mîine seară.“ Pusesem armele, provizoriu, în dulapul din camera mea, la etajul întîi al casei.

Germanii bat la uşă, iar guvernanta mea, Florence Linarés — trăieşte şi azi —, o refugiată spaniolă al cărei curaj şi devotament sînt de admirat, le deschide. Erau un ofiţer german de la *Feldgendarmerie*, un aghiotant şi doi sau trei jandarmi. Guvernanta urcă scara din fundul camerei şi mă întîlneşte sus. Eram în ţinută de călărie, cu cizme. Îmi spune : „Germanii sînt aici." Eu îi răspund : „Mulţumesc, Florence, i-am văzut pe fereastră." Ca să cobor, trec prin faţa dulapului în care armele erau la vedere. Jos, aşteptau patru militari cu pistoale mitralieră. Mi-am spus : „S-a sfîrşit ! N-am avut timp să luăm de aici armele. Prietenul meu este evreu. Ei bine, vreau, nu vreau, s-a terminat. Aici se sfîrşeşte totul. Un singur lucru mi-aş mai putea dori : ca lucrurile să decurgă politicos."

Trebuie să fii demn în asemenea cazuri. Am oroare de oamenii care încep să se văicărească sau care mor de frică. Nu e demn.

Germanii de jos, văd mai întîi picioarele mele coborînd scara, apoi genunchii. Le privesc cizmele, uniformele, gradele. Iată-mă în faţa lor. Ofiţerul scoate din buzunar o foaie împăturită şi-mi spune : „Avem un denunţ anonim conform căruia aţi avea în casă arme de război." Moment greu. Îmi spune : „Ştiţi ce se întîmplă cu dumneavoastră dacă găsim aceste arme ? Veţi fi împuşcat." I-am răspuns că în locul lor aş face acelaşi lucru. El adaugă : „Acum, dacă ne permiteţi, vom proceda la o percheziţie completă." Mă şi vedeam în faţa plutonului de execuţie. Era neplăcut. Nu era prea vesel. Mai ales la douăzeci de ani.

Marea problemă în astfel de clipe este să nu te schimbi la faţă, să nu tremuri şi, în general, să nu arăţi nici o emoţie.

Un prim miracol s-a şi produs. Ofiţerul s-a întors spre aghiotant şi i-a spus în germană : „Feldwebel, să mergem la castel." Aduseseră nişte cîngi şi, legîndu-le cu frînghii, au sondat lacul de un hectar din faţa castelului. În orice moment puteau să caute şi în cealaltă casă, în care erau ascunse armele, casa mea. Toată ziua mi-am zis : „Se duc sau nu acolo ?"

Cum autorul denunţului nu găsise numele meu într-un ziar, îl decupase dintr-o carte de telefon. Restul scrisorii anonime se compunea din cuvinte lipite,

decupate din ziare. Această operă de artist preciza: „Printre alte locuri, în şemineuri...“ Şemineurile erau numeroase. De fiecare dată cînd cortegiul trecea în camera următoare pentru a se îndrepta spre şemineu, înfiorătorul suspans reîncepea. Castelul nu era locuit pe atunci. Criminalul sau criminalii care mă denunţaseră ar fi putut să ascundă arme de război într-un şemineu. Îmi spuneam: „Şi dacă descoperă o puşcă mitralieră sau mai ştiu eu ce? O să fie cu atît mai ridicol cu cît pot să jur mult şi bine: «Nu eu le-am pus aici!» Or să mă împuşte pentru arme care nu-mi aparţin, cînd ar trebui să mă execute pentru ale mele, care se află în pavilionul din parc, unde locuiesc.“

Dar n-au mai intrat acolo. Obosiţi de căutările zadarnice — un ultim miracol! —, au renunţat să percheziţioneze cealaltă clădire.

O. — Aşadar, aţi fost denunţat?

M. — Ştiţi, francezii sînt uneori cei mai înrăiţi duşmani ai francezilor... Daţi-mi voie să vă povestesc altă întîmplare. Unul din fermierii din sat fusese arestat pentru un fapt minor şi închis la Evreux. M-am dus la Evreux, la *Kommendatur*, şi am cerut să-l văd pe comandant. După o lungă aşteptare, am fost primit de un bărbat în vîrstă, colonelul von Knopp. Am văzut imediat că era cavalerist — avea fireturi galbene —, rezervist decorat în războiul din 1914. M-am prezentat în limba lui şi i-am spus: „Am venit să vă văd pentru că s-a produs o nedreptate. A fost arestat dl. Legendre, pe care-l cunosc foarte bine. Nu ştiu ce i se reproşează.“

Am vorbit despre cai şi cavalerie. Am descoperit că aparţinem aceleiaşi arme. După aceea, bătrînul ofiţer m-a poftit să stau jos şi mi-a mărturisit: „Ştiţi, am de făcut o muncă penibilă, dar, cum sînt rezervist şi în vîrstă, n-am fost trimis în Rusia... Ceea ce mă dezgustă cel mai mult, şi vă rog să mă scuzaţi că v-o spun, sînt scrisorile anonime pe care mi le adresează compatrioţii dumneavoastră.“ Nu era plăcut să auzi aşa ceva. Apoi a adăugat: „Veniţi să vedeţi!“ S-a ridicat în picioare, a luat o cheie. În spatele biroului său era un dulap. L-a deschis. Se aflau acolo, legate în pachete

de cîte o sută de bucăţi, maldăre de scrisori. Mi-a spus : „Toate sînt scrisori anonime. Ce părere aveţi ?“

Dl Legendre a fost eliberat. Am plecat mulţumit, dar cu sufletul plin de o mare amărăciune.

Trebuie să vă spun că cea mai mare surpriză pentru mine, cînd m-am întors în Franţa, la sfîrşitul războiului, a fost să găsesc alături de generalul Juin, care ajunsese mîna dreaptă a generalului de Gaulle, patruzeci şi două de milioane de luptători în Rezistenţă...

IV

ŞEFUL

OCKRENT — În 1942, aveaţi douăzeci şi unu de ani, doreaţi să continuaţi să luptaţi pe front. Aţi reuşit să treceţi Pirineii şi iată-vă la Madrid, unde francezii erau divizaţi în clanuri rivale...

MARENCHES — În clanuri de sergenţi care făceau recrutări. Erau sergenţi care recrutau pentru Africa de Nord, alţii pentru Anglia, apoi mai erau tot felul de tipi care se îndreptau în pas vioi spre apartamentele hotelului „Waldorf Astoria" din New York, să aştepte acolo să treacă totul.

O. — De ce aţi hotărît, la Madrid, să plecaţi în Africa de Nord şi nu la Londra ?

M. — Foarte simplu : în Anglia nu se dădeau lupte. În Africa se lupta.

O. — Trebuia totuşi să alegeţi între de Gaulle şi Pétain, pe care îi cunoşteaţi din familie.

M. — Printre amintirile mele din copilărie figurează colonelul Pétain şi mai ales locotenentul de Gaulle. Pétain s-a supus, de Gaulle a continuat să lupte. Pentru mine, problema nu se punea în termeni de politică internă franceză. Problema era că în 1939 se pornise o bătălie împotriva unor oameni care intraseră în ţara noastră fără să fie invitaţi, ceea ce este total lipsit de decenţă.

O. — Sînteţi antipétainist ? Acest termen avea vreun sens pentru dumneavoastră ?

M. — Pe atunci, un tînăr militar nu-şi punea astfel de întrebări. Încă la Madrid constatasem supravieţuirea clanurilor şi a marilor grupuri în care era divi-

zată Galia : arvernii [1] împotriva heduilor [2] care, la rîndul lor, le puneau bețe în roate sequanilor [3]... Chiar și azi mai vedem înflorind acest viciu atît de galic.

La Madrid, încă sub șocul aventurilor prin care trecusem, n-aveam decît un gînd : să lupt, să plec din lumea mai mult sau mai puțin neutră și să ajung în lumea liberă. Un prieten, diplomat, mi-a propus să-l însoțesc în Gibraltar. Ajuns acolo, am trăit unul din acele momente pe care Churchill le numea *the finest hours,* un moment de excepție. Există un soi de dig între satul de la frontieră și stînca propriu-zisă. Mașina noastră s-a oprit în fața unui post, pentru controlul de rutină ; un grilaj s-a închis în față, iar altul ne bloca în spate. Oameni în uniformă sau în civil, dintre care probabil că unii lucrau pentru Gestapo, ne scrutau de aproape. Ne-au cercetat actele. De cînd intrasem în Spania și fusesem închis, treceam drept american. În clipa aceea am avut un ultim moment de frămîntare. Destinul meu era destinul Franței libere.

În sfîrșit, ne-au lăsat să trecem. Lumea liberă s-a ivit la capătul digului, în uniforma unui soldat al Marinei Regale, cu cască albă de tip colonial și pușca Enfield pe umăr. Mergea în lung și în lat, în ținuta lui foarte îngrijită și cu ghetele strălucitoare. A fost primul personaj din lumea liberă pe care l-am văzut. Un britanic. În acele momente am simțit nevoia să sar din mașină și să sărut santinela. Îmi voi aminti întotdeauna această imagine, bărbatul acela, soldatul britanic impecabil. Îl mai văd și acum.

Am rămas două sau trei zile la Gibraltar, apoi am profitat de un DC 3 care se îndrepta spre Alger. Cavaleria este arma mea. M-am prezentat la inspectoratul de cavalerie din Africa de Nord. Generalul Hennet de Goutelle m-a primit foarte amabil. Bineînțeles, cînd veneai din Franța ocupată și din închisorile spa-

---

[1] Populație din vechea Galie, care locuia în regiunea care azi poartă numele de Auvergne. Conducătorul lor cel mai cunoscut a fost Vercingetorix. *(N.t.)*

[2] Populație din vechea Galie. Principalul lor oraș era Bibracte. La cererea lor, Cezar a intrat în Galia, dar pînă la urmă s-au aliat cu Vercingetorix. *(N.t.).*

[3] Populație din vechea Galie, așezată pe malul stîng al Saônei, capitala lor fiind Vesontio (Besançon). *(N.t.).*

mole erai omul zilei. Pe atunci cei fugiți de sub ocupație erau puțini. Mi-a spus : „Tinere, unde dorești să mergi ?" „Domnule general, ce-mi propuneți ?" „Du-te și dă o raită pe la Regimentul 5 Vînători din Africa." Acolo am avut un șoc îngrozitor. Primul lucru pe care l-am văzut în curtea regimentului a fost o automitralieră din 1916 ! Mi-am zis : „Dacă tot vreau s-o fac, mai bine mă urc pe cal..." Și am intrat în Regimentul 2 de spahii algerieni, la frontiera cu Riful spaniol, la Tlemcen. Un regiment de tipul *Second Empire* : disciplină de fier, soldați de meserie. Era acolo un amestec extraordinar de pompă franțuzească și de film hollywoodian, foarte frumos, foarte colorat. Vremea era superbă, aerul mirosea bine, erau cai, fete frumoase, tot ce-ți doreai ca să fii fericit... numai război, nu.

După cîteva luni, am cerut să mă întorc la Alger, pentru că se vorbea de o posibilă debarcare în peninsula italică. Datorită anumitor competențe care mi se atribuiau, am fost trimis la Biroul Doi, la Alger.

Algerul era un încîntător viespar, iar viața — un incredibil amestec de plăceri și de lipsuri extreme. La restaurantul cel mai șic din Alger, „Le Paris", vinul nu se bea din pahare — în Africa de Nord și în Imperiu nu se fabricau pahare —, ci din funduri de sticlă tăiate. Croitorul militar mai avea încă stofă, dar îți făcea o uniformă numai dacă îi aduceai ață și nasturi. Nu exista nici o fabrică de nasturi, nici de ață în Africa de Nord, în schimb exista piața neagră. Și, mai ales, existau politicieni — unii de primă mărime, alții încercînd să pară —, în mare împărțiți în două categorii : gaulliștii și cei de la Vichy sau ex-Vichy. Printre ei, generalul Giraud, cu leitmotivul său : „Un singur scop : victoria !"

Totul era foarte franțuzesc, simpatic, inteligent, strălucitor, dar cu toții își mîncau reciproc ficații, splina, pipota. Apoi, mai erau Aliații : australieni, sud-africani, neozeelandezi, canadieni. Tot Imperiul britanic era acolo, plus americanii... Portul Alger era blocat de zeci de vapoare care așteptau să descarce. Pe străzi era o animație extraordinară, toate uniformele din lume circulau acolo. Te ciocneai de algerieni (și mai ales de algeriene, superbe !) și de cei pe care azi îi numim

pieds-noirs [1], oameni exuberanți, din sud — o rasă în formare, ca rasa californiană, care se naște sub ochii noștri. Trebuie să amintesc că pe atunci erau mobilizați tot atît de mulți *pieds-noirs* ca în 1916. Toate contingentele erau chemate, de la tineri pînă la oamenii mai în vîrstă. Este unul din motivele pentru care, după vreo zece ani, în momentul războiului Algeriei, mulți dintre ei nu pricepeau ce li se întîmplă. Pe atunci erau mobilizați ca să lupte în Tunisia, sub comanda generalului Juin.

O. — Pe Juin nu-l întîlniseți încă. Ajunsese deja să fie o legendă în lumea militară ?

M. — Juin era un om foarte cunoscut în lumea militară, după războiul din 1914. Se comportase excepțional în război. Era amuzant să le amintești generalilor americani, care nu călcaseră niciodată pe un cîmp de bătaie, că Juin fusese rănit pentru prima dată în Rif, în 1912. Asta îi impresiona întotdeauna.

Juin era un luptător, nu un politician. Comanda armata Tunisiei. Această armată lupta alături de Armata Întîi engleză, în timp ce *Afrika Korps* se retrăgea, de altfel admirabil, sub ordinele lui Rommel și apoi ale lui von Thomas. Juin coopera mai ales cu comandantul armatei engleze, Sir John Anderson.

Cei doi se întîlnesc cu cîteva zile înainte de Crăciun. Sir John îi spune lui Juin : „Domnule general, în curînd vine Crăciunul, *Christmas*. Cred că am putea să ne facem cîte un mic cadou. Ce-ați sugera ?“ Juin răspunde : „Sir John, date fiind evenimentele, aș propune să ne facem niște cadouri folositoare.“ Englezul spune : „Bineînțeles, e o idee bună !“ Discuția are loc în timpul unei mese date la Cartierul general britanic. Juin continuă : „Sir John, cel mai mult îmi lipsesc vehiculele. Trebuie să ne deplasăm pe jos și pierdem o groază de timp...“

În ajunul Crăciunului, pornesc la drum cele cîteva vehicule englezești pe care Sir John le dăruiește armatei franceze. În sensul opus, o singură mașină se încrucișează cu convoiul : este cadoul lui Juin pentru Sir John. În mașina aceea, lîngă șofer, stă un om. Pentru

[1] Termen care, în timpul și după primul război mondial, i-a desemnat pe arabii din Algeria, iar după 1955 pe francezii din Algeria. *(N.t.)*

că se convenise asupra cadourilor utile, omul acesta este un bucător. Una din imensele calităţi ale lui Juin era umorul. Să-i trimiţi un bucătar englezului, iar asta după un dejun oferit la Cartierul general! Acest bucătar avea să rămînă toată viaţa lîngă generalul-locotenent Sir John.

Ani mai tîrziu, trec prin Gibraltar, această stîncă uluitoare, peisaj dintr-o altă vreme şi totuşi foarte modern, căci adăposteşte acum instalaţii electronice pentru controlul trecerii tuturor submarinelor prin strîmtoare. Seara, pentru că-mi depusesem cartea de vizită la palatul guvernatorului, primesc o invitaţie la cină din partea lui Sir John Anderson, ajuns guvernatorul Gibraltarului. Erau acolo un anumit număr de musafiri, printre care şi una din imuabilele *ladies* ale căror rochii semănau cu perdelele camerei mele din Normandia. Spre sfîrşitul cinei, se aud doi sau trei bărbaţi mărşăluind în stil britanic, cu pas marţial, blacheurile marcînd cadenţa pe coridorul care ducea spre sufragerie. Nici vorbă să ne întoarcem! Ne aflăm la britanici şi, orice s-ar întîmpla, nu trebuie să ai aerul că ai auzit ceva! Brusc, tună un: „Stai!" răsunător. Nimeni nu se întoarce. Guvernatorul înalţă capul (ne uităm totuşi, nu putem rezista), şi în acel moment vedem un splendid subofiţer mustăcios, însoţit de doi soldaţi, purtînd o pernă de catifea pe care tronează o cheie maiestuoasă: *„The keys of Her Majesty's fortress!"* — anunţă el cu voce puternică, punînd cheia pe masă. Tocmai închiseseră fortăreaţa Maiestăţii sale şi, ca în fiecare seară, îi înmînau guvernatorului cheia simbolică. Subofiţerul face regulamentar stînga împrejur şi pleacă. În fond, toată lumea este foarte emoţionată, dar nici vorbă s-o arăţi.

La acest dineu, Excelenţa sa a găsit de cuviinţă să-l invite pe viceconsulul Franţei, un consul onorific. Îl întreb:

— Domnule consul, aveţi mult de lucru în Gibraltar?

— Oh, nu...

Adaug:

— Aveţi multe persoane în circumscripţia dumneavoastră?

— Ah, spune el, în Gibraltar am un singur francez, bucătarul guvernatorului.

Îi răspund :

— D-le consul, cred că știu despre cine vorbiți.

El n-a înțeles prea bine, iar eu nu i-am istorisit povestea schimbului de cadouri de Crăciun din Tunisia.

O. — Să ne întoarcem în Algerul cel înțesat de intrigi.

M. — M-am întîlnit acolo cu niște prieteni de-ai generalului Juin, oameni pe care-i cunoșteam bine. Cînd le-am spus că am obținut să fiu afectat corpului expediționar pentru Italia, m-au rugat să-i duc o scrisoare. Juin se îmbarcase deja de trei zile și era în drum spre Italia.

Am plecat cu avionul la Napoli și acolo m-am prezentat la comandantul corpului expediționar. Mi s-a spus : „Domnule locotenent, generalul Juin dorește să vă vadă." Am fost surprins, mulțumit și în același timp foarte emoționat, pentru că pe atunci posibilitatea de a-l vedea pe ilustrul general Juin — cel mai mare comandant francez —, erou al primului război mondial, era un eveniment extraordinar pentru un tînăr ofițer.

M-am pus la mare ținută și m-am dus să mă prezint la ora stabilită la postul lui de comandă, un soi de camion, la nord de Napoli. Avea în mînă scrisoarea prietenilor săi din Alger, domnul și doamna de R., pe care o adusesem eu. Era în ținută de vară — un bărbat frumos care, pentru a relua o expresie a mareșalului Lyautey, maestrul său, „avea mintea mobilată". Am remarcat imediat că avea un defect la brațul drept, datorită unei răni grave căpătată în războiul din 1914. Se folosea de mîna stîngă și saluta cu aceasta. Bătea darabana, nervos, cu mîna dreaptă.

„Vii din Alger, bătrîne ? Ce se întîmplă pe acolo ?"

Știam că numele său de cod, folosit în timpul convorbirilor telefonice, era Hannibal. Și m-am gîndit numaidecît la războaiele punice. Ca să-i descriu intrigăreala atît de franțuzească de la Alger, i-am răspuns : „Domnule general, pe scurt, e conducătorul Hannon și senatul Cartaginei." Într-adevăr, pe atunci, la Alger, generalul Juin fusese preferat de generalul de Gaulle

talentatului general de Lattre de Tassigny pentru comanda corpului expediționar în formare. A început să rîdă. Cred că începînd din acel moment ne-am înțeles — și ne-am înțeles mult timp.

Apoi mi-a spus : „Am citit ceva în legătură cu numele dumitale pe cînd eram la Școala de război." I-am explicat rolul pe care-l avusese tatăl meu în timpul primului război mondial. Juin citise cartea pe care tatăl meu o scrisese împreună cu generalul de Chambrun despre armata americană în Franța în '917—18. [1] Generalul m-a întrebat : „De unde vii ? — Din Normandia, domnule general. — Ce vrei să faci ? — Domnule general, am venit aici ca să fac războiul. Dacă există un post interesant, și în primele rînduri, doresc să fiu acolo."

A telefonat în fața mea șefului statului-major, generalul Carpentier : „Aș dori să-l puneți pe Marenches la o treabă serioasă. E în stare. Rezistă."

Și iată-mă din nou ofițer de cavalerie, servind într-o unitate de șoc formată din pușcași marocani, care opera în Abruzzi. Acolo, am trăit cîtva timp evenimente destul de ciudate sub aspect sportiv, cum ar spune britanicii. Nu era Italia cărților poștale turistice. Am scăpat cu viață datorită unei serii de întîmplări norocoase. Vînătorii de munte tirolezi erau foarte bine echipați, îmbrăcați în întregime în alb. Noi eram în kaki... În Apenini, în plină iarnă, temperatura coboară pînă la minus cincisprezece-douăzeci de grade. Pe atunci nu aveam elicoptere. Mulți răniți mureau înghețați. În cursul luptelor am pierdut trei sferturi din efectiv. Răniții erau cărați de noi, în spinare, apoi urcați pe catîri. Dar adesea ajungeau jos morți. Mai erau și lupii, și vulturii...

Într-o zi, sosește generalul Juin. Tocmai părăsisem poziția și coborîsem pe un drum carosabil, zdrențăroși și murdari, nerași de cincisprezece zile. Ne-am aliniat ca să prezentăm armele șefului cel mare. Puțini ofițeri supraviețuiseră. Compania 11 nu mai avea nici un ofițer. Era comandată de un sergent-major. Nu mai erau căpitani, nu mai erau locotenenți, nici sublocotenenți, nici adjutanți. Și cum eu mă aflam acolo, gene-

[1] *L'Armeé américaine dans le conflit européen, 1931.*

ralul Juin a binevoit să mă recunoască, iar colonelul care îl însoţea a găsit de cuviinţă să-i spună lucruri amabile despre mine.

Corpul expediţionar al generalului Juin număra pe atunci o sută douăzeci de mii — o sută treizeci de mii de oameni, deci în jur de o sută de mii de „indigeni" de peste mări, berberi, kabili, *pieds-noirs*, tabori marocani ai generalului Guillaume (zece mii de cavalerişti şi infanterişti) şi Divizia întîi franceză liberă, unităţi venite din toate părţile Imperiului. Erau pînă şi tahitieni, celebrul batalion al Pacificului, chiar şi oameni din agenţiile comerciale din Indii... Un oarecare Ben Bella, adjutant de puşcaşi, se distinsese în lupte. A primit medalia militară, ca atîţia algerieni, tunisieni, marocani, senegalezi, legionari evadaţi din Franţa. Cetăţenii Imperiului francez au salvat metropola. Luptătorii musulmani, războinici remarcabili, nu se temeau deloc de moarte : credeau în *baraka* [1]. Taborii marocani aveau capetele rase, cu un singur smoc de păr în creştet, pentru ca, după credinţă, Allah să-i poată prinde mai uşor şi să-i ducă în rai.

Trebuia să înfruntăm aruncătoare de flăcări, cazemate, cîmpuri minate. Juin ţinea să dovedească aliaţilor curajul armatei franceze. Trebuia să ştergem amintirea dezastrului din '40. Se cînta : „Noi, africanii !", *„Marseieza"* sau *„La Allah ihl Allah !"* Se comanda : *„Zidu l'gudem !* Înainte !"

Atunci am întîlnit-o pe soţia mea, în timpul campaniei din Italia, în împrejurări pe cît de romantice, pe atît de dramatice. La şaptesprezece ani, absolventă a cursurilor de Cruce Roşie, Lillian fusese încredinţată de părinţii ei, care locuiau pe vremea aceea în Maroc, contesei du Luart, personaj extraordinar, creatoarea şi şefa formaţiei chirurgicale mobile numărul unu.

Doamna du Luart, fiica unui general de cavalerie rus, soţia unui mare proprietar din Sarthe, era o femeie excepţională. În acel spital de campanie, situat foarte aproape de front, într-un cort, domnea o ambianţă uimitoare : peste tot era noroi, sînge şi răniţi grav. În timpul ofensivelor şi contraofensivelor

[1] Cuvînt arab intrat în franceza din Maroc cu sensul de „noroc, şansă". *(N.t.)*

am suferit pierderi considerabile. Lillian se mișca în acest infern cu mult curaj, fără să aibă conștiința incredibilei ei frumuseți. „Tata Juin", în persoană, cum îl numeau cu dragoste soldații, i-a înmînat la sfîrșitul campaniei din Italia Crucea de război.

A fost singura fată care în acea perioadă a refuzat să se întîlnească cu mine; ceea ce mi s-a părut surprinzător și șocant în același timp.

La sfîrșitul războiului, din fericire, și-a schimbat părerea și ne-am căsătorit. Am avut noroc. Este singura femeie care a putut să mă suporte mai mult de opt zile. Devotamentul și abnegația ei de afiția ani sînt uluitoare.

O. — Campania în Italia n-a fost deci o partidă de plăcere...

M. — Corpul expediționar francez, cu cele patru divizii și jumătate ale sale, făcea parte din Armata a 5-a U.S. aflată sub comanda generalului Clark. La dreapta noastră era Armata a 8-a engleză, fosta armată a lui Montgomery, învingătorul în războiul deșertului împotriva lui Rommel. Cele două armate se aflau sub comanda generalului Alexander, un foarte frumos soldat britanic. Acesta îi avea pe bravii lui canadieni și pe generalul Anders, așteptat de poporul său pe calul lui alb, simbol al libertății. Acest mare polonez și trupele lui, care s-au distins printr-un curaj nebunesc în luptele de la Montecassino, nu acceptaseră ocuparea țării lor de către Stalin. Anders a fost un erou. Dar a fost împiedicat să înainteze spre Est, cum plănuiseră și Juin, și Churchill, datorită funestelor acorduri stabilite cu Stalin la Teheran, în '43,

Drama era că, la Departamentul de Stat din Washington. nu se dorea rănirea sensibilității tovarășului Stalin, care cerea deschiderea unui al doilea front pentru a reduce presiunea exercitată asupra armatelor sovietice de foștii aliați naziști.

Funcționarii americani care nu credeau în convertirea lui Stalin au fost retrogradați. Cei care declarau că „Stalin s-a schimbat" au avut parte de avansări rapide. Cu toții — cu rare excepții — uitaseră că Stalin era un comunist care credea în doctrina comunistă a cuceririi planetei de către comunism. O rețea

de simpatizanți sovietici a căpătat acces la documente secrete. Ei s-au infiltrat la Trezorerie, la Departamentul de Război, pînă și în anturajul președintelui. Dezinformarea face parte din armele secrete ale războiului modern.

Acestea fiind spuse, vreau să vă povestesc cîteva detalii nostime, nelipsite nici din momentele cele mai tragice și mai înspăimîntătoare ale războiului. Astfel, în timpul campaniei din Italia, aveam un camarad, un adevărat războinic, bravul Lindsay Watson, un francez de origine scoțiană, despre care se spunea că este fiul natural al lui Winston Churchill. (Și trebuie să mărturisesc că-i semăna foarte mult.) Bunul de Watson avea la corpul expediționar o mică popotă, cu reputație excelentă, într-o vreme cînd toată lumea se hrănea, în general, cu conserve americane, ca *meat and beans* și alte alimente nu foarte apetisante pentru europeni, ba chiar imposibile pentru musulmani, dacă mai conțineau și șuncă. Într-o zi, s-a iscat o tevatură înspăimîntătoare, fiindcă oamenii noștri au observat că în brînză erau bucăți de șuncă. Au fost evitate pe muche de cuțit incidente regretabile, care ar fi amintit în mod supărător de revolta cipailor din India [1].

Îl întreb pe căpitanul Watson : „Cum faci de ai o popotă mult mai bună decît a comandantului-șef ?" El îmi răspunde : „Mulțumită lui Filippi. — Filippi ? — Fratele proprietarului cazinoului din Alger și al altor activități anexe. Cunoaște pe toată lumea. Ce m-aș face fără el ? E corsican. Înțelegi ? Vorbește italienește și, cum sîntem în Italia..."

La popota lui găseai întotdeauna pui minunați, curcani, ce mai, lucruri extraordinare. Într-un camion pe care-l „rechiziționase" trambala o vacă. „De ce tot plimbi vaca asta ? — Ca să am lapte proaspăt dimineața. Dacă e război nu înseamnă că trebuie să ne lipsim de lapte proaspăt." Marea problemă, cînd se traversau barajele Poliției Militare americane sau

[1] Contingente indiene și musulmane (o sută nouăzeci de mii de oameni) care s-au răsculat în 1857, aflînd că puștile lor trăgeau cu cartușe unse cu grăsime de vacă sau de porc. Pe atunci, cartușul se „gusta" înainte de a fi introdus pe țeavă. Un mare număr de englezi din India au fost masacrați cu acea ocazie.

cînd prin zonă se semnalau boli ale bovinelor şi animalele nu mai erau lăsate să treacă, era să facă vaca să tacă... Au fost cîteva incidente nemaipomenite. I-am spus : „Acest Filippi al tău trebuie să fie grozav ! — Ei bine, am să-l chem ca să-l cunoşti. Ai să vezi, e foarte prietenos." Şi trage un răcnet : „Filippi !" Aud un „Ordonaţi, d-le căpitan !" Şi văd un tip ars de soare, cu alură de corsican, extrem de simpatic, cu un zîmbet tulburător. Ia poziţie de drepţi şi repetă : „Ordonaţi, d-le căpitan !" Urmează prezentările. Îi strîng mîna lui Filippi, iar Watson îi spune : „Te-am chemat fiindcă doream ca domnul locotenent să te cunoască. — La ordinele dumneavoastră, domnule căpitan." Şi a plecat. Mi-au stîrnit curiozitatea, aşa că l-am întrebat pe Watson : „Dar cum reuşeşte ? — Ei, e foarte simplu. Rechiziţionăm ceea ce ne trebuie pentru popotă. Avem în jurul nostru o mulţime de ferme, le dăm în schimb bonuri. — Cum adică, bonuri ? — Ei, Filippi se ocupă de asta." Watson îl cheamă din nou pe Filippi : „Filippi, arată-ne... bonurile."

Corsicanul cumpărase de la o librărie italiană un carnet-bonier. Am privit cotoarele. Era notat : „Un purcel, două găini, trei bibilici, două gîşte", de toate... Îi cer bonurile propriu-zise „Am să vi le arăt." La o ştampilă de cauciuc, deschide o cutie cu tuş, face „pac" pe tuşieră, apoi „pac" pe bon şi mi-l întinde. Spre marea mea uimire, văd o semnătură superbă, mai-mai să juri că e autentică, neagră sau albastră. Se putea citi clar : „Daladier". „Da' ce dracu' caută Daladier în treaba asta ?" Watson repetă : „Filippi este corsican şi vorbeşte italiana. Cînd se duce la ferme ca să caute pui — din care tu tocmai te-ai înfruptat, de altfel cu multă poftă — sau brînză trebuie să le dea oamenilor ceva în schimb. — Asta am înţeles. Dar de ce Daladier ?" Watson îmi explică : „Uite, ţăranul italian de la sud de Roma ce francezi cunoaşte ? Nu-l cunoaşte pe cavalerul Bayard, care a murit aici acum cîteva secole şi care a luptat la Garigliano, nici pe Francisc I. Poate pe Napoleon, dar nu mai e pe lumea asta. Nu-i cunoaşte pe nici unul din ăştia. Îl cunoaşte în schimb pe Daladier şi am să-ţi explic de ce. Acest ţăran a auzit ceva despre München, fiindcă asta s-a petrecut ieri-alaltăieri. Şi cine a fost

la München ? Mussolini, adică şeful lor. Şi Hitler, prietenul şefului. Şi Chamberlain, englezul, şi Daladier, francezul. Simplu, nu ? Şi atunci Filippi a pus numele lui Daladier. Asta înseamnă să ai geniu !"

Pe Filippi l-am revăzut după război, pe Champs-Elysées, la volanul unui superb Cadillac decapotabil, alături de trei sau patru fete, puţin cam bătătoare la ochi, dar foarte frumoase, cu forme ireproşabile. Se opreşte şi mergem să luăm un pahar pe Avenue de Vagram — am să-mi amintesc întotdeauna — într-un bar, cu fetele alea frumoase ale lui Filippi. În momentul în care vreau să achit nota — la urma urmei eu eram ofiţer, el subofiţer, iar galoanele obligă —, el îmi spune : „Îmi pare rău, dar nu se poate. Aici sînteţi la mine." Barul era al lui, la fel ca multe altele. Evident, mi-am scos pălăria în faţa lui. Era un tip straniu, ca toţi oamenii din lumea interlopă de modă veche, care respecta anumite reguli şi obiceiuri.

Cînd ne-am despărţit, mi-a spus : „Dacă vreodată aveţi vreo problemă, nu-l uitaţi pe Filippi. Eu aranjez totul, imediat, ziua sau noaptea. Pe cuvîntul meu de om !"

O. — Aţi apelat vreodată la el ?

M. — N-am avut ocazia.

O. — Cu toate acestea, relaţiile dintre Serviciul de Informaţii şi lumea interlopă au fost adesea foarte strînse...

M. — Da, mai ales în romane...

O. — Să ne întoarcem în Italia. Cum aţi ajuns aghiotantul generalului Juin ?

M. — Din întîmplare. Roosevelt îl alesese pe unul din diplomaţii de prim-plan ai celui de-al doilea război mondial ca să-l reprezinte în Italia. Un om în care avea totală încredere şi care fusese mult timp la post la Paris : ambasadorul Robert Murphy. Pe atunci depindeam de ajutorul american în ce priveşte hrana, echipamentul, armele şi muniţiile, pe scurt, în tot şi în toate. Anglia era în acea vreme aproape secătuită. Deci, pentru forţele franceze plecate să recucerească Franţa se punea problema să-i impresioneze în mod favorabil pe marii noştri Aliaţi, de care depindea totul. Şi, mai ales, trebuia să ştergem ruşinea înfrîngerii din '40.

Murphy a venit să-l viziteze pe generalul Juin. Cu această ocazie, a avut loc o scenă destul de hazlie, care ilustrează bine diferența dintre mentalitatea francezilor și a americanilor.

Ambasadorul Murphy îi spune generalului Juin: „Aveți în corpul expediționar un mare prieten de-al meu." Reacție tipic franceză a generalului: „Cum ? E aici o persoană importantă, prietenul reprezentantului lui Roosevelt ? Cine este ? — Alexandre de Marenches."

Nimeni nu știa despre cine e vorba. Aghiotantul generalului Juin se lovește peste frunte: „Ah, desigur, Marenches ! Îl cunoașteți, domnule general. — Chemați-l imediat !"

Sînt găsit, nu mai știu pe unde, sînt dezbrăcat și mi se dă o uniformă curată înainte de a fi azvîrlit într-un jeep. Sînt condus într-un vechi castel italian pe malul mării, unde se afla Cartierul general. Am să-mi amintesc toată viața sosirea mea acolo. În marele salon ardea focul în cămin, nimeni nu mișca. Iau poziția de drepți, impecabil. Salut. Bineînțeles, nimeni nu se clintește. Erau acolo generalul Juin, aghiotantul său, maiorul de Bernède, și încă unul sau doi ofițeri.

Bob Murphy mă vede, sare din fotoliu, mă îmbrățișează și îmi administrează niște *abrazos* în stil mexican, întrebîndu-mă „Ce mai faci ?" Îl tutuiesc și eu. Eram prieteni de familie. Stupefacție generală. Am luat parte la dineu, deși eram de departe cel mai mic în grad.

Juin era uluit. Mai tîrziu, mi-a reproșat că nu i-am spus că îl cunoșteam pe prietenul intim al lui Roosevelt. I-am răspuns cu deferență: „Dar, domnule general, nu m-ați întrebat !"

Acest episod a fost hotărîtor în desfășurarea vieții mele. În acel moment generalul m-a remarcat cu adevărat și de atunci nu ne-am mai despărțit.

Eu i-am încrucișat mîinile pe piept în sicriu, mulți ani mai tîrziu. Era un senior. Într-un fel, l-a înlocuit pe tatăl meu. Era un om de curaj și de onoare. Era vesel și amuzant, nu se lua în serios. Era un bărbat, ce mai...

Avea un repertoriu inepuizabil de anecdote. Într-o zi, în decembrie '44, spre sfîrșitul războiului, ne întor-

ceam de la Belfort cu mașina, o Delage obișnuită în epocă. Călătoream de ore în șir pe drumuri desfundate. Generalul Juin imita foarte bine accentul corsican sau italian, fiindcă mama lui era corsicană. La un moment dat începe să-mi vorbească despre bărbații care fac carieră „mulțumită farmecelor nevestelor". Îmi face semn cu cotul. „Marenches, în legătură cu asta, știi vechiul proverb italienesc ? — Nu, domnule general." Și atunci, împrumutînd un accent italienesc de comedie, îmi spune : „Coarnele sînt ca dinții : te dor cînd cresc, dar apoi te ajută să mănînci."

Cu cîteva ore mai înainte, îi explicase generalului american Denvers, comandantul Grupului de armate Sud, concepția sa despre reluarea operațiunilor în circumstanțele dramatice ale contraofensivei germane. Se avusese în vedere o posibilă evacuare a Alsaciei, ceea ce a întîrziat cu șase săptămîni înaintarea Aliaților în Germania. Mareșalul von Rundstedt atacase frontul aliat la 16 decembrie 1944, cu douăzeci și patru de divizii. Datorită ceții, își putuse aduna forțele în secret.

Într-o zi, l-am întrebat pe generalul Juin dacă puteam să consemnez discuțiile sale cu Aliații, în special sfaturile pe care i le dăduse lui Eisenhower pentru trecerea Rinului la 20 ianuarie '45 și pentru bătălia Germaniei. El mi-a răspuns : „Nu, nu merită osteneala. Numai rezultatul contează. Gloria personală n-are împărtășă."

Așa era el, un exemplu !

O. — Relațiile dumneavoastră privilegiate cu lumea anglo-saxonă, legăturile de familie care v-au făcut să fiți remarcat de generalul Juin nu vă puneau probleme în vremea aceea ? Nu erați bănuit că aveți o viziune a lucrurilor prea apropiată de interesele americane ?

M. — Am fost arestat o dată de naziști în 1941, fiindcă se spunea că-i finanțam pe comuniștii locali din arondismentul Andelys. E cam același lucru.

Într-o zi, generalul Juin mă cheamă în biroul său : „Marenches, știi ce mi s-a spus ieri despre dumneata ? — Nu, domnule general." Pe atunci aveam cheia seifului generalului. Știam și vedeam totul. Citeam rapoartele care soseau pe masa lui. Îi cunoșteam pe șefii Înaltului Comandament Aliat. „Mi s-a spus

că am avut ciudata idee de a-mi alege ca aghiotant și om de încredere un agent al O.S.S. american (C.I.A. de atunci)."

Mi-a fugit pămîntul de sub picioare. M-am înroșit pînă în albul ochilor. El a continuat : „Vreau să-ți spun ce i-am răspuns informatorului respectiv : «Cu atît mai bine pentru el, pentru că, dacă ar fi așa, ar lua o soldă infinit mai mare decît ca ofițer al armatei franceze !»."

A început să rîdă, s-a ridicat și m-a bătut pe umăr.

Personal, nu m-am supărat niciodată, în nici un moment, din cauza asta. Lumea anglo-saxonă și noi, francezii, eram pe atunci, și mai sîntem încă, mulțumesc lui Dumnezeu, în tabăra libertății. Scopul meu a fost întotdeauna să fac să triumfe mai întîi punctul de vedere francez, apoi cel aliat.

V

PRINTRE MARII COMANDANȚI DIN RĂZBOI

OCKRENT. — La douăzeci și doi de ani, erați aghiotantul generalului Juin. Nu v-a abandonat schimbîndu-vă misiunea ?

MARENCHES. — Ca prim demnitar al forțelor armate ale Franței, el a ales trei ofițeri — printre care mă număram și eu, care pe atunci aveam dificultăți la mers, din cauza rănii — pentru a-l însoți în Franța cu ocazia Eliberării. Vă imaginați ce însemna să ajungi la Paris, în august 1944, în suita generalului de Gaulle și a generalului Juin ? ! Să străbați Champs-Elysées, să auzi aclamațiile, vibrația mulțimii care striga electrizată : „Trăiască de Gaulle !" Cu toate acestea, războiul era departe de a se fi terminat. Mai era încă mult de muncit. Eu sînt acum singurul supraviețuitor care a asistat la marile negocieri și la reuniunile la cel mai înalt nivel de la Cartierul general interaliat, unde urma să se decidă soarta războiului, în orice caz în Europa.

O. — Care erau relațiile dintre generalul de Gaulle și generalul Juin ?

M. — Excelente. În timpul celui de-al doilea război mondial, generalul de Gaulle l-a considerat pe Juin cel mai bun general francez, din moment ce l-a numit în cea mai înaltă funcție, de șef al Marelui Stat-Major al Apărării Naționale. Juin nu s-a amestecat niciodată în politică. Era singurul om care-l tutuia pe de Gaulle. Fuseseră colegi la Saint-Cyr, unde Juin, fiul unui jandarm, fusese șef de promoție. Și este cunoscut prestigiul unui șef de promoție.

O. — Unde și cum l-ați văzut prima dată pe generalul de Gaulle ?

M. — În timpul războiului, în Italia, unde venise pentru o inspecție. După aceea am avut ocazia să-l văd foarte des, pentru a-l informa despre convorbirile care aveau loc în *The War Room*, „Sala Operațiunilor" din Palatul Trianon de la Versailles, unde se întruneau Eisenhower, Winston Churchill, Patton, Bradley și toți marii comandanți aliați. Juin se ducea apoi la generalul de Gaulle pentru a-i relata conținutul convorbirilor. Eu îl însoțeam. Uneori, Juin mă lăsa pe mine să vorbesc : „Ei bine, Marenches îți va povesti..."

Nu se stenografia nimic, nici nu se înregistra pe bandă de magnetofon. Eram însărcinat, la încheierea acestor reuniuni, să fac un raport pentru generalul de Gaulle. Cînd generalul Juin nu venea, mă duceam eu singur să-l văd pe generalul Bedell Smith, șeful statului-major. Învățam pe dinafară ceea ce era interesant de transmis.

Generalul de Gaulle a fost întotdeauna foarte amabil cu mine. Eram în primul rînd fiul vechiului său prieten, care fusese elevul tatălui său. Mi-a arătat nu numai simpatie, ci și o totală încredere.

O. — Cum v-ați simțit printre marii comandanți aliați ?

M. — Generalul George Marshall era, după președintele Roosevelt, personajul cel mai important din America pe vremea aceea, din moment ce se număra printre cei doi sau trei oameni care contribuiseră în mod esențial la victorie. Era un Lazare Carnot [1] al Statelor Unite, „organizatorul victoriei", cu un prestigiu imens.

În momentul eliberării Parisului a fost nevoie urgent, în afara misiunii de legătură, de un interpret capabil să asigure secretariatul și legătura directă cu comandantul suprem interaliat, adică cu generalul Eisenhower. Conform tradiției, s-a avut în vedere un general.

Tocmai ajunsesem la hotelul „Continental", fostul sediu al Gestapoului, azi hotelul „Intercontinental".

[1] — Matematician francez, membru al Comitetului Salvării Publice, creatorul armatelor Republicii Franceze. În 1793, marele Carnot s-a înconjurat de oameni competenți, a creat serviciii, a întocmit planuri de operațiuni, a înfăptuit un război ofensiv și distructiv.

Nu despachetasem încă lăzile de campanie. Era o bramburcală... Deodată, sîntem anunțați că trebuie să mergem să-l primim pe generalul Marshall. În ultimul moment, un ofițer întreabă dacă generalul vorbește franceza. Cineva îi răspunde : „Nu prea bine. Avem nevoie de un interpret.“ Nu era nici unul la îndemînă. Cum eram aghiotantul generalului Juin, am propus : „Domnule general, dacă îmi permiteți, aș putea să încerc... Nu sînt un interpret profesionist, dar îl cunosc pe generalul Marshall.“ Generalul Juin exclamă : „N-ai putut să spui mai devreme ?“ Îi răspund : Dle general, nu m-ați întrebat.“

Zgomot de motociclete. Mașinile sosesc. Generalul Marshall coboară. Intră în biroul generalului Juin, iar eu fac oficiul de translator.

Unul din subiectele abordate în cursul acestei reuniuni de importanță capitală pentru mersul războiului în Europa privea continuarea operațiunilor și toate problemele de organizare, printre altele, revenirea Franței metropolitane la efortul de război interaliat.

Juin are o propunere : „Există o misiune de legătură franceză pe lîngă SHAEF [1], statul-major suprem interaliat, care cuprinde cîteva zeci de ofițeri, sosiți de la Londra sau din Africa. Nu credeți că ar fi bine să am un ofițer de legătură personal pe lîngă generalul Eisenhower, pentru a trata direct anumite chestiuni ?“

Spre stupefacția generală și cu atît mai mult spre stupefacția mea, generalul Marshall spune : „Ei bine, de ce nu Alexandre ?“

Marshall fusese cel mai bun prieten al tatălui meu. Juin n-a mai avut timp de gîndire : Marshall luase deja hotărîrea. „După ce terminăm, mă duc la Eisenhower, la Versailles. Îl iau cu mine pe Alexandre și i-l prezint lui Ike.“

Auzeam pentru prima dată porecla lui Eisenhower. M-a luat de braț, iar șoferul ne-a dus la sediul Comandamentului Suprem Interaliat, la Versailles,

[1] *Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces.*

escortați de motocicliști. Pe drum, George Marshall a depănat multe amintiri despre tatăl meu.

Era puțin în întîrziere față de program. Eisenhower aștepta afară, nemișcat ca o statuie, înconjurat de statul său major. Se pusese problema să i se încredințeze lui Marshall postul de comandant-șef al operațiunilor de debarcare și al războiului în Europa, dar președintele Statelor Unite nu fusese de acord să-l lase să plece, atît de mult avea nevoie de strălucita sa prezență. Marshall supervizase minuțios ansamblul efortului de război în Europa, precum și în Pacific.

Mă gîndeam la întîmplarea care mă adusese aici. La un moment dat, Marshall se întoarce, mă vede și îmi spune : „*Come with me !*" Sîntem în biroul generalului Eisenhower. Generalul Marshall m-a prezentat lui Eisenhower cu aceste cuvinte : „Nu știu dacă îl cunoașteți pe Marenches ; este fiul celui mai bun prieten al meu, Charles de Marenches, care în timpul primului război mondial a fost francezul cel mai apropiat de generalul Pershing. Vă rog să-i acordați aceeași încredere pe care generalul Pershing a acordat-o tatălui său."

O. — Cum arăta *War Room*, „Sala Operațiunilor" ?

M. — Era o încăpere imensă, nu departe de biroul comandantului suprem. Ieșirile fuseseră blocate cu grijă. Era locul cel mai secret din lume în vremea aceea. Avea un singur acces, ușa de intrare.

Eram singurul francez care dispunea de un permis permanent de liberă trecere. Îl mai am și astăzi. Disciplina era strictă. Pe unul din panourile de pe pereți se afla ordinea de bătaie a aliaților și a inamicului. Pe altul, erau afișate obiectivele de bombardat, în zilele următoare, cu numărul de avioane care urmau să fie angajate, precum și data și ora raidurilor. Pe alt perete se aflau planurile marinei, precum și poziția marilor convoaie, cu date. Se știa ce transportă, data plecării lor și numele navelor însoțitoare. Ultimul perete prezenta frontul din Pacific și evoluțiile lui terestre, maritime și aeriene.

Cine pătrundea în această încăpere avea, dintr-o singură privire, imaginea stării globale a războiului, pe

toate fronturile. Din această cauză, cei doi ofițeri americani care lucrau acolo erau ținuți „la secret" timp de patruzeci și opt de ore după ce ieșeau din *War Room*. La douăzeci și trei de ani, eram singurul francez care avea voie să pătrundă aici la orice oră din zi sau din noapte.

Generalul de Gaulle se afla la Paris în fruntea guvernului provizoriu format și remaniat la 9 septembrie 1944. Pe atunci, trupele germane mai ocupau încă o parte a teritoriului francez. În *War Room* se discuta despre modul cel mai eficace pentru a le alunga.

Într-o zi, avea loc o ședință în biroul șefului statului-major, general-locotenent Bedell Smith. Se aflau acolo șeful meu și generalul de corp de armată britanic Redman, reprezentant al forțelor armate britanice pe lîngă generalul de Gaulle.

La un moment dat Bedell Smith se ridică și spune : „*Gentlemen*, să mergem în «Sala Operațiunilor» ca să discutăm în fața hărților." Iată-ne ieșiți pe coridor. Smith se dă la o parte pentru a-l lăsa să treacă pe generalul Juin, care îl urmează. Pe cînd eu mă dădeam deoparte ca să-i fac loc generalului Redman, Smith se întoarce : „*Not you, Redman !*"

Eu, un biet locotenent, am intrat în *War Room* cu cei doi mari comandanți, în timp ce Redman s-a plimbat o jumătate de oră pe coridor ! El, general de corp de armată, nu avea acces în sanctuar.

O. — Asta făcea parte din jignirile pe care americanii le aduceau britanicilor ?

M. — Nu, ținea de disciplină. Redman nu avea aprobare să intre în „Sala Operațiunilor". Pur și simplu. Bineînțeles că au existat probleme între Aliați ! Am fost adesori martor. De exemplu, britanicii au refuzat la un moment dat să asculte de comandantul suprem, pentru că ei doreau să se replieze la Anvers, spre a proteja Marea Britanie, în momentul ultimei mari ofensive a lui von Rundstedt, în decembrie 1944. A fost tragic. Zile și nopți întregi nu am închis ochii. Mareșalul Foch spunea referitor la alianțe : „Mi-a scăzut puțin admirația pentru Napoleon acum, după ce știu ce înseamnă o coaliție !"

Generalul de Gaulle nu era foarte destins în timpul acestor reuniuni. Era puțin rigid și poate că-i privea pe ceilalți cam de sus, dar era un lucru normal. Obișnuia să spună că, atunci cînd ești mic și slab, trebuie să te arăți cu atît mai dur. Era singurul care nu vorbea engleza. Pentru el, ceilalți erau „anglosaxoni". Iar aceștia, cînd nu erau în cadru oficial, își spuneau pe nume.

O. — Și Churchill ?

M. — Lui Winston Churchill puțini îi spuneau Winni sau Winston. De obicei i se adresau cu *sir*. În acest minunat sistem britanic nu existau o mie și unul de titluri. Churchill era mai autentic decît natura însăși. L-am văzut pentru prima dată în biroul lui Eisenhower. Puseseră hărțile pe jos și, ca să vadă mai bine, el s-a ridicat din fotoliu și s-a așezat în patru labe pe mochetă. Fumul trabucului îi bufnea în față. A fost silit să-mi încredințeze celebrul său trabuc, iar eu l-am ținut cu tot respectul cuvenit. Astfel, a putut să-și exprime punctul de vedere fără să se simtă afumat, ca o vulpe în vizuină. În acel moment, Eisenhower voia să părăsească Alsacia, ceea ce ar fi însemnat să o lase pradă represaliilor naziste. Șeful său de stat-major, adevăratul conducător al operațiunilor, generalul-locotenent Bedell Smith, îl aproba. De Gaulle îl prevenise pe Juin că nu va consimți în nici un caz la pierderea Strasbourgului și a Alsaciei. De Gaulle, în înțelegere cu Juin, le telegrafiase lui Churchill și lui Roosevelt că nu vor ceda.

La 3 ianuarie '45, Churchill în persoană a intrat în biroul lui Eisenhower pentru a susține punctul de vedere al lui de Gaulle. Pentru Eisenhower, Alsacia era o provincie ca oricare alta. Generalul Juin i-a spus : „Vedeți, Alsacia nu este Nebraska. Ea este un mit."

Eisenhower nu sesiza prea bine că alsacienii mai suportaseră deja ocupația prusacă în 1870, ocupația germană în '14—'18. Din punctul de vedere al lui Hitler, Alsacia făcea parte integrantă din patria germană. Evacuarea regiunii, preconizată de Eisenhower, îi expunea pe locuitorii ei la represalii îngrozitoare. De Gaulle se gîndea că, abandonînd din rațiuni tactice Alsacia, mii de oameni vor fi executați și masacrați de

naziști, dăruindu-i-se în plus lui Hitler o victorie de care avea mare nevoie în acea perioadă.

De Gaulle era glacial : „Am dat ordin Armatei 1 franceze să apere orașul. Ea o va face, oricum !"

De Gaulle insista pe lîngă Eisenhower. Cedarea Alsaciei către naziști ar însemna un dezastru național. Celălalt își apăra punctul de vedere. După părerea sa, planul militar conceput de el era imbecabil. Și nu trebuia să țină seama de rațiuni politice.

Churchill a încercat să forțeze cu blîndețe mîna generalului Eisenhower : „De-a lungul vieții mele am avut ocazia să constat locul pe care Alsacia îl ocupă în inima francezilor. Eu cred, la fel ca generalul de Gaulle, că trebuie să se țină seama de acest lucru." În cele din urmă, de Gaulle a avut cîștig de cauză. Eisenhower i-a telefonat generalului Devers să suspende ordinele care urmau să-i sosească a doua zi prin generalul Bedell Smith.

De Gaulle, neîncrezător, îi ceruse generalului Juin să-l însoțească. La plecare, Churchill m-a luat de braț și mi-a spus : „*Thank you very much, young man. You've done a very good job.*"

Churchill era în uniformă de colonel al Royal Air Force, în albastru. Încălțămintea nu era însă reglementară. Găsea șireturile supărătoare, așa că le înlocuise cu fermoare, care se deschideau pe gleznă. Ținea trabucul în mînă. Nu-l fuma niciodată pînă la sfîrșit. Îl aprindea și trăgea cîteva fumuri. Știa că asta face parte din imaginea sa.

Avea un nemaipomenit simț al comunicării. Cine ar putea să uite că, alături de familia regală, a ținut Anglia, singur, în fața acestui monstru devorator : Hitler ?

În momentul bătăliei Angliei, în '40—41, cînd sute de avioane naziste semănau teroarea în Londra, răzînd cartiere întregi de pe suprafața pămîntului, imediat după încetarea bombardamentului, supraviețuitorii vedeau sosind o mașină mare, neagră. Era vorba fie de regele George VI, tatăl reginei Elisabeta II, care refuzase să plece împreună cu familia sa în Canada, deși era deja bolnav, fie de un bărbat mic de statură care se zărea cu greu printre mormanele de dărîmă-

turi. Churchill își lua atunci, după cum era vremea, umbrela sau bastonul, își punea melonul în vîrful umbrelei sau bastonului și îl ridica în sus. Chiar dacă londonezii nu reușeau să vadă capul lui Churchill, cînd deasupra dărîmăturilor fumegînde apărea un melon în vîrf de baston sau umbrelă, știau că sosise Churchill.

O. — Cred că v-a revenit un rol destul de greu între Eisenhower, Bedell Smith, Churchill, generalul de Gaulle și generalul Juin.

M. — Mai era și mareșalul Francis Alanbrooke, CIGS, adică *Chief of Imperial General Staff*, șef al Statului-Major Imperial și mîna dreaptă al lui Churchill. El a participat la elaborarea tuturor deciziilor strategice luate în timpul celui de-al doilea război mondial. Vorbea englezește cu un ușor accent bearnez, fiind născut la Bagnère-de-Bigorre. Aveam sarcina să traduc gîndurile generalului de Gaulle, care se exprima în franceză, și pe ale lui Eisenhower, care vorbea politicos, dar era la limita exasperării. Cît despre Churchill, el era prietenos și jovial. Acești domni vorbeau cam toți deodată. Era imposibil să folosești metoda cuvînt cu cuvînt. Trebuia să rezum ceea ce spuneau, în afară de cazurile în care erau doi sau trei termeni deosebit de importanți. Nimeni nu vorbea direct interlocutorului. De exemplu, generalul de Gaulle îmi spunea : „Marenches, explică-i poziția mea generalului. Iată ce doresc..."

Era o muncă foarte grea. Mă treceau sudori reci, fiindcă îmi dădeam seama de extraordinara răspundere care apăsa pe umerii mei. Să nu uităm că acolo se hotăra mersul războiului și soarta a milioane de combatanți. De multe ori, am cerut să mi se repete o frază. Nu voiam să greșesc. Era foarte periculos.

O. — Munca dumneavoastră nu consta numai în a traduce ceea ce spuneau ei, ci și a face mici servicii acestor oameni mari ?

M. — Eram băiatul bun la toate. Purtam superbul titlu napoleonian de aghiotant, *aide de camp*. Aveam cheia de la seiful generalului Juin. Mă duceam la Marele Cartier General sau în „Sala Operațiunilor" de unul singur, cînd generalul nu mergea el însuși. Bedell Smith îmi explica ce se petrece. Ieșeam, mă urcam în

mașină, mă întorceam la Paris și îi dădeam raportul generalului Juin, repetîndu-i ce învățasem pe dinafară. Asta mi-a dezvoltat memoria, inteligența proștilor, cum spunea cineva. După care Juin se ducea la de Gaulle. Eu îl însoțeam întotdeauna.

Eisenhower și Montgomery, care, după ce participase la campaniile din Sicilia și Italia, luase în 1944 conducerea comandamentului forțelor terestre de debarcare în Normandia, se certau adesea în privința liniei de urmat. Eisenhower, prin temperament, era pentru lucrurile *ne varietur*. Modifica cu greu planurile. Pe noi ne considera oameni ciudați și era cam neîncrezător în latini. Americanii sînt regii logisticii. În schimb, le lipsește supleţea. Dacă s-a prevăzut operațiunea Overlord și o debarcare pe coastele din Provence, apoi ei s-au ținut de asta *perinde ac cadaver*, „ca un cadavru".

O. — Vă gîndiți, poate, la generalul Juin, care voia să pătrundă cu corpul său expeditionar în Balcani, fără a ține seama de acordurile de la Teheran încheiate cu Stalin, și care a renunțat pînă la urmă ?

M. — Churchill și Juin sugeraseră că, pentru a-i împiedica pe sovietici să avanseze prea departe în Europa, ar fi trebuit poate ca trupele aliate să urce prin pasul Brenner sau prin Iugoslavia, unde mai rezista încă eroic generalul Mihailovici cu partizanii săi, unul din conducătorii rezistenței sîrbe împotriva ocupației germane din 1941, asasinat ulterior de adversarii săi politici, partizani ai lui Tito. Să fi fost oare mîna vreunui consilier ocult în solda sovieticilor ? În orice caz, Roosevelt a răspuns : „NU, în nici un caz ! Este stabilit. Rămînem la ceea ce am hotărît."

N-am înțeles atunci de ce britanicii au optat pentru a-l înscăuna pe Tito, acest vechi agent comunist, în loc să-l susțină pe generalul Mihailovici cu partizanii săi, „cetnicii", majoritatea proveniți din armata regulată, credincioși tînărului rege Petru II al Iugoslaviei.

Un înspăimîntător exemplu de rigiditate americană a fost operațiunea prin care au fost restituiți sovieticilor zeci de mii de refugiați ruși aflați după înfrîngerea nazismului în zona de ocupație americană și engleză. Francezii n-au făcut-o. Acești oameni au fost împușcați pînă la unul după ce americanii i-au înapoiat, în trenuri întregi, sovieticilor. Unii dintre ei au pre-

ferat să se sinucidă, aruncîndu-se asupra gardurilor de sîrmă ghimpată electrificate decît să fie repatriaţi în U.R.S.S. [1]. Generalul Juin m-a trimis într-o zi la generalul Eisenhower ca să-l avertizez în legătură cu aceste evenimente abominabile. Eisenhower mi-a răspuns : „Da, sînt la curent. Dar aşa a fost stabilit. Nu se poate schimba nimic." Noi am permis deci, cu sînge rece, masacrarea a mii de anticomunişti.

Într-o altă împrejurare, la sfatul lui Juin, pe care Eisenhower îl respecta, au fost modificate puţin atacurile americane. Lui Eisenhower îi lipsea viziunea politică globală asupra războiului. El şi statul său major deciseseră că vor trece Rinul într-un punct anumit. Juin avea altă idee. Am examinat împreună felul în care i-am putea strecura în minte gîndul că această iniţiativă îi aparţine. Şiretenia nu constă în a contrazice pe cineva, ci în a-i inculca propriul tău gînd, ca să-şi închipuie că el e autorul şi a-i furniza elementele unei decizii care merg în sensul celor preconizate de tine. Opt zile mai tîrziu, Eisenhower l-a convocat pe generalul Juin pentru a-i explica această nouă idee. Era exact cea pe care i-o inspirase Juin cu o săptămînă mai înainte. Era vorba de trecerea Rinului şi de bătălia Germaniei.

Atmosfera la Marele Stat-Major era uneori agitată : am asistat la convorbiri telefonice între Bedell Smith şi viitorul mareşal Montgomery. Bedell Smith punea receptorul în furcă şi ţipa : „Uite şi la c... ăsta de Montgomery !"

Altă dată, Smith i-a spus generalului Juin : „Dacă nu aplicaţi cutare măsură, domnule general, cu părere de rău vă anunţ că nu veţi mai avea nici o picătură de benzină şi nici muniţii pentru Armata 1 franceză." După un moment de gîndire, şeful s-a întors spre mine : „Marenches, spune-i generalului Smith că se întîmplă ceva straniu : presimt că va avea loc o grevă generală a porturilor franceze de pe Coasta Atlanticului şi a căilor ferate." Smith a izbucnit în rîs şi i-a dat una peste umăr lui Juin : „O.K., aţi cîştigat !" Sfaturile generalului Juin erau solicitate, ascultate întotdeauna cu

[1] A se vedea cartea lui Nicholas Bethell : *The Last Secret*, 1945, în care se relatează cum S.U.A. şi Marea Britanie i-au predat lui Stalin peste două milioane de ruşi.

respect și atenție. Adesea îi aduceau glorie celui care se servea de ele.

O. — Întotdeauna era atîta agitație ?

M. — Temperamentele se ciocneau. De Gaulle nu le-a iertat niciodată lui Churchill și lui Roosevelt ceea ce el considera a fi o trădare : debarcarea aliată în Maroc și în Algeria, la 8 noiembrie 1942. Luptele franco-franceze, ca întotdeauna, complicau lucrurile. Generalul de Gaulle sosise la 22 ianuarie 1943 la Anfa, într-o suburbie a Casablancăi, în Maroc, pentru o conferință foarte tensionată cu Aliații, care voiau să-l numească pe generalul Giraud comandant-șef al tuturor forțelor armate din Africa de Nord. Bob Murphy mi-a povestit de mai multe ori cît de greu i-a fost să-i determine pe de Gaulle și pe Giraud să-și strîngă mîna la conferință în fața fotoreporterilor. De Gaulle a refuzat să fie sub tutela americanilor. Nu avea încredere în generalul Eisenhower.

În cele din urmă, după multe discuții, Eisenhower a acceptat să-i dea generalului de Lattre mijloacele necesare pentru a cîștiga bătălia de la Colmar, susținută de Armata 1 franceză de la 20 ianuarie la 7 februarie 1945, atît pentru a degaja Strasbourgul, cît și pentru a elibera Alsacia superioară. Spre sfîrșitul lui ianuarie '45, Eisenhower îi ceruse generalului Juin să vină la Cartierul său general de la Versailles. Eu îl însoțeam, pentru că i se spusese că parașutiști germani vor încerca o operațiune sinucigașă.

Eisenhower avea un Colt pe birou. Era prost dispus. Ca urmare a unui raport, considera că Armata 1 franceză „nu avea suflu". Reacție indignată a lui Juin. Vizită la generalul de Gaulle, plin de resentimente față de Eisenhower. A doua zi de dimineață, înmînînd personal o scrisoare a generalului Juin generalului Eisenhower, am încercat să dreg puțin lucrurile. Comandantul suprem interaliat era supărat pe armata franceză care, la ordinele generalului de Gaulle, acționa independent, cum se întîmplase în momentul escapadei Diviziei 2 blindate spre Paris.

Eisenhower mi-a spus că ar dori să-i facă o vizită lui de Gaulle pentru a se explica și mi-a dat o scrisoare pentru generalul Juin, în care se scuza pentru cuvintele din ajun. După trecerea Rinului, în legătură

cu care se certase amical cu americanii, Juin l-a felicitat pe Bedell Smith : „Ei bine, cred că s-a terminat. Acum am cîştigat." Iar acesta i-a răspuns : *„No, general. The worst is still to come."* Răul de-abia acum începe...

În maşină, întorcîndu-ne la Paris, am vorbit despre această profeţie. Nu putea fi vorba decît de arme concrete sau de o bombă atomică, pregătită în secret de Hitler.

O. — Eraţi conştient că istoria se scria în acele momente ?

M. — Bineînţeles. Dar tocmai pentru a evita tentaţia de a mă lua prea în serios, de a-mi da prea mare importanţă, cînd era timp frumos ieşeam noaptea pe strada Weber unde locuiam, priveam cerul şi îmi spuneam că, din perspectiva stelelor, ceea ce trăiam eu nu însemna mare lucru. Cînd cerul era acoperit, mă concentram asupra unei pietre, ca japonezii, pentru a păstra sensul valorilor adevărate.

Eram strîns legat de preocupările generalului Juin, şeful Apărării franceze. În *War Room* aveau loc permanente confruntări între concepţia generalului de Gaulle, susţinută de Juin şi pusă în practică de de Lattre şi Leclerc, şi vederile lui Eisenhower şi ale lui Bedell Smith. Britanicii făceau adesea un joc propriu între americani şi noi.

De exemplu, cînd Divizia 2 Blindate şi-a făcut intrarea în Paris, la 25 august '44, în avangardă cu prietenul meu, eroicul căpitan Dronne, care ocupase sediul Primăriei (Hôtel-de-Ville), ne aflam la patruzeci şi opt de ore, practic în pragul preluării puterii de către un „soviet" parizian. Mulţi comunişti nu intraseră în Rezistenţă decît după ce Stalin suferise, la rîndu-i, invazia naziştilor, la 22 iunie 1941, deşi hăcuise împreună cu ei Polonia. Generalul de Gaulle considera că era de importanţă esenţială să nu ne lăsăm copleşiţi de comunişti. Nu era sigur că ţinea situaţia sub control, deşi avusese cîţiva agenţi comunişti în anturajul său, la Londra, ca şi la Alger. Din acest motiv, generalul de Gaulle îi ordonase generalului Leclerc să nu asculte ordinele comandamentului american şi să intre primul în Paris. Comuniştii, atît de bine organizaţi şi structu-

rați, au luat puterea acolo unde a existat Rezistență și *maquis*, adică la Limoges.

Întinse regiuni din sudul Loirei și de la vest de Ron scăpau de sub autoritatea statului pe cale de a renaște ; ele erau controlate de bande de partizani. Lui de Gaulle îi era teamă că F.T.P.[1] va reuși să creeze o mișcare insurecțională care s-ar fi putut transforma într-un guvern popular independent față de autoritatea națională pe care o reprezenta generalul.

Am fost la un pas de asta.

Guvernul a trimis la Limoges șase prefecți care au fost arestați unul după altul și aruncați în închisoare de către „sovietul" local, pe măsură ce-au sosit acolo. Generalul de Gaulle, îngrijorat, a explicat situația în cursul unei întîlniri cu generalul Eisenhower. De Gaulle i-a cerut împuternicirea de a retrage una sau două divizii ale Armatei 1 sau o parte din Divizia 2 Blindate pentru a menține sau eventual a restabili ordinea în Franța. El considera că anumite regiuni (Limoges sau Toulouse, de exemplu) puteau fi destabilizate și crea necazuri, fiind conduse de „soviete" locale.

Eisenhower a decis să ignore aceste probleme de politică internă : „Nici nu se pune problema ! Aceste trupe sînt la ordinele mele și le păstrez ! Eu am un singur adversar, *Wehrmacht*-ul".

Ne așteptam la tot ce putea fi mai rău. Din acest motiv, de Gaulle a hotărît să numească în guvernul său cîțiva miniștri dintre comuniștii cei mai cunoscuți pe atunci, ca Charles Tillon sau François Billoux. Generalul s-a gîndit că va compensa lipsa de efective prin abilitate politică. A căutat să-l îmblînzească pe Thorez, pentru că nu era sigur că dispune de forțele necesare pentru a restabili ordinea. Maurice Thorez, dezertor din armata franceză și refugiat la Moscova, a fost amnistiat printr-un decret al generalului de Gaulle (7 noiembrie 1944) ; prin el primea autorizația să solicite o viză de revenire în Franța. Generalul de Gaulle se gîndea că astfel va evita un război civil franco-francez.

O. — În perioada respectivă, Uniunea Sovietică nu era percepută ca o amenințare ?

[1] F.F.I. de orientare comunistă (v. nota de la p. 65).

M. — Americanii o considerau un aliat îndepărtat, dar extrem de eficace. Imensul ei potenţial uman şi curajul armatei sovietice permiteau cruţarea multor vieţi în rîndurile Aliaţilor. Ruşii mai trebuiau şi aprovizionaţi. Imperiul britanic era epuizat, pentru că suportase de unul singur povara războiului cu Hitler, precum şi îngrozitorul război din Birmania. Statele Unite, putere dominantă, asigurau sprijin financiar şi livrau o mare cantitate de material de luptă Armatei Roşii. Mă refer la celebrele convoaie de la Murmansk. Acest punct terminus al rutei din nord a fost aprovizionat de convoaiele navale aliate, în ciuda eforturilor submarinelor germane. În sud, americanii au construit faimoasa cale ferată care traversa Iranul, spre Caucaz.

O. — Această atitudine americană se manifesta şi în *War Room* ?

M. — De multe ori. De Gaulle nu voia ca Franţa să cadă în mîinile Aliaţilor anglo-saxoni. Ideea sa era să restabilească un fel de echilibru.

Din păcate, în decembrie '44, fiind bolnav, n-am putut să-l însoţesc pe şeful meu la Kremlin, unde plecase cu de Gaulle. Dar generalul Juin mi-a povestit totul la întoarcere. La trei luni după eliberarea Parisului, de Gaulle, sosit la 2 decembrie '44 la Moscova, a discutat de cîteva ori cu Stalin. Fusese impresionat de „farmecul său tenebros".

În timpul acestor discuţii de la Kremlin, generalul şi-a exprimat punctul de vedere conform căruia Polonia trebuia să rămînă un stat independent. Cu două luni înainte de Ialta, Stalin i-a răspuns : „Desigur, nu există nici o îndoială în legătură cu asta." Bineînţeles că plănuia exact contrariul. Şi a adăugat : „Sîntem interesaţi să avem o Polonie puternică. Dacă Polonia va fi puternică, ea nu va mai putea fi atacată."

Membrii familiei atlantice îşi închipuiau că au de-a face cu oameni ca ei, care respectă regulile jocului. Stalin însă era un terorist, şeful Kominformului, al Kominternului. Acest domn ţăran, fost seminarist, a ucis milioane de oameni. Pentru el, care practica arta războiului în stilul lui Sun Tzî[1], a-ţi înşela adversarul, a-i exploata credulitatea, ca la Teheran în '43, a-l minţi erau lucruri de rutină. Înşelătoria este o armă

[1] *L'Art de la guerre*, Flammarion, 1991.

de luptă la fel de importantă ca marina sau aviația.

O. — Ce gîndea generalul Juin despre Stalin ?

M. — Că semăna cu Pierre Laval, cu același aer de țigan. Avea un metru șaizeci și cinci. Era în ținută militară. Desena pe un bloc-notes, fără să ridice ochii, linii, cercuri, lupi... Stalin, încîntat că de Gaulle i-a permis lui Thorez să revină la Paris, s-a întors spre interpretul său, care avea un aer terorizat, și i-a spus, vizîndu-l pe de Gaulle : „Întreabă-l cînd o să-l împușt e". Generalul a răspuns că el construiește Franța cu toți francezii.

În vreme ce generalul de Gaulle era ocupat cu pregătirea unui pact pe douăzeci de ani cu Stalin, care nu ne angaja prea mult (era menit mai degrabă să-i impresioneze pe Roosevelt și pe Churchill), doi dintre membrii delegației franceze care vorbeau rusește fără ca interlocutorii să știe (se mai întîmplă...) au rămas stupefiați văzîndu-l pe Stalin că se întoarce spre interpretul său și îi spune : „Ei bine, acum știi prea multe. Am să te trimit în Siberia !"

Nu era o glumă gratuită. Nefericitul s-a făcut verde la față. Stalin a luat paharul său cu șampanie de Caucaz și i l-a întins : „Bea !"

Tirania nu are numai dezavantaje. Unul din prietenii mei britanici, Julius Edwards, căpitan în rezervă al armatei Indiilor, a simțit-o pe pielea sa cînd a părăsit Regimentul 6 de pușcași Rajput.

De origine rusă, văr cu Peter Ustinov, și-a făcut o mare parte a carierei în Orientul Mijlociu, lucrînd în petrol. Înalt, ofițer excelent, el vorbea, în afară de engleză, bineînțeles, rusa la perfecție, turca, araba și alte cîteva limbi. A fost deci afectat, în mod cît se poate de corespunzător, ca ofițer de legătură la punctul terminus al căii ferate iraniene (*Trans-iranian Railroad*), pe teritoriul sovietic. A întîlnit acolo o tînără studentă refugiată de la Moscova, Tatiana. Cei doi s-au îndrăgostit.

Cu puțin înaintea începerii negocierilor de la Potsdam, cînd inefabilul domn Attlee încă nu-i succedase, în plină conferință, marelui Churchill, căpitanul Edwards a fost afectat ca specialist... la statul-major al primului ministru.

În timpul unui prînz, Churchill l-a întrebat pe Stalin : „Domnule mareşal, sînteţi împotriva dragostei ?“

Tiranul tuturor Rusiilor a rîs şi a făcut semn negativ cu capul. Atunci Churchill i-a spus că tînărul căpitan care stătea la o masă din fundul sălii nu se putea căsători fiindcă logodnica sa, rusoaică, nu reuşea să obţină viza de ieşire.

La un gest al lui Stalin, un membru al suitei sale s-a apropiat în grabă. A dat un ordin şi, cîteva zile mai tîrziu, tînăra Tatiana era alături de Julius.

I-am vizitat din cînd în cînd la Londra. De data aceasta, Cupidon triumfase asupra tiraniei.

Dar să revenim la vizita ofiţerilor francezi la Moscova. Juin mi-a povestit că festivităţile erau extraordinare. Erau mese pantagruelice, în stil rusesc, cu nenumărate toasturi. În sala Sfîntul Gheorghe de la Kremlin comesenii înotau în mîncăruri alese, printre decoruri de aur strălucitor.

Stalin ridica paharul pentru Polonia : „Trăiască Polonia, puternică, independentă, democratică ! Trăiască prietenia între Franţa, Polonia şi Rusia !“ Lîngă generalul Juin se afla mareşalul Budionnîi, care comandase Armata 1 de Cavalerie, fost subofiţer ţarist de cavalerie, bun prieten cu Stalin. Avea mustăţi uriaşe, era foarte popular în Armata Roşie. Stalin îl iubea foarte mult. Juin i s-a adresat : „Domnule mareşal, sînteţi un mare cavalerist, nu-i aşa ? Lumea întreagă o ştie. Aţi comandat în mod strălucit... Aţi fost, cred, marele maestru al cavaleriei sovietice ?“ Budionnîi era încîntat. „Da, da ! Sînt cel mai mare cavalerist după Murat !“ O clipă mai tîrziu, generalul Juin i-a spus : „Pot să vă întreb cîţi cavalerişti aveţi la ordinele dumneavoastră ?“ Budionnîi i-a răspuns cu modestie, folosind termenii vechi, uzuali în armatele de odinioară, şi pe care i-am mai apucat şi eu : „Un milion de săbii !“

La acel banchet, Juin a fost frapat de prezenţa unui general cu o alură importantă, într-o uniformă impecabilă, purtînd ostentativ panglica Legiunii de Onoare. S-a prezentat : „Sînt generalul-conte Ignatiev.“

Juin, stupefiat, după un moment de ezitare, îi spune : „Tovarişci ! — Da“ îi răspunde acesta.

Între cele două războaie mondiale, una din cele mai populare piese de teatru ale lui Jacques Deval se nu-

mea *Tovarişci*. Îmi amintesc că am văzut-o în interpretarea a doi actori minunaţi : Elvire Popesco şi André Lefaur. Subiectul este inspirat dintr-o poveste adevărată. În ajunul primului conflict mondial, Nicolae II, ţarul tuturor Rusiilor, trimisese o sumă foarte importantă în franci-aur, provenind din caseta sa personală, pentru a fi depusă în depozitele Băncii Franţei. Îl numise, între 1912—1918, ca ataşat militar la Paris, pe generalul-conte Ignatiev, dintr-o mare şi veche familie din Rusia şi îl însărcinase să vegheze asupra acestui tezaur imperial, dîndu-i toate împuternicirile în privinţa respectivei depuneri. Contele Ignatiev trăia cu Pavlova, primă balerină a Operei.

Piesa lui Deval îi aducea în scenă pe generalul-conte Uratiev şi pe soţia sa, prinţesă, nepoata ţarului. Amîndoi trăiesc în cea mai neagră mizerie, în spaţiul restrîns al unei camere de serviciu. Generalul-conte primeşte vizita viceguvernatorului Băncii Franţei, care îl întreabă ce doreşte să facă cu imensa sumă rămasă la dispoziţia sa absolută, după masacrarea familiei imperiale la Ekaterinograd. Contele îşi primeşte oaspetele în pat, fiindcă nu are decît o pereche de pantaloni, care în ziua respectivă se aflau la reparat.

Totul este comic şi tragic în acelaşi timp. În cele din urmă, Uratiev este vizitat de un trimis al Sovietelor, care negociază cu el repatrierea acestei sume fabuloase şi depunerea ei în puşculiţa bolşevicilor.

Juin şi Ignatiev s-au îndreptat spre nişa unei ferestre. Ignatiev, poate pentru a se justifica, i-a explicat că el şi soţia sa s-au întors în Rusia, unde trăiesc decent, cu vilă, ordonanţe şi cai. La întrebarea lui Juin despre activitatea sa reală, acesta îi răspunde, arătîndu-i cu o privire discretă pe militarii plini de stele care se împăunau prin marea sală a Kremlinului : „Îi învăţ bunele maniere."

Ca să nu uit un detaliu tehnic, aş adăuga că pieptul bombat al generalilor sovietici se datorează unui mic artificiu secret : nenumăratele lor decoraţii nu afectează ţinuta mîndră a uniformelor, trăgînd în jos stofa, fiindcă poartă pe dedesubt o folie de aluminiu.

După întoarcerea în Franţa, generalul de Gaulle şi generalul Juin au trebuit să înfrunte realităţile. Iar eu eram din nou în priză.

Aliaţii mai aveau de înfrînt ultimele zvîrcoliri ale armatei germane. Aveau să descopere apoi oroarea lagărelor de concentrare şi să susţină negocierile de la Berlin, unde ruşii se grăbiseră să ajungă primii.

O. — Aveau loc şi în Franţa răfuieli ?

M. — Existau foarte puţini adevăraţi luptători în Rezistenţă. Cea mai mare parte muriseră sau fuseseră deportaţi. Fratele unui camarad de-al meu, domnul de B., avea în Landes o mică fabrică de imprimat ţesături. La şase luni după eliberarea sud-vestului ţării, a primit o comandă de şaizeci de mii de brasarde F.F.I.[1]. Fără comentarii !

Într-o zi, treceam cu Jeepul pe sub poarta Maillot. Am fost opriţi de un baraj. Nişte tipi cu aspect neîngrijit şi cam băuţi, purtînd brasarde, pretindeau a fi din F.F.I. sau F.T.P.

Am refuzat să le arăt actele. Atunci şoferul a demarat în forţă. Din fericire pentru noi, aceşti vajnici războinici trăgeau foarte prost. Se distrau jucîndu-se de-a războiul. Erau şi falşi rezistenţi, precum şi ticăloşi de joasă speţă deghizaţi în rezistenţi. Ce perioadă întunecată a fost cea a arestărilor arbitrare ! Gelozia este un viciu naţional. Desigur, au fost şi colaboraţionişti odioşi, dar şi oameni care se uitaseră la nevasta vecinului sau care obţinuseră cauciucuri de bicicletă cînd altul nu şi le putea procura. Iar unii au încercat în acel moment să se răzbune. Au fost scene extrem de penibile, atît la Paris, cît şi în provincie.

Chiar sora tatălui meu, contesa de Ganay, care organizase o reţea de evadare din lagărele din Germania spre Spania, deci spre libertate, din strada Raffet nr. 14 din Paris, a fost denunţată de francezi, arestată de francezi, torturată de sinistrul Gestapo francez din strada Lauriston şi apoi deportată la Ravensbrück, unde a fost una din marile figuri şi unde şi-a găsit în cele din urmă moartea.

Marile fapte de arme, eroismul, acţiunile strălucite, Rezistenţa nu sînt la îndemîna oricui. Cum poţi să-i reproşezi unui popor că n-a participat la toate aceste bătălii ? Trebuie să fii făcut dintr-un aluat special pen-

[1] *Forces Françaises de l'Interieur*, ansamblul unităţilor combatante în Rezistenţă care au luptat împotriva ocupaţiei germane în Franţa. (N.t.)

tru a te implica în acțiuni excepționale. Niciodată nu vom reuși să-i cinstim destul pe adevărații luptători din Rezistență. Eroismul și abnegația lor nu se pot exprima în cuvinte. Eu cred totuși că regimul de la Vichy număra, alături de colaboraționiști, și oameni de bună credință.

Trebuie să mărturisesc că la începutul Ocupației am făcut parte din cei care așteptau să aibă loc o înțelegere secretă sau o conivență între generalul Pétain și unul din foștii săi ofițeri, pe nume Charles de Gaulle.

O. — Făceați parte, deci, din cei care în '44 socoteau că cel mai important lucru era să se realizeze o formă de reconciliere națională, chiar trișînd istoria ?

M. — Da, pentru că marele și eternul păcat al francezilor este această fărîmițare în triburi galice. Președintele Mobutu, cu rîsul său extraordinar și umorul autentic pe care-l au africanii, mi-au spus într-o zi, vorbind despre europeni : „Știți, voi, europenii, n-ar fi rău dacă ați putea ieși din starea voastră tribală !"

Revin la acea perioadă dureroasă de la sfîrșitul războiului. Atunci am propus ca mareșalul Pétain să fie victima unui accident, care s-ar fi putut organiza și l-ar fi scutit și pe el, și ar fi scutit și Franța de umilirile și divizările care au urmat și care nici pînă în ziua de azi nu sînt cicatrizate. La urma urmelor, se mai înscenaseră și altele.

O. — De exemplu ?

M. — Aici, memoria mea se șterge automat. Acest scenariu nu a fost aprobat. L-am întrebat pe șeful meu dacă puteam să sondez eventual anturajul generalului de Gaulle în acest sens, iar el m-a autorizat s-o fac. I-am vorbit deschis lui Gaston Palewski, directorul de cabinet al generalului de Gaulle, pe strada Saint-Dominique numărul 14. Gaston Palewski nu a reținut ideea pentru că, mi-a spus el, era depășită. Eram în momentul prăbușirii *Wehrmacht*-ului ; al bătăliei de pe Rin, al bătăliei Germaniei. Bătrînul soldat se mai afla în Germania. Reîntors la 26 aprilie 1945, a fost tradus în fața Înaltei Curți de Justiție, întrunită în marea sală a Palatului de Justiție din Paris. Generalul Juin voia să depună ca martor la proces, dar ge-

neralul de Gaulle nu a dorit acest lucru. În consecință, a depus mărturie în scris și mi-a cerut să asist la proces pentru a-i relata atmosfera care, de altfel, amintea de tribunalele revoluționare, cu acest bătrîn care avea un aer atît de absent.

Mă gîndeam la cuvintele avocatului lui Ludovic XVI : „Credeam că voi găsi aici judecători, dar nu văd decît acuzatori."

VI

DE LA O FORMĂ DE VICTORIE LA O FORMĂ DE RĂZBOI

OCKRENT — Cine a cîştigat cel de-al doilea război mondial ?

MARENCHES — Aş fi tentat să spun mai întîi că nu am alunecat într-o lume nazistă, ceea ce ar fi fost îngrozitor. Am aflat ce-ar fi însemnat asta mai tîrziu, datorită relatărilor din lagărele morţii. Admirabilul popor german căzuse în mîinile unei bande îngrozitoare de dezechilibraţi mintal şi adesea rataţi fizic, ca Goebbels. Cu toate astea, nu sînt sigur că Aliaţii au cîştigat războiul, fiindcă acum există un alt sistem totalitar : fascismul roşu. În sistemele bazate pe forţă n-are nici o importanţă culoarea brasardei purtate de tipul care te ciomăgeşte şi te aruncă în închisoare. Dacă te uiţi la ciocul proeminent al Turingiei aţintit asupra noastră de Germania de Est, situat la două sau trei ore de mers cu maşina de la Strasbourg, din acest punct de vedere geografic, de fapt, noi am pierdut războiul. De altfel, cancerul marxist se răspîndeşte în lume.

O. — Deci, în '45—'46, Aliaţii se străduiau să gireze un nou echilibru, neluînd în seamă naşterea unui imperiu sovietic ?

M. — Ei credeau doar că îl girează. Nu sînt foarte sigur că în acea pericadă aveau o viziune foarte precisă despre ceea ce avea să fie după război. Democraţiile, cînd sînt atinse de slăbiciune, nu sînt prea dotate pentru geostrategie. Francezii aveau nevoie de glorie şi de pilda personală a generalului de Gaulle pentru a şterge ruşinea colectivă. Dacă Franţa face parte azi din cele patru mari puteri, asta se datoreşte francezilor care au murit în rîndurile Franţei libere şi ale armatei venite din Imperiu. Generalul de Gaulle a ştiut să facă

această mare țară, cu o bogată tradiție militară, a cărei istorie eroică se întinde de-a lungul secolelor, să uite rușinoasa înfrîngere din '40. În 1945 britanicii erau epuizați. Nu exista o tradiție militară americană, forțe aeriene, terestre, navale, așa cum le concepem noi în țările europene. Americanii n-aveau decît un singur gînd: să se demobilizeze cît mai repede. La capătul unor evenimente atît de tragice, o imensă dorință de bunăstare pusese stăpînire pe mințile tuturor.

Cîștigasem războiul. Cu toate acestea, am pierdut pacea. Casa Albă încuraja opinia publică americană să aibă o atitudine favorabilă față de punctul de vedere sovietic. Nimeni nu vorbea de dictatura roșie. Președintele Truman, care i-a urmat lui Roosevelt în aprilie 1945, nu avea nimic din negustorul de cravate sub înfățișarea căruia era descris. Din nefericire, el l-a reținut printre consilierii săi pe un fost consilier al lui Roosevelt, considerîndu-l un expert. Era vorba de Joseph E. Davies, fostul ambasador al Statelor Unite la Moscova, prieten cu Stalin, care vorbea despre acesta ca despre un cumsecade „Unchi Joe".

Deși fusese informat la 17 iulie 1945, la Conferința de la Potsdam, că prima bombă atomică fusese testată cu succes, Truman l-a lăsat pe Stalin să anexeze Königsbergul și o parte din Prusia Orientală. Cît despre Churchill, el a cedat pentru a treia oară în fața lui Stalin, după Teheran și Ialta.

O. — Dar dumneavoastră, ce făceați în vremea aceea ?

M. — L-am însoțit pe generalul Juin la Pentagon, unde trebuia să ne întîlnim cu generalul Marshall, și am lucrat la viitoarea Cartă a Națiunilor Unite în timpul Conferinței de la San Francisco (25 aprilie — 26 iunie '45). I-am întîlnit pe președintele Truman, pe amiralul Leahy și, de asemenea, mi-am văzut mama, de care mă despărțisem în vara lui '40.

Am mai făcut cunoștință, în '46, cu un om extraordinar, regele aluminiului, Henry J. Kaiser, unul din artizanii bătăliei Atlanticului. Fiu de cizmar, Henry J. Kaiser își cîștiga la optsprezece ani existența ca fotograf ambulant. La șaizeci și trei de ani, avea șase mine de cărbune, fier, dolomită și gips, o uzină de aviație, o fabrică de ciment, șase societăți-cariere de ni-

sip şi prundiş, o uzină de fier şi oţel, trei întreprinderi de lucrări publice, o companie de navigaţie.

În 1941, Averell Harriman fusese însărcinat de către Roosevelt să coordoneze ajutorul american furnizat Angliei în cadrul Legii de împrumut şi închiriere. Exista o problemă : navele englezeşti care plecau de la New York, tixite cu material militar, erau scufundate în proporţie de două treimi de celebrele submarine germane, aşa numitele *U-Boote*. Ce era de făcut ? Milioane de tone de nave aliate fuseseră scufundate din ianuarie pînă în iulie 1942.

Roosevelt, ofiţer de marină ratat, nu putuse face carieră în marina de război din motive fizice. Îndrăgostit de mare, îşi echipase un iaht la bordul căruia purta blazer şi chipiu de marinar.

Constatînd dezastrul în bătălia Atlanticului, Roosevelt l-a convocat pe Henry J. Kaiser :

— Domnule Kaiser, vă pricepeţi la construcţiile navale ?

— Absolut deloc.

— Ei bine, a răspuns preşedintele, este exact ceea ce doresc ! Mergeţi şi daţi o raită prin şantierele de construcţii navale şi spuneţi-mi apoi părerea dumneavoastră.

Kaiser se duce să vadă şantierele navale americane. Apoi, după un timp, se întoarce la preşedinte :

— Domnule preşedinte, încep să înţeleg de ce m-aţi ales pe mine. Vasele alea se construiesc ca pe vremea fenicienilor, acum două mii de ani. Se pune mai întîi o bucată de lemn sau de fier jos. Asta este chila. Apoi, pe ambele laturi se adaugă bucăţi de fier sau de lemn şi, în doi sau trei ani, vasul este gata.

Roosevelt l-a întrebat dacă ar putea să inventeze altceva. Kaiser a reflectat :

— Trebuie să facem un fel de copăi din tablă groasă de metal, prin ciocănire. Şi să le încheiem prin suduri, nu prin nituri...

Cu echipa sa, el a creat vasele numite *Liberty Ships*. Au fost construite în mare viteză nave de transport destinate englezilor, pe care Hitler nu prididea să le scufunde. Acesta este unul din motivele esenţiale ale înfrîngerii dictatorului nazist.

Roosevelt, naiv și deja bolnav, conta pe farmecul său pentru a-l face pe Stalin să coopereze la o pace trainică. A cincea oară cînd i-a cerut o întrevedere personală, Stalin a acceptat, cu condiția ca șeful celui mai puternic stat din lume — care îi dăduse un ajutor de unsprezece miliarde de dolari (la valoarea de atunci) și material de război, fără de care, doar prin curajul rușilor, „tătucul" n-ar fi reușit să-i înfrîngă pe germani — să se deranjeze și să-i facă o vizită la Teheran, în noiembrie '43.

Conferința de la Teheran stabilise o linie secretă despre care generalul Juin nu știa nimic. Acesta ar fi vrut, după victoria de pe Garigliano și luarea Romei, să înainteze spre Viena. Dar pentru că teritoriile din Europa centrală îi erau destinate lui Stalin, tancurile lui Patton au trebuit să se oprească, la ordin, la nouăzeci de kilometri de Praga. Roosevelt a vegheat la îndeplinirea clauzelor „acordului" său cu „Unchiul Joe". Alger Hiss, unul din consilierii săi, s-a ocupat de asta. De altfel, Hiss primea ordine de la Stalin, la fel ca britanicul Philby, unul din consilierii lui Churchill...

Îl cunosc pe arhiducele Otto von Habsburg-Lorraine, care, dacă n-ar fi existat funestul Tratat de la Versailles (1919), ar fi purtat acum titlul de împărat al Austriei și rege al Ungariei. Îl consider un geostrateg de prim rang. El mi-a povestit că acum un sfert de veac, la un banchet la New York, a întîlnit un tînăr avocat despre care se știa că lucrase la pregătirea dosarului de inculpare a lui Alger Hiss. Acesta fusese șeful celei mai mari rețele sovietice de spionaj din Statele Unite. A ieșit acum cîțiva ani din închisoarea unde își ispășea pedeapsa. Arhiducele l-a felicitat pe tînărul avocat, spunîndu-i că și el cunoaște bine urzelile agenților Kominternului și Kominformului, iar avocatul l-a întrebat dacă ar putea să stea puțin de vorbă cu el la sfîrșitul dineului. S-au întîlnit în nișa unei ferestre a salonului, iar tînărul avocat american i-a declarat solemn : „Vă mulțumesc pentru complimente. La rîndul meu, doresc să vă spun ceva și să vă rog să nu uitați niciodată. Iată ce : într-o bună zi, or să-mi vină de hac."

Numele tînărului avocat : Richard Nixon.

Și o butadă drăguță : cînd arhiducele Otto von Habs-

burg a fost întrebat dacă merge la meciul de fotbal Austria-Ungaria, el a întrebat : „Împotriva cui ?"

Ca să revenim la Stalin, acesta exploata la maximum ajutorul pe care Roosevelt și Churchill erau gata să i-l acorde. A cerut o nouă debarcare în Europa pentru a ușura sarcina trupelor sale.

Operațiunea Overlord — debarcarea în Normandia — a fost hotărîtă pentru 6 iunie 1944. S-a convenit ca o a doua debarcare să aibă loc șaptezeci de zile mai tîrziu, pe coasta franceză din Provence, pentru a împiedeca Armata Roșie să înainteze prea departe în inima Europei Occidentale.

Churchill continua să susțină ideea unei acțiuni în Balcani, așa cum recomandase, de altfel, și Juin. Stalin, care avea intenția să pună mîna pe milioanele de locuitori ai Europei de Est pentru a-și construi o zonă tampon de apărare, s-a opus. Churchill a trebuit să cedeze. Roosevelt spunea : „Stalin nu va încerca să anexeze nimic și va colabora cu mine pentru o lume a democrației și păcii." Ciudat ce fascinație exercita Stalin asupra unora din cei mai mari conducători aliați ! Industria americană și tenacitatea britanică s-au pus astfel în serviciul lui Stalin care, în schimb, a oferit sacrificii umane. E curios cum a aparut el în final ca mare învingător al unui război pe care îl începuse în '39 alături de aliatul și prietenul său Hitler...

O. — Truman a continuat politica lui Roosevelt ?

M. — În '45, americanii, care erau singurii posesori ai bombei nucleare, ar fi putut să impună o *pax americana* pentru un secol. N-au făcut-o, din lipsă de viziune istorică și pentru un motiv pe care în anul următor aveam să-l aflu de la președintele Truman și generalul Marshall : „Pentru a putea modifica opinia publică americană și a o face să înțeleagă că sovieticii nu sînt aliați, ci adversari potențiali, trebuie să treacă doi sau trei ani." Aliații ar fi putut lua Berlinul, căci trupele americane, britanice și franceze, sub comanda lui Eisenhower, avansau în Germania, spre răsărit, mai repede decît Armata Roșie spre apus. Stalin nu a respectat acordurile stabilite în legătură cu Polonia și România. Aliații ar fi putut ocupa deci Berlinul, Dresda și Praga, eliberînd astfel Cehoslovacia.

Dar Truman, la fel ca Roosevelt, fascinat de vrăjitorul georgian, rămînea sub imperiul agenților de influență pe care, în naivitatea sa, n-a fost în stare să-i detecteze. El a făcut exact ceea ce Stalin aștepta de la el. Conferința de la Potsdam le-a ratificat pe cele de la Ialta și Teheran. Cortina de fier a căzut peste o sută douăzeci de milioane de bulgari, polonezi, români, cehi, estonieni, letoni și lituanieni. Țările baltice făceau de-acum parte integrantă din U.R.S.S. Zona tampon de apărare sovietică era construită. După Potsdam, s-a permis demontarea uzinelor germane și expedierea lor în U.R.S.S.

În '45—'46, președintelui Truman i se părea că o colaborare cu comuniștii nu presupunea un pericol prea mare. De altfel, el a recunoscut guvernul Poloniei ales de Stalin. U.R.S.S. dispunea de trei voturi la Națiunile Unite : Ucraina sovietică, U.R.S.S. și Bielorusia sovietică erau considerate state independente, în timp ce Statele Unite nu aveau decît un vot. Admirabilă ficțiune !

O. — Cu toate acestea, după sfîrșitul războiului, serviciile secrete americane și britanice au început să recupereze naziști care făcuseră parte din Gestapo și din armată, ca Barbie, Mengele și alți cîțiva, pentru a le folosi competența împotriva Uniunii Sovietice...

M. — Da, dar numărul lor a fost mult mai mic decît cei recuperați de Germania de Est comunistă. În fond, lumea occidentală cunoștea foarte puțin sistemul sovietic. Oameni cu spirit practic și-au zis că în Germania existau experți... Printre ei erau, desigur, oameni de toate soiurile, de la cei mai înrăiți la cei mai puțin răi. Generalul Gehlen nu fusese nazist, precum nu fusese nici amiralul Canaris. Ne amintim că, șef de secție al *Abwehr*-ului la Marele Stat-Major în 1935, monarhist, amiralul Canaris a condus Serviciul Militar de Contrainformații german în timpul celui de-al doilea război mondial. Începînd din 1940, i s-a opus lui Hitler. Arestat la Berlin, după complotul din 20 iulie 1944, el a fost executat. Gehlen, pe care l-am întîlnit mai tîrziu, era șef al Serviciilor Militare pe Frontul de est. Echipa sa ascunsese multe documente interesante în munții Bavariei. El s-a pus la dispoziția

americanilor. Oamenii săi au format apoi Serviciul de Informaţii germane, B.N.D.-ul.

Mai tîrziu, pe vremea cînd eram în fruntea S.D.E.C.E., mi-a fost coleg generalul-locotenent Gerhardt Wessel. Acesta fusese adjunctul lui Gehlen pe Frontul de est, apoi a devenit unul din prietenii săi. Dar, printre germanii recuperaţi, erau şi canalii dintre cele mai josnice.

Cînd analizezi situaţii de acest gen, fie că le condamni sau nu, trebuie să încerci întotdeauna să înţelegi contextul. Americanii au salvat o Europă occidentală în care, în imensa lor majoritate, ei nu călcaseră niciodată. Au picat într-un ansamblu geografic fantastic, unde, la o jumătate de oră de avion, treci o graniţă.

Povestirile despre lagărele de concentrare deabia începeau să fie depănate. Cînd găseai un specialist interesant, nu puteai fi sigur că n-a participat niciodată la fărădelegi. Dacă era bun din punct de vedere tehnic, exista tendinţa de a-l recupera. Trebuie să spunem că în momente crude, precum cele de atunci, cohortele de prunci nevinovaţi nu erau prea numeroase. Pe vremea aceea, nu se cunoştea sinistrul palmares al lui Mengele şi al altor călăi. Şi, cum fuseseră purtaţi încoace şi încolo într-o Europă ale cărei ruine mai fumegau încă, nu se ştia nici de unde vin, nici cine sînt, nici unde se duc. Uneori nu ştiau nici ei înşişi. Era o mare harababură.

De partea sovietică, mii de nazişti notorii au fost angajaţi imediat de serviciile secrete şi de poliţiile ţărilor din Est, iar unii mai sînt încă şi azi în post. Trecerea de la un regim totalitar la altul se face cu uşurinţă. Mai mult decît noi, sovieticii au o viziune pe termen lung asupra acţiunii politice globale.

De ce au dat ruşii buzna pe ţărmul Balticii şi de ce au ţinut să ajungă primii la Berlin ? Pe malul Mării Baltice se afla centrul de la Peenemunde, unde lucrau savanţii germani. Era un mare centru de cercetare ştiinţifică de război, pentru rachetele autopropulsate V1 şi V2. Britanicii s-au repezit şi au ajuns aproape în acelaşi timp cu Armata Roşie. Din acest motiv, Werner von Braun, directorul acestor laboratoare, inventatorul rachetelor V1, care atunci era pe cale să pună la punct şi V2-urile, a emigrat în cele din urmă în Statele Unite.

Mulți ani mai tîrziu, fratele său, baronul von Braun, a fost ambasadorul R.F.G. la Paris. Era fiul aghiotantului ultimului rege al Saxoniei. Pe de altă parte, foarte mulți dintre stimabilii colegi ai savantului au fost transferați în U.R.S.S.

La Berlin se aflau arhivele centrale ale Gestapoului și *Abwehr*-ului, din care eu n-am avut decît o parte, aproximativ zece tone, pe vremea cînd eram director general al S.D.E.C.E, în 1970. Am descoperit acolo lucruri înspăimîntătoare... Din păcate, cîțiva francezi iluștri prin trecutul lor, exemplari luptători în Rezistență, au fost în realitate agenți ai Gestapoului sau ai serviciilor secrete italiene încă dinainte de război. În general, italienii plăteau mai bine. Mă gîndesc cu groază ce s-ar putea întîmpla dacă țara noastră ar mai suferi încă o ocupație.

O. — Rușii au avut aceleași documente ?

M. — Naziștii erau foarte organizați în materie de documente. Exista o jumătate de duzină de exemplare ale fiecărui formular de plată făcut de Gestapo sau *Abwehr* unuia din agenții lor, care trece astăzi drept mare rezistent. Exista un exemplar local, un exemplar departamental, un exemplar care mergea probabil la militari, un exemplar destinat centralei, la Berlin, și altul la Paris.

Numai sovieticii au dispus de totalitatea arhivelor pe ansamblul țărilor ocupate de Germania în Europa. Ei n-au ezitat să-i șantajeze pînă în zilele noastre pe mulți oameni care între timp ajunseseră personalități cu reputație onorabilă. Aceștia, tineri pe vremea aceea, au fost de atunci „tovarăși de drum" ai sovieticilor, obligați, dacă de exemplu lucrau în presă, să publice din cînd în cînd articole cu teme precise, materiale destinate să susțină un obiectiv pe termen lung, în general de politică externă.

O. — Douăzeci și cinci de ani mai tîrziu, cînd ați fost numit directorul general al S.D.E.C.E., vi s-a întîmplat să vă întîlniți sau să folosiți foști naziști care lucrau în munca de informații ?

M. — Cu știința mea, nu. Am avut oameni care au servit în armata germană, în *Wehrmacht*, pentru că erau alsacieni. Aveam o permanentă nevoie de cunoscători de germană. Dar armata germană și partidul nazist sînt două lucruri diferite. Dacă aș fi fost șeful Ser-

viciilor franceze de Informații în 1945 și dacă aș fi avut la îndemînă foști adversari, deținători de informații sau oameni cu experiențe valabile, aș fi încercat să-i triez, mai întîi din punct de vedere moral, și apoi dintr-unul practic : cine a fost amestecat în josnicii nu poate avea o judecată bună. Este un pervers, un bolnav mintal. În munca de informații nu este nevoie de monștri, ci de specialiști capabili să facă o analiză lucidă, rece și neutră a subiectului pe care-l țin sub observație. Perverșii n-au decît un gînd în cap : să inventeze tot soiul de „lovituri" pentru a încerca să scape în cazul în care li s-ar descoperi trecutul. Și atunci nu spun decît ceea ce interlocutorul lor dorește să audă.

O. — Cum vă explicați că această triere nu a fost făcută de Aliați ? De exemplu, Barbie...

M. — Nu-mi explic. Regret.

O. — Au fost angajați mulți colaboraționiști în Serviciile franceze ?

M. — La noi, n-am văzut niciodată. Și nu cred că fondatorii Serviciilor de după război, foarte marcate de sosirea oamenilor de la Londra și de adevărata Rezistență, s-au gîndit vreodată să angajeze oameni pătați.

VII

DE LA SERVICIUL MILITAR LA MISIUNI

MARENCHES — Am părăsit armata în '46. Şeful m-a întrebat dacă nu voiam să rămîn alături de el încă un an, în calitate de civil, pentru a ţine legătura cu guvernul provizoriu şi Adunarea Constituantă. Am acceptat.

Atunci am văzut de aproape ce înseamnă politicianismul. În perioada aceea, generalul de Gaulle m-a întrebat : „Bătrîne Marenches, ce-ţi propui să faci acum ? Vrei să faci politică ?"

Aveam douăzeci şi cinci de ani şi mă angajasem în armată la optsprezece. Tinereţea mea a fost destul de agitată, dar am avut norocul să asist şi să particip direct la o mulţime de evenimente. I-am răspuns generalului : „Nu, domnule general. Eu am venit să fac războiul. Acum s-a terminat. De altfel, nu sînt sigur că l-am cîştigat, dar acesta e alt subiect. Acum mă întorc acasă."

Acasă însemna proprietatea mea din Normandia, pe care am găsit-o într-o stare jalnică.

Generalul de Gaulle mi-a propus cu multă amabilitate să fiu deputat de Paris. Pe atunci era de ajuns să-ţi pui numele pe o listă gaullistă ca să fii ales.

I-am spus din nou Generalului că nu eram dotat pentru politică. Mi-a propus în faţa căpitanului Claude Guy, aghiotantul său, să fiu secretarul Comitetului de finanţare pentru acţiunile generalului de Gaulle. Eram foarte reticent. De la eliberarea Parisului asistasem la lucruri incredibile. În calitate de aghiotant al şefului de stat-major al Apărării Naţionale mă aflasem într-un post din care am avut numeroase ocazii să observ comportamentul oamenilor epocii. Dar procesul abu-

zurilor Eliberării a fost făcut de alţii, mai competenţi decît mine.

Într-o zi, cineva l-a alertat pe generalul Juin, spunîndu-i că fostul aghiotant al mareşalului Lyautey, comandant la Rohan, fusese arestat în timpul nopţii de o bandă de indivizi zdrenţăroşi, purtători de brasarde. După cît se părea, acest bătrînel demn, denunţat de vecini sau de mai ştiu eu cine, fusese dus într-un fort din împrejurimile Parisului.

Generalul mi-a ordonat să-l caut. Am luat un jeep şi doi marocani înarmaţi cu pistoale automate şi am reuşit să-l descopăr într-o fortăreaţă, în fundul unei temniţe umede şi întunecoase. Atmosfera era ca în timpul arestărilor de sub Teroare. Nu exista nici urmă de legalitate în aceste „arestări", nici urmă de hotărîre judecătorească. Vedeai funcţionînd simulacre de tribunale populare formate din vagabonzi cu gura mare, al căror curaj creştea pe măsură ce se îndepărtau trupele de ocupaţie germane. L-am luat pe bătrînul ofiţer, al cărui nume fusese pur şi simplu mîzgălit într-un registru jegos, şi l-am condus, apărat de marocanii mei, spre lumină şi libertate.

Săptămînile care au urmat eliberării Parisului au fost foarte agitate.

Într-o seară, întorcîndu-mă tîrziu la pensiunea de pe strada Weber, unde locuiam pe atunci, fiindcă serviciul la statul-major al generalului Juin de la Apărarea Naţională îmi răpea adesea şi o parte a serii, rugasem prin telefon să mi se lase ceva de mîncare pe masa din sufrageria de la parter.

Nu terminasem de mîncat, cînd cineva sună la intrare. Nu m-am mirat, fiindcă de multe ori venea cîte un motociclist să-mi aducă vreun plic. Am deschis fără reţinere şi m-am trezit nas în nas cu un tip care părea să fie soldat american, înarmat cu o carabină automată.

Mi s-a adresat rostind cîteva cuvinte într-o engleză de baltă, cu un accent de mahala pariziană. Cu mine o nimerise prost, fiindcă, uitîndu-mă la deschizătura de la piept a cămăşii, am observat imediat că nu avea lanţul de metal cu cele două plăcuţe de identitate, purtat de orice G.I. [1]

[1] *G.I.* — soldat american.

Era un bărbat înalt și zdravăn, nebărbierit și zdrențăros. Uniforma lui era departe de a fi reglementară. Era un gangster. Am aflat mai tîrziu că era vorba de unul din ucigașii din compania F.T.P. cantonată în liceul Jason-de-Sailly.

Intrase la nimereală, văzînd lumină pe peluza grădinii. Probabil se gîndise că-i va deschide vreo bătrînă pensionară. A fost fără îndoială dezamăgit, căci bătrîna era un ofițer atletic de un metru nouăzeci.

Văzîndu-se descoperit, s-a dat brusc un pas înapoi și m-a țintit în cap.

În astfel de situații, totul se petrece într-o fracțiune de secundă. Cu mîna stîngă am încercat să deviez arma îndreptată asupra mea.

Primul foc a răsunat. Într-o clipă, am auzit detunătura și din gaura neagră a țevii a țîșnit o flacără.

Proiectilul mi-a șuierat pe lîngă urechea stîngă și s-a înfipt în stucatura holului de la intrare.

Al doilea glonț n-a mai pornit, fiindcă — minune! — arma s-a blocat, ceea ce-mi permite să mă aflu azi aici.

A urmat o luptă care a deteriorat în mare măsură mobilierul vestibulului, precum și pe amabilul meu vizitator. Pe cînd zăcea pe covorul persan, am profitat pentru a-i aplica, cu blîndețe, ceea ce foștii ocnași din Toulon numeau „ștampila marinei", adică o delicată lovitură de călcîi în față.

O clipă m-am gîndit să pun mîna pe Coltul meu 45 atîrnat în vestibul, dar n-am făcut-o — și am greșit.

Am tîrît omul leșinat pînă în sufragerie, ca să-mi termin liniștit cina, apoi am telefonat la comisariatul de cartier să vină să-și ia coletul.

Era ora unsprezece seara, iar polițiștii de serviciu au crezut că e o glumă. A trebuit să le telefonez de mai multe ori ca să-i conving.

Mi-am spus numele și, ca un ultim argument, mi-am declinat și funcțiile.

Au venit. Membrii F.F.I. și F.T.P. erau pe atunci considerați militari și supuși regulilor armatei.

Agresorul meu, adus în fața tribunalului militar la închisoarea Cherche-Midi, ar fi trebuit să fie acuzat de tentativă de asasinat împotriva unui ofițer în ținută. Dar, ca urmare a intervenției unui camarad de la statul-major al generalului Koenig — guvernatorul militar

al Parisului — am acceptat, greşind din nou, să-mi retrag plîngerea, care a fost transformată în ceva de genul „lovituri şi insulte la adresa unui superior".

În faţa tribunalului, agresorul meu a declarat că a ucis mulţi oameni, fiind un mare patriot. Întorcîndu-se spre mine, a spus sfidător că „mă va găsi la ieşire".

A fost condamnat la pedeapsa maximă : un an de închisoare, fiindcă era vorba de un răufăcător, de un bandit profesionist, membru al uneia din bandele celebre ale vremii, cu cazier.

În primele zile după ce a fost eliberat din închisoare, în timpul unei razii, l-a împuşcat în noiembrie '45 pe un brav tată de familie aflat în pragul pensionării, gardianul Joseph Geoffre, al cărui nume este înscris la Prefectura de Poliţie pe monumentul celor căzuţi.

Mai tîrziu, în timpul unei tentative de evadare, acest gangster a fost doborît de un gardian. În sfîrşit, s-a făcut dreptate.

Bilciul se generaliza şi într-o bună zi m-am pomenit în biroul meu, care era situat în anticamera generalului Juin, cu un personaj care mi s-a părut teatral. Era un general cu patru stele, îmbrăcat într-o uniformă din 1939, iar pe cap avea o casketă care-i punea vizibil probleme, datorită echilibrului ei instabil. Avea aerul unui actor care interpretează rolul unui general de dinainte de război, puţin ridicol, şi care uitase să se demachieze. Generalul Juin a ieşit din biroul său. Personajul a luat cu emfază poziţie de drepţi şi l-a salutat.

Juin : Ah ! Ia te uită ! B. ! Ce mai faci ?

Celălalt : Sînt guvernatorul militar al Parisului.

Juin : Da ? Marenches, eu credeam că e generalul Koenig !

Apoi, întorcîndu-se către vizitator :

— Spune-mi, B., cine te-a numit ?

B. : Eu însumi ! (Şi şi-a pus mîna dreaptă pe inimă.)

În faţa acestui incident aproape suprarealist, şeful a bătut în retragere spre biroul său. Am rămas singur cu omul în uniforma din 1939 şi am sunat, cerînd să fie condus spre ieşire.

În compensaţie pentru postul în care se numise el singur şi pe care, evident, nu l-a ocupat niciodată, s-a trezit cu o funcţie spectaculoasă în aparatul de stat.

OCKRENT. — Aşadar, în '46, aţi refuzat propunerea generalului de Gaulle ?

M. — Am reflectat o vreme. Am asistat la două sau trei şedinţe. În cele din urmă am renunţat. Nu era de mine.

Observînd toată acea agitaţie, am învăţat multe despre micimea oamenilor.

După ce am pus ordine în treburile proprietăţii mele din Normandia, am intrat în sectorul privat. Ne-am asociat, cîţiva prieteni, şi am fondat o întreprindere mecanică mijlocie. Am petrecut vreo cincisprezece ani în industrie, ceea ce mi-a permis să fiu independent şi să-mi întăresc această independenţă. Asociaţii mei au avut răbdarea de a mă lăsa să fac ce voiam, adică mi-au lăsat timpul necesar pentru a străbate lumea, continuînd să îndeplinesc misiunile cu care eram însărcinat.

Diferite guverne m-au folosit, sub a IV-a Republică, cîteodată ca civil, cîteodată ca ofiţer de rezervă, pentru a îndeplini un număr de sarcini mai mult sau mai puţin confidenţiale.

Cînd generalul Eisenhower, pe care-l cunoşteam bine, a fost trimis de preşedintele Truman pentru a organiza NATO, a făcut un turneu prin Europa. A petrecut o săptămînă în Franţa, pentru a vedea dacă Franţa şi Europa puteau fi apărate la nivel atlantic.

Cu cîteva luni mai înainte, asistasem la o convorbire între generalul Juin şi generalul Marshall, în timpul căreia cei doi schiţaseră ceea ce ar fi putut fi apărarea atlantică în faţa imperiului sovietic. În acea epocă, Stalin îşi pierduse din aura de sfînt, iar monstruoasele sale fărădelegi începeau să fie cunoscute. La sosirea generalului Eisenhower, preşedintele Consiliului de Miniştri, René Pleven, m-a chemat. Îi scrisese generalului Eisenhower : „Am plăcerea de a-l pune la dispoziţia dumneavoastră pe dl de Marenches."

A fost un stagiu, ca rezervist concentrat, de aghiotant al trimisului prezidenţial, dar era preferabil decît să fii un scîrţa-scîrţa pe hîrtie la statul-major.

O. — Nu era o misiune extrem de confidenţială. Îmi închipui că aţi avut şi misiuni mai secrete.

M. — Am avut misiuni semideschise, semiînchise, cum a fost una din cele pe care le-am îndeplinit, ab-

solut incredibilă în enunțul ei. Era vorba să încerc să aflu, să știu sau să ghicesc care va fi politica americană în Pacific în următorii zece ani.

I-am vorbit despre asta generalului Marshall. Iar el mi-a spus : „Cel mai bun lucru, ca să puteți studia corect situația, este să vă duceți, ca ofițer american, în Extremul Orient sub un nume fals."

Încă mai păstrez un document care cred că este aproape unic : ordinul de misiune care mi-a permis să călătoresc cu toate avioanele americane prin Pacific.

O. — Un ordin de misiune american ?

M. — Da. Un ordin de misiune american, cu prioritate maximă și rang de colonel. M-am dus la Tokio, la statul-major al generalului MacArthur, ceea ce mi-a permis să dobîndesc o viziune precisă și clară asupra situației în această parte a lumii. Pentru misiunea respectivă, șeful guvernului francez mi-a pus la dispoziție așa-numite fonduri secrete. În plus, aveam o scrisoare adresată tuturor ambasadelor, în care se preciza că misiunile noastre diplomatice trebuiau să-mi furnizeze fonduri, în caz de nevoie. Transportul aerian costa foarte mult pe vremea aceea. Dar, pentru că foloseam transporturile militare americane, n-a fost nevoie să cumpăr bilete de avion. La întoarcere, îmi rămăseseră două milioane de centime.

La terminarea misiunii i-am raportat șefului guvernului francez despre cele văzute. Voiam să restitui suma menționată, ceea ce l-a pus pe președintele Consiliului în încurcătură. Directorul său de cabinet mi-a spus : „Sînteți sigur ? N-ați mai avut alte cheltuieli de care ați uitat ?" Am fost silit să-i forțez puțin mîna. În cele din urmă am lăsat plicul dolofan pe colțul biroului și am plecat.

Obținerea de fonduri secrete era o problemă dificilă, nu însă și pentru mine, în cazul misiunilor de prim rang. Doar problema returnării sumelor necheltuite crea unele dificultăți administrative...

O. — Și generalul de Gaulle v-a încredințat misiuni ?

M. — În virtutea relațiilor din trecut, am continuat să-l întîlnesc pe generalul de Gaulle, întotdeauna între patru ochi sau în prezența unor membri ai familiei

sale. N-am fost înscris în nici un partid, nici măcar în partidul lui. Am îndeplinit pentru el o serie de misiuni, niciodată de politică internă, ci într-un domeniu pe care el îl socotea adecvat capacităţii mele, adică în cel al Politicii, cu P mare : al geopoliticii şi strategiei. De exemplu, generalul de Gaulle m-a trimis la Eisenhower, devenit preşedinte al Statelor Unite.

O. — Cu ce scop ?

M. — Era vorba de bomba atomică franceză. Îmi ceruse să-l întîlnesc pe preşedintele Statelor Unite pentru a obţine un ajutor american important, care ar fi înlesnit şi avansat cu cîţiva ani fabricarea bombei franceze. Era vorba de un ajutor tehnologic, dar Casa Albă n-a fost de acord. Americanii şi preşedintele lor se temeau de infiltrarea comunistă în sistemul francez de cercetări nucleare. Tocmai ei, ale căror secrete atomice au fost furate de soţii Rosenberg pentru Stalin ! I-am raportat generalului de Gaulle.

O. — Americanii aveau motive pentru astfel de temeri ?

M. — Sîntem o ţară în care partidul comunist, fie partidul însuşi, fie aparatul său clandestin, fie C.G.T. — braţul său laic a avut, pînă în anii din urmă, o mare importanţă.

O. — Care a fost reacţia generalului de Gaulle ?

M. — Deloc bună. A avut în faţa mea un impresionant acces de furie. În timpul ostilităţilor, între el şi Aliaţi nu existaseră niciodată dezacorduri fundamentale, doar deosebiri de vederi în legătură cu mijloacele de folosit, neînţelegeri care au fost de fiecare dată aplanate sub presiunea evenimentelor. În momentul războiului din Coreea, generalul de Gaulle i-a declarat reprezentantului Agenţiei United Press, la 10 iulie 1950 : „Putem să ne înfruntăm pe planul detaliilor, dar în problemele importante sîntem cu toţii împreună."

Se referea la familia atlantică şi a dovedit că nu făcuse declaraţii în vînt în momentul în care Hruşciov şi-a instalat în Cuba rampe de lansare pentru rachete. Atunci de Gaulle s-a situat imediat de partea lumii libere.

O. — În 1958, cînd generalul de Gaulle a fost numit președinte al Republicii, nu s-a gîndit să vă propună o funcție oficială ?

M. — Politica cu „p" mic nu m-a ispitit niciodată. Nu este treaba mea. Nu mă simt în largul meu aici. Îmi organizasem viața așa cum găseam eu de cuviință. Continuam să-mi servesc țara pentru ca ea să rămînă în tabăra libertății. Dar nu voiam să ocup un post oficial.

În aprilie 1958, în plină dramă algeriană, am făcut legătura între generalul de Gaulle și mareșalul Juin. Se declanșa tragedia dintre acești doi oameni care fuseseră vechi prieteni. Am participat la mai multe convorbiri ale lor, la Colombey. Sub ochii mei, cei doi prieteni, care se tutuiau, se îndepărtau unul de celălalt, urmînd căi divergente.

Mareșalul Juin, care își conducea armata din Africa în urmărirea armatei germane, era foarte îngrijorat, ca toți francezii din Algeria, de soarta acestei provincii îndepărtate, pe atunci parte integrantă a teritoriului național. Nu împărtășea anumite opinii ale generalului de Gaulle, care nu avea același atașament puternic ca Juin.

Din perspectiva anilor scurși de atunci, putem înțelege că drama algeriană a fost pentru *pieds-noirs*, pentru francezi și musulmani, o tragedie sentimentală.

Înfrîntă în Indochina, armata franceză s-a lansat cu trup și suflet în apărarea ideii unei Algerii franceze. Dar a fost mințită prea des și nu i s-a dezvăluit la timp strategia. În consecință, neavertizate, multe din elementele ei cele mai bune s-au regăsit în rîndurile disperaților din O.A.S.

Juin era foarte solicitat în acea perioadă. Mulți socoteau că ar fi putut fi primul șef de stat al unei posibile Algerii franceze independente. Dar planurile generalului de Gaulle erau cu totul altele. Am convingerea că în acea epocă, de-acum îndepărtată, ar fi fost posibile alte aranjamente. Pentru aceasta ar fi fost însă nevoie de o mare fermitate, dar și de o mare generozitate față de popoarele care și-au dat pentru noi viața, fără să stea pe gînduri, în decursul celor două războaie mondiale.

O. — Aceasta înseamnă oare că Generalul își dezvolta deja binecunoscuta concepție politică față de Algeria ?

M. — Asupra acestui punct, Generalul a fost relativ ambiguu.

O. — Dar Juin ghicise deja ?

M. — Juin știa că generalul de Gaulle nu are la inimă Africa de Nord. Trebuie să spunem că în timpul războiului Africa de Nord nu fusese deosebit de gaullistă. În legătură cu generalul de Gaulle, mai exista un punct care n-a fost subliniat. Spre deosebire de alți militari, el nu era un militar al armatei din Africa sau al armatei coloniale ci, așa cum spuneau militarii de odinioară, era un „fantassin métro", un infanterist din metropolă. El nu vedea lucrurile ca un legionar [1], un spahiu, un pușcaș, ca un soldat din infanteria sau din artileria colonială. Călătoriile sale prin Imperiu se limitează la un foarte scurt sejur în Levant. A luat parte la conferința de la Casablanca împreună cu Churchill și Roosevelt, în '43. În ianuarie 1944, a prezidat conferința de la Brazzaville. Viziunea sa mondială avea ca punct de plecare Franța, adesea Franța Marelui Secol. Este un element care contează.

O. — Mareșalul Juin a fost cerut cu insistență de o parte a armatei, care vedea în el o contrapondere la generalul de Gaulle ?

M. — Juin a spus-o și a scris-o. Fusese format în supunere, în ascultare, chiar dacă era din ce în ce mai neliniștit. Cît despre generalul de Gaulle și problema algeriană, mi se pare important și un alt aspect. Se cunoaște azi demografia galopantă a lumii a treia și, în cazul nostru, a Maghrebului. Mă întreb dacă una din rațiunile foarte secrete care au motivat atitudinea generalului de Gaulle față de Algeria n-a fost și înțelegerea acestei probleme explozive. Mă întreb dacă el, om al Hexagonului, om care privea adesea înapoi, spre Marele Secol, avînd mereu deviza „Acțiunea franceză", nu și-a spus : „Dacă Algeria, cu demografia ei galopantă, ne aduce o sută sau două sute de deputați în Parlament, nu ne vom trezi oare în cele din urmă cuceriți ?" Cu alte cuvinte, mă întreb dacă atunci, în

[1] *Legionar* : membru al Legiunii Străine. *(N.t.)*

loc de o Algerie franceză, el nu întrevedea spre sfîrșitul secolului o Franță algeriană.

Într-o zi, pe Strada Solferino numărul 5, i-am sugerat generalului de Gaulle următoarea idee : de ce n-am face din Sahara franceză o societate anonimă în care toate țările vecine din Imperiul francez să aibă acțiuni, iar Hexagonul să vină cu capitalurile și tehnicile de extracție a petrolului și a gazelor ? Astfel am putea, împreună cu ceilalți membri ai familiei noastre, albii din Africa de Nord și negrii de la frontiera sudică a deșertului, să ne păstrăm independența energetică. După un moment de gîndire, Generalul mi-a declarat că problema este depășită.

În timpul acesta, cea de-a IV Republică, golită de substanța ei, roasă de disensiuni interne, se dezagrega încetul cu încetul. Nu putea să-și revină, pentru că era zdruncinată pînă în temelii de tirul încrucișat al politicienilor și de jocurile bizantine ale diverselor grupări.

De multe ori am vorbit deschis cu Jeanne Sicard, remarcabila consilieră a președintelui Pleven, precum și cu acesta, dar era prea tîrziu.

Într-o zi, trecînd prin cartierul unde se află palatul Matignon, m-am hotărît să intru. Am dat cartea mea de vizită ușierului și am cerut să-l văd pe directorul de cabinet al domnului Pflimlin, președintele Consiliului. Acest demers bizar și-a făcut efectul. Am fost primit cu amabilitate în biroul din mijlocul palatului, al cărui balcon elegant, împodobit cu fier forjat, se profilează în centrul curții de onoare.

I-am spus că situația internă a Franței mi se pare gravă și că, dacă nu se întîmplă o minune, vom asista la sfîrșitul regimului. Am dezvoltat această idee și am încheiat arătînd că în acel moment nu vedeam decît un singur om care ar putea să evite anarhia sau războiul civil : generalul de Gaulle.

Directorul a găsit că eram foarte la curent cu problemele și m-a întrebat dacă aveam idee despre intențiile acestuia. O clipă mai tîrziu dorea să știe cum se făcea că eram atît de bine informat. Atunci i-am spus, cu aerul cel mai dezarmant din lume : „Am fost ieri în biroul Generalului, la Colombey-les-Deux-Eglises."

„Liniște în front !“ — cum se spunea mai demult în armată.

Mi-am luat rămas-bun, după ce i-am atras atenția că era de preferat un aranjament decît să se trezească, eventual, plutind în Sena. Îmi amintesc că, la plecare, coborînd scara largă de piatră, mă așteptam în fiecare moment să aud în urma mea pași grăbiți, gărzi trimise să mă aresteze. Dar nu s-a întîmplat nimic. Astfel am făcut cunoștință cu domnul Jean Lecanuet.

VIII

DE LA MISIUNI LA SERVICIILE SECRETE

OCKRENT. — Aceste misiuni, care, pe lîngă întreprinderea dumneavoastră din industria metalurgică, v-au ocupat timpul pînă în 1970, au fost de fapt misiuni de informaţii, or, aceasta este adevărata dumneavoastră meserie...

MARENCHES. — Aş putea, pe această temă, să fac un întreg expozeu. Dar n-am s-o fac. Informaţiile, pentru mine, au fost, la timpul respectiv, sub Ocupaţie, misiunile din zona ocupată spre zona liberă, după armistiţiul din '40. Apoi, la cabinetul generalului Juin, au fost rapoartele Biroului Doi şi ale serviciilor de informaţii din subordinea Marelui Stat-Major al Apărării Naţionale. Ce se petrecea între aceste două extreme, habar nu aveam. Acesta a fost răspunsul pe care i l-am dat, bineînţeles mai tîrziu, preşedintelui Pompidou, cînd m-a întrebat dacă ştiam ceva despre munca de informaţii.

O. — De ce aţi acceptat din partea lui Georges Pompidou ceea ce practic i-aţi refuzat lui de Gaulle ?

M. — Generalul de Gaulle nu mi-a propus să mă ocup de serviciile speciale. Toată viaţa am încercat să nu ies în evidenţă. Cînd ai un metru nouăzeci şi cîntăreşti o sută de kilograme nu este foarte comod. Sînt un discipol al lui Socrate. Eu ştiu că nu ştiu nimic. Politica internă nu mi se potriveşte. Voiam să rămîn eu însumi. Aveam pricteni oameni remarcabili. După ce au intrat în politică, s-au schimbat. Politica politicianistă cere anumite compromisuri. Nu trebuie să eziţi să le faci rău prietenilor. Este regatul cojii de banană.

O. — Cine v-a pus în legătură cu Pompidou ?

M. — Aveam un camarad din război care acționase admirabil în diverse perioade dificile, François Castex. Era fiul unui medic cunoscut în Africa de Nord și nepotul celebrului colonel Castex, unul din pionierii aviației, care dusese la îndeplinire între cele două războaie cîteva misiuni pe pămînturile australe, în Antarctica. Ne-am cunoscut mai întîi la Alger, apoi în timpul campaniei din Italia. Ne-am simpatizat reciproc. François Castex se căsătorise cu sora doamnei Pompidou.

Într-o zi, Castex îmi spune :

— Te-ai mai văzut recent cu cumnatul meu ?

— Nu, nu în mod deosebit...

O. — Cumnatul lui era Georges Pompidou, pe atunci prim-ministru ?

M. — Da. Castex a continuat : „Ei bine, s-a vorbit despre tine de curînd și ar fi încîntat să te întîlnească."

Îl cunoscusem pe dl. Pompidou pe cînd lucra la cabinetul generalului de Gaulle, în '45. René Brouillet îl dusese pe Georges Pompidou la General, cînd acesta îi ceruse „un licențiat care să știe să scrie franțuzește". Georges Pompidou, după părerea mea, este unul din puținii oameni de stat ai Franței contemporane. Moartea sa a fost o mare nenorocire pentru Franța și pentru ansamblul comunității. Poseda virtuțile cardinale pe care ar trebui să le aibă orice om politic care se dorește un om de stat : bun simț, inteligență, sensibilitate, umor și modestie.

Îl pierdusem din vedere cînd a ajuns prim-ministru. Într-o seară ne-am întîlnit la masă, acasă la François Castex, și atunci l-am regăsit pe Pompidou așa cum îl cunoscusem odinioară, la de Gaulle. Contactul a fost reînnoit. Fără îndoială, îi auzise vorbind despre mine pe soții Castex și pe încă cineva, o persoană căreia vreau să-i aduc un omagiu, fiindcă pentru mine și pentru soția mea a fost ca o soră. Este vorba de actualul consilier de stat și primar al orașului Cannes, Anne-Marie Dupuy. O cunoscusem în Italia, pe vremea cînd corpul expediționar francez lupta cu germanii în Abruzzi. Noi sîntem supraviețuitorii a ceea ce în cărțile de istorie se numește bătălia de la Montecassino. Anne-Marie era infirmieră pe o ambulanță.

Este o vajnică și minunată fată din Ardeni. Temerară ca oamenii din părțile acelea, la douăzeci de ani a trecut în Spania, trăind toate aventurile imaginabile. S-a dus în Africa de Nord ca să continue și ea să lupte, în felul ei. A ajuns una din cele mai celebre infirmiere ale corpului expeditionar francez din Italia. A avut onoarea de a servi sub ordinele lui Juin, ca soția mea și ca mine.

Anne-Marie a jucat mai tîrziu un mare rol pe lîngă președintele Pompidou. A fost directoarea lui de cabinet, pe vremea cînd el era președintele Republicii. Director de cabinet al șefului statului — cred că este singura femeie care a ocupat vreodată acest post. O iubeam extraordinar de mult. O cunoșteam de mai bine de patruzeci de ani. Este dreptatea, inteligența și munca personificate. Ea i-a sugerat pentru prima dată președintelui Pompidou să mă folosească. Ea i-a vorbit despre mine în termeni pe care, desigur, nu-i meritam.

După cîtva timp, Pompidou mi-a transmis că dorea să mă întîlnească. M-am dus la el. M-a întrebat : „De ce nu ați venit să mă vedeți în ultimii ani ?" I-am spus adevărul : „N-aveam nimic să vă cer." După un moment de tăcere, cu un aer trist, a spus : „Sînteți singurul..." A adăugat apoi : „Un om ca dumneavoastră, devenit om de afaceri, ar trebui să servească din nou statul."

L-am revăzut pe domnul Pompidou de mai multe ori. Mi-a spus : „Ar trebui să luăm masa împreună, în liniște." La cîtva timp după aceea ne-am întîlnit și am prînzit împreună într-un cabinet particular al Casei Americii Latine, pe bulevardul Saint Germain. Am început să vorbim despre situația mondială. Domnul Pompidou m-a ispitit cu postul de ambasador al Franței la Washington. Îmi amintesc că a spus : „Ei bine, după generalul de Gaulle, ar trebui să reînnodăm legăturile cu americanii !"

Nu eram cel mai potrivit pentru acest gen de muncă. I-am mulțumit. Cunoșteam ambasada Franței la Washington, pentru că locuisem acolo în timpul numeroaselor mele călătorii sau misiuni. Bucătăria ei era cea mai bună din Washington. Bucătarul ei francez era un soi de vedetă a capitalei Statelor Unite. Și în

ce mă privește, avînd un anumit simț al gastronomiei și o tendință spre rotunjire, dacă Georges Pompidou voia să mă omoare într-un an sau doi nu avea decît să mă numească acolo. Dar, vorbind serios, părerea mea este că în zilele noastre munca unui ambasador nu mai este cea a unui diplomat din perioada corăbiilor cu pînze, cînd nu exista telefonul, iar contactele personale între suverani erau puține. Am cîțiva prieteni printre ambasadori, dar atunci nu aveam nici apetitul, nici competența necesare pentru acest gen de activitate.

Cu altă ocazie mi-a spus : „Ar mai fi ceva, dar este o «misiune imposibilă». Este foarte grea și nu vreau să v-o propun, pentru că îmi sînteți prieten."

Asta m-a ațîțat. La cuvintele „misiune imposibilă" am ciulit urechile. I-am răspuns : „Mă interesează. Misiune imposibilă ? Găsesc că e pe măsura mea."

A luat un aer extrem de serios. S-a înfundat în fotoliu și mi-a spus : „Ei bine, este vorba de serviciile speciale".

Cum nu eram nici funcționar, nici ofițer de carieră, contrar a ceea ce se crede în general, președintele Pompidou a adăugat : „Dacă supraviețuiți acestei misiuni imposibile, n-am să vă părăsesc la expirarea mandatului și am să vă numesc consilier de stat."

I-am relatat această convorbire președintelui care i-a urmat. Acesta mi-a spus : „Bineînțeles, voi respecta cuvîntul pe care vi l-a dat." Și astfel, la ultimul consiliu de miniștri, înaintea alegerilor din 1981, am fost numit consilier de stat, funcție pe care am exercitat-o cîteva luni, după care am demisionat[1] pentru a regăsi independența totală care este, împreună cu liniștea, ultimul mare lux al epocii noastre.

Am reflectat un an la propunerea domnului Pompidou. El fusese ales președinte al Republicii la 16 iunie 1969. Puțin mai tîrziu mi-a mărturisit : „Nu reușim. Serviciul nu merge. Șeful meu de stat-major particular îmi spune că nu este nimic de făcut, că trebuie să

[1] Textul unui decret al președintelui Republicii, publicat la data de 31 dec. 1981, în *Journal Officiel* glăsuia astfel : „Consiliul de Miniștri admite ca dl. d'Marenches (Alexandre), consilier de stat, să uzeze LA CEREREA SA de drepturile de pensionare începînd cu 4 ianuarie 1982.

punem Serviciul în stare de «extincţiune» şi să pornim din nou de la zero."

Tocmai atunci se terminase afacerea Ben Barka. I-am răspuns : „D-le preşedinte, nu am nici o părere în legătură cu asta. Dar, dacă-mi daţi un răgaz, să zicem cîteva săptămîni, voi încerca să-mi fac una."

Aveam cîţiva prieteni, camarazi de război, în Serviciu. Am făcut împreună cu ei un tur de orizont. M-am întors la dl. Pompidou şi i-am spus : „Domnule preşedinte, mi se pare imposibil să puneţi serviciul în stare de «extincţiune», pentru că atunci n-aţi mai dispune de nimic. Tabloul dumneavoastră de bord ar fi incomplet. Nu cred că vă puteţi permite aşa ceva. Soluţia este să operaţi o reformă profundă în rîndurile lui. Ar trebui „retopit" (este un termen care s-a folosit mult după aceea) pentru a-l curăţa de impurităţile apărute în aceşti ultimi ani."

O. — Apărute, de unde ?

M. — Erau tot soiul de oameni în serviciile secrete : zece, cincisprezece mii de persoane... Unii figurau ca funcţionari, alţii nu chiar... etc. Diferite bisericuţe, partide politice, organizaţii de tot felul îşi plasaseră acolo oamenii.

Înainte de venirea mea în fruntea S.D.E.C.E., spre sfîrşitul anului 1970, Serviciul avea sarcina să caute şi să obţină informaţii în lumea întreagă (cu excepţia Franţei) pe plan politic, militar, financiar, psihologic, tehnic, materii prime etc. Aceste informaţii brute erau furnizate secretariatului general al Apărării Naţionale, care le digera şi le regurgita sub formă de buletine, analize şi sinteze.

Avînd în vedere modul în care fusesem recrutat şi relaţiile mele personale cu şeful statului, obţinusem să fac ceva ce în fond însemna să fabrici fără încetare piesele unui *puzzle* mereu reînnoit sub presiunea evenimentelor. Pe de altă parte, se continua trimiterea acestor informaţii la secretariatul general al Apărării Naţionale, care-şi continua munca sa. Acest organism depindea de primul ministru. Serviciul furniza producţia sa autorităţii în drept, iar cînd era vorba de afaceri importante sau delicate mergeam eu însumi să-i vorbesc preşedintelui Republicii. Aşa stabilisem. Convenisem să-l pot vedea la orice oră din zi şi din noapte,

trei sute șaizeci și cinci de zile pe an. Dar n-am abuzat niciodată.

Numirea mea a fost păstrată în secret pînă în ultimul moment. A fost dată publicității după un consiliu de miniștri. Nici chiar ministrul apărării de atunci n-a fost anunțat decît cu cîteva ore înainte, astfel că toată lumea a fost surprinsă, ba chiar șocată, atît în interiorul cît și în afara Serviciului. Am sosit la ora nouă dimineața la cazarma Tourelles, în arondismentul XX.

Aveam în buzunar o listă, scurtă, dar importantă, cu funcțiile pe care le ocupau un anumit număr de oameni. Eram însoțit de un bărbat căruia vreau să-i aduc cel mai profund omagiu. El a fost colegul, colaboratorul, medicul, prietenul, confidentul meu. A murit acum aproape doi ani : medicul general Maurice Beccuau. După cum spunea el însuși, făcuse față de mine un jurămînt de credință (în sensul relațiilor cavalerești medievale). Era *l'honnête homme*, în sensul pe care-l avea termenul în secolul al XVIII-lea : inteligent, fin, cu imaginație și o cultură extraordinare. Se gîndea la toate, sesiza totul. A fost pentru mine un minunat consilier în tot acest timp. A fost medicul meu timp de douăzeci și cinci de ani. El era medic militar, iar eu eram ofițer de rezervă și, datorită rănilor mele de război, am fost întotdeauna îngrijit de medici militari sau în spitale militare.

Dat fiind că era neurolog și psiholog, m-am gîndit că doctorul Beccuau are o percepție, o perspectivă, o știință a lucrurilor care nu erau la îndemîna oricui. Îi spusesem cu un an înainte : „Ascultă, dragă doctore, voi fi poate chemat să intru din nou în jug, pentru a servi într-unul din marile posturi în stat. Ai veni, eventual, cu mine ? Din nefericire, nu pot să-ți spun despre ce este vorba, pentru că nu s-a dezvăluit încă secretul acestor negocieri."

„Bunul doctor", cum i se spunea de obicei, mi-a răspuns imediat : „Nimic mai simplu : nu ai decît să-mi spui ziua, ora și adresa unde trebuie să mă prezint !" Nu mi-a pus nici o întrebare.

Avea noțiunea serviciului și plăcerea de a servi. Era un om complet dezinteresat, un om admirabil. Am pentru el cea mai mare afecțiune și cel mai profund respect. Pentru mine, el este de neînlocuit. Moartea sa

a lăsat un mare gol în viaţa mea. N-aş fi reuşit să realizez puţinul pe care l-am făcut în cei aproape unsprezece ani dacă el n-ar fi fost lîngă mine. Dovedea o mare cunoaştere a oamenilor.

Deci, în ziua sosirii mele, am convocat un număr de persoane care erau pe lista mea şi le-am mulţumit...

O. — Cum aţi stabilit această listă ?

M. — Printr-un anumit număr de contacte şi anchete pe care le făcusem timp de un an. Ştiam unde trebuie să lovesc şi care erau oamenii pe care trebuia să-i dau afară. Existau aici mici bisericuţe care au fost pulverizate în dimineaţa aceea, practic în două ore. Au fost decapitate, în vechiul sens al cuvîntului.

În orele şi zilele care au urmat am primit ameninţări cu moartea : „N-ai să stai aici nici o săptămînă...", „Îţi vom veni de hac..." etc. Printre cei care ocupau posturi importante în Serviciu erau cîţiva oameni redutabili. Dilema : eu sau ei ? Şi am fost eu, după cum puteţi constata.

O. — Redutabili... adică ?

M. — Anumite sectoare ale Serviciului funcţionau extrem de prost. În anturajul meu Serviciului i se spunea „varza". Aflîtea pături, straturi se acumulaseră aici de-a lungul anilor, ca în geologie, încît nu exista nici un fel de unitate. Serviciul nu făcea decît să lupte împotriva Ministerului de Interne şi mai ales împotriva D.S.T.-ului care, la rîndu-i, răspundea cu aceeaşi monedă. În cursul acestor războaie tribale, pe care noi francezii le adorăm, pierdeam o energie şi un timp preţios, cînd ar fi trebuit să ne concentrăm asupra misiunii Serviciului, care consta în culegerea de informaţii în străinătate. Li s-a reproşat D.S.T.-ului şi S.D.E.C.E., ani de zile, că se războiesc. Şi pe bună dreptate.

Una din primele măsuri pe care le-am adoptat, bineînţeles, cu acordul preşedintelui Republicii, a fost să curăţ Serviciul de „iscoade". Un serviciu de informaţii este în primul rînd un serviciu de stat. Nu concep ca în Serviciu să existe oameni care, pretextînd că se ocupă de informaţii, să facă pe de lături micile lor afaceri, mai mult sau mai puţin dubioase. Asemenea oameni trebuie eliminaţi imediat.

O. — Şi aţi reuşit ?

M. — Nu există o mie şi una de politici. Există numai politica de stat, a Franţei, pe care directorul general, în concepţia mea, este însărcinat s-o aplice. Dacă nu este de acord cu această politică, atunci s-o spună, iar dacă cineva vrea să-i forţeze mîna, are întotdeauna la dispoziţie ultima sa armă : demisia.

După mai multe discuţii cu dl Pompidou, pentru care aveam o prietenie, deferentă şi o mare admiraţie, i-am cerut puteri depline. Sun Tzî mi-a întărit această idee, foarte veche şi foarte nouă, că războiul nu este o afacere clasică, ci globală. N-a spus el oare : „În general, a comanda mulţi oameni este acelaşi lucru cu a comanda cîţiva. E o problemă de organizare" ?

Într-o zi i-am spus preşedintelui Pompidou : „Vedeţi, domnule preşedinte, încrederea în proporţie de nouăzeci la sută nu este suficientă. Am nevoie de sută la sută." Altfel nu trebuie să te implici, pentru că este o meserie dificilă. În timpul altei convorbiri i-am mai spus : „Domnule preşedinte, doresc să pot angaja pe cine vreau şi să concediez pe cine vreau." El mi-a spus : „Da". Altminteri, ar fi fost imposibil să-mi asum această sarcină. Mă găseam în faţa unui muşuroi de termite înălţat cîţiva metri deasupra solului, dar care avea şi o parte subterană. Cînd nu eşti de-al casei şi vii din exterior ca să faci ordine, nu-i o treabă prea comodă.

Am hotărît, ştiind că-l am pe şeful statului în spate ca să mă susţină, să-i iau pe toţi repede. În momentul numirii mele, m-am dus să-l salut pe primul ministru, Jacques Chaban-Delmas. La etajul întîi, la capătul frumoasei scări de piatră de la Palatul Matignon, m-am întîlnit cu generalul B., care ieşea din biroul primului ministru. A binevoit să-mi spună că socotea scandaloasă numirea mea în acest post care, spunea, îi revenea de drept. I-am mulţumit pentru amabilitate. Uşierul m-a introdus la domnul Chaban-Delmas. Primul ministru m-a primit cu multă amabilitate. Mi-a spus : „Ah ! Ar fi trebuit să mă gîndesc la dumneavoastră pentru acest post. Ce bine că a făcut-o preşedintele ! Aveţi toată prietenia şi încrederea mea. Veniţi să mă vedeţi cînd doriţi. Uşa mea, telefonul meu vă sînt accesibile zi şi noapte." M-a încurajat mult.

O. — Vă cunoscuserăţi la Eliberare ?

M. — Ne-am văzut pe vremea cînd eram aghiotantul generalului Juin. Ne regăseam cu primul ministru, cum a spus el odată, ca „vechi prieteni".

La sfîrşitul convorbirii, Jacques Chaban-Delmas mi-a spus : „Nu sînteţi omul pe care să trebuiască să-l învăţ eu problemele naţionale. Aţi fost implicat pînă peste cap în toate astea ! Ce aş putea eu să vă sfătuiesc ? Ei bine, există un om care... un om pe care poate că îl veţi întîlni... pe care-l văd din cînd în cînd. Are un foarte pronunţat gust pentru astfel de probleme. Este vorba de generalul B."

După o clipă de tăcere, i-am răspuns : „Domnule prim-ministru, vă mulţumesc foarte mult, dar tocmai ne-am încrucişat la uşa dumneavoastră, acum cîteva minute."

Ne-am zîmbit reciproc. Şi apoi am schimbat vorba.

Georges Pompidou nu era numai un om politic, ci şi un om de stat. Unul din cele mai preţioase lucruri pe care le-am învăţat în viaţă este diferenţa dintre un om politic şi un om de stat, anume : numai omul de stat suportă veştile proaste. Omul politic se teme de ele. Aşa se face că există puţini oameni de stat. Un om politic este mai degrabă un negustor de veşti bune. Nu ştiu dacă vede viaţa în roz, dar prin promisiunile sale demagogice şi prin alte mijloace încearcă să-l facă pe alegător să creadă că viaţa este roz. Omul de stat, la prima ocazie, cînd conştiinţa i-o dictează, promite sudoare, sînge şi lacrimi, cum a făcut Churchill.

Consemnul pe care mi-l dăduse Georges Pompidou era că veştile bune nu-l interesau în mod deosebit. Le aprecia mai ales pe cele proaste. Niciodată nu mi se mai spusese asta.

O. — Serviciile secrete nu funcţionează într-un vas închis. Francezii nu au avut, dintotdeauna, o bună reputaţie cînd a fost vorba să colaboreze cu serviciile de informaţii străine... Dar dumneavoastră aveaţi deja prieteni.

M. — Cînd am fost numit director general al S.D.E.C.E., postul nu mi-a adus *relaţii*. Eu — îmi cer scuze c-o spun, dar acesta este adevărul — am fost acela care am pus relaţiile mele în serviciul Franţei... şi experienţa mea.

Cînd mi-am preluat funcția, în 1970, am făcut un tur pe la colegii mei europeni și fiecăruia i-am ținut un mic discurs care s-ar rezuma cam la asta : „Știți cine sînt, datorită celui de-al doilea război mondial. Marele public nu mă cunoaște și nici mediile de informare, dar serviciile speciale mă cunosc."

O. — Datorită perioadei de după război ?

M. — Bănuiesc că da. Le-am spus șefilor serviciilor secrete europene : „Cu mine se lucrează în echipă. Toată lumea pune umărul. Eu voi face tot ce pot. Cînd vor apărea probleme, le vom pune pe masă și le vom discuta. Am oroare de loviturile pe la spate între aliați. Nu vă promit decît un singur lucru : că n-am să vă mint niciodată."

Am folosit un citat care îmi place foarte mult și care îi aparține, cred, lui Sacha Guitry : „Nu minți niciodată, e nevoie de prea multă memorie !"

Am pus la punct cu colegii mei germani și britanici reuniuni semestriale, lucru care nu se mai întîmplase înainte. Ele aveau loc pe rînd, la Paris, München și Londra. Discutam acolo problemele comune. Le-am spus același lucru și americanilor.

Și era cu atît mai comod să ne spunem adevărul cu cît ne aflăm împreună în tabăra libertății. Dacă șeful statului mi-ar fi spus într-o zi : „Vom deveni aliați apropiați ai imperiului sovietic și vom fi în război cu Statele Unite în cadrul unei spectaculoase răsturnări de alianțe", i-aș fi răspuns : „Domnule președinte, vă prezint demisia, pentru că eu nu acționez niciodată împotriva conștiinței mele."

O. — Au existat cazuri ambigue, cînd punctul de vedere american vi s-a părut greșit ?

M. — Da. În astfel de cazuri, ne întruneam prietenește și fiecare încerca să facă să triumfe punctul său de vedere, adică al guvernului pe care-l servea.

O. — Cu alte cuvinte, calitatea relațiilor personale pe care le-ați întreținut întotdeauna cu americanii nu v-a părut niciodată un handicap ?

M. — Nu, pentru că, în ciuda a ceea ce gîndește un anumit public, serviciile speciale, la cel mai înalt nivel, nu se bazează pe renghiuri, ci pe încredere.

O. — Într-un sistem democratic, șeful serviciilor secrete alege mijloacele, dar nu și scopul ?

M. — Nu-i revine directorului general să aleagă scopul. El are sarcina de a prezenta opiniile și informațiile care vor servi la luarea deciziei. Altfel, ar domni o mare confuzie. Am avut experiența unui președinte al Republicii Franceze care, în calitate de șef al armatei, a vrut să se amestece în execuție. Voia să-mi explice cum să execut o operațiune. I-am răspuns clar, dar cu deferență, că felul în care voi duce la capăt această operațiune era de resortul meu, fiindcă eu eram răspunzător. I-am spus, printre altele : „Domnule președinte, hotărîrea de a declanșa lovitura vă aparține. O dată lovitura pornită, numai eu singur sînt răspunzător. De exemplu, eu sînt răspunzător de viața oamenilor de la Serviciul Acțiune."

De multe ori le spuneam subordonaților mei, civili și militari : „Domnilor, jucați, vă rog, cu cărțile pe care le aveți în mînă, nu cu cele pe care ați dori să le aveți." Și mai aveam o formulă : „Explicați-mi cum veți face treaba și nu de ce n-o puteți face."

În acest post, de director general al serviciilor secrete, adeseori ești singur. Absolut singur în biroul tău. Nu ai colegi. Organizam ședințe de *brain storming* unde, moralmente vorbind, fiecare își scotea haina și își slăbea nodul la cravată, pentru a-și putea exprima cu toată libertatea ideile și sugestiile.

Dar decizia finală îmi aparținea. În astfel de momente ești tot atît de singur ca alergătorul de cursă lungă. Cînd rezultatul este bun, „politicul" culege gloria, iar tu, niciodată, nimic. Dacă lucrurile iau o întorsătură proastă, tu suporți eventualele consecințe supărătoare.

Dacă ești șeful serviciilor speciale, cum am fost eu, cu multă putere și cu mijloace considerabile, nu mai ai limite. Ai la dispoziție trupe de șoc, documente false, fonduri speciale etc. Dacă nu ai o disciplină personală absolută, de ce n-ai începe să suprimi cîte un om politic, doar pentru că nu ești de acord cu ceea ce spune sau, eventual, chiar pe șeful statului ? Poți merge foarte departe ! Devii atunci șeful Gestapoului, Himmler, Beria... Ei bine, eu nu eram Beria. Pentru serviciile franceze, onoarea Serviciului (cu „S" mare) contează. Președintele a luat o hotărîre. Tu ești una din persoanele însărcinate să o aplice. Nu ești de acord ?

Ei bine, o aplici cu loialitate. Una din marile slăbiciuni ale serviciilor secrete în democraţii, şi mai ales în Statele Unite, este schimbarea prea deasă a şefilor. Cît am fost în fruntea S.D.E.C.E., m-am întîlnit cu şase directori diferiţi ai C.I.A. Dacă mai rămîneam în funcţie încă trei luni, apărea şi al şaptelea. Unui şef îi trebuie şase luni ca să se adapteze cu statul său major pentru o nouă responsabilitate. Vă imaginaţi ce dezordine rezultă din aceste schimbări permanente... Oamenii cu care ne înfruntăm sînt foarte conştienţi de asta şi nu ne fac cadouri.

IX

SERVICIILE SECRETE ŞI INSTRUMENTELE LOR

MARENCHES — Şeful serviciilor secrete trebuie să fie, înainte de toate, un personaj discret, şi nu să facă pe vedeta. Nu are de ce să se arate în public şi nu trebuie să aibă nici un fel de ambiţie politică.

Nu mă întîlneam cu presa. Le cerusem celor doi preşedinţi pe care i-am servit să mă scutească de festivităţile oficiale, de genul meselor la Elysée, vînători prezidenţiale, lojă la Operă şi alte atribute care sînt micile plăceri atît de gustate de înalţii funcţionari publici. Îţi pierzi timpul şi se mai întîmplă să te întîlneşti şi cu cine nu trebuie. Am făcut cîteva excepţii, pentru cîteva dineuri la Elysée sau la Versailles, numai pentru că un şef de stat străin pe care îl cunoaştem foarte bine personal mi-ar fi luat absenţa drept o ofensă.

OCKRENT — Cum sînt organizate serviciile secrete ?

M. — Există serviciile de gestiune administrativă şi financiară şi serviciile de cercetare. În plus, serviciul de securitate, comunicaţiile, serviciul de contraspionaj şi Serviciul Acţiune. Funcţionari civili şi militari constituie cadrele regulate normale. Sînt funcţionari ca oricare alţii. Cei din conducere sînt în serviciul statului. În cadrul Serviciului există funcţionari civili, exact ca în alte ministere, ca la agricultură, poştă sau afacerile externe. Sînt militari care rămîn aici o mare parte a carierei lor, pentru că sînt specialişti, de exemplu în domeniul arabo-musulman, al petrolului sau al marilor nomazi din Sahara. Există, de asemenea, ofiţeri şi subofiţeri de rezervă ai Serviciului „în civil" care sînt cam peste tot. Sînt şi cei care efectuează un anumit număr de ani în serviciile secrete şi se întorc apoi în

armată. Vin apoi onorabilii corespondenţi, faimoşii H.C. [1]. În poliţie sînt numiţi informatori, în serviciul vămilor, avizori. În serviciile speciale li se spune onorabili corespondenţi.

O. — Gama este foarte variată ?

M. — Unul poate fi şofer de taxi, altul personaj bisericesc sau chiar secretar de stat.

O. — Sînt remuneraţi pentru serviciile lor ?

M. — Da, unii o fac pentru bani. Unul, doi sau trei dintre ei au luat sume importante, e drept. Dar majoritatea onorabililor corespondenţi lucrează din patriotism şi pentru onoarea de a-şi servi ţara. Anumiţi francezi călătoresc în zone sensibile, unde pot observa, vedea şi auzi lucruri utile pentru ţara lor.

Toate ţările practică acest sistem. Oameni atît de serioşi, ca britanicii, dau dovadă de un simţ civic remarcabil. Prietenii noştri elveţieni, care-şi respectă mult neutralitatea, au un sistem de ofiţeri de miliţie care informează guvernul de la Berna, pentru că umblă cam peste tot. Îi găseşti în posturi importante sau în afacerile internaţionale. Serviciile de informaţii sînt o imensă sită în care se aruncă mii de informaţii, sute pe zi, pentru a extrage esenţa sau numai cîteva picături care contează şi care alimentează, de exemplu, un buletin cu destinaţia Elysée sau alte centre de decizie. Controlul acestor informaţii reprezintă una din sarcinile esenţiale ale Serviciului.

Există mult mai puţini James Bond decît se crede, şi încă şi mai puţine Mata Hari, agenţi care sar cu parașuta şi iau masa în aceeaşi seară cu o încîntătoare spioană. Este vorba mai degrabă de benedictini foarte specializaţi într-un anumit colţ al planetei şi care descifrează munţi de informaţii, uneori publice, cărţi, presă etc. Informaţiile secrete sînt furnizate fie de către Serviciu, prin schimb, fie de către serviciile aliate.

Printre şarlatanii internaţionali există o subdiviziune, escrocii într-ale informaţiilor. Unii îşi ating cu greu scopurile — aceştia sînt amărîţii. Dar sînt şi staruri şi vedete.

Aceşti oameni deţin informaţii, pe care vin să le vîndă, sau pur şi simplu inventează informaţii. Ele pot fi verificate mai tîrziu. Dar dacă ai apucat să-l

[1] *Honorables correspondants.*

plăteşti pe posesorul unei informaţii mai mult sau mai puţin fabricate înainte de a o controla, el înregistrează un beneficiu net. Există o altă categorie : cei care se întîlnesc cu multă lume, iau masa în oraş, citesc presa străină şi realizează o sinteză bine făcută la care adaugă *ketchup*-ul lor personal, înainte de a trece pe la casă. Evident, trebuie să dispui de colaboratori competenţi pentru a-i putea spune unui astfel de escroc : „Producţia dumneavoastră nu face doi bani" sau „Vă mulţumim, dar sîntem deja la curent".

O. — Cunoaşteţi personaje care corespund acestei definiţii ?

M. — Înainte de sosirea mea, a existat un personaj pitoresc (nu spun „simpatic", pentru că nu l-am întîlnit personal) care a fost un asemenea furnizor de informaţii mai mult sau mai puţin imaginare, timp de mulţi ani. S-a remarcat apoi într-o afacere cu avioane care a fost, la un moment dat, subiectul cronicilor de scandal. În primele săptămîni după ce mi-am luat în primire funcţia am cerut să i se mulţumească pentru serviciile aduse. Din rapoartele care mi-au fost prezentate, mi-am dat seama că era foarte costisitor. Pentru banii care i se dăduseră în trecut, randamentul său n-a fost tocmai cel aşteptat de la un bun H.C. Pentru o revistă a presei, pe care oricine ar fi putut s-o facă, i se plăteau cele mai înalte tarife ale Serviciului. Se spunea că practica şi un sistem de deconturi în cadrul S.D.E.C.E. Am pus capăt isprăvilor lui şi am cerut să fie concediat într-o jumătate de oră de către directorul meu de cabinet de atunci, D.F.-B., erou civil şi militar al Franţei libere.

I-am ordonat aghiotantului meu să declanşeze operaţiunea „Nevăstuica". Uimit, mi-a cerut să-mi precizez ideea. I-am explicat că, dacă introduci o nevăstuică într-o ascunzătoare de iepuri, iepurii, înnebuniţi, se îmbulzesc să iasă. Şi atunci e suficient să plasezi cîte un trăgător la fiecare ieşire... În orele imediat următoare, eludînd ordinea ierarhică şi animaţi doar de interesele lor, un anumit număr de „iepuri", zăpăciţi, au dat buzna în biroul meu. Iar eu îi aşteptam... În curînd, cadavrele lor s-au îngrămădit în biroul aghiotantului meu.

Cîţiva dintre ei au fost rapid angajaţi într-o reţea paralelă privată, care nu avea nimic comun cu serviciile oficiale de stat. Afacerea cu avioanele năzuroase este o escrocherie abilă, al cărei deznodămînt nu este cunoscut. Considerabile sume din veniturile statului, adică ale contribuabililor francezi, nu au mai fost găsite. Marea mea experienţă în ce priveşte ticăloşia umană m-a învăţat că banii nu se pierd niciodată. Intră în alt buzunar, atîta tot.

O. — Această afacere a fost pusă la cale pe cînd vă aflaţi în fruntea S.D.E.C.E. ?

M. — Da.

O. — Aţi fost la curent cu existenţa sau conţinutul ei ?

M. — Nu. Am semnalat-o doar celor în drept...

O. — Adică şefului statului ?

M. — Adică sus. Am atras, de asemenea, atenţia companiei petroliere în chestiune că nu puteam să emit judecăţi peremptorii, pentru că nu cunoşteam afacerea în detaliu, dar voiam să semnalez că un anumit număr de oameni aflaţi la baza acestei afaceri nu erau persoane corecte.

O. — Aceste persoane erau cunoscute de serviciile dumneavoastră ?

M. — Erau cunoscute de toată lumea. Am făcut această remarcă de mai multe ori, dar nu era de datoria mea să urmăresc afacerea şi nu era de competenţa mea să ştiu dacă avioanele în chestiune posedau calităţile care li se atribuiau. Nu era treaba mea.

O. — Şi nu era de datoria dumneavoastră să ştiţi dacă făceau sau nu banii ?

M. — A, nu ! Nu sînt nici poliţist, nici contabil al Tezaurului. În „varza" pe care o descoperisem în '70 mişunau o sumedenie de gîngănii care nu erau în serviciul statului şi nici al Franţei, ci făceau parte din diverse *lobby*-uri, din organizaţii ale căror ramificaţii, adesea străine, ne puneau probleme.

O. — Printre aceşti oameni puţin indicaţi erau persoane care fuseseră folosite de precedentele Servicii ?

M. — Da. Sau, în orice caz, aşa se lăudau. Trebuie să ne ferim şi de o altă categorie de indivizi, mai apropiaţi de politică, cea a agenţilor de influenţă. Marii

agenți de influență fac parte din *jet set* și încheie, în general, tranzacții fructuoase, printre altele cu imperiul sovietic și aliații acestuia. Ei repetă mereu : „Trebuie să-i ajutăm pe ruși să evolueze. Gorbaciov merge în sensul lui Deng Xiaoping etc". Și asta, cînd o sută de mii de soldați sovietici se află încă în Afganistan, iar zidul Berlinului n-a căzut. Una din caracteristicile politicienilor este aceea că sînt de multe ori inteligenți, abili și vicleni (*furbissimi*, ceea ce în italiană nu are deloc sensul din franceză, care se referă la sforăriile politice), dar, în același timp, sînt la fel de naivi ca niște biete copile crescute de maici. Nătîngii de genul ăsta înghit orice. Nu este vorba neapărat de un plic cu bani neimpozabili, ei pot primi un avans oarecare, diverse favoruri : un serviciu făcut de un prieten, un contract sau orice altceva.

O întreagă faună batraciană se agită la liziera lumii politice, în jurul oamenilor care, avînd deja puterea, ar dori să aibă și bani. Adevăratele cadre ale serviciilor de informații dau dovadă de cea mai mare discreție, nu spun niciodată că lucrează pentru acest serviciu și frecventează rar agapele oficiale sau mondene.

O. — Această „curățenie" a serviciilor secrete pe care ați făcut-o n-a decurs, desigur, fără ciocniri...

M. — A existat o manevră pe care aș putea s-o numesc afacerea Delouette. Ea a fost îndreptată de fapt împotriva mea, pentru a încerca să mă distrugă — cuvîntul „distrugere" putînd fi înțeles în sens moral, fizic sau intelectual.

Mă întîlnesc cu confratele meu britanic, Sir John R., care îmi spune cu un aer nonșalant, ca englezii binecrescuți : „Sînteți pe cale să reușiți în operațiunea dumneavoastră de repunere pe picioare a serviciilor speciale franceze. Feriți-vă, vor încerca să vă distrugă. — Sir John, vă mulțumesc că m-ați anunțat, dar cum ?... Cînd ?... — Fiți atent începînd din toamnă."

În toamna aceea a izbucnit scandalul Delouette, care era o înscenare a unei afaceri de trafic cu droguri. Un vechi ziarist de la O.R.T.F. a fost prins în Statele Unite transportînd droguri într-o mașină.

Nu era agent al S.D.E.C.E., dar a declarat poliției americane că era agent al serviciilor franceze. A fost arestat, închis. Unul sau doi americani, printre care un

mărunt judecător de district din statul New York, profitînd de acest fapt divers, au vrut să dobîndească o carieră politică. Aşadar, s-a hotărît că marele şef al acestui trafic, de genul supramafiot, era domnul X, funcţionar de rang mediu al Serviciului, la fel de apt pentru rolul de mare şef al drogurilor ca mine pentru cel de episcop. Povestea era fabricată de la un cap la altul.

Au fost cîteva luni foarte neplăcute pentru relaţiile franco-americane, fiindcă, dacă este relativ uşor să dovedeşti ce ai făcut, în general e imposibil să dovedeşti ce n-ai făcut. Din fericire, am putut „demonta" complet afacerea şi totul s-a năruit dintr-o dată, fiindcă nu se baza decît pe zvonuri şi pe minciuni.

O. — Scopul era de a da de înţeles că S.D.E.C.E., sub oblăduirea dumneavoastră, făcea trafic de droguri pentru a-şi finanţa operaţiunile...

M. — Sau că serviciile speciale franceze recurgeau la traficul de droguri pentru a face bani. Mă întîlneam des cu domnul Pompidou, preşedintele Republicii. În momentul cel mai fierbinte al afacerii, de fiecare dată cînd l-am întîlnit, el a avut delicateţea de a nu-mi vorbi niciodată despre asta. Ştia că nu puteam să-i dau un răspuns precis.

Dar la 1 ianuarie, în acea iarnă dificilă din 1971, mi-a trimis fotografia sa oficială şi a scris pe ea : „Pentru Alexandre de Marenches, slujitor al Franţei, cu toată încrederea", semnat „Georges Pompidou". Nu puteţi să vă închipuiţi ce efect a avut asupra mea ! O prefer tuturor decoraţiilor, citaţiilor, tuturor omagiilor. Este un gest de mare senior. M-am gîndit şi la bătînul meu maestru, Juin. Există peste tot seniori.

O. — Aţi înţeles cine a regizat lovitura ?

M. — Nu chiar. În această lume cu ape tulburi vezi cîteodată trecînd umbrele unor peşti mari, fără să distingi detaliile. Ironie tragică şi crudă a sorţii — dar o fi fost oare a sorţii ? —, în anul următor, fiul lui Sir John R., impecabilul gentleman care îmi era coleg, a fost prins într-o afacere de droguri, iar tatăl său, crezîndu-se dezonorat, a demisionat.

O. — Ce a fost pentru dumneavoastră prioritar cînd aţi preluat conducerea S.D.E.C.E. ?

M. — Prima mea preocupare a fost de a inculca un spirit în care servirea statului să primeze asupra

oricăror altor raţiuni, să edific un serviciu de stat apolitic. Aceasta nu înseamnă că fiecare nu poate să aibă opinii proprii, dar serviciile speciale nu sînt făcute pentru a avea păreri personale, stări sufleteşti sau neliniştii, de orice gen ar fi. Unica raţiune de-a fi este servirea statului. Exemplul dat de comandant, calitatea personalului sînt esenţiale. Oamenii cu care organizezi operaţiuni nu o fac pentru bani sau decoraţii. Ei sînt animaţi de motivaţia intimă de a servi şi de convingerea că se află în război, în vreme ce restul concetăţenilor lor trăiesc confortabil o stare de pace.

O. — Sub conducerea dumneavoastră a fost creat centrul de antranament şi instrucţie de la Aspretto ?

M. — Cînd am venit, în 1970, Serviciul Acţiune, cum este numit, era doar un schelet. Mi-a trebuit destul de mult timp pentru a-l repune pe picioare, pentru că militarilor clasici nu le prea place să-şi vadă camarazii dispărînd spre zone de umbră. A fost nevoie de ani de zile pentru a obţine pentru personalul meu militar criterii de avansare similare cu cele din „armata regulată". Deşi, în mod normal, oamenii mei ar fi trebuit să beneficieze de puncte suplimentare la avansare, avînd în vedere că ei se expun de bună voie la acest gen de sacrificii.

O. — Serviciile speciale folosesc multe femei ?

M. — În serviciile secrete era un mare număr de femei. Cîteva femei de prim-plan erau analiste cu responsabilităţi importante. În astfel de meserii, ele manifestă o mare tenacitate. Cu inteligenţă, pasiune şi dragoste pentru lucrul bine făcut, ele au adesea şi un fel de sensibilitate pe care mulţi bărbaţi nu o au. Erau, de asemenea, cîteva femei remarcabile, nu prea multe, printre ofiţerii de la informaţii.

O. — Lumea îşi imaginează că, în multe cazuri, serviciile speciale folosesc femei de alt gen...

M. — S-a întîmplat ca femei frumoase, fie din raţiuni de stat, fie pentru bani, să fi servit în linia a doua, pentru a-i distra pe anumiţi vizitatori... S-a întîmplat. Dar foarte rar. Ele au fost folosite mai degrabă ca momeală. De exemplu, pentru a-l reţine pe un individ departe de casă sau de hotel, apare din întîmplare o fată frumoasă care-l face să-şi prelungească seara pînă la o oră avansată.

Dar în Serviciul de Informaţii este vorba mai ales de tehnică. Trebuie să găseşti o fată doctor în chimie, în electronică, în fizică nucleară sau specialistă în strategie şi tactică. Or, ea nu are neapărat şi calităţile necesare pentru a-l seduce pe domnul în chestiune. Este nevoie de un ansamblu de circumstanţe remarcabile, deci foarte rare.

O. — Pe vremea dumneavoastră, cîţi oameni avea S.D.E.C.E. ?

M. — Cîteva mii de persoane, oficiale şi oficioase. Unii oameni, de meserie, lucrează aici permanent, în Franţa sau călătorind prin lume. Trebuie să-i punem la socoteală şi pe rezervişti, militari, generali, ofiţeri superiori, ofiţeri inferiori, subofiţeri sau trupă. Unii băieţi care îşi făceau serviciul militar au găsit ambianţa casei noastre simpatică şi au rămas. Ierarhia militară îşi spune cuvîntul. Directorul general, care este şeful personalului instituţiei, îi conduce, prin intermediul unui general, pe militari. De asemenea, un director civil conduce personalul civil. Unii militari fac aici carieră, îşi petrec viaţa. Alţii rămîn aici cîţiva ani, după care se întorc la diferite arme.

Mai demult, în virtutea unei regretabile tradiţii, anii petrecuţi în serviciile secrete dăunau carierei de ofiţer. Dintr-o pompă aspersoare, am încercat să transformăm instituţia într-o pompă aspiratoare. Pe vremea mea, datorită înţelegerii arătate de miniştri, şefi de stat-major, directori de personal şi de toţi cei care, situaţi în posturi înalte, se interesau de activităţile S.D.E.C.E., am reuşit să imprimăm o tendinţă contrară, astfel încît cei care plecau din Serviciul de Informaţii, după ce-şi dedicaseră un oarecare număr de ani instituţiei, aveau asigurată nu numai o carieră normală, ci uneori chiar mai bună decît a altora. Şi pe bună dreptate, pentru că aici ei se aflau în stare de război. Cel mai ilustru exemplu a fost colaboratorul meu, generalul Lacaze, pe care l-am avut ca ofiţer superior. A fost avansat la gradul de general aici, la mine, şi şi-a încheiat cariera ca şef de stat-major al armatelor. Direcţia personalului, diverşi comandanţi militari au găsit oameni care, în primul rînd, voiau să lucreze în Serviciul de Informaţii şi care, în al doilea rînd, aveau aptitudinile necesare.

Să presupunem că un ofiţer din armata terestră, din marină sau aviaţie vorbeşte, să zicem, limba khmeră. Este cert că într-o carieră normală, într-o oarecare divizie de infanterie, faptul de a vorbi limba khmeră nu-i va folosi la nimic, în timp ce într-un serviciu de informaţii el este o comoară.

O. — Aşadar, există militari şi civili...

M. — Civilii sînt funcţionari ca oricare alţii. Depind de administraţia centrală. Aveam, de asemenea, un număr de cadre superioare : trei directori, o jumătate de duzină de şefi de servicii, subdirectori etc., aşa ca la un mic minister. Cariera lor este aici mai interesantă decît în alte părţi şi, uneori, mai riscantă. În mare, o treime erau militari.

Cînd am venit eu, desigur, au început să circule zvonurile cele mai fanteziste. Civililor le era teamă. Alţii spuneau, dimpotrivă : „Nu-i adevărat, este un civil. O să-i îndepărteze pe militari şi o să pună peste tot civili."

Am un mare respect pentru funcţionarii civili şi n-am avut de ce să mă plîng de ei. Dar militarii sînt oameni oricînd la ordin : sînt disponibili zi şi noapte, ca jandarmii în raport cu poliţia, inclusiv duminicile şi zilele de sărbătoare. Sînt de un devotament absolut.

În cazul în care apare necesitatea de a te dispensa de un militar, acest lucru nu pune nici o problemă. Printr-o trăsătură de condei, îl pui din nou la dispoziţia armei din care provine. În schimb, este mai complicat să concediezi un funcţionar civil, din cauza statutului funcţionarilor. Au fost cazuri în care oamenii de la cabinetul meu au negociat îndelung cu ministere sau diverse instituţii pentru a-i lua pe indezirabilul domn X sau pe indezirabila doamnă Y.

Este nevoie de oameni echilibraţi şi robuşti din punct de vedere fizic, care să nu se simtă stînjeniţi în medii şi locuri pe care nu au obiceiul să le frecventeze. În mediul relaţiilor internaţionale, al înaltei diplomaţii, al palatelor este nevoie de oameni dezinvolţi şi nu de necioplţi care ar fi, desigur, imediat remarcaţi.

Cînd un tînăr sau o tînără cu aptitudini corespunzătoare venea la mine şi-mi spunea : „Vreau să am o viaţă interesantă. Nu mi-e teamă de riscuri. Nu voi

refuza nici o misiune, indiferent ce mi s-ar cere să fac. Cînd va fi vreo misiune grea, veţi putea conta întotdeauna pe mine. Ştiu că nu voi avea timp să mă plictisesc. Voi apăra libertatea şi voi avea o viaţă pasionantă", îi răspundeam : „Da, vino la Informaţii să serveşti în tabăra libertăţii."

O. — Cum vă explicaţi că în serviciile speciale franceze n-a fost atrasă niciodată elita intelectuală şi chiar socială, care în Marea Britanie a considerat întotdeauna că e foarte onorabil să servească din umbră ?

M. — Temperamentul naţional ne face să nu-i prea iubim pe oamenii care fac acest gen de muncă. În Marea Britanie, numărul serviciilor secrete este puţin cunoscut. Pînă în ultimii ani nu se cunoştea nici măcar numele şefului de la Intelligence Service. În mod oficial, faimosul MI 6 nu există. Dacă la ei ar exploda vreo afacere de genul Greenpeace, *speakerul* (preşedintele Parlamentului britanic), primul ministru sau oricare alt demnitar ar spune : „Regret, dar nu ştiu despre ce Serviciu vorbiţi..."

Ei au ştiut să recruteze, adesea la cel mai înalt nivel, în marile lor universităţi, o elită intelectuală pe care, poate, noi n-am ştiut s-o atragem. În Franţa *nu se făcea* să lucrezi pentru Informaţii.

Recrutarea trebuie făcută cu mare atenţie. Îl însărcinasem pe dragul meu doctor Beccuau să-i examineze cu maximă exigenţă pe oamenii pe care-i recruta. I-am spus : „Iată profilul oamenilor pe care-i căutăm : bărbaţi şi femei echilibraţi, cu bucuria de a trăi şi dorinţa de a servi libertatea."

În acest război pe care trebuie să-l ducă serviciile speciale, şi care nu cunoaşte răgazuri de pace, trebuie să ai o motivaţie. Şi ce motivaţie ai putea avea cînd doreşti să lucrezi într-un serviciu special din Occident ? Să aperi pacea, pacea democratică, antigulagul. Motivaţia este foarte simplă. Nu trebuie să permitem ca teribila cortină de fier să ajungă pînă la Brest. Trebuie să avem oameni echilibraţi, inteligenţi, sensibili şi fini, dar mai ales oameni care să aibă dorinţa de a servi, în sensul cel mai nobil al cuvîntului.

O. — Şi cum puteaţi să fiţi sigur de ei ?

M. — Am dezvoltat serviciul intern de securitate, care cuprindea un număr de funcționari civili și militari cu misiunea de a-i supraveghea pe cei care lucrau în Serviciu, începînd cu mine. Le ordonasem : „Mă veți supraveghea ca pe oricare altul". Această supraveghere se efectua prin mijloace umane și tehnice.

O. — Adică ?

M. — Se veghea asupra evitării contactelor greșite. Dacă un funcționar dorea, de exemplu, să plece în străinătate, trebuia să ceară o permisiune specială.

O. — Aceasta înseamnă că vi se ascultau convorbirile telefonice ? Că erați urmărit ?

M. — Este posibil. În orice caz, aveau permisiunea și chiar ordinul de a o face. Dar serviciile de securitate și de contraspionaj au lucrat atît de bine, încît niciodată n-am văzut-o pe superba, frumoasa, minunata, încîntătoarea spioană de vis, femeia fatală, îmbrăcată în negru, cu decolteuri amețitoare, gura senzuală și cu un țigaret lung de un metru ! Păcat ! Există un mit foarte persistent despre serviciile speciale prezent într-o mulțime de romane, publicații, cărți și filme de toate genurile care apar pe această temă. Alături de dragoste, este una din temele cele mai exploatate. Și dacă se fabrică un cocteil în care se pun în proporții ideale spionajul și dragostea, atunci succesul e sigur. Marele public va găsi tot ce dorește — emoții garantate, personaje ieșite din comun, acțiuni mai mult sau mai puțin secrete, pericole, romantism, sînge și lacrimi. Iată de ce, cel mai mare dușman al meu nu era cel la care v-ați fi așteptat, ci simpaticul James Bond. În legătură cu acesta trebuie să fac o mărturisire. Și sper că voi fi iertat. Din cînd în cînd, luam trenul sau avionul și mergeam la Geneva sau la Bruxelles, în general îmbrăcat cu un pardesiu cu guler mare pe care îl ridicam, ca să văd filme cu James Bond. Întotdeauna am făcut-o pe ascuns.

O. — De ce ? Nu îndrăzneați să mergeți să le vedeți la Paris ?

M. — Nu, pentru că răutăcioșii ar fi spus : „Ia te uită, bietul de el, e obligat să se documenteze din filmele lui James Bond ca să mai facă rost de idei !"

O. — V-aţi întrebat vreodată dacă Serviciul era infiltrat ?

M. — Puţini mi-au pus această întrebare, dar întotdeauna le-am răspuns : „Dar bineînţeles că este infiltrat !“ Dacă un mare serviciu de informaţii nu este infiltrat, este semn că nu prezintă nici un interes pentru cei a căror meserie este tocmai să pătrundă în serviciile de contraspionaj adverse. Sper totuşi că nu la un nivel important.

În decursul anilor au fost descoperiţi oameni cel puţin suspecţi, de care ne-am debarasat. De multe ori am găsit microfoane în instalaţiile noastre, de exemplu în străinătate.

O. — Mijloacele dumneavoastră financiare erau importante ?

M. — Buna tradiţie naţională este respectată şi în sectorul acesta, adică, se încearcă să se facă mult cu puţin. Iar la întrebarea : „Bugetul este suficient ?“ nici un patron al vreunui serviciu special, francez sau occidental, n-ar recunoaşte că bugetul său este satisfăcător. Dacă facem o comparaţie cu bugetele serviciilor secrete din Est, nelimitate în oameni şi materiale — după cum m-au încredinţat mari „defectori“ —, nu numai că sînt insuficiente, ci chiar ridicole. Bugetul nostru, oarecum comparabil cu cel al Marii Britanii, este net inferior celui al Republicii Federale Germania.

O. — La nivel naţional, există rivalităţi între Serviciile de Informaţii şi D.S.T. ?

M. — Mai puţin ca odinioară, dar există încă multe rivalităţi între Serviciul de Informaţii şi D.S.T Cînd ai de-a face cu o formă de război atît de periculoasă ca terorismul, drogurile sau marele banditism, precum şi cu diverse forme de trafic despre care nimeni nu îndrăzneşte să vorbească, ca, bunăoară, traficul cu femei şi copii, trebuie să iei măsurile care se impun. Nu se face aproape nimic împotriva acestor flageluri, pentru că există interese atît de puternice, încît nimeni nu doreşte să le atace. S-ar putea face ceva doar dacă responsabilii politici ar avea curajul să ia taurul de coarne, la nivel european, de exemplu, sau la nivel atlantic.

O. — Cum se repartizează rolurile între S.D.E.C.E., care acum se numeşte D.G.S.E, adică Serviciul de Informaţii şi contraspionajul intern, şi D.S.T. ?

M. — D.S.T. are misiunea de a acţiona numai pe teritoriul francez. Pe vremea mea, S.D.E.C.E. era însărcinat să opereze peste tot, cu excepţia teritoriului francez. Au fost cîteva excepţii şi de o parte şi de cealaltă. Am încercat, în folosul comun, să stabilesc o legătură care a funcţionat bine, timp de cîţiva ani, între Serviciu şi D.S.T.

Să ne imaginăm că o ţară din Est formează un agent pentru a-l trimite să opereze în Franţa. Acest domn părăseşte respectiva ţară cu maşina. Soseşte la Kehl, trece podul la Strasbourg. Admiţînd că Serviciul l-a detectat în ţara sa de origine, este urmărit. Dacă se respectă regulile, o dată ajuns pe podul de la Strasbourg, Serviciul nu mai are dreptul să se ocupe de el ; imediat ce ajunge la cealaltă extremitate a podului, pe teritoriul francez, trebuie să-l preia D.S.T.-ul.

Este nu numai ridicol, ci şi criminal dacă cele două servicii nu se pun de acord pentru a se ocupa de persoana în chestiune. Din nefericire, acest lucru s-a întîmplat adesea, spre satisfacţia multora din duşmanii Franţei.

În 1970 i-am făcut o primă vizită ministrului de interne, pentru a-i explica punctul meu de vedere asupra acestor probleme. În al doilea rînd l-am vizitat pe Dl. Jean Rochet, prefect patriot, pe vremea aceea şeful D.S.T., şi i-am spus : „Eu nu sînt nici de dreapta, nici de stînga. Pe mine mă interesează doar să servesc Franţa şi statul. Dacă doriţi, ne vom pune de acord. Să nu mai fie neînţelegeri între servicii şi — jos duşmanul !" Datorită lui, aceasta s-a realizat timp de cîţiva ani.

O.— După cum se spune într-o carte recent apărută, D.S.T.-ul ar fi avut timp de ani de zile la Moscova, în K.G.B., un informator de mare importanţă, supranumit „Farewell", care ar fi furnizat Franţei informaţii. Dumneavoastră, în calitate de şef al S.D.E.C.E., eraţi, desigur, la curent...

M. — Absolut deloc ! Nu. Am aflat cînd am auzit vorbindu-se despre această afacere romanţată...

O. — Ce vreți să spuneți ? Că afacerea este exagerată, că este falsă ?

M. — Nu pot să vă spun nici că este exagerată, nici dacă este adevărată sau falsă, pentru că n-o cunosc !

O. — Cum este posibil ca șeful S.D.E.C.E. din acea vreme să nu fie informat că alte servicii franceze dispun, în K.G.B., de un astfel de instrument ?

M. — Mi se pare total contrar uzanțelor.

O. — Uzanțelor între D.S.T. și S.D.E.C.E. ?

M. — Între serviciile franceze aflate în serviciul statului.

X

OPERAȚIUNI DE TOATE FELURILE

MARENCHES — Munca de informații este un soi pe *puzzle* permanent, multiform și policrom, care se face și se desface fără încetare, ca reflectoarele colorate care se rotesc în discotecile pentru tineret. Culegerea informației constă în a căuta mereu și peste tot un anumit număr de piese pe care apoi alții, în interiorul aceluiași serviciu, încearcă să le asambleze pentru a construi acest *puzzle*. Marea dificultate constă în faptul că, pe măsură ce reușești să acoperi spațiile goale cu piese noi, jocul se schimbă, evoluează fără încetare.

Informațiile sînt ca numeroasele cadrane de la bordul unui avion. În *cockpit*, cel care decide este pilotul, șeful statului. El nu se poate dispensa de prețioasele indicații de la bord. Dacă serviciile sînt proaste, conduse de amatori, de imbecili sau de incompetenți, ceea ce e chiar mai rău, asta se va repercuta asupra șefului statului. În mod evident, poziția sa internațională va slăbi. Îi vor lipsi elementele care să-l conducă la decizie.

În lume lucrurile sînt astfel orînduite încît, de obicei, președintele zboară în condiții dificile. Adesea, el practică un pilotaj pe timp de noapte. Dacă, în astfel de momente, nu există instrumente de genul altimetrului sau radarului pentru a-l avertiza, atunci avionul se îndreaptă spre catastrofă. În nici un moment al istoriei, nici o țară demnă de acest nume nu s-a lipsit de serviciile de informații. După cum spunea Sun Tzî : „Informația este preludiul victoriei."

OCKRENT — Cînd v-ați dat seama, în experiența dumneavoastră proprie, că munca pe care o făceați pen-

tru șeful statului servea într-adevăr la ceva... concret ?

M. — De exemplu, cînd am avut certitudinea, dinainte, că americanii vor devaloriza dolarul, la 18 decembrie 1971. Am prevăzut data și momentul... L-am anunțat pe președintele Pompidou.

O. — Și cum ați știut ?

M. — Prin mijloace *ad hoc*. I-am comunicat personal informația președintelui Republicii și i-am spus : „Mă autorizați s-o mai aduc la cunoștință și altora, de exemplu, ministrului economiei și finanțelor ?" El mi-a spus : „Nu, o voi face eu !" Astfel Banca Franței a putut să execute cîteva operațiuni de mare succes. Cifrele erau de așa natură încît numai cu produsul acestei operațiuni Serviciul ar fi putut trăi ani de zile.

Mi s-a mai întîmplat să pun pe biroul șefului statului dosarul unui important personaj străin care urma să vină în Franța peste cîteva zile. Dosarul său personal.

O. — Dosar alcătuit în propria lui țară ?

M. — Bineînțeles, de propriile-i servicii secrete. Astfel ajungi să cunoști răspunsurile înainte de a se pune întrebările ! Metoda era folositoare și în ce mă privea. Închipuiți-vă că un astfel de personaj străin ar fi dorit să mă vadă, să mă întîlnească dintr-un motiv oarecare. În primul rînd, el intra în contact cu ambasada sa. Bineînțeles că eu îi citeam mesajele. În săptămînile sau lunile următoare, ambasada respectivă îi făcea portretul meu, de care eu luam cunoștință.

La un moment dat, acest personaj îi spunea ambasadorului : „Ei bine, iată ce am de gînd să discut cu el. După părerea dumneavoastră cum va reacționa contele la întrebările mele ? Și cum credeți că vor decurge lucrurile ?"

Adesea mi s-a întîmplat să știu exact cine era personajul, ce voia și pînă unde puteam să merg ; știam și cînd nu trebuia să merg prea departe.

O. — Spionajul propriu-zis devine din ce în ce mai mult spionaj economic, industrial, științific...

M. — Da, și este foarte rentabil. Serviciile de informații „descoperă" astfel un procedeu folosit de altă țară. Dacă respectivul procedeu ar fi trebuit inventat și pus la punct, s-ar fi cheltuit poate ani de muncă și milioane de franci.

Această formă de spionaj se practică nu numai față de dușman, ci, trebuie s-o spunem, și între prieteni. So-

vieticii fac un efort spectaculos în acest sector. O jumătate de duzină de funcționari ai Consulatului general sovietic se prezintă în fiecare dimineață, în modul cel mai legal posibil, în fața clădirii în care se află biroul de brevete din New York pentru a copia pur și simplu toate brevetele care se publică. Mai sînt și alte procedee, nu chiar atît de oficiale. În serviciile de informații demne de acest nume sînt adesea cazuri în care, cu o singură operațiune, se reglează bugetul pe un an al ansamblului serviciilor. Desigur, serviciile de informații nu sînt remunerate în mod special pentru aceasta, dar industria țării profită.

Japonezii sînt adevărați maeștri în materie. Industria japoneză este foarte legată de stat ; merg mînă în mînă. Dacă japonezii își dau seama că într-o anumită industrie cu înaltă tehnologie le lipsește o anumită mașină, ei fac o analiză a situației mondiale și, constatînd că, de exemplu, francezii și elveții sînt cei mai buni din lume în acel gen de produse, trimit o primă delegație care declară : „Mă interesează să cumpăr anumite produse ale dumneavoastră. Vin în numele societății X din Japonia și doresc să cumpăr material de înaltă precizie."

Oamenii se grăbesc să le iasă în întîmpinare, pentru că japonezii vorbesc de afaceri mari. Le deschid uzinele, pentru a le permite să facă un „examen tehnico-comercial". În general, ei vin cîte doi sau trei și, de obicei, pe burtă li se leagănă două aparate de fotografiat. Cer să vadă mașinile respective. Dacă o mașină prezintă o noutate tehnică deosebit de interesantă, în camera de hotel a șefului delegației au loc ședințe pentru a compara observațiile și fotografiile făcute la fiecare vizită : „Tu, îl vei face să vorbească pe cutare, tu ai să faci o fotografie" etc. Își împart sarcinile. A doua zi, cînd vizitează uzina, o decupează în bucățele. Seara, la hotel, în apartamentul șefului delegației, toată lumea se adună pentru a analiza recolta. Este o treabă foarte bine făcută. Iar industriașul francez, orbit de strălucirea mirificului contract, este gata să meargă pînă la a vinde cîteva exemplare din aceste produse pe care va avea surpriza să le găsească după un timp oarecare pe piața occidentală, dar *made in Japan* și cu un preț mai mic.

Același lucru se întîmplă și cu țările din Est, cărora le livrăm uzine la cheie, care produc ieftin datorită mîinii de lucru plătite după tariful lumii a treia. De exemplu, camioanele care au servit și servesc la ocuparea militară a Afganistanului sînt rezultatul acestui gen de tranzacții criminale, în care momeala cîștigului pe termen scurt a fost principala motivație pentru cei pe care Lenin îi numea „idioți utili".

În cazul țărilor din Est, spre deosebire de țările occidentale, funcția diplomatică servește drept acoperire pentru tot soiul de agenți ai serviciilor speciale. În ambasade, consulate, firme de import-export, care depind, evident, de stat în societățile comuniste, unde toți oamenii sînt slujbași la stat, agenții dețin o pondere enormă — între treizeci și cincizeci sau șaizeci la sută. Într-o ambasadă a unei țări din Est, de obicei, o jumătate sau o treime din personal aparține serviciilor speciale.

Nu văd de ce sovieticii ar avea de patru sau cinci ori mai mulți „observatori" la noi decît avem noi la ei. La ei, noi sîntem total sub controlul lor. Este imposibil să faci un pas fără să fii supravegheat. În schimb, sovieticii se plimbă în totală libertate în Hexagon.

O. — Care ar fi soluția ? Aveați și dumneavoastră oameni în ambasadele Franței din străinătate ?

M. — Cîteodată, dar destul de rar și niciodată în aceeași proporție. Mai întîi, pentru că noi nu dispuneam de funcționari sau de militari atît de numeroși ; apoi, pentru că diplomații francezi sînt de multe ori reticenți în a oferi acoperire funcționarilor serviciilor secrete. Spre deosebire de britanici, din păcate se manifestă prea des un fel de neîncredere între diplomați și oamenii serviciilor secrete.

O. — Serviciile au și misiuni mai dure...

M. — Serviciul de Informații și Contrainformații trebuie să fie pe măsura amenințării. Dacă n-ar exista nici o amenințare, am putea să ne ocupăm liniștiți de războiul psihologic, de culegerea informațiilor tehnologice sau industriale. Dar, în epoca periculoasă în care trăim, este foarte important să știm ce face, de exemplu, Armata 20 blindate de Gardă (sovieticii au păstrat adesea denumirile țariste), cea care înconjoară Berlinul. Dacă, într-o bună zi, forțele Pactului de la Varșovia ar

invada ceea ce a mai rămas din Eurasia, aceasta ar fi una din unităţile de şoc. Pusă în mişcare, ea ar trece, fără îndoială, prima cortina de fier, în direcţia Brest.

Este treaba militarilor să ştie care sînt mijloacele armatelor Pactului de la Varşovia. Să ştie ce gîndesc ofiţerii, care le sînt moralul, condiţia psihologică, motivaţiile, stocurile de benzină, de muniţii. Aceasta este misiunea Serviciului de Informaţii. Dacă am putea să fim siguri de intenţiile lor cu cîteva săptămîni mai înainte, cu cîteva zile sau ore mai înainte, poate am reuşi să luăm măsuri pentru a ne apăra.

Într-o noapte primesc un telefon acasă : „Se petrece un lucru ciudat !" Mă duc la birou. Era în timpul unuia din numeroasele războaie din Orientul Mijlociu. Directorul de la Informaţii îmi spusese după-amiază : „Curios, divizia X de paraşutişti sovietici nu mai răspunde. Nu o mai auzim."

Era în situaţie de tăcere radio. Or, aceasta era o divizie de elită a Armatei Roşii, încartiruită undeva la sud de Moscova, pe care o ascultam cu intermitenţe. Din oră în oră, eram informat.

Am spus : „Ţineţi-mă la curent cu ceea ce se întîmplă. Îi vom întreba apoi şi pe aliaţii noştri." Ceva mai tîrziu mi s-a confirmat : „Tot nu răspunde". Divizia X dispăruse. În timpul nopţii mi s-a semnalat că avioane grele survolau Turcia, în direcţia sud. În mod firesc, am asociat cele două informaţii şi mi-am zis : „Asta e : vor interveni în Orientul Apropiat !" În momentul acela, îl convoc pe specialistul meu în aviaţie, iar el, aplecat asupra unei hărţi, face în faţa mea cîteva calcule, pentru a afla cîte ore de zbor ar fi necesare între dispariţia diviziei de paraşutişti şi sosirea ei posibilă deasupra obiectivelor situate în Orientul Apropiat. Cifrele concordă. Atunci, directorul general îşi pune întrebarea : „Trebuie sau nu să-i telefonez preşedintelui Republicii ?" Lîngă mine erau directorul general de la Informaţii şi cîţiva specialişti. Cu toţii se uită la mine. Le ascult părerile şi sînt singur.

Am decis că nu trebuie să-l trezesc pe preşedintele Republicii. Această opţiune se baza pe o judecată personală pe care unii o numeau „nasometru".

Alerta s-a dovedit a fi nefondată. Cîteva ore mai tîrziu, divizia sovietică era din nou reperată pe frecvenţele obişnuite.

O. — Sînteţi foarte discret în ce priveşte Serviciul Acţiune.

M. — Atîta timp cît Franţa va înţelege să fie o putere care contează, ea trebuie să aibă mai întîi o politică internă demnă de destinul său. Populaţia ei trebuie să fie suficient de bine motivată pentru a avea dorinţa de a rămîne o ţară de prim-plan, care nu renunţă la această poziţie.

Printre instrumentele puterii sale, ea trebuie să aibă un Serviciu de Informaţii la înălţimea ameninţării, iar în interiorul acestui serviciu, o unitate „Acţiune" formată din reprezentanţi ai forţelor terestre, aeriene şi navale, aflată la ordinul nemijlocit al directorului general, susceptibilă de a intra în acţiune într-un interval de timp minim. Serviciul Acţiune al unui serviciu de informaţii se situează la jumătatea drumului dintre expedierea unei note diplomatice şi trimiterea unui corp expediţionar. La un moment dat, se întîmplă ca diplomaţia să nu-şi mai poată folosi atuurile. Fără a se ajunge la război, trebuie să existe posibilitatea de a efectua anumite operaţiuni în străinătate, de exemplu, fie pentru a-i apăra pe cetăţenii ţării în pericol, fie pentru a executa o acţiune chirurgicală. Spre deosebire de misiunile militarilor clasici, care trebuie să ajungă într-un anumit loc, să cucerească un teren şi apoi să-l păstreze, în concepţia mea — şi am încercat s-o transmit şi altora — operaţiunea chirurgicală, lovitura de scalpel trebuie să aibă loc noaptea.

Oamenii ajung la căderea nopţii şi, pe cît posibil, trebuie să plece în zorii zilei următoare. Militarii care formează acest corp special sînt luptători de elită, posesori ai tuturor tehnicilor, de la bolizii [1] operaţionali la experţii în demolare, incluzîndu-i pe specialiştii în arte marţiale, înotătorii de luptă capabili să opereze în civil sau deghizaţi în străini. Nu poate fi vorba decît de profesionişti. Cuvîntul de ordine în Serviciul Acţiune este : „Să nu fii văzut" şi, desigur, „Să nu fii recunos-

[1] Capabili să sară în cădere liberă de la cîteva mii de metri, ei se orientează în aer în direcţia obiectivului şi nu-şi deschid paraşuta decît în ultimul moment, la circa două sute de metri de sol.

cut". Militarii cu titlu oficial trebuie, bineînțeles, să se prezinte în uniformă.

Deseori, serviciile speciale au fost tentate să organizeze operațiuni pe care morala le dezaprobă, iar legea le interzice — căci de aceea sînt făcute. Atunci ele au apelat la ucigași de profesie, dispuși să comită tot soiul de fărădelegi. Chiar și acum se mai angajează oameni din mediile interlope, membri ai crimei organizate. Acești gangsteri, acești bandiți, acești proxeneți sînt folosiți pentru a executa anumite misiuni. Este cea mai gravă dintre greșeli. Eu cred că un ucigaș plătit este nesigur și adesea ineficient, pentru că nu se gîndește decît la cîștigul său. În afara moralității sale foarte speciale, el este un individ care comite o acțiune ilegală pentru bani. Și apoi te șantajează, ca să mai treacă o dată pe la casierie. Iar pentru a evita acest șantaj, vei fi poate obligat să-l suprimi. Asasinii plătiți sînt tot ce poate fi mai rău. Și, de multe ori, din punct de vedere profesional nu sînt atît de valoroși, precum apar în filme la cinematograf.

Singura modalitate de a nu-ți murdări mîinile cu noroi sau alte lucruri dezgustătoare este să folosești oameni indicați, antrenați, motivați, care o fac din patriotism și din rațiune de stat, pentru că — s-o mai amintim încă o dată — oamenii serviciilor de informații se află în război.

O. — Ați organizat multe operațiuni de acest gen ?

M. — Am executat un anumit număr de operațiuni de genul afacerii Entebbe, perfect reușite. Dovada este că n-ați auzit niciodată de ele.

Șeful serviciilor secrete israeliene, care m-a vizitat la Paris, mi-a făcut într-o zi un mare compliment : „Domnule director general, dumneavoastră sînteți singurii, alături de noi, care puteți îndeplini și reuși acest gen de operațiuni" (era vorba de Entebbe). „Din nefericire, vă lipsesc două lucruri : avioanele cu rază lungă de acțiune și curajul Puterii politice !" I-am răspuns : „În ce privește primul aspect, el e ceva mai delicat. Dar cel de-al doilea s-ar putea aranja.".

O — Și nu s-a aranjat încă ?

M. — Nu. Cunoașteți pe lume ceva care să fie de nota zece ?

O. — Era pe vremea președintelui Pompidou ?

M. — Nu. Mai tîrziu...

O. — De pe poziția unui șef al serviciilor secrete, organele de presă occidentale, care se numără printre garanții sistemelor noastre democratice, sînt considerate o pacoste sau un aliat ?

M. — Îmi puneți o întrebare amplă și importantă. Personal, adoptasem o atitudine care-mi convenea destul de mult. Nu aveam legături cu presa. Astfel eram sigur că nu voi avea „probleme". Anumiți ziariști (ziariștii cu simțul răspunderii nu povestesc orice) încercau să se informeze. Ei își fac meseria și o fac bine. În schimb, presa de senzație nu poate să se abțină să nu facă un tapaj, mai mult sau mai puțin răsunător, intrînd, prin mijloace mai mult sau mai puțin oneste, în posesia unor documente, să zicem ale Pentagonului. Ea povestește lucruri care nu servesc decît adversarului și afectează interesele Statelor Unite. Găsesc că aceste metode sînt absolut iresponsabile.

O. — Cu alte cuvinte, presa americană, din care se tinde să se facă un model, ar fi, după părerea dumneavoastră, o presă iresponsabilă ?

M. — Nu. Părerea mea e mult mai nuanțată. Anumite elemente ale presei americane sînt periculoase, pentru că merg împotriva intereselor Statelor Unite. L-aș cita pe Kipling, care a spus : *My country right or wrong*. Cînd, de exemplu, se pregătește o operațiune a serviciilor speciale, etalarea ei în presă echivalează cu o ratare sigură, înainte ca acțiunea să înceapă.

Au fost multe operațiuni tragice : oameni curajoși au murit sau au fost grav răniți în serviciul Franței. Dar despre ele nu s-a știut nimic niciodată. Asta înseamnă de fapt servicii secrete.

O. — Cu alte cuvinte, au fost operațiuni care au zguduit profund instituția, dar despre ele nu a „transpirat" nimic niciodată ?

M. — Exact.

O. — Această regulă a tăcerii este caracteristică serviciilor speciale franceze ?

M. — Era o trăsătură specifică S.D.E.C.E., singurul mare serviciu deținînd monopolul asupra informațiilor în sistemul francez, după cîte îmi amintesc. Timp de ani de zile au existat un spirit de corp de elită, o conștiință a datoriei de a servi excepționale. Nu este doar părerea mea, ci părerea lumii întregi și, în special, a serviciilor străine. Niciodată nu voi putea exprima în cuvinte devotamentul, curajul și abnegația unor oameni pe care am avut onoarea să-i comand atîta timp.

O. — Spuneți că în toți acești ani nu ați avut nici un contact cu ziariștii. S-a întîmplat totuși ca presa să vă deranjeze în vreo operațiune ? Presa franceză ?

M. — Foarte puțin.

O. — Deci, într-un anumit sens, este o notă proastă pentru presă ?

M. — Nu. Presa este făcută pentru a informa. Și nu pentru a submina anumite acțiuni secrete pe care statul le-ar putea întreprinde.

O. — Dar chiar dumneavoastră mărturisiți că există o limită foarte, foarte greu de stabilit.

M. — Da. Cred că într-un sistem viitor, directorul general al serviciilor speciale ar trebui să aibă anumite legături cu parlamentarii și — de ce nu ? — cu cîțiva ziariști, cu oameni bine aleși.

O. — Vi s-a întîmplat situația contrară, de a folosi presa ca mijloc pentru a înscena o operațiune sau pentru a o duce la bun sfîrșit ?

M. — Nu.

O. — Cu alte cuvinte, ați practicat, la rîndul dumneavoastră, dezinformarea ?

M. — Ce-ar fi să schimbăm subiectul ?

XI

MEMORIE ŞI POLITICĂ

MARENCHES — Cînd am început să vizitez casa ale cărei chei mi se încredinţaseră în 1970, am intrat în mai multe anexe. Într-o zi, mi-au fost arătate într-o cazemată nişte baloturi enorme care zăceau în fundul încăperii respective ; păreau pline cu hîrtii. Totul era legat, în vrac, alandala. Am întrebat : „Ce sînt astea ?" Mi s-a răspuns : „Arhivele germane". Erau faimoasele arhive naziste ale Gestapoului şi ale *Abwehr*-ului, ridicate la Eliberare, pe care germanii, în retragere, nu reuşiseră să le ia cu ei. Am întrebat : „Cîte sînt ? — Zece tone."

În douăzeci şi cinci de ani, nimeni nu avusese ideea sau curajul de a se uita prin ele. Mi-am zis că totuşi era o treabă grea. M-am informat cam cît timp ar trebui pentru a explora aceste arhive.

Operaţiunea era complicată atît din punct de vedere financiar, cît şi tehnic. Peste cîteva zile, colaboratorul pe care l-am întrebat mi-a răspuns : „Domnule director general, iată : mai întîi, costă foarte scump. Vom avea nevoie de timp şi de personal instruit. Se găsesc cu greu tehnicieni capabili să investigheze aceste dosare. Avem nevoie nu numai de oameni care să posede germana la perfecţie, ci şi de specialişti care să cunoască organizarea serviciilor germane."

Toate acestea reduceau aria operaţiunilor. Trebuia să găsim civili sau ofiţeri de contraspionaj care să cunoască perfect germană şi să fie obişnuiţi cu acest gen de muncă. Erau foarte puţini, aproape toţi alsacieni. Am strîns o mică echipă, pe care am pus-o sub ordinele unui minunat ofiţer, colonelul U. I-am spus acestuia : „Dragul meu U., credeţi că vom putea s-o scoatem la

capăt ? Cît timp credeţi că ne va lua treaba asta şi cîţi oameni vă fac trebuinţă ?"

Mi-a cerut un răgaz de cîteva zile pînă să-mi răspundă.

La sfîrşitul acestui răgaz mi-a precizat că are nevoie de doi ofiţeri. El, dacă eram de acord, şi un adjunct. Apoi o echipă de subofiţeri. În fine, cîteva secretare bilingve şi cunoscătoare ale acestui gen de arhive. Cu o astfel de echipă, chiar atît de redusă, munca respectivă ar fi durat circa doi ani şi ar fi costat scump.

Eram prea ocupat cu prezentul şi viitorul pentru a mă delecta cu anumite orori ale trecutului. Nu m-aş mai fi putut consacra esenţialului, bătăliei globale cu care ne confruntam.

OCKRENT — Putem să ne închipuim că în aceste arhive există documente privitoare la oameni care mai sînt încă în activitate !

M. — Într-adevăr. Am pus să se facă, deci, la întîmplare, cîteva sondaje. Rezultatul a fost dezagreabil, chiar penibil. Am depistat persoane importante care fuseseră sau pretindeau că fuseseră luptători în Rezistenţă sau buni patrioţi. În realitate.... încasau bani de la serviciile secrete germane. Ba chiar semnau chitanţe reprezentînd preţul trădării.

M-am gîndit atunci, şi mă mai gîndesc şi azi, că, unul din viciile cele mai nefaste ale francezilor fiind divizarea, nu aveam nevoie — dat fiind că oamenii aceia mai erau încă în viaţă — să scotocim prin lăzile de gunoi, să răscolim mîlul, ca să nu zic altceva.

O. — Dacă, fiind vorba de oameni care, în anumite cazuri, ar fi putut revendica responsabilităţi importante la nivel naţional, aţi fi făcut o operaţiune de salubrizare ?

M. — Este posibil, dar n-am făcut-o. Fusesem foarte marcat de răfuielile de la sfîrşitul războiului. Momentul admirabil al Eliberării, pe care l-am cunoscut, avînd şansa să-l trăiesc alături de generalul Juin, a fost acompaniat de numeroase abuzuri. Cînd recitești *De bello gallico* de Cezar, această carte de actualitate, poţi să-ţi dai seama cum ne-au divizat forţele de ocupaţie — fie ei romanii sau alţii.

O. — Deci zece tone de hîrtie mai zac şi acum undeva, în împrejurimile Parisului ? Hîrtii, dintre care multe sînt dovezi incriminatoare pentru persoane importante ?

M. — Da. Ei se apropie azi de mormînt. Aceşti oameni importanţi din zilele noastre aveau în 1945 în jur de treizeci de ani.

O. — Oameni politici ?

M. — Da. Oameni de tot soiul, care în cel mai fericit caz au cochetat cu forţele de ocupaţie. Nu sînt sigur că am fi avut vreun avantaj de pe urma răfuielii cu ei. Nu sînt deloc convins.

O. — În Marea Britanie sau în Statele Unite, o astfel de tăcere după douăzeci şi cinci de ani sau, acum, după patruzeci de ani, ar fi inimaginabilă !

M. — Da, este adevărat. Dar permiteţi-mi să vă atrag atenţia că nici Statele Unite nici Marea Britanie nu au fost ocupate. Problemele se pun altfel.

O. — Alegerea ca preşedintele al Austriei a lui Kurt Waldheim, bănuit de a fi fost criminal de război nazist, nu vi s-a părut scandaloasă ?

M. — Dacă ar fi să avem în sferele înalte ale politicii întotdeauna numai oameni cu un trecut absolut impecabil... ce hecatombă !... Preşedintele Republicii Austria a avut un trecut care, după unii, a fost rău, după alţii, abominabil.... Singura reflecţie pe care aş putea s-o fac în legătură cu acest subiect este că serviciile secrete sovietice sînt singurele din lume care au pus mîna pe toate dosarele germane civile şi militare, ale Gestapoului şi ale *Abwehr*-ului, găsite la Berlin. Cînd un personaj de acest gen face cariera pe care o cunoaştem, la O.N.U. sau în altă parte, serviciile secrete care deţin asemenea informaţii pot să facă asupra lui presiuni.

Timp de ani de zile, cît a ocupat postul de secretar general al O.N.U., nu i s-a reproşat domnului Waldheim că duce o politică conservatoare. I s-a reproşat contrariul : că duce o politică, să-i zicem, care înclina net spre Est...

O. — Cum vă explicaţi faptul că Statele Unite şi chiar Franţa, care au avut în mînă cel puţin o parte din aceste arhive, au permis, în acel moment, ca în postul de secretar general al Naţiunilor Unite să fie

aleasă o persoană care era potenţialmente în mîinile sovieticilor ?

M.— Care a putut să fie în mîinile sovieticilor, în orice caz... Trebuie să-i întrebăm pe factorii de decizie politică şi, în special, pe cei ce aveau responsabilitatea Ministerului Afacerilor Externe în acea perioadă.

O. — Conform unor informaţii, administraţia militară franceză de la Berlin ar fi avut în arhivele sale dosarul Waldheim.

M. — Este posibil.

O. — Dumneavoastră n-aţi văzut niciodată acest dosar ?

M. — Nu-mi amintesc să fi văzut dosarul Waldheim atunci. Nu este de competenţa serviciilor secrete să joace rolul de poliţie internaţională. Guvernului îi revine sarcina să întrebe serviciile de securitate, adică Serviciul de Informaţii şi Serviciul de Contraspionaj, ce părere au despre un personaj sau altul.

Ştiu din experienţă că se efectuează o anchetă extrem de severă, timp de şase luni, în cazul unei femei de serviciu care trebuie să mătură birourile... dar, în mod paradoxal, nu se face nici o anchetă în legătură cu un ministru sau cu anturajul său ! Cînd este numit un ministru, acesta îi desemnează pe membrii cei mai importanţi ai cabinetului său, iar aceştia pot să aducă, de oriunde, orice fel de dosare, chiar dosarele cele mai secrete ale naţiunii...

O. — Naţiunile Unite au reputaţia de a fi un adevărat şvaiţer pentru diferitele servicii de informaţii.

M. — Da, într-adevăr. Un şvaiţer plin de şobolani mari. Recrutarea personalului cu statut diplomatic în toate organismele internaţionale se face în felul următor : fiecare ţară are, dacă pot să spun aşa, un fel de contingent. Prin tradiţie, un anumit post dintr-o anumită organizaţie internaţională revine unui italian, altul unui portughez, unui francez sau unui american. Pentru reprezentanţii ţărilor care se află în stare de război permanent — spre deosebire de „democraţiile slabe“ — există posturi pe care ei le doresc cu ardoare. Astfel, se ştie că, timp de mulţi ani, la Geneva, şeful personalului internaţional, adică domnul care gestionează dosarele funcţionarilor şi hotărăşte eventual misiunile

acestora, a fost un sovietic, în realitate ofiţer K.G.B.

O. — Deci şi serviciile franceze pot să-şi instaleze oamenii în aceste organizaţii...

M. — Da, dar serviciile occidentale, şi îndeosebi cele franceze, nu sînt atît de pletorice ca altele.

O. — Dumneavoastră aţi avut agenţi plasaţi în posturi înalte în anumite organizaţii internaţionale ?

M. — Fără să intru prea mult în detalii, aş spune că au existat agenţi aliaţi care au ocupat anumite posturi diplomatice. Este cazul, toată lumea o ştie, al generalului Walters. Ne cunoaştem de peste patruzeci de ani. Acum vreo doi sau trei ani, amîndoi am fost etichetaţi drept monştri sacri ai informaţiilor în nu mai ştiu ce carte. Vernon Walters a fost la un moment dat director adjunct al C.I.A., adică al doilea personaj al C.I.A. Actualmente este ambasador al Statelor Unite la O.N.U., la New York.

O. — Continuaţi să vă vedeţi ?

M. — Ne-am mai întîlnit din cînd în cînd, la Paris sau în Statele Unite, ca prieteni, dar cînd sîntem împreună vorbim despre ce se mai petrece în lumea mare. Este firesc pentru nişte oameni care au avut de-o viaţă pasiunea de a înţelege ce se întîmplă...

O. — Şi o mai aveţi şi astăzi ?

M. — Da, o mai avem şi astăzi. El ca profesionist, iar eu, acum, ca amator.

O. — Probabil că mai săriţi şi astăzi în sus cînd auziţi un nume sau altul lăudat în presă...

M. — Sînt atîţia ani de cînd nimic nu mă mai face să sar în sus ! Şi nu pentru că aş fi blazat, ci pentru că am o viziune mai specială asupra speciei umane. Cînd, timp atît de îndelungat, meseria ţi-a cerut să te uiţi pe sub masă şi să tragi cu ochiul la cărţile oamenilor, nu-ţi mai rămîn decît trei soluţii : sau să pregăteşti o listă de persoane bune de împuşcat, ceea ce este obositor şi ilegal, sau să te împuşti tu însuţi, ceea ce nu e prea confortabil, ori să faci apel la o virtute cardinală, simţul umorului, ceea ce-ţi va permite să surîzi cîte zile mai ai de trăit. Şi, după cum aţi putut constata, eu am adoptat cea de-a treia soluţie.

Mă felicit din ce în ce mai mult că n-am făcut politică. Este un mediu în care mulţi oameni n-au aceeaşi

etică şi aceleaşi valori ca mine. Anumite lovituri sub centură îmi displac.

Există şi în politică oameni devotaţi, adevăraţi sfinţi, pentru că nu este comod să practici această meserie într-o „democraţie slabă". Dar există şi escroci înspăimîntători...

O. — Şi cum ştiţi dacă sînt sau nu escroci ?

M. — Am văzut oameni care nu aveau nimic şi care acum, după cum spunea notarul bunicilor mei, sînt la adăpost de orice nevoie. Alţii, care erau bogaţi, au devenit foarte bogaţi sau şi mai bogaţi. Eu sînt ajutat de o memorie care este un instrument de precizie. Atunci cînd stai la Serviciul de Informaţii atît de mult ca mine, sfîrşeşti prin a şti anumite lucruri despre personalităţi cărora nu mai doreşti să le strîngi mîna. Iată de ce eu nu ies în lume. Cunosc puţine ţări unde puterea să nu corupă. Cum spunea Lordul Acton, confidentul lui Gladstone : „Puterea corupe. Puterea absolută corupe în mod absolut."

O. — Printre mijloacele de care dispune un director al Serviciilor de Informaţii se numără şi ascultările telefonice ?

M. — Există ascultările telefonice legale. Evident, nu pot să vorbesc de celelalte, deoarece, fiind ilegale, nu există....

O. — Nu există... de aceea sînt suprimate de fiecare dată ?

M. — Ascultările legale se fac în mod deschis la un anumit nivel. Poliţia le foloseşte pentru a asculta bandiţi de tot soiul. Serviciile de contraspionaj, pentru a-i asculta pe cei care ameninţă apărarea teritoriului.

O. — Şi ascultările ilegale ?

M. — Las aceste ascultări ilegale pe seama romancierilor. Le las lor grija de a trage concluziile.

O. — Ascultările, dacă nu mă înşel cumva, se înscriau în atribuţiile S.D.E.C.E. ?

M. — Ascultările erau de competenţa primului ministru. Acesta dispunea de ele, în parte prin canalul S.D.E.C.E.

O. — Timp de unsprezece ani, aţi avut, practic, în fiecare zi pe masă raportul ascultărilor ?

M. — Al celor oficiale, da.

O. — Şi al celor neoficiale ?

M. — În primul an petrecut în noua mea funcție, de multe ori, seara, luam masa în oraș, pentru a reînnoi numeroase contacte pe care în mod voit le întrerupsesem. În timpul acelui an, ficatul mi-a fost supus la grele încercări, iar urechile mi s-au obișnuit cu greu cu întrebările adesea imbecile care mi se puneau. Cînd interlocutorii mei mă întrebau dacă le erau ascultate convorbirile telefonice, le răspundeam pe un ton sarcastic : „Vă supraestimați !"

Ticluisem, de asemenea, o glumă de un gust îndoielnic, dar care, mărturisesc, îmi făcea plăcere. Cînd mă întîlneam cu un personaj care se credea important — și numai Dumnezeu știe cîți oameni de acest gen sînt la Paris, ca de altfel și în alte capitale —, mă apropiam de el și-l amenințam cu degetul, gest care ține de o foarte proastă creștere, și-i spuneam : „Ah ! Ah !" Se înverzea. Și își zicea : „Asta-i, EL ȘTIE !" Odată, însă, i-am făcut această glumă „fină" cui nu trebuia, unuia din prietenii mei, impecabil sub toate aspectele. M-a privit cu răceală și mi-a spus : „Ah ! Ah ! Ce ?" A fost sfîrșitul acestei farse. Nu i-aș fi făcut o astfel de glumă unui om de onoare, unui minunat soldat ca fostul prim-ministru, Pierre Messmer, pentru care am o admirație plină de afecțiune. Într-adevăr, printre oamenii politici din vîrful piramidei sînt destul de rari cei care nu au o „tinichea". Adeseori, persoanele care nu au conștiința curată sînt convinse că directorul general „știe".

De fapt, el știe mult mai puțin decît își închipuie oamenii,dar punctul lor slab este că ei nu știu ce știe sau ce nu știe el. Eu nu tăgăduiesc niciodată. Întotdeauna, îndoiala....

I-am ascultat de multe ori pe diferiți oameni politici de prim plan evocînd anumite „afaceri" financiare mai mult sau mai puțin scîrboase și explicîndu-mi că n-au fost amestecați în ele. Fără s-o știe, îmi arătau ei înșiși josniciile lor. În acest domeniu, cred că este nevoie de o foarte mare disciplină personală pentru a nu te lua pe tine însuți drept un justițiar.

Îmi aduc aminte de o afacere pe care o supusesem atenției Palatului Matignon. Căutînd altceva, am dat peste una din marile întreprinderi franceze, dependentă de stat, care se deda la un important trafic — achiziționarea de materii prime. Directorul general al acestei

mari societăţi vărsa o parte din fondurile provenite din acest trafic unui anumit partid politic. Făcuseră un contract care preciza că, în cazul unei schimbări de guvern, acest personaj va fi promovat la preşedinţia societăţii respective. Şi cum traficul avea şi consecinţe în străinătate, l-am semnalat primului ministru de atunci. Acesta mi-a răspuns : „Ei bine, domnule director general, vreau să-l convocaţi pe acest personaj, să-i spuneţi ce credeţi despre aceste practici şi să-l speriaţi." I-am răspuns : „Domnule prim-ministru, nu este de resortul meu. Eu nu sînt poliţia financiară, administrativă sau politică. Eu sînt şeful Serviciului de Informaţii Externe pentru problemele apărării, printre altele. Dar nu pentru aceasta."

Nu ştiu ce s-a întîmplat după aceea, dar cred că personajul respectiv şi-a primit răsplata.

XII

DIRECTORUL GENERAL ȘI ȘEFUL SĂU

MARENCHES — Cea mai mare dificultate cu care se confruntă directorul general este că nu trebuie niciodată să încerce să placă. Într-o zi, ieșind din biroul președintelui Giscard d'Estaing, m-am întors din ușă și i-am spus : „Domnule președinte, îmi vine în minte o frază dintr-o scrisoare pe care mareșalul de Villars i-a scris-o lui Ludovic XIV : «Sire, este greu să servești și să placi în același timp»".

OCKRENT — Din acest punct de vedere, relațiile dintre Elysée și S.D.E.C.E. au fost foarte diferite sub Pompidou și sub Giscard d'Estaing ?

M. — Au fost perfect coordonate și extrem de plăcute sub președintele Pompidou. Dar au fost mai puțin coordonate în următorii șapte ani.

O. — Ați avut, deci, sub președintele Pompidou, o mai mare libertate de acțiune sau de inițiativă ?

M. — Nu. Cred că ambii președinți au avut o încredere totală în mine, fără de care, de altfel, n-aș fi putut accepta să servesc în această funcție.

O. — Stilurile lor erau foarte diferite ?

M. — Stiluri diferite, în conformitate cu personalitatea fiecăruia. Îl cunoșteam foarte bine pe președintele Pompidou. Îl cunoșteam mai puțin pe președintele Giscard d'Estaing.

O. — Președintele Pompidou era înconjurat de consilieri atotputernici pe atunci, ca Pierre Juillet, Marie-France Garaud. Sînt oameni cu care aveați pe vremea aceea contacte frecvente ?

M. — Mergeam cîteodată la sfîrșitul zilei la Palatul Elysée, unde se întîlneau membrii echipei preziden-

ţiale. Era acolo un tînăr înalt, simpatic, mereu în mişcare, cu ochii vii, Jacques Chirac. Aveam contacte frecvente cu Pierre Juillet, pentru simplul motiv că ne cunoşteam de mai mult timp. Şi, cum mergeam la Elysée, aveam ocazia să ne vedem şi să discutăm diferite probleme. Cînd era necesar, tratam în *tête-à-tête* chestiunile care trebuiau supuse atenţiei preşedintelui Republicii şi, eventual, puteam să-l sun pe telefonul special, aşa-zis interministerial.

O. — Aţi venit la conducerea Serviciului după un mare scandal care, la vremea respectivă, a frămîntat lumea politică : afacerea Marcović. Unii afirmă că aţi fost numit de preşedintele Pompidou pentru a face în acelaşi timp lumină şi curăţenie după afacerea Marcović.

M. — Cine spune asta nu cunoaşte organizarea internă a sistemului francez. S.D.E.C.E. avea obligaţia de a nu se amesteca în afaceri care se petreceau pe teritoriul naţional. N-am fost niciodată amestecat în afacerea Marcović. Niciodată !

Preşedintele Pompidou a fost profund rănit, şocat în sensul chirurgical al termenului, de atacurile josnice regizate împotriva sa. În această afacere sordidă, un grup de politicieni proveniţi din gaullişti de stînga au încercat, prin minciuni sfruntate, s-o murdărească şi pe doamna Claude Pompidou. Preşedintele nu mi-a vorbit despre asta decît o singură dată, dar mi-am dat seama, după lacrimile care-i înceţoşau privirea, că adversarii săi îl atinseseră în punctul slab, în călcîiul lui Ahile. Cuplul prezidenţial poseda o virtute rară în zilele noastre : se iubea.

În timpul acestei conversaţii l-am pus în gardă împotriva a ceea ce se numeşte de obicei „gura lumii". Şi, fără să vreau, am făcut o gafă, spunîndu-i : „Cînd provincialii vin la Paris, ei sînt adesea orbiţi de luminile oraşului. Şi confundă uneori lumea bună cu lumea interlopă."

O. — Aţi aflat curînd despre gravitatea bolii de care suferea Georges Pompidou ?

M. — Da. Ştiam că preşedintele era bolnav, dar el hotărîse să nu vorbească despre asta. Îl stimam prea mult. Îl iubeam şi-l admiram destul pentru a-i

respecta pudoarea, această voință de a nega inevitabilul, de a se purta ca și cum ar fi fost sănătos.

Unii doreau să-și dea demisia, dar domnul Pompidou era sigur că nu vor îndrăzni niciodată să abordeze acest subiect în fața sa. Și-a petrecut ultima săptămînă în mod normal, în martie '74 : consiliu de miniștri, audiențe. Joi l-a primit pe Valéry Giscard d'Estaing, ministrul economiei și finanțelor. Vineri, a expus în fața ministrului afacerilor externe, Michel Jobert, părerile sale despre situația internațională.

Nimic nu l-a avertizat că duminică va fi victima unei septicemii, la Orvilliers, casa sa de la țară. S-a întors luni într-o ambulanță la domiciliul său de pe cheiul Béthune.

Nu avusese mijloacele necesare pentru a cumpăra acest apartament, achiziționat de o companie de asigurări. Era chiriaș. Ce onestitate, în comparație cu cîteva exemple recente de acest gen ! Oameni în posturi mai puțin înalte au făcut avere cu o viteză demnă de Jocurile Olimpice !

Marți dimineața, conștient, a semnat cîteva documente și a aprobat ordinul Consiliului pe care trebuia să-l prezideze în ziua următoare primul ministru, Pierre Messmer. A murit la ora douăzeci și unu, după ce intrase în comă.

Sfîrșitul președintelui Pompidou ne-a umplut de durere și neliniște. Îl știam atins de boală, medicii care îl îngrijeau nu-i fixaseră un termen și toți îl vedeau cum luptă pentru a rămîne încă în șa.

În seara morții sale, Palatul Elysée fusese invadat de o mulțime de oameni. Era o sumedenie de camere de luat vederi și de microfoane în marea curte de onoare. Dintr-odată, au început să mă caute prin Paris, pentru că și-au zis : „Dacă există un testament politic al președintelui Republicii ?

O. — *Și-au* zis. Cine ?

M. — Anturajul, cabinetul, familia. Întrebarea lor era justificată, deoarece testamentul politic ar fi putut eventual să desemneze un succesor. Iar dacă președintele Pompidou ar fi menționat : „Acesta" sau „Este cel mai demn de a..." sau „Este cel pe care-l recomand Franței", în puternica stare emoțională de moment persoana respectivă ar fi fost probabil aleasă.

Totul s-a petrecut la telefon. Serviciile secrete m-au prevenit prin radio-telefonul din maşină că Palatul Elysée încerca să mă întîlnească.

Reîntors la birou, am chemat palatul prezidenţial prin telefonul interministerial şi cineva din intimii preşedintelui mi-a spus că nu se putea deschide seiful privat al şefului statului, pentru că nimeni nu ştia unde se află cheia.

Serviciile secrete au, printre alte calităţi, un talent special de a deschide seifurile cu cele mai complicate combinaţii. În perioada respectivă, la serviciul de lăcătuşerie aveam adevăraţi vrăjitori. Unora din vizitatorii care îmi făceau cinstea de a veni să mă vadă şi care îşi manifestau dorinţa le-am făcut o demonstraţie a talentelor noastre în acest domeniu. Am expus într-o sală toate seifurile de faimă mondială. Fără cheie, experţii noştri îl deschideau pe oricare în cîteva minute. Iar vizitatorii ieşeau exclamînd : „Doamne, dar este înspăimîntător !" Le explicam atunci că deschiderea unui seif nu constituia un obstacol de nedepăşit pentru anumiţi specialişti, din fericire rari. Pur şi simplu, oamenii trebuiau împiedicaţi să se apropie de seif. Am întrebat deci ce marcă era seiful preşedintelui Pompidou. Răspunsul : „Un Fichet trei puncte". Adică, trei mici bile plasate una deasupra celeilalte.

Era aproape ora douăzeci şi două. Am întrebat unde se afla omul specializat cu precădere în deschiderea seifurilor Fichet. Răspuns : „Este în misiune în străinătate. — Avem altul la îndemînă ? — Da." Am trimis pe cineva să caute alt lăcătuş care locuia într-un cartier mărginaş şi am prevenit Palatul Elysée prin telefonul interministerial că trebuie evitaţi cu orice preţ ziarişti şi fotografii adunaţi în curte. Am anunţat că voi sosi cu specialistul meu, înarmat cu trusa de rigoare.

După cum convenisem, după ce le-am făcut semne cu farurile maşinii, jandarmii mi-au deschis poarta dinspre pare, situată la colţul străzii Elysée cu bulevardul Gabriel. Am trecut printre boschete şi peluze şi am intrat în apartamentul preşedintelui printr-o scară secretă care ducea în baie.

Specialistul meu și-a scos trusa, și-a slăbit nodul de la cravată, și-a suflecat mînecile. Așezat pe marginea căzii, l-am întrebat cît timp îi trebuie ca să deschidă seiful. El mi-a răspuns : „Domnule director general, două-trei minute."

Se ghemuise în fața seifului așezat pe podea. În clipa cînd acest minunat om se pregătea să-și înceapă munca delicată, mi-am imaginat brusc un scenariu sinistru : „Atenție ! Trebuie să am martori. Dacă nu voi avea martori... Să ne imaginăm ! Deschide seiful în cîteva clipe. Găsesc un plic pe care scrie «Testament politic». Îl deschid. (Fac aici, bineînțeles, o supoziție, pentru că nu este stilul meu, dar să urmăm scenariul.) Testamentul desemnează o persoană, pe Domnul X, care nu-mi place. Atunci eu pun testamentul politic în buzunar, iar cursul istoriei se schimbă."

I-am ordonat imediat lăcătușului să se oprească. Deschizînd ușa, i-am chemat pe doctorul Alain Pompidou și pe Pierre Juillet și i-am rugat să asiste la deschiderea seifului. Eram toți patru puțin cam înghesuiți în mica sală de baie. Specialistul a deschis seiful, iar în el nu exista nici un testament politic. Punct.

O. — Cum l-ați cunoscut pe Valéry Giscard d'Estaing ?

M. — Într-o zi, în iulie 1973, a venit să ia masa la Serviciul de Informații. Nu prea era la curent cu problemele internaționale, pe atunci era ministrul economiei și finanțelor. Ministrul afacerilor externe, Michel Jobert, nu figura printre apropiații săi. Domnul Pompidou mai avea puțin de trăit, nici un an. După părerea mea, trei erau succesorii posibili : Jacques Chaban-Delmas, Valéry Giscard d'Estaing sau François Mitterrand. Ar fi fost rău pentru Franța ca un viitor șef de stat să nu fie inițiat în funcționarea unui instrument complex, direct branșat la actualitatea cea mai periculoasă. Aveam uneori impresia că sînt un seismolog cu urechea lipită de un vulcan. Dat fiind că interlocutorul meu obișnuit era șeful statului, era preferabil să am în față mai degrabă un om informat decît un șef pe care curtea sa să-l facă să creadă că știe totul despre toate. Cea mai bună ucenicie se reali-

zează printr-o oarecare smerenie personală şi o bună doză de răbdare şi observaţie.

Domnul Giscard d'Estaing s-a aşezat în faţa mării mele hărţi magnetice, împodobită cu steguleţe şi buline multicolore care acopereau regiunile cele mai sensibile ale planetei. Această hartă ocupa un întreg perete al biroului meu, de altfel foarte spaţios. Sub un tablou de Edouard Detaille (care-mi aparţinea), reprezentînd un cavaler în armură aurită, cu coif împodobit cu panaş alb, în mînă cu un baston de comandant, călare pe un armăsar brun cu harnaşament superb, tablou pe care l-am făcut cadou Serviciului cînd am plecat, se aflau o canapea Chesterfield tapisată cu piele maro şi două fotolii de acelaşi stil, aşezate în jurul unei măsuţe joase. Acolo puteam sta de vorbă liniştiţi înainte şi după dejun. Adesea lucram acolo cu colaboratorii mei.

Valéry Giscard d'Estaing s-a mirat de numărul mare de săgeţi de pe Israel şi Egipt. I-am spus că existau mari riscuri să izbucnească un război între aceste două ţări. Îşi ţinea mîinile la spate şi privea cu atenţie, în timp ce eu îi indicam cu o riglă problemele viitoare.

Giscard a părut interesat. După dejun, i-am propus să-i trimit cîteva analize. Nouă luni mai tîrziu, era ales preşedinte al Republicii.

O. — Între dumneavoastră şi el exista acelaşi grad de intimitate ca în relaţiile cu preşedintele Pompidou ?

M. — Nu. Ajuns preşedinte al Republicii, domnul Giscard d'Estaing a preferat să încredinţeze anumite misiuni unor prieteni de-ai săi, care nu cunoşteau rigoarea serviciilor secrete.

O. — De exemplu ?

M. — Am aflat din presă despre călătoria sa la Varşovia.

O. — Vreţi să spuneţi că directorul general al S.D.E.C.E. n-a fost informat despre întîlnirea dintre preşedintele francez şi Brejnev ?

M. — Nu.

O. — Nu ?

M. — Nu ! Poate că ar fi fost bine să fiu consultat în prealabil. Nu am orgolii de autor. Singura mea ambiție era să servesc statul și să-mi fac meseria. Păcat că n-a fost consultat directorul general al securității, pentru că el ar fi putut avea anumite idei în legătură cu această problemă. Iar dacă se constată de două sau de trei ori consecutiv că directorul nu are nici o idee, atunci trebuie trimis frumușel la plimbare și angajat un altul. Și dacă s-a recurs la serviciile unui oarecare multimiliardar de o culoare politică neechivocă, de ce nu a fost numit acesta director general ?

Întîlnirea președintelui Republicii Franceze cu Domnul Leonid Brejnev, secretar general al Comitetului Central al P.C.U.S., a avut loc în mai 1980. Dacă nu greșesc, la 24 decembrie 1979, Armata Roșie invadase totuși Afganistanul. Ce provocare pentru ateii de la Kremlin să trebuiască să suporte la granițele lor de la sud, nord și vest, în Afganistan și Polonia, două religii monoteiste tradiționale care ridicau popoarele într-un elan comun de rezistență : islamul și catolicismul !

Este bine cunoscut că între polonezi și ruși există dintotdeauna o inamiciție, un dispreț reciproc. După părerea mea, pentru a se întîlni cu un rus, trebuiau alese alte locuri, nu Polonia...

Cum a putut să creadă un șef de stat francez că ar fi în stare să-l influențeze — fie în problema Poloniei, fie într-a Afganistanului — pe domnul Brejnev ?

O. — Au mai existat și alte operațiuni organizate de Elysée fără consultarea directorului general al S.D.E.C.E. ? De exemplu, misiunea domnului Poniatowski la Teheran, pentru a-i propune Șahului să dispună eliminarea lui Khomeiny, pe atunci refugiat în Franța ?

M. — Asta nu s-a făcut în coordonare cu mine. Președintele Republicii, șef al armatei și conducător al sistemului politic francez, are dreptul de a trimite o persoană care cunoaște bine problemele externe și în care are cea mai mare încredere, pentru a face ceea ce dorește domnia sa. Dar este preferabil, bineînțeles, ca misiunile serioase să fie gîndite împreună cu directorul general al serviciilor speciale, pentru ca

munca serviciilor speciale şi observaţiile respectivului emisar să se completeze reciproc.

O. — Sub Giscard, ca şi sub Pompidou şi de Gaulle, s-a păstrat totuşi o tradiţie : cea a „vînătorilor" în Africa. În '70, cînd eraţi numit în post, asupra Africii domnea, de mult timp, Jacques Foccart...

M. — Numele lui Jacques Foccart a fost mult timp pe buzele tuturor. El a jucat un rol important în epoca generalului de Gaulle. S-au vorbit despre el vrute şi nevrute, şi lucruri bune, şi neliniştitoare.

Domnul Foccart a fost omul afacerilor speciale sau, să zicem, rezervate, ale Generalului. Pusese la punct un anumit număr de reţele, mai ales în Africa neagră, reţele în care, din păcate, domnea o mare confuzie. Existau reţele oficiale şi reţele semioficiale. Această perioadă a serviciilor franceze a fost pătată de proliferarea spionilor bătători la ochi. Una din misiunile pe care mi-a încredinţat-o preşedintele Pompidou a fost aceea de a pune capăt operaţiunilor acestor agenţi imposibil de controlat şi manipulat. În serviciile secrete este nevoie de o etică impecabilă şi de o mare disciplină. Există pentru unii marea tentaţie de a „face bani", de a vinde informaţii şi secrete. Este adevărat că prezenţa agenţilor pomeniţi în diferite ţări africane i-a ispitit pe aceştia să devină oameni de afaceri şi comercianţi, ceea ce n-ar fi trebuit să se întîmple. Eu am pus capăt acestui lucru.

O. — Şi aţi reuşit ?

M. — După reacţia stîrnită în cercurile lor, da, cred că în mare măsură am reuşit. Funcţionarii francezi în străinătate, civili sau militari, erau plătiţi decent, ca orice reprezentant francez care lucrează în străinătate. Ei nu se aflau acolo pentru „a face afaceri". Se impunea deci o curăţenie rapidă şi radicală. Cu atît mai mult cu cît, în anumite misiuni, oamenii însărcinaţi să le ducă la îndeplinire dădeau peste membrii acestor reţele... sau ai altor reţele franceze. Mă gîndesc la o anumită societate petrolieră care dispunea de agenţi proprii. Consider că dorinţa unei mari societăţi petroliere — precizez, aparţinînd statului — de a fi la curent cu anumite lucruri este legitimă. Dar ca ea să creeze un ministat într-un stat

african, sau chiar în statul nostru, nu este permis ! Ea a recrutat uneori foşti funcţionari ai Serviciului meu, pe care eu îi concediasem. Am găsit că acest lucru era dezagreabil.

O. — Mai dispune Franţa de mijloace pentru politica sa africană ?

M. — Mijloacele, bugetele n-ar trebui să ţină de rutina administrativă, ci să fie la înălţimea ameninţării militare sau culturale, fie că aceasta ar veni din Est, fie din altă parte.

Pe planul mijloacelor umane şi financiare nu dispunem decît de o fracţiune din ceea ce au anumiţi rivali ai noştri. Dar încercăm să suplinim lipsurile prin calitatea relaţiilor noastre. Africanii sînt prietenii noştri, rudele noastre, verii noştri. Ei au legături intelectuale, morale, de sînge cu Parisul şi cu Franţa. Mulţi dintre ei au terminat şcoli franceze, militare sau civile, chiar dacă unii sînt din ce în ce mai atraşi de Statele Unite sau de un marxism, roşu bineînţeles, dar care se va colora rapid în negru. În afară de clientela sa tradiţională, Franţa, care îndeplineşte în Africa o misiune aproape seculară, a avut doi prieteni adevăraţi, doi oameni de stat, nu la scară africană vorbind, ci la o scară mai vastă : preşedinţii Houphouët-Boigny şi Senghor care, vreau să amintesc, s-au numărat printre cei care au redactat actuala Constituţie a Franţei.

Franţa a avut meritul de a descoperi şi forma cadre africane de mare clasă, contrar altor naţiuni europene, care au neglijat acest sector important pentru perioada de după decolonizare. Cred că e momentul să spun cît de mult apreciez contactele pe care le-am avut timp de ani de zile cu aceştia, în special cu preşedinţii Houphouët-Boigny şi Senghor, pentru care am o mare prietenie şi stimă.

Am o admiraţie afectuoasă şi deferentă pentru preşedintele Houphouët-Boigny, acest african de viţă nobilă care a construit cu mîinile sale şi cu ajutorul necondiţionat al prietenului meu, domnul Alain Belkiri, prefect francez pus la dispoziţia sa după cel de-al doilea război mondial, Côte d'Ivoire, una din puţinele ţări din Africa neagră ale cărei stabilitate

politică; democrație și succese economice sînt un exemplu pentru toți.

Președintele Leopold Senghor, doctor în filologie, membru al Academiei Franceze, este un alt exemplu de reușită excepțională în serviciul Africii și al Franței. Păcat că acest mare apărător al limbii franceze n-a fost susținut în suficientă măsură într-o luptă vitală pentru cultura noastră. Vreau să-i aduc aici omagiul meu prietenesc.

Noi avem misiunea de a ajuta și a proteja aceste țări africane, care se dovedesc slabe cînd rămîn izolate. Cînd, de curînd, un membru al familiei noastre negre, Ciadul, a fost atacat, celelalte țări au simțit o imensă teamă văzînd politica franceză oscilantă, ezitantă.

Anumiți șefi de stat au făcut pe bună dreptate următoarea remarcă : „Dacă Franța nu este în stare să apere Ciadul, nu ne va proteja nici pe noi. Edificiul se va prăbuși !" Am fost îndreptățiți să intervenim în Ciad pentru a împiedica elucubrațiile colonelului Gaddafi, care a pus totuși stăpînire pe nordul țării.

Nu sînt convins că în Ciad am repurtat o victorie. S-a vegheat ca daunele să nu fie totale, dar nu trebuie să deghizezi în victorie părăsirea unei părți din teritoriul unei țări.

O. — Ați avut de-a face cu Hissène Habré în momentul afacerii Claustre ?

M. — Este o afacere pe care am urmărit-o foarte puțin. Exista la Elysée o dorință evidentă de a nu mă vedea amestecat. Nu se manifesta față de mine neîncredere pe plan politic, pentru că atunci n-aș mai fi fost ținut în funcție nici măcar o zi. Eram considerat bun în funcția respectivă, dar nu trebuie să uităm că era vorba de o afacere „rezervată", cum se spunea în jargon. Și asta i-a costat scump pe contribuabilii francezi...

Dar atunci cînd supraveghezi lucrurile nu există numai episoade tragice. Astfel, într-o capitală africană, pe care n-am s-o numesc, am remarcat că în ficcare săptămînă, în aceeași zi, motocicliștii de la Președinție mergeau la aeroport să aștepte același avion de Paris ;

luau un plic pe care-l duceau în grabă mare la palat. Ce fel de informaţii aşteptau cu atîta nerăbdre ? Din ce surse proveneau ? Am aranjat în aşa fel încît să aflăm. Pe atunci apărea la Paris un mic săptămînal care se ocupa de astrologie, de chiromanţie etc. În dimineaţa apariţiei acestuia, ambasada respectivei ţări şi-o procura prin curier special. Asta mi-a dat o idee : ce-ar fi să cumpărăm această interesantă revistă şi să facem prin intermediul ei recomandări zodiacale unuia sau altuia din oamenii de stat, în momentul unei negocieri mai importante sau în ajunul vreunei întîlniri la vîrf ? Proprietarii acestei publicaţii au fost contactaţi, dar, nu mai ştiu din ce motive, afacerea nu s-a făcut. Cine ştie, poate cîştigau prea mulţi bani...

XIII

MANEVRE AFRICANE

OCKRENT — Cel puţin două operaţiuni, două operaţiuni de mare anvergură, au fost duse la bun sfîrşit în Africa, sub conducerea dumneavoastră, de către serviciile secrete franceze : Kolwezi şi destituirea lui Bokassa.

MARENCHES — Două afaceri pozitive, da, în care noi dispuneam de informaţii precise care dovedeau, în ambele cazuri, existenţa intereselor libiene şi sovietice, ceea ce justifica intervenţia Franţei. Îmi pare bine că mă întrebaţi despre aceste două operaţiuni, dar constat cu plăcere că altele nu sînt cunoscute de nimeni, iar eu nu le voi menţiona...

O. — Fără să ţinem seama de cronologie, să vorbim mai întîi de Africa Centrală. Este vorba de răsturnarea lui Bokassa în '78 şi de lovitura de stat orchestrată de Franţa, adică de dumneavoastră...

M. — Văd că succesele nu se atribuie decît şefilor ! Operaţiunea centrafricană constă în a scăpa această nefericită ţară de „împăratul" ei şi a nu permite libienilor să ocupe poziţii în centrul Africii. Intenţia strategică a lui Gaddafi era să ocupe Ciadul, apoi Imperiul centrafrican situat chiar sub acesta. Astfel, el ar fi ocupat un teritoriu strategic, asemenea platoului Pratzen, în funcţie de care Napoleon concepuse manevrele bătăliei de la Austerlitz (azi în Cehoslovacia). O astfel de victorie ar fi fost exploatată fie în direcţia golfului Guineii, fie spre Cornul Africii şi Marea Roşie, dînd mîna cu Etiopia comunistă şi completînd astfel controlul asupra unei mari părţi a continentului african.

Acesta era în mare planul lui Gaddafi. Africa Centrală este una din cele mai dezmoștenite țări din lume. Bokassa fusese „ales", iar la 4 decembrie 1977 se încoronase singur împărat, în împrejurări care țineau de comediile bulevardiere. Franța îi acorda favorurile sale. Era destul de comod pentru marile vînători. Bokassa devenise un fel de maestru de vînătoare privat al Republicii Franceze...

Îl alertasem la un moment dat pe președintele Giscard d'Estaing, prevenindu-l că lucrurile puteau lua o întorsătură urîtă. Bokassa nu avea o conduită bună. Ajunsese alcoolic. Se povesteau cele mai incredibile lucruri despre el. Se căutase pînă și în congelatorul palatului prezidențial, pentru a constata dacă avea sau nu înăuntru carne de om. Nu avea.

Povestea cu diamantele a fost ridicol regizată, dîndu-i-se o importanță exagerată. Africa Centrală produce diamante industriale, ca multe alte țări. Dar cînd se vorbește de „diamante", marele public se gîndește imediat la regina din Saba sau la bijuteriile Coroanei, la Turnul Londrei, la somptuoasele solitare albastre, la briliante... Bokassa avea mici diamante industriale fără nici o valoare, pe care le dăruia oaspeților. Eu n-am primit niciodată, dar am văzut astfel de diamante. Am întîlnit oameni care au primit.

Adevărul este că vînătoarea de animale mari poate fi practicată în această țară în bune condiții. Și de ce să nu fie printre conducătorii de state și amatori de mari partide de vînătoare ? Nu sînt împotriva organizării de plăceri mărunte, cu condiția ca ele să nu se confunde cu rațiunea de stat. Fiecare are dreptul să meargă să facă sport și să practice activitățile pe care le consideră de cuviință. Dar, din momentul în care te asociezi cu oameni nedemni, încep să apară riscuri politice. Atunci, intervin și spun : „Atenție !" Or, acest avertisment a fost neglijat.

Într-o zi, am aflat că elemente ale forțelor speciale libiene, din Serviciul Acțiune libian, sosiseră la fața locului. L-am prevenit imediat pe președintele Giscard d'Estaing. El m-a întrebat dacă eram sigur că era vorba de oameni ai Serviciului Acțiune libian. Nu-mi stătea în obicei să vin cu povești scornite.

Libienii nu aveau o disciplină prusacă. Acești militari deghizați în civil păstrau în portmoneu sau în camera lor fotografii-suvenir cu tăticul, mămica, prietena etc. În aceste fotografii am descoperit indivizi îmbrăcați în uniforma Forțelor Speciale libiene, care se dădeau drept civili cumsecade. Asta-i tot.

Serviciile de informații sînt curioase prin profesie. În timp ce oamenii sînt la piscină, fac duș sau se dedau unui anumit gen de exerciții fizice, îmbrăcați doar cu nevinovăția lor, serviciile de informații, printr-un hazard organizat, dau peste portofelul în care se află adesea fotografiile *ad hoc*. Și atunci fac deducții.

O. — Serviciul de Informații... centrafrican ?

M. — Este posibil ca în rîndurile acestuia să se afle reprezentanți ai unor organizații franceze, publice sau private. Este posibil să se afle printre ei și oameni din țară.

I-am spus prin urmare președintelui Republicii : „Acum nu mai avem timp de pierdut, pentru că povestea cu libienii nu este prea gravă, dar să presupunem că am găsi în Republica Centrafricană un regiment cubanez sau germani din est, ca în Angola sau în Etiopia. Asta ar însemna război. Ce trebuie să facem ?"

S-a apreciat atunci, strategic, că afacerea Ciad și Republica Centrafricană era foarte importantă, nu numai pentru Franța, ci și pentru familia noastră din Africa neagră. Dacă nu voiam să ne trezim cu un război adevărat, trebuia să acționăm rapid, să efectuăm o operațiune chirurgicală. Venise momentul să-l înlocuim pe dragul de Bokassa.

O. — Cum ați procedat ?

M. — Am aflat că se duce în vizită la prietenul său, colonelul Gaddafi. Am decis că sosise clipa. Astfel, la 20 septembrie 1979, am organizat o operațiune cu numele de cod „Barracuda", dar între noi o numeam „Caban". N-am tras nici un foc de armă și n-am rănit pe nimeni la Bangui, capitala Republicii Centrafricane. Parașutiștii francezi au menținut ordinea, iar David Dacko a luat puterea. Era o operațiune de felul celor care ar trebui predate în școlile de război special. Singura diferență dintre noi și alții este că noi n-am fă-

cut unul sau două filme întru glorificarea acestei operațiuni și nici trei sau patru romane pentru a ne sublinia meritele.

O operațiune-model este o operațiune în care se obține maximum de rezultate cu minimum de pierderi.

În acest gen de acțiuni există un dosar operațional pregătit de foarte mult timp. Știi unde mergi. Știi ce ai de făcut, dar îți trebuie consimțămîntul celui care decide din punct de vedere politic. Din clipa în care-l obții, trebuie să îmbini două feluri de informații : informațiile strategice, care sînt informații globale, politice, psihologice, și ceea ce se numește informația dinainte de acțiune, adică informația de detaliu : ce se va întîmpla ? Cîți oameni sînt necesari ?... Ce rotițe vom pune în acțiune ? Atunci am căutat, și am găsit, un om potrivit, care avea o calitate importantă pentru o democrație : era singurul cetățean al acestei țări care fusese ales în mod democratic.

Domnul David Dacko era refugiat politic în Franța. A trebuit deci să mergem la el și să-i spunem : „Vreți să participați la o acțiune care ar elibera țara dumneavoastră de acest minitiran alcoolic, Bokassa, și să încercați să aduceți un pic de democrație în țara dumneavoastră ?" Apoi, a trebuit să-l convingem să se expună la un risc fizic, pentru că nu mai era un om chiar tînăr. Avea probleme cu sănătatea. În al treilea rînd, a trebuit să-i spunem : „Dacă întreprindem această acțiune, dumneavoastră trebuie să dați o declarație imediat după sosirea în țară. Noi nu sîntem colonialiști pe cale de a recupera o colonie. Pur și simplu, nu vrem ca lucrurile să ia o întorsătură urîtă și eventual libienii să ajungă în centrul Africii."

Interlocutorul nostru ne adresează o întrebare care se pune în general în astfel de cazuri : „La sosire, din cine se va compune comitetul de primire ?" Încercăm să-l liniștim. În cele din urmă cădem de acord, iar el își pregătește discursul. În sfîrșit, îl ajutăm puțin să și-l pregătească, pentru că este foarte dezorientat din punct de vedere intelectual. Insistăm mai ales asupra faptului că, la urma urmei, noi nu vrem nimic. Și, de fapt, chiar așa și este.

O. — Concret, cîți oameni afectați unei operațiuni de acest gen ?

M. — Acestea sînt operațiuni chirurgicale în care scalpelul este instrumentul principal. Este vorba deci de operațiuni de precizie, care nu cer un mare număr de oameni : în jur de o sută, o sută cincizeci de persoane, îmbarcate în două avioane ale serviciilor secrete.

Una din principalele dificultăți în acest gen de operațiuni este să prevezi neprevăzutul. Trebuie să încerci să ghicești care vor fi obstacolele sau loviturile care ar putea surveni. Hotărîm deci că un anumit număr de oameni vor pleca și vor ateriza pe aeroportul din Bangui. Specialiștii noștri cunosc bine regiunea. Dispunem de toate detaliile în legătură cu funcționarea aeroportului de la Bangui : la ce oră se deschide, la ce oră se închide, unde sînt luminile, cine se află în turnul de control etc.

Acolo se află două mitraliere automate pentru apărarea terenului. Și o companie de gardă despre care știm din ce trib face parte. Avem printre cadrele noastre oameni care vorbesc limba. Pe de altă parte, știm un lucru esențial, că militarii din gardă nu fuseseră plătiți de cîteva luni. De-abia pot supraviețui. De multe ori, autoritățile locale comit abuzuri, cam cum se proceda la noi în Evul Mediu. Trebuie să trăiască și ele, și, ca să trăiască, jefuiesc adesea populația locală.

Cineva a avut excelenta idee de a ne preveni : „Atenție, moneda locală nu are nici o valoare, din cauza inflației galopante. Nimeni nu o acceptă. Dacă duceți fonduri pentru a plăti ofițerii și soldații companiei de gardă, să nu folosiți în nici un caz bani centrafricani."

Ne-am înarmat deci cu franci C.F.A. și monede ale altor țări africane. În seara operațiunii, am făcut o „aterizare de asalt", adică avioanele s-au așezat dur și în forță pe aeroportul de la Bangui. În ajun, trimisesem doi aviatori de-ai noștri ca să fie pe pistă și să semnalizeze cu lanternele, iar avioanele să poată ateriza.

Pe vremea aceea eram probabil singurii, poate alături de Israel, care dispuneam de acest gen de echipă completă, cu oameni de formație și competență diferite. Trebuie să ai oameni care se cunosc și care lucrează împreună de ani de zile. De ce ? Pentru că atunci

cînd debarci pe un teritoriu străin, unde nu știi ce se va întîmpla la sol, este, desigur, bine să ai un ajutor electronic și să dispui de ultimele perfecțiuni tehnice la aterizare. Dar cînd ai doi oameni la sol, camarazi ai piloților, care trăiesc împreună cu ei, care se întîlnesc la popotă în fiecare zi, se antrenează împreună, atunci intervine o electronică umană, care se numește încredere. Și asta face mai mult decît toate electronicile din lume.

Cu toate acestea n-am fost scutiți de surprize de ultim moment. Aflăm astfel că un avion egiptean avusese probleme și va ateriza cu întîrziere la Bangui. La dracu' ! Tot planul nostru trebuia corectat. Acest avion egiptean se mai afla încă într-o țară africană situată mai la sud. Printr-o serie de hazarduri, prin îndemînare și noroc, am reușit în cîteva ore să-i provocăm o pană...

Mă aflam la Paris, în centrul meu operațional, la subsol, cu toate hărțile în față, împreună cu statul-major. Dispuneam de mijloace de comunicare excelente.

Șeful Serviciului Acțiune, colonelul de M., ofițer strălucit, care a jucat un mare rol în pregătirea și executarea acestei operațiuni impecabile, se afla în primul avion, împreună cu ofițerul care comanda operațiunea. Contrar practicilor din alte servicii secrete, îi dădusem acestuia din urmă puteri depline. Înainte de a pleca îi spusesem : „Nu voi interveni, pentru că dumneavoastră sînteți șeful operațiunii. Dacă aveți întrebări de pus, mă întrebați, dar noi nu vă vom tulbura." El și-a asumat responsabilitatea cu multă competență.

În sfîrșit, avioanele noastre aterizează ghidate de...

O. — ...cei doi oameni de la sol.

M. — Se așază. Și pentru că avionul egiptean anunțat nu mai poate să zboare, aeroportul de la Bangui este închis. Personalul aeroportului s-a întors în oraș, acasă. Oamenii noștri sînt în ținută de luptă. Președintele „de schimb" și mașina sa se află în cel de-al doilea avion.

Oamenii se îndreaptă în fugă spre clădirea unde se află compania de gardă. Pătrund pe uși și pe ferestre, cu automatele în mîini. Imediat, ofițerul care cunoaște limba tribului respectiv ține un mic discurs, pe care vi-l redau în esență : „N-am venit aici cu intenția

de a recuceri ceva, ci pentru a permite ţării dumneavoastră să scape de un tiran şi să reinstaureze, pe cît posibil, democraţia."

Comandantul operaţiunii cere apoi să li se spună soldaţilor din gardă, bineînţeles, în aceeaşi limbă tribală : „Ştim că n-aţi fost plătiţi de trei luni. Vă rugăm să vă aşezaţi la rînd, de-a lungul peretelui."

Un casier se instalează la o masă şi scoate dintr-o geantă „sesterţii" trebuincioşi. Se procedează cu multă diplomaţie faţă de ofiţeri, cărora li se spune : „Domnilor ofiţeri, puteţi să rămîneţi înarmaţi. Avem încredere în dumneavoastră. Ştiţi ce aveţi de făcut." Iar trupei i se cere : „Vă rugăm să vă depuneţi armele aici." Nu s-a tras nici un foc de armă. Ofiţerii companiei de gardă se oferă să ne însoţească în oraş, pentru a ne călăuzi. Am ocupat cîteva puncte strategice, dar într-o capitală mică punctele strategice sînt foarte uşor de reperat. Era vorba de palatul şefului statului, de centralele telefonice, de televiziune, de una sau două cazărmi. În această operaţiune exemplară n-a fost nevoie să se tragă nici un foc, nici de o parte, nici de alta, n-au existat nici un mort, nici un rănit.

Bunul preşedinte Dacko şi-a rostit a doua zi proclamaţia, iar lucrurile au intrat în normal. Oamenii noştri au plecat o dată cu zorii, fiind înlocuiţi de trupe franceze în uniformă, absolut oficiale, venite din Ciad.

O. — Ambasada Franţei era la curent ?

M. — Nimeni nu a fost la curent. La miezul nopţii, o agenţie de presă care n-a existat decît cîteva ore a difuzat o depeşă conform căreia în Africa Centrală se petreceau lucruri ciudate. De la Quai d'Orsay i s-a telefonat ambasadorului francez la Bangui care, trezit din somn, a ciulit urechea, ascultînd zgomotele junglei. A spus că nu se auzea nimic deosebit. Totul era în ordine.

O. — Cu alte cuvinte, o informaţie provenită chiar de la serviciile dumneavoastră l-a alertat în legătură cu ceea ce se petrecea la Bangui ?

M. — A fost o operaţiune adiacentă, dacă vreţi o dezinformare.

O. — Conducerea de la Quai d'Orsay trebuie să fi fost încîntată cînd a fost astfel „informată" despre operaţiunea dumneavoastră ?

M. — N-am luat pulsul la Quai d'Orsay în zilele următoare. Dacă dorești să reușești în astfel de operațiuni, nu trebuie să informezi decît strictul necesar de persoane. De aceea am insistat mult pe vremea aceea și sfătuiesc și acum toate serviciile să dispună de unități complexe aer/pămînt/mare. În caz contrar, dacă ești obligat să ceri avioane de la diverse state-majore, vor exista sute de oameni informați, iar operațiunea va eșua, bineînțeles.

Cînd prietenii noștri americani au întreprins, în aprilie 1980, faimoasa operațiune din deșertul Iranului, la Tabas, am vorbit cu cei care au executat-o, oameni de înaltă calitate. Colonelul Beckwith, care era în fruntea comandoului destinat să-i elibereze pe ostatecii americani, primea ordine de la o duzină de persoane în același timp. E insuportabil ! Iar rezultatul s-a văzut.

O. — Aceasta a fost deci „operațiunea model" din Africa Centrală. Dar nu puteți să spuneți același lucru despre Zair... Acolo serviciile dumneavoastră au fost amestecate în cel puțin două acțiuni importante, la interval de cîteva luni, în 1977 și în 1978.

M. — În mai '78, patru mii de foști jandarmi katanghezi s-au întors din Angola și, acționînd în numele guvernului roșu de la Luanda, capitala acesteia, au asediat Kolwezi, în provincia Shaba, din Zair, unde sînt concentrate diamante, cupru, cobalt, mangan, cadmiu, plumb, cositor, petrol etc. Au fost masacrați o sută douăzeci de europeni, fără a mai socoti și localnicii. Atunci Franța a intervenit ; au intervenit și belgienii, puțin mai tîrziu. Zairul, fostul Congo belgian, rămîne una din cele mai mari țări ale Africii — de patru ori cît Franța —, cu bogățiile fabuloase. Fluviul Congo are un potențial cu totul diferit de fluviile franceze. Dar această țară, divizată în nenumărate triburi, nu poate fi ținută în frîu decît de o mînă foarte puternică. Este cazul generalului Mobutu, azi mareșal.

O balcanizare a Zairului ar fi fost extrem de periculoasă. Interese oficiale și private își dăduseră mîna pentru a separa provincia Shaba (fosta Katanga) de restul Zairului. Societăți internaționale intraseră în cîrdășie cu anumite persoane din interiorul provinciei Shaba și cu altele de la Bruxelles. Am socotit că interesul nostru era ca Zairul să rămînă o țară unită. De

ce ? Pentru că în Zair, Shaba era regiunea prosperă în care se exploatau aceste mine fabuloase şi de pe urma căreia trăia toată ţara. Dacă s-ar fi creat un stat independent în Shaba, cum doreau anumite interese private atinse de o miopie catastrofală, restul acestei ţări gigantice n-ar fi putut supravieţui.

Iar ţările blocului din Est ar fi profitat de pe urma unei mizerii generalizate şi a fărîmiţării Zairului.

O. — Dar dacă în grupurile nebuloase despre care vorbeaţi ar fi existat şi interese franceze, hotărîrea de a organiza expediţia din Shaba ar fi fost aceeaşi ?

M. — Această hotărîre a fost luată la cel mai înalt nivel politic francez. Serviciile secrete au sarcina nu numai să informeze guvernul, ci uneori să şi ajute la aplicarea politicii acestuia.

O. — În acest caz precis, se poate crede că dumneavoastră l-aţi îndemnat pe preşedintele Giscard d'Estaing...

M. — De politica ţării răspunde şeful statului, dar nu-i este interzis nici directorului general al Serviciilor de Informaţii să-şi spună părerea, ba chiar să dea un sfat apăsat, dacă într-adevăr crede de cuviinţă s-o facă.

O. — Operaţiunea din Shaba a fost totuşi discutată cu aliaţii dumneavoastră belgieni ?

M. — În Belgia au fost oameni care au protestat împotriva intervenţiei franceze. Belgienii au trimis şi ei militari, ceva mai tîrziu, dar au sosit cu puţină întîrziere... Zairul a fost la un moment dat proprietatea personală a regelui Leopold II, care l-a făcut cadou Belgiei. Din momentul în care belgienii l-au abandonat, iar Congo belgian, sub numele de Zair, a devenit o ţară independentă, nu văd de ce nu am fi acţionat atunci cînd ni s-a cerut. În plus, autorităţile din Zair au protejat interese economice vitale. În primul rînd, guvernul francez a intervenit în această afacere împotriva unor hoarde dezlănţuite pentru a salva de la masacrare oameni de toate culorile.

O. — De cine erau finanţate hoardele despre care vorbeaţi ?

M. — Era vorba fie de oameni gata de orice, asasini plătiţi, ieşiţi Dumnezeu ştie de unde, fie de oameni veniţi din Angola comunistă, unde se aflau faimoşii

jandarmi katanghezi. Acești patru mii de jandarmi sînt în aceeași situația cu Frontul Polisario. Cei de la început au îmbătrînit, iar rîndurile lor s-au rărit, dar le-a rămas numele.

O. — De cine erau finanțați acești oameni ?

M. — Mulți dintre ei, venind din Angola, erau, bineînțeles, finanțați de cubanezi și de blocul din Est, fără a mai pune la socoteală anumite interese americane legate de exploatările petroliere din Cabinda, o enclavă de pe coastă, între Zair și Congo. Acolo se găsește petrol, care interesează compania Gulf Oil, uraniu, magneziu etc.

În această operațiune din Shaba, serviciile secrete franceze au jucat un rol foarte important. Ele au fost primele și singurele care au ajuns la fața locului. Am trimis imediat cîțiva oameni cu berete roșii pe cap. Chiar dac-ar fi fost frizeri sau bucătari, acționa forța mitului ! I-am trimis în cursul nopții. Au debarcat. Cei treizeci de consilieri cubanezi sosiți deja la fața locului s-au repliat imediat de cealaltă parte a frontierei angoleze. Am lansat zvonul că oamenii mei erau avangarda Deviziei 11 de Paraşutiști. În realitate, era un *bluff*.

În martie '77, cu ocazia primei operațiuni de la Kholwezi, în provincia Shaba din Zair, am participat pur și simplu la munca de informații și am beneficiat în timpul operațiunilor de sfaturile tehnice ale marocanilor și zairezilor. Cunoșteam bine terenul și dispuneam de hărți detaliate. Admirabila Legiune Străină a realizat operațiunea în condiții extrem de dificile (în ultimul moment li s-a dat legionarilor un model de paraşută pe care nu știau s-o mînuiască). Ca de obicei, nu aveam mijloace de transport. Am fost obligați să le împrumutăm și a fost o adevărată minune că soldații care au sărit din primele avioane n-au fost măcelăriți de elicele celor care veneau în urmă.

Constat că azi, Franța, cu o politică ambițioasă pe hîrtie, nu dispune încă de avioane de transport cu rază lungă de acțiune. Vestitele forțe de desfășurare rapidă nu au încă mijloace aeriene.

O. — Lucru care s-a constatat în Ciad..:

M. — Transall-urile sînt avioane bune, dar cu picioare prea scurte.. Cînd au fost construite Transall-

urile — și aici s-a văzut lipsa de pregătire, de gîndire strategică —, se credea că Fort-Lamy va fi al nostru pentru veșnicie. Fort-Lamy sau N'Djamena, vechiul Fort-Lamy.

Pentru a opera în Djibouti sau în Africa neagră, aceste avioane nu au suficientă autonomie de zbor. Nu s-au fabricat decît cîteva zeci de Transall-uri și le-au cumpărat numai flotele aeriene germană și franceză. În consecință, cînd erau văzute aparate Transall fără crucea de fier germană pe fuselaj, prin locuri mai mult sau mai puțin dubioase, totul devenea clar : „Aha ! Sînt avioane ale S.D.E.C.E. !" Am comis cea mai mare greșeală pentru un serviciu de informații, aceea de a putea fi ușor identificați.

Am vrut și am încercat, de-a lungul anilor, să cumpăr aparate C 130 americane Hercules, ale firmei Lockheed. Au o rază mai lungă și există în mii de exemplare. Poți să le vezi prin toată lumea. S-au banalizat. Și cînd pregătești o operațiune, în cîteva ore poți să ștergi culorile Franței. Dar n-am reușit, pentru că nu se punea problema să cumpărăm avioane străine.

Fără să fiu un tehnician, îmi amintesc de trei cifre care mă frapaseră. Lockheed C 130 avea un tonaj *de două ori* mai mare decît Transall, avea autonomie de zbor *de două ori* mai mare și era tot *de două ori* mai ieftin. Am trimis chiar o misiune în Statele Unite. Aceasta a găsit cîteva C 130 de ocazie, pentru că acolo este o piață de avioane la fel de mare ca o piață de camioane de ocazie. Se vindeau aparate C 130 la prețuri foarte scăzute, dotate cu motoare impecabile, inclusiv piesele de schimb.

O. — Și n-ați putut să le cumpărați ?

M. — Din rațiuni de politică internă, fuseseră fabricate faimoasele avioane Transall. Apoi, s-a văzut că au o rază de acțiune insuficientă. S-au fabricat apoi super-Transall-urile, care au costat de cîteva ori mai scump decît Lockheed. Această afacere o fi fost bună sus raport politic pentru sindicatele societății naționale care le producea, dar din punctul de vedere al armatei, al strategiei și, mai modest, al serviciilor secrete, a fost un dezastru.

Dar, să revenim la afacerea Shaba. Operațiunea ar fi luat o întorsătură urîtă dacă n-ar fi fost trimis

un contingent marocan pe Transall-uri franceze. Noi nu aveam mijloacele politice şi militare pentru a asigura mersul operaţiunii de unul singur.

Privind harta, m-am gîndit că regele Hassan II era singurul care avea curajul să-şi asume decizia politică şi mai ales viteza deciziei. Sistemul său, care nu seamănă cu „democraţiile slabe" europene, are un mare avantaj : rapiditatea. În cazuri urgente, fără o cerere oficială de audienţă, Suveranul mă primea imediat. Convenisem de ani de zile acest lucru.

M-am dus să-l văd, însoţit de unul din generali şi de aghiotantul meu. Se afla la ferma sa de la Fez, pe malul unui lac artificial, sub un cort imens. Probabil că tocmai călărise, pentru că alături se aflau cai de călărie cu şeile puse. Suveranul nu cunoştea motivul vizitei mele neaşteptate. A ieşit din cort. Pe cînd mă aflam încă la vreo treizeci de metri de el, m-am oprit o clipă, din respect. În momentul acela, s-a petrecut un lucru extraordinar, pe care niciodată n-am putut să-l explic. Regele a ridicat mîna dreaptă şi a făcut în aer un semn negativ strigînd : „Nu, n-am să merg !" Înţelesese totul, intuise totul.

O. — Cum l-aţi convins ?

M. — Douăzeci şi cinci de minute mai tîrziu, după ce i-am expus argumentele care mă determinaseră atît de brusc să-l deranjez, scenariul sinistru care, dacă nu intervenea, ar fi dus la pierderea materiilor prime strategice pentru Occident prin căderea Zairului şi apoi a întregii Africi Centrale, la contaminarea întregii regiuni, la ruperea în două a continentului african chiar pe la mijloc, regele cu clarviziunea sa, a sesizat imediat importanţa vitală a mizei. A telefonat cîtorva şefi de stat africani, spunîndu-le : „Trebuie să mergem acolo !"

Astfel s-a născut intervenţia interafricană (Maroc, Gabon, Senegal, Côte d'Ivoire, Togo). În clipa cînd a dat primul telefon, din discreţie, m-am ridicat, cerîndu-i permisiunea de a mă retrage, dar el mi-a cerut să mă aşez la loc şi să asist la convorbirile telefonice care au urmat. „Dumneavoastră sînteţi răspunzător de toate acestea ! Staţi lîngă mine cît vorbesc la telefon." Maiestatea sa şi cu mine ajunseserăm la aceleaşi concluzii, la mii de kilometri distanţă. Era singurul în

stare să ia o decizie imediată și să trimită un contingent de elită strălucit, comandat de colonelul Loubaris, ceea ce a salvat situația. Această afacere i-a costat scump pe marocani. Au trimis acolo mult material pe care nu l-au mai recuperat niciodată. Li s-a promis că el va fi rambursat, dar nu s-a făcut nimic nici pînă în ziua de azi, nici măcar pentru cheltuielile de subzistență.

O. — De unde această prietenie cu Hassan II?

M. — Hazardul! Eu am multe legături de familie cu Marocul. Marocul este o țară aparte, o țară mare, spre deosebire de Algeria și Tunisia, care pînă în anii din urmă n-au fost decît o expresie geografică a Imperiului otoman. Soția mea a trăit în Maroc în tinerețe. L-am întîlnit pe rege din întîmplare, datorită unui ofițer francez, colonelul Edon, personaj minunat, fost ofițer meharist, cavalerist ca și mine, și care era un mare franco-marocan. Într-o zi mi-a spus: „Alexandre, trebuie să-l cunoști pe tînărul prinț". Actualul rege. Ne-am dus să luăm masa la el. Îl cunosc pe Suveranul marocan de peste treizeci și cinci de ani.

Iubitor al vieții sub toate formele ei, el a devenit un geostrateg dotat cu una din cele mai strălucite inteligențe din cîte mi-a fost dat să întîlnesc, cu o memorie prodigioasă, cu un „al treilea ochi", ochiul unei sensibilități extreme și al unei înalte percepții. Este unul din puținii oameni de stat ai epocii noastre. Datorită împrejurărilor și în urma unor lovituri dure, el a dobîndit o înțelegere, o viziune a problemelor mondiale care ar fi meritat mijloace financiare superioare celor ale Marocului. Dacă regele Hassan II, care prin funcția sa este și unul din cei doi paznici ai strîmtorii Gibraltar, ar fi avut o părticică din petrolul din Golf, fața lumii s-ar fi schimbat. El a înțeles întotdeauna totul. Printre altele, el sesizează la fel de bine problemele globale, ca și chestiunile referitoare la zona mediteraneană, Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu. Este unul din cei mai buni oratori de limbă franceză din zilele noastre. Înțelege problemele Occidentului. Cunoaște politica internă franceză mai bine decît unii francezi de specialitate. Și, în plus, cum s-a putut vedea în cursul diferitelor atentate din care a scăpat cu viață, are un curaj, o forță de decizie ieșite din comun.

O. — Este totuşi un regim care, fără a cădea în greşeala clasificărilor occidentale, este autocratic, că să nu folosesc un cuvînt mai dur.

M. — E un regim care nu se poate compara cu o democraţie în stil danez sau britanic. Dar este singurul regim din continentul african care are o opoziţie deschisă, o presă de opoziţie care nu este alcătuită din samizdaturi, ci se poate cumpăra la chioşc. Cred că există chiar unul sau doi deputaţi comunişti.

Ori de cîte ori Suveranul m-a întrebat despre diferite personalităţi sau evenimente, i-am spus întotdeauna ce gîndeam, fără a încerca să-i fiu pe plac. Asta şi aştepta de la mine. Nu am încercat niciodată să-l flatez, pentru că era împotriva eticii mele, împotriva relaţiilor dintre noi, bazate pe un *gentlemen's agreement*.

O. — Ce legături aveaţi cu generalul Oufkir ?

M. — Pierdusem contactul cu el de mulţi ani. Într-o zi, mă întîlnesc cu o cunoştinţă care îmi spune : „Generalul Oufkir regretă că nu v-a mai văzut după campania din Italia". Pe atunci eram în funcţie. Îi răspund : „Dacă, din întîmplare, vine într-o ţară vecină, putem să ne întîlnim." După afacerea Ben Barka, nu putea să intre în Franţa.

După un timp, mesagerul revine şi îmi spune : „Generalul intenţionează să se deplaseze în Anglia spre sfîrşitul lunii". I-am răspuns : „Voi fi şi eu acolo. Am putea să ne întîlnim la Londra". I-am transmis generalului Oufkir că nu avea decît să treacă pe la Turf Club. Şi am adăugat : „Dacă e timp frumos, de acolo am putea merge pe jos să-i arăt un loc tipic englezesc, la Simpson on the Strand, unde parterul este rezervat bărbaţilor şi unde se serveşte, cu tacîmuri de argint masiv din epoca victoriană, o admirabilă friptură de vită".

Era acolo şi Mohammed Laghzaoui, ambasadorul Marocului la Paris, un om care ocupase mai multe posturi înalte în Regat. Un vechi prieten de-al meu. Ne-am dus să luăm prînzul toţi trei, la Simpson.

Spre sfîrşitul mesei, ambasadorul Laghzaoui a plecat şi am rămas singur cu generalul Oufkir. A început să-mi povestească lucruri neplăcute despre ceea ce se petrecea în Maroc, despre guvern, despre felul în care era con-

dusă țara. L-am ascultat, dar n-am remarcat în mod deosebit fraza pe care a rostit-o pe cînd ne ridicam de la masă : „De altfel, vei avea veşti despre mine săptămîna viitoare..."

Săptămîna următoare a avut loc faimosul atac în zbor contra avionului Suveranului. În clipa aceea, vorbele lui mi-au venit în minte. Dacă acest atentat ar fi reuşit — doar extraordinara prezenţă de spirit a regelui l-a făcut să eşueze —, Oufkir ar fi putut să devină dictatorul Marocului.

După cîtva timp, mi s-a raportat că circulă zvonuri, bîrfe : că aş fi fost la curent cu atentatul, ba chiar că l-aş fi cunoscut în detaliu, că l-aş fi sfătuit pe Oufkir în această afacere... S-a ajuns chiar să se spună că eu aş fi fost practic organizatorul atentatului împotriva augustului meu prieten.

Atunci, i-am cerut ambasadorului Marocului la Paris, care între timp fusese numit în persoana doctorului Ben Abbès, un prieten, să vină să mă vadă. I-am dictat un mesaj pentru Suveran, în trei puncte.

Primul punct : eram uimit — dacă zvonurile care mi se raportau erau exacte — că Maiestatea sa asculta astfel de bîrfe.

Al doilea punct : Maiestatea sa mă cunoştea de destul timp şi suficient de bine pentru a-mi cere să vin să-l văd, pentru a-mi pune întrebările pe care doreşte să mi le pună, în faţă. Aş fi mers imediat în Maroc. Maiestatea sa o ştie de ani de zile.

În al treilea rînd, şi aici ambasadorului nu prea i-a venit să scrie : dacă aş fi organizat cu atentatul, n-aş fi dat greş.

Am cerut serviciilor secrete să supravegheze, prin poliţia frontierelor, şi să-mi raporteze cu ce zbor va pleca spre Maroc ambasadorul. A luat primul avion pentru a-i da raportul Suveranului. După cîteva zile, a revenit şi mi-a explicat că fuseseră zvonuri false. Dimpotrivă, sentimentele pe care regele le nutreşte faţă de mine au rămas neschimbate.

Am aşteptat un timp, apoi m-am dus în Maroc. Suveranul era la Ifrane, o minunată staţiune de iarnă. Drumul care duce spre Ifrane aminteşte de Vosgi sau de Japonia : peisaje de zăpadă, brazi şi nenumărate izvoare. A avut bunăvoinţa de a mă reţine la dineu,

împreună cu trei sau patru persoane. După cină, Regele m-a invitat să facem cîțiva pași prin grădină. Mi-am luat îngăduința să-l întreb dacă primise mesajul meu și, cînd am avut confirmarea sa, mi-am permis să-i reamintesc cele trei puncte. La cel de-al treilea, mi-a răspuns surîzînd : „Nu mă mir deloc, fiind vorba de dumneata".

Cine se afla la baza acestei calomnii ? Pot spune fără să greșesc că era vorba de oameni aflați în serviciul unei organizații care încerca să distrugă vechea prietenie care există între Suveran și mine, între Maroc și Franța.

O. — Vorbind de Oufkir, n-ați spus cum a sfîrșit.

M. — A sfîrșit prost. Cu toții o sfîrșim întotdeauna prost, fiindcă toată lumea moare. Acesta-i marele adevăr. Este doar o chestiune de dată. Șocant este doar accidentul de pe parcurs. Nu cunosc amănunte despre accidentul lui Oufkir care, la urma urmei, nu mă privește. Las istoricilor grija să examineze, mai întîi cu lupa, apoi la microscop, acest gen de probleme.

O. — Totuși, este foarte greu de crezut că nu știți mai mult despre sfîrșitul lui Oufkir.

M. — Cunoașteți legăturile pe care le am cu Monarhul marocan și cu frumoasa sa țară. Trebuie să ai întotdeauna o etică solidă și o mare disciplină personală și intelectuală. Ceea ce mă interesa — legat de meseria mea — era să apăr Marocul împotriva agresiunilor externe.

Consideram ca era extrem de important să încerc să procedez în așa fel încît regimul regelui Hassan să-și păstreze stabilitatea politică, pentru că, fără stabilitate politică, nu există economie valabilă. Să presupunem o clipă că țărmul de sud al Gibraltarului ar fi ocupat de o țară aliată a Estului sau de un sistem marxist. Aș putea să vă spun că în acest caz am asista la prăbușirea sistemului occidental, pentru că Mediterana s-ar transforma într-o plasă de prins pește. Pentru a răspunde la întrebarea dumneavoastră, nu doream să mă amestec în treburile interne ale țării...

O. — Limita este aproape imposibil de trasat, din moment ce o fac oameni foarte apropiați de dumneavoastră...

M. — Recunosc că este greu.

O. — ...cum a fost cazul lui Oufkir şi cum este, de asemenea, cazul şefului serviciilor secrete, Dlimi.

M. — Încă o dată, nu trebuie să ne amestecăm în detalii ale politicii interne ale altei ţări, pentru că aceasta ar afecta prietenia pe care o întreţinem la nivel de ţări şi guverne. L-am întîlnit pe generalul Oufkir o dată în douăzeci şi cinci de ani, în ziua în care am luat masa împreună, la Londra. Practic, nu-l mai văzusem de la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial şi, bineînţeles, nu l-am mai revăzut după aceea.

O. — Aveaţi legături mai strînse cu Dlimi, care era şeful serviciilor secrete şi care a murit, şi el, în mod brutal ?

M. — Dlimi exercita mai multe funcţii foarte importante. Era şeful biroului de aghiotanţi, comandantul-şef al Sudului în lupta împotriva Frontului Polisario, trimisul regelui pentru misiunile mai mult sau mai puţin secrete în alte ţări şi, în special, în Orientul Apropiat şi Mijlociu. Ni s-a întîmplat să realizăm misiuni împreună.

O. — Unde, de exemplu ?

M. — În diferite ţări ale Orientului Mijlociu. Îl consideram pe generalul Dlimi un om deosebit de solid, inteligent şi foarte muncitor. Era mult mai tînăr decît mine. Am încercat să-l învăţ anumite lucruri în problemele de strategie, în problemele de contrainformaţii.

O. — A sfîrşit-o prost...

M. — S-au întîmplat evenimentele pe care le cunoaşteţi.

O. — Adică, generalul Dlimi a murit la Marrakech, cînd maşina lui s-a ciocnit cu un camion. S-a vorbit mult că serviciile franceze, serviciile dumneavoastră au organizat acest accident.

M. — Este absolut grotesc ! Eu am aflat despre moartea generalului cînd mi-a telefonat Regele în persoană. Aveam o mare simpatie pentru general şi o mare admiraţie pentru munca sa extraordinară. Într-o astfel de meserie, trebuie să spun că îţi faci enorm de mulţi duşmani. El trebuie să fi avut mulţi şi, desigur, foarte sus-puşi.

Cît despre poveştile care se tot spuneau despre o faţă ascunsă a generalului, ca un fel de Ianus, n-am ţinut să le cunosc. Nu le cunosc şi nu vreau să le

cunosc. Eu nu vedeam decît un singur aspect al generalului. De foarte multe ori, munca sa, pe parcursul misiunilor îndeplinite împreună, era o muncă bine făcută.

Nu-mi stă în obicei să mă emoționez în fața nenumăratelor fabulații care pot să circule în jurul patronului unui mare serviciu secret. Se poate spune orice, fără riscul nici unei pedepse, despre un astfel de personaj, pentru că el nu răspunde niciodată...

Am avut și păstrez această atitudine și în ziua de azi.

În toți acești ani în care Suveranul marocan m-a onorat cu prietenia sa, din vreme în vreme, forțe mai mult sau mai puțin obscure au încercat să ne despartă. Și continuă și acum...

Fără regele Hassan II, fără Maroc, n-am fi putut să ducem la bun sfîrșit o serie de operațiuni, mai ales în Africa ; și, mai ales, nu l-am fi putut susține din punct de vedere militar și în alte moduri pe Jonas Savimbi, eroul rezistenței anticolonialiste din Angola.

XIV

ANGOLA : UN FRONT UITAT

MAŘENCHES. — Oamenii cred în Savimbi pentru că este un om harismatic, cu un curaj imens şi pentru că, după ce a luptat împotriva colonialismului portughez, acum se bate împotriva unui colonialism infinit mai puternic : colonialismul sovietic. Ca şi afganii, el luptă împotriva Imperiului sovietic, reprezentat în Angola de cubanezi, ruşi, est-germani etc.

La fel ca de Gaulle, Savimbi îşi apără pămîntul împotriva a treizeci-patruzeci de mii de cubanezi, mercenari ai Imperiului sovietic, care i-au invadat ţara cu arma în mînă în 1975. Nu este el de vină că „democraţiile slabe" (cu excepţia Franţei, o scurtă perioadă de timp) s-au temut atît de tare încît au practicat politica struţului.

Unul din principalele necazuri ale lui Savimbi şi ale rezistenţei angoleze este că regimul angolez este finanţat în mare parte din veniturile petroliere furnizate de Gulf Oil, compania americană care exploatează petrol în enclava Cabinda.

Dispunem de fotografii înfăţişîndu-i pe ingineri ai companiei Gulf Oil, la Cabinda, îmbarcîndu-se într-un avion militar cubanez, protejat de soldaţi cubanezi înarmaţi. Este un consorţiu petrolier american, din care fac parte anumiţi membri distinşi ai Trilateralei, care ajută la menţinerea la putere a guvernului metis prosovietic din Angola... Este una din contradicţiile istoriei într-un conflict esenţial. Pentru anumiţi capitalişti care cred în viţelul de aur, banii primează în faţa a orice altceva. Ei ignoră războiul revoluţionar. Nu doresc să-l cunoască. Am spus de multe ori povestea cu Lenin

și frînghia. Lenin a spus mai mult sau mai puțin exact aceste cuvinte : „Țările burgheze sînt atît de proaste și atît de lacome încît într-o bună zi ne vor vinde ele însele frînghia cu care le vom spînzura". Occidentul nu are o strategie, în timp ce în Est există o strategie de stat, pe care fiecare trebuie să o servească cît mai bine.

OCKRENT — Ajutorul francez dat lui Savimbi nu pare să fi fost hotărîtor. Este vorba de lipsă de mijloace sau de absența voinței politice ?

M. — Doctorul Jonas Savimbi mi-a scris de mai multe ori într-o franceză superbă, ca să-mi spună că fără ajutorul nostru hotărîtor marea mișcare de rezistență împotriva comunismului, care este UNITA și care controlează actualmente un teritoriu mai întins decît al Franței, ar fi fost anihilată. Din rațiuni politice, președintele Giscard d'Estaing a ales o altă cale decît cea pe care i-am recomandat-o în privința lui Savimbi. Nu se dorea ca sovieticii să fie nemulțumiți, nici vreo ciocnire frontală cu aceștia. Deci, la nivelul cel mai înalt, mi s-a sugerat să opresc ajutorul pe care îl acordam lui Savimbi.

Pe vremea mea, serviciile franceze se străduiau să nu permită ca țările din lumea a treia să treacă de la un colonialism la altul, și mai rău. Cel mai grăitor exemplu a fost înmînarea cheilor Angolei reprezentanților Estului de către amiralul Rosa Coutinho, agent comunist, care slujise toată viața în marina de război portugheză, sub președintele Salazar.

Cînd Imperiul lusitan s-a prăbușit, subminat din interior, dacă n-am putut evita căderea Mozambicului în mîinile marxismului și ale foametei, trebuia cel puțin să ne opunem acțiunii sovietice și cubaneze în Angola.

O. — În 1974, aveați informații despre ceea ce se pregătea în Portugalia sau ați fost luat pe nepregătite de revoluția garoafelor ?

M. — Slăbiciunea regimurilor autocratice sau dictatoriale constă în faptul că se bazează pe o singură viață omenească, în general aceea a fondatorului. Așa se face că Hitler și Mussolini, șefi harismatici foarte populari la un moment dat, n-au putut să-și prelun-

geească sistemul, oricare ar fi fost vicisitudinile destinelor lor, pentru că le lipsea un element esențial : o filozofie, o religie. Comunismul sovietic a luat ca model marile religii. El are — păstrez respectul cuvenit — un papă, un colegiu de cardinali, Biroul Politic, adunarea arhiepiscopilor și a episcopilor, Comitetul Central și secretarii specializați ai acestuia. Are, de asemenea, K.G.B.-ul care se aseamănă, *mutatis mutandis,* cu Sfînta Inchiziție și care — să nu uităm — are printre principalele sale sarcini, dacă nu chiar principala, pe aceea de a veghea la deviaționismele posibile care ar putea degenera în schisme. Un scenariu bine cunoscut. Asemănarea cu organizarea Bisericii catolice este frapantă.

Am putea să adăugăm că ei, comuniștii au și misionarii, martirii lor. Marea diferență este că biserica lor este fără Dumnezeu, iar ei sînt sortiți pieirii pentru un motiv foarte simplu. Voi spune că toate bisericile au avut prudența de a nu promite adevărata fericire decît după moarte. Comuniștii sînt sortiți pieirii pentru că au promis fericirea pe pămînt, dar sînt incapabili să ne arate măcar o mostră din acest rai...

Dar să coborîm pe pămînt, în mijlocul garoafelor revoluției portugheze : se știa în acea vreme că regimul îmbătrînește o dată cu Salazar. Eram bine informați despre revoluția care se pregătea, nu numai în Portugalia, ci și în Imperiul ei de peste mări : Angola, Capul Verde, Macao, Mozambic, São Tome și Principe, Guineea, Timor. Enclava indiană Goa se despărțise deja. Angola, Mozambicul și Guineea portugheză aveau să dispară, iar partea portugheză a insulei Timor avea să devină indoneziană.

O. — Serviciile secrete franceze întrețineau legături tradiționale cu poliția secretă portugheză, P.I.D.E. ?

M. — Șeful P.I.D.E., era domnul B., care venea o dată pe an să-mi facă o vizită.

Într-o dimineață sosește în biroul meu, la cazarma Tourelles — era un om de cultură franceză —, și-mi spune : „Parisul e minunat, e timp frumos, viața e frumoasă !" Era adevărat. Deschisesem ferestrele și păsărelele cîntau. Îi spun : „Dragă domnule B., luați loc". Și îl întreb : „Sînteți la curent cu ceea ce se petrece la dumneavoastră, în Portugalia ?" El îmi răspunde : „Nu.

Ce se întîmplă ?" Eu îi spun : „Este revoluție". Sare de pe scaun ca împins de un arc : „Imposibil !" „Deci nu sînteți la curent ?" Îmi răspunde : „Nu !"

Am aflat mai tîrziu că se oprise într-un loc idilic, undeva în Franța, unde poate preocupările personale îl ținuseră departe de orice mijloc de informație.

Și cum nu-i venea să creadă, i-am cerut aghiotantului meu să sune la biroul său de la Lisabona, dar n-am obținut decît o serie de zgomote înspăimîntătoare, pocnituri și paraziți de tot felul. Luat cu asalt, P.I.D.E. nu mai răspundea ! Domnul B. se făcea din ce în ce mai verde la față. Astfel, a scăpat de epurările care au urmat și a putut să ceară azil politic la Madrid.

Regimul portughez, ca toate regimurile catalogate ca regimuri forte, sfîrșea prin a putrezi pe proprii săi lauri, devenind dement și orb. Armata portugheză nu reprezenta nimic. Pentru trupele din teritoriile coloniale se făcuse apel la ofițeri de rezervă, adesea formați în marile universități, precum cele din Coimbra și Porto. Partidul Comunist Portughez, ilegal, își plasase în aceste universități profesorii săi — și astfel aceste două universități au fabricat sublocotenenți de rezervă comuniști. Partidul se infiltrase pînă și în Biserică. Iar faimosul P.I.D.E. nici măcar nu observase !

Portugalia nu se afla în centrul preocupărilor noastre internaționale. Franța are mijloace restrînse. Nu era o afacere de prim rang, dar am urmărit-o îndeajuns de aproape.

O. — În Angola, ați menținut contactul sau chiar ajutorul dat lui Savimbi, în ciuda consemnului de la Elysée ?

M. — A fost o perioadă grea. Președintele Giscard d'Estaing mi-a spus : „Sînteți sigur că Savimbi are șanse ? Putem să contăm pe el ? Credeți că are vreun viitor ?" I-am explicat că avea de partea lui, împotriva metișilor care dețineau puterea în capitală, Luanda, toată populația neagră angoleză, autentic africană. Savimbi este un negru adevărat și un african autentic, în timp ce burghezia comunistă de la Luanda este formată în general din metiși. Iată un element a cărui cunoaștere este importantă și azi și în viitor.

La fel ca în Afganistan. Dacă sovieticii și marionetele lor stăpînesc orașele, o bună parte din restul țării

este liberă. Aceasta îi aparține lui Savimbi. Nici un cubanez, nici un est-german și nici patronii lor sovietici nu riscă să se aventureze afară din orașe, fără a fi însoțiți de coloane puternic înarmate.

Într-o zi, președintele mi-a spus : „Ah ! Dar Angola este foarte departe". Iar eu i-am spus, cu un zîmbet : „Da, dar se apropie". Am insistat mult asupra dimensiunii personajului Savimbi și, de asemenea, asupra importanței strategice a unei zone care, la fel ca Namibia vecină, este de interes major pentru materiile prime, precum, și pentru Walvis Bay, vestitul golf cu apă adîncă jinduit de marina de război sovietică.

Președintele Giscard d'Estaing m-a întrebat dacă eram sigur că Savimbi și partizanii săi sabotaseră calea ferată de la Benguela, pe care se transportă spre marele port angolez la Atlantic, Lobito, minereurile zaireze.

Ambasadorul Franței la Luanda, care nu ieșea niciodată din capitala Angolei fără autorizație, îi spusese contrariul. Am văzut că președintele se îndoia, așa că am hotărît să-i aduc o dovadă indiscutabilă. Mi-am spus, precum Mao, că o imagine face cît zece mii de cuvinte. L-am trimis deci pe unul din ofițerii mei pe teren, prin fîșia îngustă de pămînt din sudul Angolei, Caprivi.

Admirabilul meu reprezentant, însărcinat să facă fotografii convingătoare, a străbătut o mare parte din Angola pe jos, prin savană, timp de trei luni. A făcut aproape două mii de kilometri pe jos — dus și întors — ca să facă niște fotografii, cu care trebuia să-l convingem pe președintele Republicii. Fotografiile pe care mi le-a adus îi înfățișau pe oamenii lui Savimbi de-a lungul căii ferate *Benguela Railroad*, punînd explozibil ca să arunce în aer șinele și să distrugă podurile.

Acest ofițer deosebit, care s-a întors pe același drum, adică pe jos, mi-a povestit că fusese reperat de avioane și elicoptere cubaneze și atacat de mai multe ori, el și escorta sa.

Faptul că ofițerul meu a fost pretutindeni găzduit și hrănit de populația locală și diversele triburi mi-a confirmat că Savimbi era într-adevăr conducătorul țării.

Dincolo de etnii, Savimbi este conducătorul firesc, adevăratul conducător al Angolei, așa cum de Gaulle fusese conducătorul Franței care nu voia să se supună.

M-am dus la președintele Republicii ca să-i arăt fotografiile reprezentînd podurile și calea ferată distruse.

O. — A fost convins ?

M. — A binevoit să le privească. Plecînd din palatul Elysée, speram că-l convinsesem. Cu toate acestea, pentru a nu displăcea sovieticilor, și-a luat răspunderea de a ne cere să sistăm ajutorul Franței pentru Savimbi.

O. — În același moment, Statele Unite au suspendat în mod oficial sprijinul dat mișcărilor care luptau împotriva regimului de la Luanda. Totuși, ajutorul pe care dumneavoastră îl ofereați în mod deschis sau oficial lui Savimbi trebuie să fi fost coordonat între serviciile dumneavoastră și serviciile americane...

M. — Nu, deloc ! Pe teren, operam singuri.

O. — În acel moment, Kissinger, secretarul de stat american, era de aceeași părere cu dumneavoastră ?

M. — Într-adevăr, împărtășeam aceeași părere.

O. — Iar el a fost violent contestat de către Congres.

M. — Una din marile drame din ultimii ani : serviciile secrete americane erau atît de deschise în fața oricui, încît, de multe ori, chiar ei îmi recomandau : „Nu ne spuneți nimic, pentru că nu sîntem în stare să păstrăm un secret. Mîine îl veți citi în *Washington Post* sau în *New York Times*".

Așa se face că Jonas Savimbi a fost abandonat pentru mult timp, atît de Europa, cît și de Statele Unite. Acest om este un gigant al istoriei, nu numai un gigant fizic, ci și un gigant intelectual și moral.

Venea să mă vadă din cînd în cînd în Europa sau în Maroc. Trimiteam un avion să-l ia. Era destul de complicat. Nu voiam să fie reperat pe cînd trecea granițele, dar, în sfîrșit, era o treabă de rutină. Mi-a spus o dată : „Ah ! N-am să pot să vă arăt niciodată situația la fața locului, ce păcat !" I-am răspuns : „Nu trebuie să-mi spuneți astfel de lucruri, pentru că îmi treziți curiozitatea. Mă arunc ca taurul cînd vede o eșarfă roșie". Și așa, m-am dus să-i fac o vizită în Angola, într-unul din posturile sale operaționale, în sud. Bineînțeles că în secret. În viața mea n-am văzut

un om cu atîta har ! Oamenii săi, care erau într-o stare jalnică, îl priveau ca pe un zeu. Forța morală, psihologică pe care acest om poate s-o aibă asupra acelor ființe în zdrențe este extraordinară.

O. — Lăsînd la o parte simpla sfidare, pentru ce v-ați luat riscul de a merge, astfel, pe teren ?

M. — Mai întîi pentru a-i arăta președintelui Savimbi și bravilor săi luptători că cel puțin o țară occidentală, europeană, Franța, se interesa de ei pînă într-atît încît să le facă o vizită.

Și, în al doilea rînd, pentru că este esențial pentru un șef să se ducă primul acolo unde e greu, pentru ca mai apoi să-și poată trimite subalternii în cunoștință de cauză.

O. — Ați cerut permisiunea președintelui Giscard d'Estaing pentru această expediție ?

M. — Nu. Eu consider că astfel de probleme făceau parte din munca mea zilnică.

O. — Cu alte cuvinte, directorul general al S.D.E.C.E. a dispărut pentru cîteva zile ?

M. — Dispărea mult și deseori.

O. — Fără ca șeful statului să știe unde să-l găsească ?

M. — Fără ca șeful statului să mai aibă această problemă în plus.

O. — Dar să admitem că v-ar fi căutat !

M. — Ei bine, admițînd că m-ar fi căutat, nu m-ar fi găsit imediat.

I s-ar fi explicat că sînt în misiune. Asta-i tot.

O. — De ce v-ați dus pe teren în Angola și nu în Afganistan ?

M. — Pentru că noi nu puteam să facem totul ! Franța este o țară de prim plan, dar nu este unul din cei doi giganți. Specialitatea noastră a fost dintotdeauna Africa. Este relativ simplu să mergi în Angola. Angola avea un singur șef al rezistenței, nu zece sau douăzeci de șefi de triburi cu care ar fi trebuit să mă întîlnesc. Dacă l-aș fi vizitat pe unul din șefii rezistenței afgane, ceilalți ar fi fost jigniți.

Am o admirație și o afecțiune nemărginite pentru Savimbi. Dacă va supraviețui, va fi într-o zi președintele acestei țări mai întinse decît Franța, cu tot felul de posibilități — umane, miniere, agricole — excepționale.

Cred că servesc Franța și Europa cînd gîndesc, în fața hărții Africii, că noi am putea, cu o Angolă liberă, să dispunem de o zonă de influență culturală franceză extrem de puternică, întinsă de la Tanger, de la strîmtoarea Gibraltar, pînă la granița de sud a Angolei și a Namibiei. O mare parte a Africii occidentale ar fi, mai mult sau mai puțin, de cultură franceză.

Aspectul cultural contează. Să luăm de exemplu Spania sau Portugalia. În epoca lui Carol Quintul se spunea că în imperiul său soarele nu apune niciodată. Italienii nu mai au colonii ca odinioară. Portugalia de azi reprezintă o sută treizeci—o sută treizeci și cinci de milioane de persoane. Un portughez poate să meargă în Brazilia : ei au un fel de cetățenie comună. Un brazilian este la el acasă în Portugalia. Ca să nu mai vorbim de hispanitate. Hispanitatea reprezintă trei sute, trei sute cincizeci de milioane de oameni care vorbesc spaniola și care sînt, deci, de cultură spaniolă.

Dacă într-o zi — și, din păcate, acest lucru este pe cale să se întîmple — franceza, limba franceză ar dispărea într-o mare parte din țările tradiționale unde noi am fost puternic implantați, ca va atrage după sine, în cădere, cultura franceză și, implicit, rolul Franței.

O. — Ce gen de asistență i-ați acordat lui Savimbi ? Arme, alimente ?

M. — Îmi amintesc, de pildă, de o operațiune. O sută treizeci de tone de provizii venind din China populară au ajuns într-o țară africană de pe coasta atlantică, unde noi le-am așezat în pachete de cincisprezece-douăzeci de kilograme, pentru a putea fi duse pe cap pe cărările savanei. O muncă de furnici. Le-am ghidat pînă în portul Pointe-Noire din Congo. De acolo, am organizat transportul cu hamali pînă în zona lui Savimbi.

O. — Cine cumpărase proviziile din China ?

M. — Era un aranjament. Chinezii se interesau de Africa, în mod deosebit cînd era vorba să-i contreze pe ruși.

O. — Dumneavoastră și sud-africanii vă coordonați efortul în acest ajutor acordat lui Savimbi ?

M. — Nu. Pentru a-l ajuta pe Savimbi, la un moment dat trebuia să trecem prin Africa de Sud. Asta a

fost tot. Nu existau prea multe căi de acces spre Angola lui Savimbi. Trebuia să traversăm fie Zairul, fie Atlanticul, ceea ce era cam greu. Nu e ușor să ancorezi pe coastă. E nevoie fie de consimțămîntul sud-africanilor, fie ca aceștia să accepte să se uite puțin în altă parte. Am aranjat în așa fel încît să închidă ochii.

O. — Savimbi este susținut acum în mod deschis de sud-africani ?

M. — Sînt singurii. „Democrațiile slabe" erau gata să-l lase să fie devorat la el acasă de către sovietici. N-a putut să găsească un ajutor real decît la sud-africani. Pentru un negru sută la sută, să fii susținut de sud-africani echivalează într-un anumit fel cu *the Kiss of Death* — sărutarea de pe urmă —, chiar dacă sud-africanii au uneori relații bune, chiar excelente, cu vecinii lor negri. Șefii de stat trebuie să fie pragmatici. Astfel, unul din bătrînii înțelepți ai Africii, doctorul Hastings Kamuzu Banda, fostul președinte fondator al statului Malawi, Nyasaland, care este un realist, a spus : „La urma urmei, Africa de Sud este marea putere a colțului de sud, marea putere financiară și industrială. Trebuie să facem afaceri cu ea". Aceasta este realitatea, dincolo de discursurile de duminică, liniștitoare pentru conștiință. Apartheidul este, desigur, un sistem regretabil, dar trebuie să facem în așa fel încît să fie depășit treptat.

M-am întîlnit, acum cîțiva ani, cu domnul Botha, actualul prim-ministru, cu care am avut o foarte lungă convorbire. I-am explicat că, după părerea mea, era necesar să se aplice mari schimbări în Africa de Sud.

I-am spus, printre altele, că bantustanele — aceste regiuni ale negrilor, mai mult sau mai puțin autonome — nu erau poate cea mai bună idee. După părerea mea, ele constituie adevărate bombe în interiorul Republicii Africa de Sud. Oamenii trebuie ajutați să evolueze treptat, începînd cu metișii, cu indienii și alte populații situate între albii de origine europeană și negri, veniți în Africa de Sud dinspre nord în secolul trecut. Acești metiși sînt dornici de respectabilitate și trebuie aduși alături de albi într-o cameră comună.

Îi mai spusesem atunci că elementele negre cele mai avansate își vor găsi printre aceștia cadrele lor. Azi vedem toate acestea înfăptuindu-se sub ochii noștri.

Domnul Pieter W. Botha a fost foarte receptiv. Mi-a spus : „Sînt absolut de acord asupra acestor chestiuni, dar ţin să vă precizez că dacă aş merge prea repede n-aş rămînc nici douăzeci şi patru de ore în acest birou. Pentru că extremiştii albi şi extremiştii negri ar avea grijă să plec de aici cît mai curînd". Atunci i-am spus : „Domnule prim-ministru, aceasta este problema dumneavoastră, nu a mea. Mi-aţi cerut o privire globală asupra lucrurilor şi v-am prezentat-o".

O. — Interesul strategic pe care Africa de Sud îl prezintă pentru Occident justifică timiditățile sau compromisurile pe care ţările occidentale le-au manifestat pînă acum în relaţiile cu acest regim ?

M. — Se impun două consideraţii strategice. Mai întîi, poziţia geografică a Africii de Sud. Situată între două oceane — Atlantic şi Indian —, ea controlează traficul maritim, vasele petroliere care trec pe la Capul Bunei Speranţe. Este o cale maritimă vitală. Din acest motiv, baza navală de la Simonstown are servicii de ascultare dintre cele mai perfecţionate din lume. Americanii participau la aceasta. Nu mai participă, dacă nu mă înşel, de cîţiva ani.

În 1984 a izbucnit una din cele mai revelatoare afaceri de spionaj din ultimii ani. Un general din marina sud-africană a fost demascat. Era agent al serviciilor sovietice, de douăzeci de ani ! La fel şi soţia sa.

A doua consideraţiune se referă la materiile prime. I-am explicat într-o zi preşedintelui Reagan, în timpul unei lungi convorbiri, că din cele opt materii prime strategice [1] indispensabile pe timp de război, ca şi pe timp de pace, el, americanul, nu controlează decît patru, iar ruşii, opt. I-am adus hărţi foarte bine făcute, pregătite de serviciile mele. Preşedintele Reagan mi-a cerut permisiunea de a le păstra. După cîteva zile, a

[1] Germaniu (electronica avansată) ; titaniu (submarine de vînătoare, aliaj extrem de rezistent) ; magneziu (exploziv) ; platină (contacte la fel de bune conducătoare ca aurul, pentru aviaţie, circuite cu contacte rapide) ; mercur (chimie nucleară, instrumente de măsură) ; molibden (oţel) ; cobalt (chimie nucleară) ; columbiu (aliaje speciale extrem de rare). Se poate adăuga pentru oţeluri : tungstenul, manganul, cromul (toate aceste materiale strategice fiind vitale pentru apărare).

numit o comisie formată din vreo douăzeci de persoane pentru a studia această chestiune vitală.

O. — Ce credeți despre sancțiunile împotriva Republicii Africa de Sud ?

M. — Că este mult mai ușor să strunești o țară ca Africa de Sud decît Imperiul sovietic, asupra căruia nu se exercită nici o influență și care este temut datorită supraînarmării și permanentei amenințări pe care o reprezintă !

Este greu să ajungi la calea de mijloc cea mai bună între presiune și laxism. Nu poți închide toate porțile. Sancțiunile economice n-au funcționat niciodată bine, începînd cu blocada continentală din epoca Trafalgarului.

O. — După părerea dumneavoastră, pînă unde merge Uniunea Sovietică în exploatarea situației din Africa de Sud ?

M. — Imperiul sovietic o exploatează pentru că oriunde încolțește vreo nemulțumire și oriunde există vreo posibilitate generatoare de tulburări, el le organizează, le ajută, le ațîță. Este cazul Americii Centrale și de Sud, al Irlandei etc.

O. — În ce fel ?

M. — Serviciile speciale sovietice au reprezentanții lor în țările vecine cu R.S.A. Toată lumea știe acum că, la Lusaka, în Zambia, se găsește unul din marile centre ale sovieticilor pentru Africa orientală. Fondurile și armele pentru susținerea Congresului Național African pot să treacă peste tot, dar, repet, cartierul general al serviciilor secrete sovietice pentru această operațiune de destabilizare a Africii australe se află la Lusaka.

XV

AMENINȚAREA GLOBALĂ

MARENCHES — Sarcina unui mare serviciu de informații este nu numai de a-și face o idee despre felul în care ceilalți acționează în propria lor țară și pretutindeni, ci și de a cunoaște, în general, ceea ce se petrece în lume.

Una din slăbiciunile statelor occidentale, în sistemul lor de organizare și analiză, este faptul că au de-a face cu un adversar global, care gîndește în termeni globali, un adversar al cărui teatru de operațiuni este planeta. Din nefericire, noi nu studiem decît o fracțiune a teatrului operațiunilor, aceea care ne interesează pentru moment. Adesea, avem o vedere tactică locală sau regională, franco-franceză, în cel mai bun caz, cînd nu este alterată de politicianism. Or, ar trebui să avem mai întîi o vedere strategică globală și de-abia pe urmă să studiem aspectul tactic, regional al țării care ne interesează.

Pentru oamenii din blocul sovietic, noțiunea de timp de pace și timp de război nu există. Aceasta este o idee de care se cramponează „democrațiile slabe" din care avem fericirea să facem parte. Prima dată mi-am dat seama de aceasta cînd am înțeles interpretarea sovietică a vestitei fraze a lui Clausewitz: „Războiul nu este decît continuarea politicii prin alte mijloace". Am citit cu ani de zile în urmă cartea unuia din gînditorii militari ai tinerei Armate Roșii din perioada 1925, mareșalul Șaposnikov, *Creierul armatei*[1]. Șaposnikov a condus Academia Militară Frunze

[1] *Mozg Armii.*

și a rămas pînă la sfîrșitul vieții sale, în 1945, consilierul militar al lui Stalin. Parafrazîndu-l pe Clausewitz, el ne-a oferit cheia pentru a înțelege totul, trecut, prezent și viitor. El spune : „Dacă războiul nu este decît continuarea păcii prin alte mijloace, pentru noi, pacea nu este decît continuarea războiului prin alte mijloace". Este unul din cele două sau trei lucruri esențiale pe care trebuie să le înțelegi pentru a deveni ceea ce eu numesc un mare inițiat în politica mondială și în strategia globală.

OCKRENT — Pentru dumneavoastră, strategia globală rămîne esențialmente dominată de conflictul Est-Vest ?

M. — Să spunem, simplificînd lucrurile, că trebuie să plecăm de la o constatare, oricît de dureroasă ar fi aceasta pentru amintirile de glorie și pentru mituri. Noi, democrațiile occidentale, am pierdut practic cel de-al doilea război mondial. Am plecat la luptă împotriva sistemelor dictatoriale și ne-am trezit în fața altui sistem dictatorial, care este cu mult mai periculos, din moment ce este vorba de unul din cele două mari imperii ale lumii, a cărui filozofie, a cărui religie acoperă acum o parte a globului. Vreau să spun cu aceasta că agenții sau partizanii fascismului italian în lume erau doar cîteva mii ; la fel se întîmpla cu național-socialiștii germani. De data aceasta, avem de-a face cu marxismul, ai cărui partizani se ridică la milioane, chiar dacă numărul lor scade datorită nenumăratelor eșecuri, printre altele, cele economice. Sistemul comunismului sovietic se află încă în ceea ce eu numesc faza sa de religiozitate, adică faza expansionistă, mesianică, misionară.

O. — Pătruns de această convingere, în timpul celor unsprezece ani cît ați fost în fruntea S.D.E.C.E., ați avut sentimentul că ați influențat politica Franței față de țările din Est și în special față de Uniunea Sovietică ?

M. — Mi-ar fi foarte greu să o spun. Ar trebui să ne înțelegem mai întîi asupra termenului „a influența". În toți acești ani, am avertizat pur și simplu guvernul și pe aliații noștri asupra pericolelor pe care le constatam în fiecare zi. Era meseria mea. În același timp, eu cred că aceste probleme trebuie privite la rece,

fără ură. Ele fac parte din marele joc al oamenilor, din marele joc al istoriei.

O. — În această perioadă, cunoștințele și percepția dumneavoastră asupra sistemului sovietic și sistemelor din statele dependente s-au îmbunătățit ?

M. — Trebuie să fim foarte modești la acest capitol. Am obținut o mulțime de informații, de multe ori detaliate, și cred că perceperea ansamblului conflictului a fost mai bine evaluată. Formînd oameni capabili să analizeze acest gen de probleme, sfîrșești prin a avea experți mai competenți. În ce privește marile direcții, nu aveam de învățat atît de multe. În schimb, am obținut multe informații asupra metodelor și mijloacelor. Conflictele se adaptează la terenul pe care se situează. Nu se poate compara un conflict din Nicaragua cu un conflict din Afganistan, chiar dacă ele au puncte comune.

Ani de zile le-am spus prietenilor noștri americani : „Atenție la America Centrală, nu vă încredeți în America Latină, pentru că acolo există trei elemente ale unui cocteil exploziv : o mizerie foarte mare, sisteme politice la jumătatea drumului între autocrație și dictatură, în care adesea o oligarhie extrem de restrînsă nu se preocupă de mulțimile sărace, o expansiune demografică din ce în ce mai prezentă printre problemele majore ale lumii". La un moment dat le-am făcut americanilor o propunere : „Noi sîntem ceva mai puțin bătători la ochi ca voi, *gringos*, și am putea să mergem să aruncăm o privire, să vedem ce se petrece în niște locuri în care sîntem mai puțin reperabili ca voi". Dar interlocutorul meu, un personaj important, mi-a răspuns : „Dar de ce să ne preocupăm de America Centrală și de zona Caraibilor ?"

Sfatul meu n-a avut nici un efect. Iar acum vedeți ce sursă de îngrijorare este pentru Statele Unite ceea ce se petrece în sudul continentului lor.

Detectarea majorității conflictelor și a marilor probleme este la îndemîna oricui : trebuie să înveți să privești o hartă, să știi puțină istorie și geografie. Să luăm, de exemplu, afacerea poloneză. Polonia este un stat strategic. Sistemul zonei-tampon europene este astfel constituit încît Imperiul sovietic nu putea să-și

permită să piardă Polonia dintr-un motiv foarte simplu : nu poţi să renunţi la o treime din zona de securitate. Or, Polonia înseamnă a treia parte a populaţiei zonei de securitate sovietice din Europa. Şi, mai ales, trebuia avut în vedere că Germania de Est, piesă esenţială a dispozitivului, ocupată masiv, depinde de Polonia, care o desparte de Uniunea Sovietică. Toate căile de comunicaţie, de aprovizionare trec prin Polonia.

Nu se punea nici o clipă problema ca sovieticii să renunţe la Polonia. Lucrul era valabil şi pentru Cehoslovacia. Cînd a bătut marele vînt al istoriei — este expresia generalului de Gaulle —, acesta i-a afectat de fapt pe cei slabi. Pentru cine a ştiut să citească o hartă, era evident că Lech Walesa se înşela crezînd că primăvara sa ar fi mai puternică decît influenţa Imperiului sovietic.

Bineînţeles, asta nu înseamnă că nu trebuie să încercăm să-l ajutăm. Îmi amintesc că în momentul afacerii Solidarnosc—Walesa, am făcut autorităţii în drept două recomandări simple : „Ar trebui tipografii pentru ca rezistenţii polonezi să poată să-şi difuzeze manifestele şi ar mai trebui vreo cincizeci de posturi de emisie-recepţie".

O. — Autorităţii în drept... adică şefului statului ?

M. — Nu... O înaltă personalitate străină care mi-a răspuns : „Pentru ce ?" „Vă rog să mă ascultaţi. Puneţi-vă în locul adversarului. Schimbaţi-vă fotoliul. Dacă aţi fi în locul celuilalt, ce aţi face ? În primul rînd, pentru ca rebeliunea să nu se extindă, aţi controla toate benzinăriile, foarte puţine după cum bine ştim, în ţările din Est. Maşinile nu mai pot să circule. Apoi, aţi pune mîna pe mijloacele de comunicaţie, pentru ca adversarii dumneavoastră să nu-şi mai poată telefona dintr-un capăt al ţării într-altul. Deci ? Cine vrea să-i ajute trebuie să le procure vreo cincizeci de posturi de emisie-recepţie şi să formeze operatori radio". Interlocutorul meu mi-a spus, ca de obicei : „E o idee fantastică" — şi nu s-a făcut nimic.

Întotdeauna peştele de la cap se strică. Dacă într-o zi va avea loc o schimbare, aceasta se va produce la Moscova. În acel moment, libertatea va putea să înflorească din nou în ţările din estul Europei. Atît

timp cît această schimbare nu se petrece la Moscova, „ordinea" va domni la Varşovia.

Dacă lucrurile ar lua o întorsătură proastă din punctul de vedere al sovieticilor, aceştia ar avea în vedere o serie de măsuri :

1)Intervenţia, cu autorizarea unităţilor specializate ale miliţiei de a trage ;

2) Intervenţia armatei poloneze ;

3) Intervenţia „ţărilor surori" din Pactul de la Varşovia ;

4) Intervenţia directă a Armatei Roşii.

Abilitatea de a manevra a oamenilor de la Kremlin şi a guvernului comunist polonez a permis, pentru moment, să se evite, tot din punctul de vedere moscovit, situaţia cea mai proastă. Vă rog să remarcaţi un detaliu de dezinformare pe care în fiecare zi îl auziţi în *mass media :* cînd este vorba de Jaruzelski, al cărui tată a fost un boiernaş de ţară tipic polonez, ofiţer de cavalerie şi proprietar de pămînt, asasinat în timpul faimosului masacru din pădurea Katyn [1] şi a cărui mamă a murit deportată în Siberia, se spune întotdeauna : „generalul Jaruzelski", insistîndu-se asupra cuvîntului „general", care în Occident are o conotaţie de respectabilitate, mai mult sau mai puţin de dreapta. Nu se spune niciodată : „Jaruzelski, secretar general al Partidului Comunist Polonez", adică partidul unic din Polonia.

Este un exemplu de dezinformare prin folosirea unui titlu, preferat altuia. Avînd în vedere drama familiei sale, Jaruzelski reprezintă un exemplu frapant de ceea ce eu numesc un ienicer al timpurilor moderne (ienicerii fiind copii creştini răpiţi de la familiile lor, crescuţi în cultul islamului şi destinaţi meseriei armelor, care ţineau direct de sultanul turc). În viziunea mea, Jaruselski este un general comunist sovietic de origine poloneză.

O ultimă remarcă. În sistemul clasic, unde armata ocupă teritoriul şi cucereşte astfel şi populaţia, este

---

[1] Patru mii cinci sute de ofiţeri polonezi au fost ucişi la Katyn cu un glonte în ceafă. Germanii i-au descoperit în 1942 în opt gropi. O anchetă, realizată de o comisie americană, a concluzionat în 1953 că victimele internate în lagărul de la Kozielsk au fost masacrate de poliţia politică sovietică.

nevoie de trupe numeroase pentru a ocupa respectivul teritoriu. Operațiunea de ocupație și control al populației este executată în cazul la care ne referim chiar de populația ocupată. Amintiți-vă ce spunea Sun Tzî : „Așadar, cei ce sînt experți în arta războiului supun armata inamică fără luptă, cuceresc orașele fără a le asedia și doboară un stat fără operațiuni prelungite".

O. — Să ne întoarcem la instrumentele puterii sovietice. Ceea ce dumneavoastră numiți armata imperială sovietică este de fapt Armata Roșie ?

M. — Armata Roșie, da, așa-zisă roșie. Oricare ar fi culoarea ei, ceea ce contează este alegerea uniformelor, decorațiilor, pasul de gîscă, disciplina extremă, faptul că ea veghează la granițele Imperiului și trece granițele pentru a ocupa țări libere.

Pe vremea cînd lucram la serviciile secrete, mi-am procurat un film foarte ciudat despre Armata Roșie. Se putea vedea, în special, o ședință la Academia Frunze, superșcoala militară de război (care purta numele unui comisar sovietic militar născut în Turkestan). El organizase forțele bolșevice în Bielorusia. Frunze i-a alungat pe emirii din Buhara și Hiva, a condus operațiunile împotriva Armatei Albe a lui Vrangel. A fost numit apoi comandantul Academiei militare de la Moscova. Orașul său natal, Pișpek, acum de vreo 400 000 de locuitori, a fost botezat cu numele său.

În acest film, la Academia Frunze îți săreau în ochi generalii. Era foarte interesant să-i observi, nu pe generalii aplecați asupra planurilor, ci pe cei înșirați pe pereți : portrete ale unor personaje cu peruci pudrate... și aceasta, în zilele noastre !

Una din principalele decorații actuale la ei este ordinul Suvorov (feldmareșal, conte, apoi prinț, care a fost învins de generalul francez Masséna în bătălia de la Zurich din 1799).

O. — Dar mai mult decît armata, dumneavoastră ați studiat în amănunțime aparatul de spionaj sovietic.

M. — K.G.B.-ul și G.R.U. (militarii) reprezintă cea mai mare multinațională din lume, cea mai bogată, cu personalul cel mai numeros. Filialele ei poartă diverse nume și sînt subordonate firmei-mamă, a cărei plasă

se întinde nu numai în interiorul graniţelor Imperiului, ci şi pe întreaga planetă.

În Statele Unite, de exemplu, bazele agenţilor ei sînt ambasada, consulatul, dar şi diverse alte reprezentanţe, presa, şcolile şi universităţile, agenţiile maritime şi aeriene, firme de export-import, bănci şi o mulţime de organizaţii, adesea religioase.

Celelalte ţări din Est au aceeaşi organizare, dar la scară mai mică. Ansamblul constituie o formidabilă reţea subvenţionată de spionaj, în cadrul căreia dezinformarea şi agenţii de dezinformare nu sînt elementele cele mai puţin importante.

Filialele multinaţionalei K.G.B. şi-au împărţit terenul de vînătoare. Cea mai specializată, cea care are cele mai multe afinităţi cu un domeniu oarecare se ocupă de acesta. Astfel, românii sînt activi în O.P.E.C., pentru că, datorită zăcămintelor petrolifere din România, ei sînt producători de petrol. Sovieticii le-au spus: „Voi vă infiltraţi în O.P.E.C". Şi pentru că se aseamănă cu latinii şi mulţi dintre ei vorbesc minunat franceza, românii sînt însărcinaţi, de asemenea, cu tot ceea ce este francofon. De exemplu, în Africa, întîlneşti adesea membri ai serviciilor Securităţii, adică branşa românească a K.G.B.

Polonezii se ocupă de nordul Franţei, pentru că acolo se află cîteva sute de mii de polonezi, mineri sau descendenţi ai minerilor polonezi. Ei sînt specializaţi în penetrarea Bisericii şi a cercurilor catolice.

Bulgarii au şi ei o contribuţie foarte importantă, şi anumite operaţiuni semnate de ei au făcut senzaţie în presă [1].

K.G.B.-ul constituie în Est elita elitelor. Este o aristocraţie — termenul nu este prea tare. Fii şi nepoţi de ofiţeri K.G.B. sau G.R.U. fac acum carieră. K.G.B.-ul şi-a creat o castă ale cărei privilegii poate că nu sînt fabuloase, în comparaţie cu viaţa unui occidental, dar faţă de standardul obişnuit al cetăţeanului mediu din ţările din Est oferă o existenţă foarte plăcută. Membrii săi sînt foarte mîndri că aparţin unei elite care duce marea bătălie. Şefii acestor organi-

[1] V. *Le Parapluie bulgare*, de Vladimir Kostov, Stock, 1986.

zații fac parte din membrii cei mai importanți ai nomenklaturii. La acest nivel, termenul de „privilegiat" nu este o vorbă goală.

Totuși, de vreo doi sau trei ani, observ că există mai mulți transfugi din rîndurile serviciilor speciale sovietice și ale țărilor din Est decît altădată. Nu trebuie să fim naivi atunci cînd îi interogăm. Atenție la cei care pun întrebări și încearcă să ne facă să vorbim în plus ! Occidentalii sînt de multe ori creduli în acest domeniu.

Pentru a explica proliferarea transfugilor, trebuie să studiem, de asemenea, evoluția politică a regimului. Echipele care s-au succedat la intervale scurte în fruntea Imperiului sovietic au perturbat avansarea sau cariera unora dintre „clienții" lor. Transfugii erau componenții echipei X sau ai echipei Y, în vreme ce în prezent la putere se află echipa Z. De ce au părăsit ei serviciul sfintei Rusii roșii ? Din numeroase motive. Unii pentru că au prins gustul libertății în contact cu Occidentul și se simt prea oprimați cînd se întorc acasă. Alții din motive personale, ambiții profesionale nesatisfăcute, povești de dragoste și de sex etc. Trec Rubiconul sub imperiul unei hotărîri de moment.

K.G.B.-ul dispune și de emisari care par deasupra oricărei bănuieli. Într-o zi, unul din marii mei omologi, șef al serviciilor secrete din țara sa, mi-a atras atenția asupra unui personaj foarte seducător : „Domnule director general, acest domn, sosit din Est fără o lețcaie, este acum multimilionar. A înjghebat afaceri în care este părtaș cu cincizeci la sută, iar partenerul său nu este altul decît șeful statului X".

Am înțeles încurcătura șefului serviciilor speciale cînd l-am întrebat despre individul în cauză.

Acesta din urmă a plecat să servească apoi într-o țară vecină, în Europa, unde a fost pe punctul de a fi recrutat de un șef al opoziției moderate, pe care-l cunoșteam foarte bine.

În timpul unui dineu la Paris, respectivul conducător al opoziției din marea țară vecină îmi povestește : „Am găsit un tip formidabil, inteligent, care cunoaște admirabil politica mondială și în plus, ceea ce nu supără pe nimeni, este și foarte bogat. Închipuiți-vă

că mi-a spus : «Domnule, dacă aveți nevoie de bani, unitatea mea de măsură este milionul de dolari»".

L-am întrerupt pe interlocutorul meu : „Nu cumva vorbiți de domnul X ?"

Puțin a lipsit să facă un atac de apoplexie : „De unde știți ?" „Dragul meu, domn, este foarte simplu, păi tocmai mi l-ați descris."

Era într-adevăr individul în chestiune. De atunci, acest om politic, de dimensiune europeană și care va mai juca încă un mare rol, mi-a spus de multe ori : „Mi-ați salvat viața ! Eram cît pe-aci să-l angajez în echipa mea !" I-am răspuns : „Ați procedat bine ascultînd sfatul meu, pentru că ați fi adus în anturajul dumneavoastră, lupul la stînă".

Acest lucru li s-a întîmplat unor oameni foarte importanți. Vă amintiți că în cercul intim al cancelarului Willy Brandt se infiltrase căpitanul Günther Guillaume, ofițer al serviciilor de informații ale Germaniei de Est, care avea acces la toate secretele Republicii Federale Germania ? Fostul său om de încredere fusese numit maior la retragerea sa — dacă pot spune așa —, ca semn de recunoștință pentru bunele și lealele sale servicii.

O. — În acești unsprezece ani, cît ați fost în fruntea S.D.E.C.E., ați avut vreodată de-a face cu transfugi ?

M. — Da. Din gulag în tabăra libertății trec tot soiul de oameni. Dacă o luăm de jos în sus, de exemplu din Hong Kong, micuța colonie a Coroanei britanice la granița uriașei Chine, există în permanență un anumit număr de chinezi care evadează. I-am observat îndeaproape. Bineînțeles, marile servicii occidentale sînt la fața locului. Cea mai mare parte din fugari sînt țărani chinezi. Dumnezeu e martor că sînt oameni cumsecade și în același timp oameni curajoși, care au înfruntat cele mai mari primejdii fizice, grănicerii, rețelele de sîrmă ghimpată, furtunile și rechinii, dacă au fugit pe mare, dar, din nefericire, ei n-au nimic să ne spună. Povestesc doar ceea ce se întîmplă în satul lor. Dacă asculți o sută, auzi de o sută de ori același lucru. Povestea lor ne aduce ceea ce noi numim „informații de ambianță".

Pentru serviciile de informații este interesant să-i asculte pe transfugii care aduc o experiență, noutăți sau cîteodată documente. Este eșalonul superior.

Culegerea de informații, la fel ca munca unei furnici, este minuțioasă și se sprijină pe verificări ale verificărilor. Nu poți să știi dacă domnul care se află în fața ta, interogat de ofițeri sau funcționari ai serviciului de contraspionaj, nu este în realitate un agent al puterii în chestiune, care încearcă să dezinformeze.

Oleg Bitov, directorul revistei „Literaturnaia gazeta," care a trecut prin Paris în 1983, a fost interogat de ai noștri. De fapt, el voia să experimenteze — și aceasta era misiunea care îi fusese încredințată — anumite filiere care duceau spre Vest și să-i repereze astfel pe cîțiva din factorii de răspundere deosebit de activi din tabăra libertății, din Franța și din Marea Britanie, pentru a face informările de rigoare. Cînd Oleg Bitov și-a terminat „inventarul" s-a întors la Moscova, cu misiunea îndeplinită. Și C.I.A. a încercat la rîndu-i același gen de dezamăgiri...

O. — S-a întîmplat, în cei unsprezece ani ai dumneavoastră, ca un „pește" mare al K.G.B. să aleagă, de exemplu, S.D.E.C.E. ca refugiu ?

M. — Da... Din cînd în cînd, cîte un „pește" important ne-a permis să zădărnicim activitatea unui anumit număr de agenți care operau în țările din Vest.

Cînd ai șansa, cum mi s-a întîmplat mie, să vorbești cu un ofițer superior al K.G.B. și să-l întrebi : „Cum erați organizați în ce privește țara mea și țările vecine ?" este interesant de observat metodologia instituției sale. Cînd am abordat cu unul dintre ei probleme de recrutare și buget a crezut că glumeam. I-am spus că cu însumi aveam mari dificultăți cu recrutarea și cu bugetul, că trebuia să mă lupt ca să mi se aloce ceva bani etc.

L-am întrebat : „La fel e și la dumneavoastră ?" Interpretul a trebuit să-i repete de două sau de trei ori întrebarea, într-atît de lipsită de sens i se părea. A vrut să știe dacă directorul general vorbea serios sau dacă era vorba de o glumă. Cînd interpretul i-a explicat că e vorba de o întrebare cît se poate de serioasă, omul meu a izbucnit într-un imens hohot de rîs. După criza de hilaritate, mi-a explicat că marele

lui Serviciu nu cunoștea nici o problemă de recrutare. Dimpotrivă, ei aveau mai degrabă probleme cu trierea nenumăraților voluntari care își disputau cinstea de a-și servi patria, beneficiind de privilegiile aferente.

Cînd am abordat problemele bugetare, el mi-a răspuns: „N-am auzit niciodată vorbindu-se de probleme bugetare! Cînd avem nevoie de bani, îi primim. Asta-i tot!"

Aceasta este marea diferență dintre regimurile totalitare — în care serviciile secrete sînt coloana vertebrală a statului și a partidului unic — și „democrațiile slabe", care se cramponează de visul lor de pace și ale căror servicii secrete se amuză, războindu-se între ele. S.D.E.C.E. sau D.G.S.E., D.S.T., Quai d'Orsay...: Au existat întotdeauna probleme în ceea ce privește relațiile dintre serviciile speciale și diplomați.

Era cît pe-aci să avem un transfug chinez la Alger. Era în epoca lui Mao și țineam foarte mult la asta, pentru că ar fi fost al patrulea transfug chinez din istoria recentă. În plus, era și un ofițer de cifru. Ca să nu folosesc termeni mai duri, n-am primit din partea Ambasadei Franței la Alger ajutorul pe care am fi fost îndreptățiți să-l așteptăm. Șefului misiunii noastre diplomatice i-a fost teamă. Au aranjat astfel lucrurile încît, prin presiuni de tot felul asupra nefericitului, l-au convins să se întoarcă în China. A fost primit în condițiuni abominabile...

O. — Se refugiase la ambasada Franței?

M. — Da, dar cei de acolo n-au vrut să-l primească. Chinezii l-au recuperat într-o manieră deosebit de dură. Bănuiesc că acest nefericit a fost silit să-și întîlnească onorabilii strămoși imediat ce a ajuns acasă.

O. — Se întîmplă ca unii din acești transfugi să prefere să se refugieze la S.D.E.C.E. mai degrabă decît la C.I.A.?

M. — Noi sîntem prea aproape. Brațul justițiar al K.G.B.-ului este lung. Pe transfugi îi încearcă o teamă fizică la gîndul că nu-i despart decît cîteva sute de kilometri de țara de origine. Preferă să se ducă în Lumea Nouă sau la antipozi. Uneori chirurgia estetică, reconstruirea unui trecut inventat după împrejurări și o nouă personalitate îi ajută să supraviețuiască. Atunci își întemeiază o nouă familie.

Eu am „tratat" personal, în Franța sau în altă parte, mulți agenți din Est trecuți în Vest.

O. — În mod concret, cum decurge o ședință de „tratament" ?

M. — În general, este vorba de un mare număr de ședințe eșalonate pe săptămîni, luni sau uneori chiar pe ani, pentru că după ce-și golesc sacul, transfugii își păstrează întreaga lor eficacitate ca analiști și experți în problemele Estului. Defectorul poate să aducă informații de actualitate, de exemplu amplasamentul și numele agenților, detalii asupra unei rețele care operează într-o țară pe care a cunoscut-o, să confirme sau să infirme o anumită analiză pe care noi am făcut-o în trecut și să aducă lămuriri noi. Dacă defectorul este eliminat, prin dispariția lui se pierde aportul pe care ar putea să-l dea. Un specialist în tehnicile de informații ale adversarului este „valabil" timp de cîțiva ani, pentru că poate decripta elementele jocului de *puzzle*. El are o percepție, o vedere mult mai penetrantă decît oricine altcineva, pentru că provine din țara respectivă. Un slav are o optică, o tehnică mentală mai bine adaptate pentru a înțelege ceea ce se hotărăsc să întreprindă niște oameni care îi seamănă.

O să vă povestesc o întîmplare prin care vă voi demonstra cît de greu este să știi : unu, cu cine ai într-adevăr de-a face și, doi, cum un secret, în ciuda tuturor precauțiunilor, nu este niciodată perfect.

Acum cîțiva ani, l-am avut în mînă pe unul din cei mai importanți transfugi din cîți au trecut vreodată în Vest după război și pe care doream foarte mult să-l revăd. Acest om trăia sub o identitate falsă, foarte bine apărat, undeva pe continentul nord-american. După diverse tratative cu aliații noștri, s-a hotărît ca acest personaj să vină în Franța pentru ca oamenii serviciului meu și eu însumi să-l putem întîlni, să-i vorbim și să petrecem cîteva ore împreună. Au fost luate precauțiuni excepționale pentru sosirea sa în Europa : identitate falsă, schimbarea aspectului fizic etc. Le-am spus celor care se ocupau de această problemă : „Veți avea sarcina să-l protejați în cele cîteva zile pe care le va petrece în Franța. În ce mă privește, nu vreau să cunosc detalii : cînd sosește, cînd pleacă,

cum soseşte, cine îl însoţeşte şi unde îl veţi găzdui...: Nici măcar eu nu vreau să ştiu aceste amănunte, pentru că cel mai bun mijloc de a păstra un secret este să nu-l cunoşti".

Deci, într-o bună zi, acest personaj important soseşte într-un loc precis de pe teritoriul francez, să spunem un loc public, o gară, şi, fiindcă este vorba de un profesionist, nu soseşte din direcţia din care este aşteptat. Începînd din acel moment, este luat sub protecţie şi dus într-o vilă amenajată pentru acest scop undeva pe malul mării. Bineînţeles, s-a organizat o supraveghere discretă, dar eficace, în timpul celor cîtorva zile pe care le-a petrecut acolo. Şi, ca o măsură de prevedere, în timp ce el lucra cu specialiştii în saloanele de la parterul vilei, în mod discret i-au fost cercetate bagajele... pur şi simplu din obişnuinţă. S-a verificat cu atenţie tot ceea ce adusese cu el : valizele, îmbrăcămintea şi toate celelalte. Nu avea nici ţigări, nici porumbel călător, nici radio portabil. Obişnuia să se plimbe în fiecare zi prin parcul vilei. Era o perioadă a anului cînd staţiunea balneară era pustie. Nu risca să întîlnească feţe cunoscute. Într-o dimineaţă, unul din oamenii mei zăreşte pe jos un obiect, se apleacă, îl ridică : era o cutie de ţigări ruseşti goală. Parisul a fost avertizat imediat despre această descoperire... ciudată. Nu exista decît două explicaţii posibile. În ce priveşte prima din ele, neîncrederea mea înnăscută a eliminat-o imediat. Era vorba de supoziţia că, printr-o întîmplare absolut extraordinară, un pescăruş, zburînd deasupra mării, a luat de pe un cargou sovietic o cutie de ţigări aruncată pe punte şi apoi a lăsat-o să cadă chiar lîngă parc. Sau — ceea ce era mai grav — să presupunem că „cineva" a venit noaptea ca să pună acel pachet de ţigări, ca pe un semnal — cîteodată se obişnuieşte între serviciile secrete acest soi de mesaj care, să recunoaştem, nu este total lipsit de umor.

Am ordonat să se facă imediat o anchetă pentru a afla dacă acel tip de ţigări se găsea în Franţa. Regia S.E.I.T.A., consultată la eşalonul superior, ne-a informat după cîteva ore că nu, aceste ţigări nu erau importate nicăieri în Franţa. Am cerut aceeaşi anchetă

în toate țările europene vecine, iar răspunsul a fost același.

O. — S-ar fi putut ca o persoană care lucra în mod oficial pentru serviciile dumneavoastră să fi pus pachetul ?

M. — Nu este imposibil... Firește, a avut loc o anchetă, dar nu s-a descoperit absolut nimic sigur. În lumea aceasta a noastră, v-am mai spus, înotăm în ape foarte opace. Nu este vorba de cetățeni normali, ci de profesioniști ai tăcerii și ai disimulării.

O. — Transfugul a părăsit fără probleme teritoriul francez ?

M. — Da, și pînă în ziua de azi este sănătos.

O. — V-a adus informații importante ?

M. — Să spunem că datorită lui ni s-au confirmat anumite ipoteze de lucru. Se întîmplă, dar foarte rar, ca transfugii să vină cu adevărate comori.

De exemplu, am „tratat" o persoană care venea dintr-o țară din Est, dar nu de la instituția-mamă. Ne-a adus niște liste. Timp de ani de zile ne-a explicat, interpretat (nu tradus, ci „interpretat", ceea ce e cu totul altceva) evenimentele așa cum sînt văzute de cealaltă parte. Este extraordinar !

Acest mare „defector" ne-a definit țintele pe care le aveau. Ne-a spus ceea ce cred membrii unei filiale a K.G.B.-ului despre anumite personalități franceze din lumea politică, administrativă sau industrială, ne-a dezvăluit identitatea bărbaților și a femeilor cumpărați cu bani sunători (pe care-i întîlnești adesea pe la cocteiluri). Foarte instructiv ! Este pasionant să receptezi imaginea pe care un serviciu de informații din Est și-o face despre cutare om politic francez, de exemplu, profilul carierei unui astfel de personaj „important", văzut de ochiul rece al unui ofițer din Est.

O. — Cum se face atunci că de douăzeci de ani încoace în Franța n-au existat „pești" mari care să lucreze pentru K.G.B. ? Cum se face că n-au ieșit la lumină decît niște personaje mai degrabă șterse ?

M. — Pentru că în Serviciul de Informații lucrurile se petrec invers decît în pescuitul tradițional : peștii mari trec prin ochiurile plasei sau, mai exact, cei mari nu sînt amenințați de năvod, probabil pentru că nu sînt acolo cînd îl arunci. Și atunci prinzi numai plevușcă.

O. — Să presupunem că un transfug important vă spune : „Iată lista cu oamenii pe care-i plătim și cu care întreținem relații privilegiate în Franța". Dumneavoastră, șeful S.D.E.C.E., ce faceți ?

M. — Cînd șeful Serviciului de Informații Externe află așa ceva, informează imediat serviciul specializat, care este D.S.T.

O. — Nu este tentat să păstreze informația pentru sine, să profite de ocazie și să-l lase pe peștele respectiv să-l conducă spre alte bancuri de pești ?

M. — Poate că este tentat, dar nu trebuie să fie. Nu numai că nu este legal, nici loial și nici sportiv, dar este un pas prostesc : sîntem prea ocupați cu meseria noastră, informațiile externe, pentru a ne substitui contraspionajului intern. Ar fi absolut stupid. Dar, din păcate, este o greșeală care s-a făcut de multe ori. Nu însă și pe vremea mea.

O. — Contraspionajul intern n-a prea avut la activ mari capturi. Aceasta nu se datorește oare faptului că serviciile de contraspionaj extern nu sînt atît de eficace pe cît ar fi de dorit ?

M. — În parte este adevărat... Dar vreau să vă spun totuși că în decursul anilor au fost prinși și cîțiva pești de mărime mijlocie. Treabă făcută *à la française*, adică destul de discret, de către serviciile de contraspionaj intern.

O. — Discret... Adică ?

M. — Vreau să spun că aceste capturi nu au fost neapărat anunțate pe prima pagină a ziarelor. Este greu de crezut că peste tot, în Marea Britanie, în Germania, au existat pești mari și numai la noi, nu. Numai dacă Dumnezeu nu apără în mod special Franța...

XVI

CUCERIRILE IMPERIULUI : AFGANISTANUL

MARENCHES — La sfîrşitul lui decembrie 1979, trupele sovietice au intrat oficial în Afganistan, la cererea regimului comunist de atunci. Ştiam dinainte că Afganistanul va fi invadat. Anunţasem de cîţiva ani evenimentul. Era suficient să priveşti harta — trebuie să te uiţi întotdeauna la hartă — ca să înţelegi că această ţară va juca rolul de trambulină pentru înaintarea Imperiului sovietic spre mările calde.

Sînt puţine derogări de la faimoasa formulă al lui Bismarck, care spunea, mai mult sau mai puţin exact, următoarele : „Din toate datele care constituie istoria, geografia este singura care nu se schimbă niciodată". Fără îndoială că realizarea Canalului Suez de către domnul de Lesseps, sau a celui din Panamá fac parte din rarele excepţii de la regulă. Ele au modificat întrucîtva geografia şi strategia mondială. Dar e greu să găseşti multe alte exemple. Un om care, la fel ca mine, stă de ani de zile cu ochii pironiţi pe harta lumii şi o parcurge în toate sensurile, cu stetoscopul în mînă, sfîrşeşte prin a avea cît de cît o idee despre ceea ce se întîmplă.

Atunci el trebuie să încerce să intre în pielea adversarului, cu viziunea acestuia, cu logica acestuia, care este cîteodată pentru un occidental sinonimă cu o perfectă lipsă de logică. Pentru a juca mai bine acest joc, în biroul meu ne schimbam uneori locurile şi ne aşezam de cealaltă parte. Cum poţi să înţelegi gîndirea bătrînilor ayatolahi dacă nu eşti în stare să-ţi adaptezi mentalitatea la cea din secolul al XI-lea ?

Dacă aş fi fost rus, iar acum sovietic, aş simţi de secole, mai exact de la Petru cel Mare încoace, do-

rința de a ajunge la mările calde, unde flota mea de război ar putea, în sfîrșit, să se miște în ape libere. Cele patru flote sovietice : de la Murmansk, de la Baltica, de la Marea Neagră și cea din Pacific (care trebuie să treacă printre insulele japoneze) sînt închise și condamnate să se strecoare prin canale și cănălușe de unde sînt observate în permanență de către aliați. În prezent, marina de război sovietică, practic egală cu flota Statelor Unite, dar cu vase fără îndoială mai noi, este ajutată de nenumărate vase de pescuit, ale căror cadre depind direct de flota de război. Sînt dotate cu cele mai sofisticate sisteme de comunicație, iar campaniile lor de pescuit în toate mările și oceanele nu se ocupă numai de pești[1]. De asemenea, Aeroflotul este auxiliarul armatei aerului : avioanele marii companii naționale, echivalenta sovietică a companiei Air France, sînt concepute pentru a fi transformate în cîteva ore în avioane militare. Să mai adăugăm că președintele companiei sovietice este un mareșal de aviație, iar directorul general, un general al flotei aeriene.

Invadarea Afganistanului este penultimul act al unui eveniment major al secolului.

De mai bine de zece ani, agenții sovietici „prelucrează" regiunea, așa cum acționează și în Belucistan, regiune situată între estul Iranului și vestul Pakistanului. Mă gîndeam de mult timp la această operațiune, pe care o botezasem cu un nume de cod : operațiunea „Petru cel Mare". Dacă citești ceea ce gîndea Petru cel Mare, testamentul său de la 1725 (n-are importanță dacă este real sau apocrif), îți dai seama care sînt nevoile imperiale ale Rusiei veșnice, pentru care personalul politic actual nu reprezintă decît o fază în istoria acestei mari țări.

Cînd au început tulburările în Afganistan, o dată cu plecarea în Italia a ultimului rege, Zahir Șah, plecare urmată de asasinarea succesorului său, prințul Daud, primul dintr-o serie de asasinate, de la generalul Mir la primul ministru afgan, Amin, incluzînd și supri-

[1] Noua flotă rusă este opera amiralului Gorșkov, care s-a pensionat de curînd, după ce timp de aproape treizeci de ani a fost mai întîi creatorul, apoi comandantul-șef al acestei flote prezente pe toate mările planetei. Șefii flotelor occidentale nu rămîn în funcție decît doi sau trei ani...

marea președintelui Taraki, mi-am zis că procesul de destabilizare și de cucerire a început.

Am observat cu interes construirea de drumuri. Aceste drumuri fuseseră trasate de ruși sau de americani. Era suficient să iei o riglă de școlar și s-o aplici pe tronsonul drumului în construcție ca să-ți dai seama în ce direcție se îndreptau drumurile sovietice. Erau construite într-o direcție strategică.

Într-o zi, un prieten britanic îmi spune : „Am observat, datorită sistemelor noastre de ascultare, că un avion super V.I.P. rusesc se duce din ce în ce mai des la Kabul". Și pentru că rușii sînt oameni — deci și puțin comozi — nu schimbau frecvența radio a aparatului. Era deci ușor de identificat. Cînd efectuezi operațiuni clandestine cu un avion, este preferabil să-i schimbi numărul desenat pe fuselaj, frecvența și să-i disimulezi naționalitatea. Sovieticii n-au făcut-o. Britanicul îmi spune : „Vă interesează ?" Eu îi răspund : „Da", pentru că eram obsedat de ideea operațiunii „Petru cel Mare", în legătură cu care împărtășisem mai înainte presimțirile și neliniștile mele.

Am trimis deci observatori la Kabul. Misiunea lor principală era să-mi spună cine cobora din avion, dacă era vorba de o echipă de ingineri de drumuri și poduri ruși veniți să-i sfătuiască pe afgani în legătură cu felul în care să-și construiască șoselele sau de vînători de fluturi, sau de ceva mai rău. În această meserie îți trebuie multă răbdare, ca atunci cînd vrei să fotografiezi fiarele în mediul lor.

Într-o zi, agenții mei l-au văzut sosind pe marele Pavlovski, general-colonel, șeful Marelui Stat-Major al Armatei Roșii, ieșind din avion la Kabul. Gradul de general de armată reprezintă cel mai înalt grad din armata sovietică, lăsînd deoparte mareșalii de arme și mareșalii după modelul armatei imperiale germane.

În vara lui 1979, acest militar de rang superior a poposit o bună bucată de timp în țara asta deosebit de aspră. Afganistanul, vara, nu este nici Saint-Tropez, nici insulele Hawaii. E situat la mare altitudine, este un praf demential, iar insectele mișună peste tot. Este ultimul loc unde ar putea să meargă cineva cînd se cunoaște luxul (despre care nu ne putem face nici o

idee în Occident) în care trăiesc marii șefi ai Armatei Roșii, care au un diamant în loc de ac de cravată...

Lucrurile se precipitau. Cîteva luni mai tîrziu, în decembrie 1979, am primit vizita unui ziarist american de talie internațională, specializat mai ales în interviuri cu șefii de stat, prezent peste tot pe unde aveau loc războaie și revoluții. Era văr cu unul din verii mei din Belgia. A profitat de această ocazie ca să mă întrebe unde trebuia să se ducă pentru următorul său reportaj. I-am răspuns : „Ei bine, există mai multe locuri interesante : în apropierea canalului Panamá, adică America Centrală, Caraibii, Orientul Mijlociu..." El a exclamat : „Nu, nu ! Nu menționați mai multe locuri. Unul singur, vă rog !"

După o clipă de gîndire, i-am spus : „Dacă aș fi în locul dumneavoastră, aș merge la Kabul !" A fost mai mult decît surprins : „De ce la Kabul ?" „Mi-ați pus o întrebare și v-am răspuns.".

Stupefiat, a plecat val-vîrtej la Washington, unde l-a întrebat pe Brzezinski, consilier național în probleme de securitate al președintelui Carter, ce părere are.

Acesta a întrebat toate serviciile de informații civile și militare, după care a exclamat, ridicînd din umeri : „*Nonsense !*" Nu-l sfătuia să meargă. Nu erau decît „zvonuri europene"...

În ciuda acestei opinii provenite de la cel mai înalt nivel, marele ziarist a avut încredere în mine. Și a ajuns în Afganistan, practic singurul din branșa să, aproape în momentul în care avioanele grele aterizau pe aeroportul din Kabul, iar coloanele motorizate treceau în nord fluviul Amu Daria, vechiul Oxus al lui Alexandru cel Mare, granița naturală care desparte nordul Afganistanului de provinciile de sud ale Imperiului sovietic.

De la Islamabad a luat un avion modern, și nu unul din cele pe care le întîlneai prin fundul Orientului Mijlociu, poreclite odinioară Inch Allah Air Lines. Aveai absolută nevoie de bunăvoința divină ca să ajungi cu ele teafăr la destinație.

A sosit la Kabul în momentul invadării acestei țări mici de către forțele sovietice. Așa se face că, pe baza cîtorva date fundamentale și a „nasometrului", am dobîndit faima de ghicitor, profet al Serviciului de Informații.

Prima dată cînd președintele Reagan, la puțin timp după alegerea sa, m-a invitat în California să petrec împreună cu el o seară pentru a trece în revistă marile probleme ale lumii, m-a întîmpinat cu cuvintele : „Ah ! Dumneavoastră sînteți omul care a prevăzut data intrării sovieticilor în Afganistan !" Am ținut să-l liniștesc : „Domnule președinte, în afacerea asta hazardul și șansa au jucat un rol mai mare decît meritul personal..."

Cu acea ocazie am petrecut cîteva ore cu noul președinte al Statelor Unite, cea mai mare parte a timpului în *tête-à-tête*. Era așa cum îl cunoaștem cu toții acum, înalt, svelt, cu o strîngere de mînă fermă, cu privirea directă. Mi-a declarat de la început că nu știa mare lucru despre problemele de strategie mondială. M-a frapat mult această declarație de o modestie remarcabilă. De obicei, la acest nivel, obișnuită este suficiența. Mi-a spus că ar dori să-i vorbesc despre ceea ce consideram a fi cele mai importante pericole ale timpurilor noastre.

Mă înarmasem cu hărți pregătite de serviciul meu și, după ce i-am vorbit despre materiile prime strategice, am evocat împreună necesitatea de a-i ajuta pe toți cei care, în diferite regiuni ale lumii, luptă împotriva dominației comuniste. Una din marile schimbări din lumea actuală este că acum cîțiva ani mișcările de partizani, de gherilă și de rezistență erau în general mișcări „de stînga", care luptau împotriva dictaturilor „de dreapta". Azi, din ce în ce mai mult, aceste mișcări sînt în același timp populare și anticomuniste. Rezistenții-eroi din Afganistan se află, împreună cu mișcarea UNITA a prietenului meu Jonas Savimbi, în primele rînduri ale luptătorilor pentru libertate.

De ce Statele Unite și europenii nu le acordă un acordă un sprijin masiv celor care suferă și luptă în locul lor ? Din lașitate și orbire istorică, după părerea mea.

OCKRENT — Din momentul intrării trupelor sovietice în Afganistan serviciile occidentale, în special serviciile secrete franceze au organizat un sistem pentru a acorda ajutor sau asistență rezistenților afgani ?

M. — Nu. O dată în plus, lumea occidentală a fost luată pe nepregătite. Ea este mereu surprinsă, fie pentru că serviciile de informații nu și-au făcut datoria, fie, și este cazul cel mai frecvent, pentru că nimeni nu le-a dat ascultare. Ele deranjează.

Intrarea brutală a marelui vecin din nord pe teritoriul afgan a pus Europa și Statele Unite în fața unui fapt împlinit.

Un detaliu interesant : o parte a invaziei Afganistanului a fost executată de Ogrug, adică regiunea militară care se află chiar la nordul granității ruso-afgane. Desigur, datorită faptului că trupele, în mod special tadjicii, vorbesc aceeași limbă pe ambele maluri ale fluviului, s-au ivit dificultăți între membrii aceleiași etnii. În orice caz, operațiunea în sine — sosirea coloanelor motorizate și mai ales numeroasele avioane grele ce transportau trupe sovietice — a folosit același model de execuție militară ca în cazul invaziei Cehoslovaciei. O constatare care ar putea să servească drept lecție. Dacă, într-o bună zi, va avea loc o înaintare a trupelor Pactului de la Varșovia spre Europa occidentală, e bine de știut că acești oameni au nevoie de mult timp pentru a se hotărî, și apoi de foarte mult timp pentru a organiza lucrurile. Pregătirea lor este aproape nemțească. Dar o dată porniți, totul decurge foarte rapid și în forță. Toți observatorii care au comparat invadarea Cehoslovaciei cu aceea a Afganistanului sînt de acord asupra acestui fapt.

Afganistanul a jucat un mare rol în secolul trecut între cele două mari imperii ale vremii, Imperiul britanic, care practic nu mai există, și Imperiul rus, așazis sovietic, care continuă să existe și n-a cedat nici un metru pătrat de teren. Afganii sînt războinici neîmblînziți. Imediat, în regiunile muntoase ale țării s-a organizat rezistența.

Numai că drama unei țări relativ primitive ca Afganistanul este că nu există o adevărată unitate națională. Există triburi corespunzînd adesea văilor, iar acestea se războiesc între ele de secole. Cu multă abilitate, serviciile secrete ale regimului de la Kabul, desigur, dirijate de K.G.B. și G.R.U., profită de această situație și organizează dezordinea. Așa cum, la Roma,

guvernatorul Galiei organiza vrajba dintre triburile galilor pentru a-i domina şi a-i supune mai uşor.

O. — Serviciile occidentale, în general, şi Serviciul francez în particular, susţin într-un fel sau altul grupurile rezistenţei afgane ?

M. — Nu ştiu ce fac acum serviciile secrete franceze. Ştiu mai bine ce fac marile servicii aliate — sau mai degrabă ştiu ce nu fac. Ajutorul este acordat cu pipeta, în orice caz ajutorul american. Cît despre Europa, această vestită Europă de trei sute douăzeci de milioane de persoane nu face nimic, ca de obicei, sau prea puţin... O întîmplare m-a uluit. La începutul ocupaţiei sovietice m-am întîlnit cu personalităţi foarte importante din Germania Federală. (Nu există nici o îndoială că fac parte din tabăra occidentală, că sînt reprezentanţii unei ţări bogate, cu posibilităţi considerabile, nu numai pe plan financiar, ci şi pe planul tehnicienilor şi al armamentului.) Le-am spus : „Nu credeţi că ar trebui să-i ajutăm masiv pe afgani, prin intermediul Pakistanului ? Răspunsul unei anumite persoane, pe care n-am s-o numesc din cauza replicii pe care mi-a dat-o : „Vai ! Doamne, nici să nu vă gîndiţi ! Ce s-ar întîmpla cu Institutul Goethe de la Kabul ?" În numele unui institut cultural german de la Kabul, iată ce răspuns am primit ! E ca şi cum i-ai vorbi de o bătătură la degetul mic de la picior unui om care stă să moară de o boală îngrozitoare. I-am răspuns interlocutorului meu : „Liniştiţi-vă, cînd regimul comunist va fi bine înşurubat, nu va mai exista nici un institut Goethe la Kabul".

Constat că în prezent — spre cinstea ţării noastre — singurii oameni care îndrăznesc să meargă acolo, care nu se mulţumesc numai cu discursuri de duminică, sînt medicii francezi, care se duc pe cheltuiala lor, cu ajutorul unor oameni cumsecade care îşi dau obolul. Se duc expunîndu-şi viaţile, riscîndu-şi pielea, în munţii Afganistanului, în condiţii extrem de grele, din punct de vedere moral şi fizic, ca să-i ajute pe rezistenţii afgani, să-i îngrijească şi să aducă la faţa locului mărturia solidarităţii occidentale. Sînt însă singurii !

O. — Dar este vorba de asistenţă medicală, nu militară sau financiară.

M. — Războiul este, dacă pot să spun aşa, un sistem de arme. Bineînţeles, este nevoie de arme pentru a lup-

ta, dar este nevoie, de asemenea, să îngrijeşti răniţii şi să faci în aşa fel încît să nu moară. Cînd constat că noi nu acordăm un ajutor masiv nici afganilor şi nici lui Savimbi, în Angola, nu vreau să găsesc nici o scuză. Este o laşitate nemăsurată din partea noastră.

O. — O laşitate sau o formă de realism care constă în a spune la urma urmei : Afganistanul n-a fost prevăzut la Ialta, dar ocuparea lui face parte din împărţirea imperiilor.

M. — Nu, e ceva şi mai rău. Am vorbit cu un important senator american, acum un an sau doi, iar el mi-a spus — am rămas stupefiat şi mai sînt şi acum — : „În orice caz ruşii vor cîştiga. Afganii sînt pierduţi. Deci nu merită să le mai prelungim agonia. Nu trebuie să-i ajutăm."

O. — Afganii beneficiază de o finanţare arabă, pe motive religioase.

M. — Ar fi foarte interesant să comparăm sumele pe care le varsă afganilor anumite ţări arabe conservatoare, bogate şi cele date de aceleaşi ţări guvernului sirian care primeşte un ajutor puternic şi de la ruşi. Am putea număra printre beneficiari şi un oarecare număr de organizaţii teroriste. În straturile de jos ale societăţii newyorkeze, acest gen de generozitate se numeşte *protection money*. Proprietarii de cazinouri sau de localuri de noapte, precum şi ai altor instituţii ilegale, le plătesc mafioţilor locali, gangsterilor, care chipurile „îi protejează", sume considerabile ca să nu fie omorîţi sau să nu li se arunce localurile în aer...

Ţara din prima linie este Pakistanul. E o ţară cu resurse limitate, cu o populaţie enormă şi care totuşi primeşte milioane de refugiaţi, victime ale celui mai mare exod de populaţie din istoria contemporană, imediat după îngrozitoarea aventură cambodgiană.

O. — Mai degrabă decît o miză, pentru ţările occidentale Afganistanul nu este oare terenul de înfruntare între sovietici şi islamul şiit ?

M. — În ce mă priveşte, eu cred că miza Afganistanului este una din cele mai importante ale epocii noastre. De ce ? Pentru că forţele gigantului din nord nu se află în Afganistan pur şi simplu pentru a controla teritoriul. Se află acolo pentru că socotesc această

țară o trambulină care le va permite accesul la mările calde.

Dacă cititorul va binevoi să privească harta, va observa că, dacă rușii vor atinge coasta în fața Arabiei Saudite, ei se vor afla la mările calde. Nu vor mai avea pe nimeni care să le observe manevrele. Vor construi acolo un imens port militar și vor da o lovitură dublă, deoarece vor controla în același timp intrarea în strîmtoarea Ormuz, după cum baza de pe insula Socotra, din Golful Aden, și Etiopia controlează intrarea în Marea Roșie.

Dacă luăm ca punct de plecare acest loc situat, pentru geografi, în nordul mării Omanului, în nordul Oceanului Indian, în partea pakistaneză sau iraniană a frontierei ; apoi, dacă luăm o riglă și o îndreptăm spre nord, vom descoperi că invazia va avea loc acolo... Sper ca aceasta să nu se producă, dar cred că va avea loc... o repet de un sfert de veac. Va fi un eveniment la fel de important ca și cele două mari războaie mondiale. Trăgînd această linie nord-sud, cea mai întinsă suprafață de pămînt a globului, adică Eurasia, va fi tăiată în două.

O. — Iar axul va deveni sovietic ?

M. — Este un eveniment pe care îl consider de prim plan. Cu toate acestea, nu cunosc mai mult de șase persoane în lume pe care să le intereseze acest gen de probleme și să prieapă acest gen de scenarii.

O. — Cine sînt cei șase ?

M. — Există, desigur, unul sau doi oameni de stat în Franța, pe care n-am să-i numesc, pentru că nu doresc ca toți ceilalți să mă deteste pînă la sfîrșitul mandatului lor ! Henry Kissinger, în noua sa manieră, arhiducele Otto de Habsburg și, dacă începi să cauți binc, găsești poate unul sau doi britanici. În vreme ce, de cealaltă parte, nenumărați experți pasionați lucrează la scară planetară.

Să nu uităm că avem de-a face cu strategi, cu oameni care examinează fără încetare harta planetei, contrar occidentalilor, care se aruncă asupra evenimentului prezent și nu se preocupă niciodată de aspectul global al evenimentelor.

De o parte miopi, de cealaltă oameni cu o viziune planetară, care învaţă mersul lumii în instituţii ca Academia Frunze şi altele, unde se stabilesc scenarii după scenarii. La Moscova există excelente institute de prospectivă, fiecare cu cîte cincizeci de experţi „globali". Conducătorii acestora, care fac parte din elita elitelor, sînt în prezent aşi de primă mărime.

O. — Sentimentul pe care îl exprimaţi faţă de sovietici este mai mult decît admiraţie, este aproape invidie.

M. — Din 1939 încoace, n-am mai urît pe nimeni. Urăsc doar sistemele de forţă. Viaţa este de nesuportat dacă nu poţi să vorbeşti liber în faţa semenilor tăi, în faţa unui şofer de taxi sau la restaurant, fără să-ţi fie teamă că vei fi ciomăgit în secunda următoare sau că vei fi trimis într-un lagăr de concentrare. Dar nu simt nici un pic de ură faţă de oameni care, în jocul tragic al oamenilor şi al istoriei, fac, la urma urmei, ceea ce consideră că le este datoria. Să zicem că, dacă aş fi unul din capii gîndirii imperiale sovietice, aş fi foarte mîndru. Sînt oameni puternici, moştenitori ai unei mari tradiţii, pentru care comunismul nu este, fără îndoială, decît un accident de parcurs.

XVII

RĂZBOAIELE PETROLULUI

MARENCHES — Pentru noi, occidentalii, concepţia asupra războiului rămîne adesea tradiţională, ca pe vremea bătăliei de la Fontenoy [1]. Or, de la apariţia marxismului, avem de-a face cu războinici revoluţionari, care au o viziune globală asupra războiului. Printre materiile prime, petrolul ocupă un loc preponderent.

După 1970, m-am întîlnit cu aliaţii noştri tradiţionali şi cu prietenii noştri străini ca să le arăt o hartă. Le-am spus : „Marea zonă petroliferă care cuprinde Iranul, Golful, Arabia Saudită, peninsula arabică este vitală pentru noi" [2]. Tratatul din 1921 permitea şi continuă să permită uriaşului din nord să intervină în orice moment în Iran, în cazul în care ar apărea tulburări. Provincia de nord a Iranului, Azerbaidjanul, a fost cucerită de Armata Roşie în 1920.

Manevrele sovieticilor în Cornul Africii, în Etiopia, în Somalia şi stabilirea lor în insula Socotra, în faţa Golfului Aden, la intrarea în Marea Roşie, trasează pe hartă o încercuire. Dacă am trasa pe harta Orientului Mijlociu un patrulater, am începe de la graniţa Pakistanului. De aici, am trece în nordul Irakului pentru a coborî la Mediterana, am trece prin Cairo, Khartum şi apoi prin Cornul Africii. Serviciile secrete ar trebui să fie prezente în această zonă întinsă, esenţială pentru

[1] Localitate în Belgia, unde, la 1745, armata franceză condusă de mareşalul de Saxe, în prezenţa lui Ludovic XV, a înfrînt trupele anglo-olandeze ale ducelui de Cumberland. *(N.t.)*

[2] În perioada respectivă, aproape 90% din aprovizionarea cu petrol a Japoniei şi 75% din cea a Europei proveneau din această regiune.

noi toți. Calitatea remarcabilă a specialiștilor implantați în această zonă, cunoașterea lumii arabo-musulmane și adesea a tehnicilor petrolului au făcut minuni. Orientați de mine, ei au știut să prevadă evenimentele grave pe care le-am trăit, iar eu am putut astfel să alertez autoritățile politice franceze, precum și serviciile de informații aliate.

Culegerea de informații este un *puzzle*. Pe măsură ce bucățile se asamblează, apare o imagine de ansamblu. Nenumărate teatre de operațiuni privind viață sub ochii tăi. Atunci intervin gîndirea, experiența și analiza rece a informațiilor. Cred că am fost printre cei dintîi — nu vorbesc de geografi și de specialiști — care am atras atenția marilor responsabili ai lumii politice asupra importanței strîmtorii Ormuz.

L-am prevenit pe președintele Republicii, domnul Pompidou : „Iată pericolul, trebuie să facem stocuri". Ca urmare a acestei sugestii, el a dublat sau triplat stocurile de petrol ale Franței.

OCKRENT — Arma petrolului a fost utilizată în timpul celui de-al patrulea război dintre Israel și țările arabe ? Ați fost luați pe nepregătite ?

M. — Aveam informații de o remarcabilă precizie. Cunoșteam ordinea de luptă a celor două armate, numele comandantului-șef și numele principalilor protagoniști. Am putut să indicăm data declanșării operațiunilor cu aproape patruzeci și opt de ore înainte.

Problemele Orientului Apropiat sînt legate unele de altele. Nu putem vorbi despre un război între Israel și Egipt sau între Israel și o altă țară. Este vorba de aceeași regiune în care, din cînd în cînd, apar vîlvătăi într-un loc sau altul.

O. — Care erau relațiile dumneavoastră cu serviciile secrete israeliene ?

M. — Serviciile israeliene sînt foarte eficiente, din diverse motive. În primul rînd, israelienii, poporul evreu sînt abili și inteligenți, cu o incredibilă ușurință în ce privește limbile străine. Ei sînt în război, adică au o motivație solidă, foarte puternică și, pentru că sînt puțini, trebuie să fie foarte duri. Nu au de ales. Locuiesc pe un teritoriu îngust. Dacă privești harta Israelului, observi că la mijloc apare ca o talie de viespe care

trebuie să măsoare numai treisprezece sau cincisprezece kilometri. Este un loc foarte greu de apărat. Iată de ce israelienii se angajează adesea în acţiuni preventive : nu-şi pot permite să aştepte ca o masă inamică să se concentreze la una sau alta dintre graniţe. Se cred obligaţi să tragă primii. Probabil că au arma nucleară, de care se vor servi ca ultim resort. Serviciile secrete franceze şi serviciile israeliene nu se concurau. Fiecare avea problemele sale.

O. — Sub „domnia" dvs. aceste servicii au colaborat ? Au existat cazuri concrete de colaborare ?

M. — Au existat cazuri de colaborare concretă, dar fără angajament politic.

O. — Vreţi să spuneţi că aţi optat să nu aveţi împreună cu israelienii acţiuni cu caracter politic ?

M. — Am avut relaţii cu serviciile israeliene, la fel cum am avut cu cea mai mare parte a serviciilor din lumea liberă.

O. — La acelaşi grad de încredere ?

M. — Epicentrul lumii israeliene în război este Orientul Mijlociu. Nu avem cu ei aceleaşi raporturi pe care le întreţinem cu Europa de Vest şi cu Statele Unite.

Am fost întrebat de multe ori ce cred despre conflictele dintre Israel şi naţiunile arabe vecine. De mulţi ani, cred că Israelul nu este în „pericol de război", ci în „pericol de pace". Statul evreu, asediat de naţiunile vecine, se află literalmente cu spatele la mare. Pe de o parte — şi este un element mai puţin cunoscut — populaţia arabă care trăieşte în Israel urmează o curbă înaltă de creştere demografică, ceea ce nu se întîmplă cu evreii. Se dezvoltă deci, chiar în interiorul Israelului, elementele unei subversiuni redutabile. Pe de altă parte, acest „război" are cifre de pierderi modeste, dacă ne gîndim că accidentele rutiere fac mai multe victime printre israelieni decît „războiul" însuşi. În sfîrşit, mobilizarea poporului evreu în Israel şi în diaspora permite fondurilor de origine americană să curgă din abundenţă. Iar aceste fonduri ar fi mult mai reduse dacă Israelul ar trăi în pace.

În ce priveşte popoarele arabe din regiune, a căror tendinţă seculară merge spre conflictul fratricid, acestea nu au în comun decît ura împotriva Israelului. Toate

acestea m-au făcut să cred că de mult timp toate părţile interesate nutresc dorinţa secretă ca acest „război“ să continue şi nu văd motive ca datele problemei să se schimbe în anii următori.

În timpul unei scurte vizite la Washington, i-am făcut această demonstraţie, marelui meu prieten, generalului Alexander Haig, un om de o inteligenţă şi cu o experienţă ieşite din comun, pe vremea aceea secretar de stat. A doua zi pleca într-un turneu în Orientul Apropiat. După ce m-a ascultat, mi-a mărturisit : „Dacă mi-aţi fi spus toate acestea acum cincisprezece zile, n-aş mai fi plecat mîine“.

O. — O dată cu criza petrolului, Occidentul a intrat într-o fază de nebunie.

M. — Occidentul nu era unit, mai ales Europa. Acest gigant fizic, acest pitic politic a cărui voce de castrat se face cu greu auzită este gata să cedeze tuturor şantajelor posibile şi imaginabile, cum am avut ocazia să vedem în cele ce au urmat. Nu numai că n-a avut niciodată o politică comună faţă de cartelul petrolului, dar, fiecare din state a încercat să fie mai „isteţ“, făcînd combinaţii separate, pe sub masă, în dosul uşilor etc.

Nu există un O.P.E.C. al Occidentului. Dacă se poate concepe existenţa unui O.P.E.C. al vînzătorilor de petrol, de ce nu s-ar concepe şi existenţa unui O.P.E.C. al cumpărătorilor ?

O. — Ce s-a schimbat în natura însăşi a Informaţiilor o dată cu acest război al petrolului ?

M. — N-au existat schimbări fundamentale în doctrină, ci în aplicarea acesteia. Aveam de-a face cu un grup de oameni care, prin bunăvoinţa lui Allah, dispuneau de o energie faţă de care noi manifestăm o foame insaţiabilă. M-am gîndit atunci că ar trebui să negociem cu proprietarii zonelor petrolifere sau cu Allah, care le-a dăruit-o într-un gest de milostenie. În acelaşi timp trebuia să fim gata — dacă şantajul ar fi devenit insuportabil — să intervenim militar în aceste zone. Dar la enunţul unei astfel de idei oamenii încep să tremure.

O. — Este o teză pe care aţi apărat-o în faţa autorităţilor franceze ?

M. — Este o teză care nici măcar nu se poate discuta. Oamenii își acoperă obrazul. Dar ce poți să faci în fața unui șantajist ? La un moment dat, dacă vrea să te sugrume, se pune problema care pe care. Noi nu am ajuns la acest stadiu.

O. — Această perspectivă v-a determinat să acționați pentru strîngerea legăturilor cu Arabia Saudită ?

M. — Exact. Timp de ani de zile am făcut vizite în această țară și continuu să mențin relații prietenești cu anumiți prinți din Casa Saud, în care există, ca peste tot unde e vorba de oameni, persoane remarcabile și de mare clasă, precum și persoane mai puțin respectabile. Am avut convorbiri pasionante. L-am simpatizat — o spun cu deferență — pe marele monarh care a fost regele Feisal și care a fost întotdeauna atent față de mine.

Regele Feisal a fost monarhul cel mai remarcabil din dinastia Saud. Avea o mare experiență în ce privește lumea din afară, pentru că fusese îndepărtat de la putere timp îndelungat și profitase de acest semiexil pentru a străbate lumea și a se informa. Mă aprecia, pentru că amîndoi am fost cavaleriști și amîndoi am luptat pe cal, cu sabia în mînă, după cum mi-a spus într-o zi. L-am întrebat pe regele Feisal dacă în această cursă, care-i duce pe marii nomazi spre civilizația industrială, sufletul beduinului nu se va pierde. El a încuviințat. Și din acel moment a început să mă stimeze. Aș greși dacă n-aș avea un gînd bun și prietenesc pentru reprezentantul nostru în Regat din acea vreme, colonelul C., complet arabizat, mare cunoscător al lumii arabe, pe care a îndrăgit-o și a cunoscut-o în anii îndelungați petrecuți în Sahara. Aveam în serviciul nostru, al Franței, o rasă de ofițeri și de funcționari formați în condiții dure, cu care, cu excepția britanicilor, nici unul din aliații noștri nu se putea mîndri. Nu poți să înveți să-i cunoști pe stăpînii deșertului tocindu-ți fundul pe băncile școlilor și ale facultăților, ci pe *rahla* [1], în lungile seri petrecute sub un cort, în jurul unui foc în care ard excremente de dromader, sorbind un ceai foarte tare.

În vremea aceea, fiecare din marile puteri occidentale — dar și altele — încerca să-și întărească influ-

[1] Șaua cămilei de luptă.

ența în această regiune. Zona petrolieră a Orientului Mijlociu era dintotdeauna un teren de vînătoare rezervat cartelului marilor societăți, numite „majors". Nu trebuie să uităm că britanicii, de exemplu, aveau, din punct de vedere istoric, controlul asupra petrolului Iranului de azi. Ei erau, de asemenea, atotputernici în Irak. Cît despre americani, ei domneau asupra petrolului saudit și mai departe. Astfel, în prima mea călătorie în Arabia Saudită, cînd am ajuns la Jeddah, marele port la Marea Roșie, guvernul și regele Arabiei Saudite se aflau la Riad. Mesajele mele i-au parvenit literalmente, fizic, prin oamenii care se ocupau cu telecomunicații în cadrul firmei Aramco, compania petrolieră americană. Cu alte cuvinte, directorul general al Serviciului de Informații francez comunica cu cele mai înalte autorități ale Arabiei Saudite prin intermediul serviciilor de comunicații americane ! De atunci lucrurile s-au schimbat. Pe măsură ce stabileam relații în această parte a lumii, și mai ales în Arabia Saudită, am putut organiza un alt sistem de comunicații.

O. — E adevărat că după cîțiva ani, în noiembrie 1979, regimul saudit a făcut apel la francezi pentru a demina — la propriu și la figurat — insurecția de la Mecca ?

M. — Nu. După cîte știu eu, francezii au jucat un rol de consilieri, de tehnicieni și furnizori ai unor instrumente *ad hoc*, dar ei n-au operat fizic în interiorul Locurilor sfinte, pentru că aceasta este absolut imposibil și de neconceput. A fost o simplă asistență cu sfaturi și mijloace tehnice atunci cînd o mie trei sute de rebeli au atacat Marea Moschee.

O. — Cine asigura această asistență ? Oamenii serviciilor dumneavoastră sau oamenii G.I.G.N. ?

M. — În cazul precis de la Mecca, cred că anumite mijloace speciale au fost furnizate de jandarmerie.

O. — Care a fost rolul serviciilor dumneavoastră ?

M. — Serviciile mele au oferit cîteva sfaturi. Dar ele n-au fost urmate. Dacă ar fi fost acceptate, s-ar fi evitat evenimentele grave care ar fi putut să aprindă toată țara. Cu atît mai mult cu cît cea mai mare parte a înalților demnitari nu se aflau în Regat. Mai precis, alarma a fost dată de un pelerin marocan care își îndeplinea actul de devoțiune, înconjurînd de șapte ori

piatra neagră și sfîntă Kaaba, acoperită cu o pînză neagră pe care sînt brodate cu aur versete din Coran. Această pînză, numită Kiswa, este înnoită în fiecare an, iar relicvele ei sînt foarte prețuite.

Auzind primele focuri de armă, pelerinul marocan a ieșit în grabă din locurile sfinte și a dat un telefon la ambasada Marocului unde, din întîmplare, în ziua aceea era ofițer de serviciu reprezentantul colegilor noștri marocani. Acest căpitan și-a dat seama imediat de gravitatea situației și a alertat Rabatul. Astfel, Maiestatea sa Hassan II a primit, cîteva minute mai tîrziu, mesajul repede descifrat, care anunța violarea locurilor sfinte. Regele tocmai se întreținea cu prințul Abdallah Ibn Abdul Aziz al Saud, comandantul gărzii albe, care era, în afară de armată și poliție, stîlpul cel mai sigur al monarhiei saudite. Or, un colonel din această gardă era unul din conducătorii complotului. El organizase aprovizionarea răsculaților ascunși în labirintul subsolurilor de la Mecca, introducînd arme automate într-un soi de brancarde acoperite, în care chipurile odihneau defuncți purtați în jurul Kaabei înainte de a fi înmormîntați.

Eu însumi semnalasem de mult timp autorităților saudite, la nivelul adecvat, că există infiltrare de arme provenind din Yemenul de Sud. Și, cu o frumoasă siguranță de sine, mai mulți factori de răspundere saudiți de atunci mi-au răspuns că aveau afacerea sub control. De cîte ori am auzit în viață această frază din partea unor guverne care se cred puternice și care, în realitate, sînt deja infiltrate !

Să sperăm că într-o bună zi nu va avea loc o altă operațiune de același tip. Este mult mai ușor să dezonorezi o mie cinci sute de prinți din familia Saud pîngărind Locurile sfinte decît să-i asasinezi unul cîte unul, cum s-a întîmplat în cazul regelui Feisal, în martie 1975.

O. — În Orientul Mijlociu, una din caracteristicile politicii franceze, începînd din 1970, a fost o spectaculoasă și rodnică apropiere de Irak. Dumneavoastră ați fost unul din instrumentele sau inițiatorul acestei apropieri ?

M. — În prezent, Occidentul și în special Franța susțin mult Bagdadul. Europa și lumea încă liberă

aveau interesul, atunci şi acum, ca Irakul să nu fie numai „clientul", în sensul roman al termenului, al ruşilor. Am fost primul occidental care am deschis uşa Irakului. Am aranjat astfel lucrurile încît irakienii să nu mai fie legaţi numai de sovietici, de care, de altfel, au nevoie, ci să se înţeleagă şi cu Occidentul, mai ales cu Franţa. Nu le-am spus : „Trebuie să vă desprindeţi de ruşi şi să cădeţi în braţele Occidentului", ci mai degrabă : „Nu credeţi că ar trebui să aveţi şi prieteni occidentali ?"

Unul din vechii mei amici, care are o mare experienţă a Orientului Mijlociu şi a locuitorilor săi, cunoştea cîţiva membri a echipei conducătoare. Prin intermediul său, l-am întîlnit pe un om de excepţie, Sadun Chaker, prieten şi mîna dreaptă a şefului statului irakian, Saddam Hussein. Era şeful serviciilor secrete irakiene, adică al doilea sau al treilea personaj din stat, braţul justiţiar al puterii. Această echipă este formată din oameni extrem de duri, ajunşi la putere prin forţa pumnului. Sadun era un tînăr seducător, inteligent şi simpatic.

Într-o zi a venit să mă viziteze la Paris. L-am primit cum se cuvenea. Seara, am luat masa cu unul din colaboratorii săi şi cu unul dintre ai mei. I-am spus : „Dacă îmi permiteţi, Excelenţă, am să vă vorbesc foarte brutal şi direct. Îmi pare rău de ţara dumneavoastră. Ajunge să te plimbi prin Muzeul Antichităţilor din Bagdad ca să constaţi că istoria dumneavoastră se numără printre cele mai bogate ale omenirii, mai veche decît cea a Egiptului. Azi, ţara dumneavoastră este singura din lumea arabo-musulmană, ba chiar şi dincolo de hotarele acesteia, care are şi apă şi petrol. Soarta — Allah, dacă preferaţi, Excelenţă — a făcut ca ţările care au apă să nu aibă petrol şi invers. E curios, dar aşa e. Dumneavoastră sînteţi o excepţie. Datorită celor două mari fluvii, Tigrul şi Eufratul, aveţi apă din belşug şi mai aveţi, toată lumea mă asigură de asta, posibilităţi petroliere şi minerale fabuloase. Unii merg chiar pînă acolo încît socotesc că sînteţi o a doua Arabie Saudită. Şi ce faceţi dumneavoastră cu toate astea ?"

După ce am terminat masa, ne-am instalat în biroul meu, unde aveam nişte fotolii mari de piele maro. „Ce faceţi dumneavoastră, situaţi între acest trecut presti-

gios și un viitor care ar putea să fie asemănător ? Dumneavoastră practicați terorismul fundamental".

Proteste din partea lui Sadun. Scot din buzunar o hîrtie și îi spun : „Cred că ne-am înțeles să vorbim între noi foarte direct, nu-i așa ?" El face un semn afirmativ. Atunci adaug : „Uitați-vă, ați vărsat cutare sumă în contul X, la cutare bancă din Orientul Mijlociu, în contul cutărei organizații teroriste, acum trei luni, la data de..." Dintr-o dată, pare teribil de jenat. Îl privesc în față. Face cu capul semn că „da". Eu continuu : „Luna trecută ați vărsat suma de... numărul... etc. Vreți să merg mai departe ?" El răspunde : „Nu mai e nevoie, am înțeles". Acest om și-a zis imediat : „Iată un tip cu care se poate vorbi". După aceea am devenit prieteni buni. M-a invitat în 1974 în Irak. L-am întîlnit pe șeful statului. Am discutat geopolitică. În anii care au urmat, încetul cu încetul Irakul a încetat să mai subvenționeze și să întrețină mișcările teroriste. I-am amintit lui Saddam Hussein că marii oameni care nutreau ambiția de a face din țara lor o țară importantă n-au reușit niciodată susținînd terorismul.

Saddam Hussein este un sunit, ca întreaga echipă de la putere. Un scenariu mă înspăimîntă. Dacă privești harta — cum trebuie să faci întotdeauna — și dacă-ți imaginezi o lovitură de stat la Bagdad, dacă Bagdadul, pe care noi îl cunoaștem, dispare în favoarea unui Bagdad șiit, atunci s-ar constitui un imperiu șiit care ar ajunge din Pakistan la Mediterana. Avangărzile se află deja în Liban. Ar fi un lucru foarte periculos pentru Turcia, bastion al NATO în această regiune a lumii (și, de asemenea, cea mai mare armată a alianței NATO, cu cinci sute de mii de oameni).

Există o analogie interesantă între regimul de la Bagdad și cel de la Ankara. Este vorba de populații musulmane și de două state laice.

Unul din marile pericole ale epocii noastre este explozia șiită, greu de înțeles pentru occidentalii nespecialiști. Este, într-adevăr, triumful iraționalului și al fanatismului. Dacă Bagdadul ar ajunge într-o zi să fie guvernat de un al doilea Khomeini, situația ar fi foarte alarmantă, pentru că, așa cum am mai spus, s-ar constitui un imperiu întins din India pînă la țărmurile Mediteranei.

Emiratele din Golf, care sînt un fel de principate de Monaco în privința posibilităților de apărare, n-ar rezista nici măcar o lună. Israelienii ar plăti foarte scump banii pe care i-au cîștigat, ajutînd timp îndelungat regimul de la Teheran.

Cît despre creștini, evenimentele la care asistăm acum sînt, în viziunea mea, ultimul act al cruciadelor. Pentru fanatici acest conflict nu se va sfîrși decît atunci cînd ultimul dintre creștini va fi exterminat sau va pleca.

Ce exemplu dă monarhia marocană, unde toate comunitățile trăiesc în pace !

O. — Avînd în vedere politica proarabă a Franței și faptul că dumneavoastră în persoană ați contribuit mult la întărirea legăturilor cu Irakul, cooperarea între serviciile dumneavoastră și ale Israelului, prima țintă a terorismului, trebuie să fi fost dificilă...

M. — Desigur, asta a complicat lucrurile, pentru că israelienii nu vedeau cu ochi buni prietenia și relațiile noastre privilegiate cu lumea arabo-musulmană, relații pe care le inițiase generalul de Gaulle.

O. — Aceste relații privilegiate aveau avantajul de a ne ajuta să vindem arme ?

M. — Făcea parte din politica generală proarabă a Franței.

O. — Al cărei partizan erați și dumneavoastră ?

M. — La care îmi aduceam contribuția, în orice caz. Nu era de competența mea să determin politica generală a Franței. Eu am sosit într-un moment în care această politică era angajată deja de ani de zile. Ea a continuat în timpul celor unsprezece ani cît am lucrat în serviciile secrete și continuă pînă astăzi.

Celălalt avantaj pentru noi, în perioada respectivă — un avantaj vital —, a fost de a garanta securitatea și regularitatea aprovizionării noastre cu petrol. Nu numai israelienii au judecat defavorabil apropierea noastră de Irak. Ea deranja multă lume. Îmi amintesc de un incident plin de savoare petrecut în timpul uneia din vizitele mele în Irak.

În plină întîlnire cu cîțiva din marii șefi ai regimului, m-am apropiat de o fereastră. Cineva a atins o perdea și a căzut un microfon. Gazdele mele s-au privit, foarte încurcate. Le-am spus : „Nu luați aerul ăsta !

Sînt convins că dumneavoastră ştiţi să agăţaţi un microfon. O astfel de treabă nu poate fi decît opera cuiva care doreşte ca microfonul să cadă în momentul în care sîntem împreună". Sînt sigur că nu irakienii îl plasaseră, ci specialişti care doreau să pună capăt relaţiilor noastre cu Irakul.

O. — După aceea aţi păstrat legături cu preşedintele Irakului ?

M. — Ne-am mai văzut. Am fost acum cîteva luni la Bagdad. Preşedintele Saddam Hussein voia să discute puţină geopolitică.

O. — Adică în preajma interminabilului război împotriva Iranului, pe care Saddam Hussein l-a început în 1980 ?

M. — Războiul cu Iranul s-a născut dintr-o îngrozitoare neînţelegere. Sadun Chaker, în prezent ministru de interne şi membru al Comitetului Revoluţiei, adică instanţa supremă care conduce ţara, a fost înlocuit în fruntea serviciilor secrete cu o persoană care nu avea calităţile necesare şi care, pe deasupra, este — era să spun : din păcate — fratele vitreg al preşedintelui. Acesta l-a informat greşit.

Asta este drama regimurilor autoritare. Dacă marele şef se înşală, consecinţele sînt incalculabile. L-au făcut să creadă pe Saddam Hussein, care este un om solid, dur, cu mari calităţi, că dacă va intra în regiunea numită de iranieni Khuzistan, care furnizează 92 la sută din producţia de petrol (arabii o numesc Arabistan), va avea loc o răscoală populară pentru a întîmpina cu braţele deschise primul soldat irakian care se va profila la orizont. Cu alte cuvinte, l-au flatat. Prima calitate a unui şef al serviciilor secrete este să spună adevărul. Pentru aceasta este nevoie de mult curaj, pentru că de multe ori eşti obligat să displaci. Preşedintele Saddam Hussein a fost indus în eroare. În realitate, populaţia nu s-a răsculat la apariţia irakienilor. Această populaţie şiită trăia sub controlul sever şi expeditiv al Gardienilor Revoluţiei şi nu putea în nici un caz să-şi manifeste sentimentele. Şi astfel, irakienii şi iranienii s-au împotmolit în acest război. I-am spus preşedintelui Sadam Hussein că, după părerea mea, se va prelungi încă mult timp.

Iranul are o populaţie de trei ori mai mare decît Irakul şi venituri petroliere de trei ori mai însemnate. Irakul dispune în schimb de mijloace financiare şi militare importante, în material şi armată terestră şi mai ales în aviaţie, datorită ajutorului ţărilor din Golf şi al Arabiei Saudite. Armata sa este motivată, modernă, unită în jurul lui Saddam Hussein, insufleţită de spirit patriotic, naţionalist, chiar dacă 52 la sută din populaţie sînt şiiţi, la fel ca iranienii. Dar, pînă acum, aceşti 52 la sută au fost mai mult patrioţi irakieni decît şiiţi. În tabăra opusă avem de-a face cu un fanatism medieval şi o teocraţie exploatată de clerul şiit.

Imensa majoritate a Islamului este sunită, fără un cler realmente structurat. Oricine poate urca vinerea în amvon ca să vorbească despre Dumnezeu sau să citească *surate*. Sistemul şiit este foarte diferit. În Iran există aproximativ nouăzeci de mii de membri ai clerului. Episcopii (traduc liber prin acest cuvînt termenul de ayatolah) şi molahii, adică preoţii, exercită o influenţă politică asupra fiecărui sat, fiecărui tîrguşor, fiecărei capitale de departament — ceea ce nu există la suniţi, adică în restul lumii arabe musulmane.

Imensa majoritate a şiiţilor este concentrată în Iran. Mai există un trib puţin cunoscut în nordul Arabiei Saudite şi în Bahrein. Asistăm la schiţarea unui imperiu şiit, care începe din Pakistan şi se întinde pînă la ţărmul Mediteranei.

Discursul lui Khomeini este contagios. Este rostit într-un stil şi un limbaj pe care noi nu-l mai cunoaştem : limbajul analfabeţilor. El vorbeşte pentru oameni care nu ştiu să citească, ci doar să asculte. Cărţulia verde a lui Khomeini este ceva incredibil ! Cînd mă gîndesc că este conducătorul uneia din puterile importante ale lumii şi că a publicat o lucrare în care explică foarte serios că, de exemplu, dacă ai avut intimităţi corporale cu măgăruşul tău, trebuie să fii cu băgare de seamă în momentul cînd vei dori să-i aplici acelaşi tratament nevestei sau prietenei... Faptul că Eminenţa sa se amestecă în tehnici de acest gen depăşeşte puterea de înţelegere occidentală ! Iată per-

sonajul cu care trebuie să negociem și care mai trăiește încă în secolul al XI-lea !

Într-o zi i-am povestit președintelui Reagan — ca să-i explic ce erau ayatolahii și șiiții — istoria asediului de la Bezière [1], cînd cardinalul reprezentant al Papei, binecuvîntînd trupele înaintea asaltului final, a strigat : „Soldați, ucideți-i pe toți ; Dumnezeu îi va recunoaște pe ai Săi !"

Cînd președintele Irakului m-a întrebat ce doream să văd în timpul ultimei vizite, i-am răspuns că Occidentul a aflat cu stupefacție de existența unor lagăre de copii prizonieri de război, cei pe care Iranul îi trimetea în fața trupelor prin cîmpurile minate. Am cerut așadar să vizitez un lagăr unde erau deținuți acești prizonieri deosebiți. Saddam Hussein mi-a pus la dispoziție un general care trebuia să-mi servească de ghid.

După un drum destul de lung cu automobilul, am ajuns în apropierea unui lagăr clasic, înconjurat cu sîrmă ghimpată și posturi de observație. Îmi luasem cu mine interpretul personal, pentru motive ușor de înțeles. Erau acolo sute de copii, cei mai în vîrstă avînd maximum optsprezece ani. Erau hrăniți corespunzător și curați. Am cerut să văd toaletele și bucătăriile, pentru că de obicei nimeni nu le arată. Aveau profesori care îi învățau engleza și meserii manuale. Erau pregătiți pentru diferite meserii. L-am întrebat la întîmplare pe unul din băieți : „Cîți ani ai ? — Treisprezece. — De cît timp ești prizonier de război ? — De trei ani". O simplă socoteală ducea la constatarea că acest copil fusese capturat la vîrsta de zece ani. Mulți dintre copii sufereau de răni la picioare, unora le fuseseră chiar amputate, pentru că fuseseră folosiți pentru a domina terenurile minate. Nu le era teamă de nimic, pentru că purtau la gît, legată cu o sfoară, o cheie din plastic sau din metal : cheia raiului.

Se pare că există cineva în Extremul Orient care a făcut avere fabricînd în cantități industriale aceste chei. Dacă băiatul moare pe cînd traversează cîmpul minat, el crede că merge direct în cer ; doar are cheia

[1] La 1209, în timpul războiului albigenezilor, Papa Inocentiu III a ordonat o cruciadă împotriva acestei secte. *(N. t.)*

raiului ! Este deci motivat. Infanteria iraniană merge pe urmele acestor copii deminatori, călcînd, ca într-un joc, din piatră în piatră, sau mai bine zis din cadavru în cadavru, pentru că acolo unde se află un copil mort cu siguranţă nu mai există mine. Oricît de călit ai fi, un astfel de spectacol te descumpăneşte. Eu, care credeam că am văzut tot ce se putea vedea, am înregistrat ceva nou în domeniul insondabil al ororii. În seara aceea, neputînd să adorm, îmi spuneam : „La sfîrşitul secolului al XX-lea, cînd omul păşeşte pe Lună, să vezi încă un astfel de măcel..."

O. — De ce credeţi că acest război este condamnat să dureze ?

M. — Pentru că există un soi de echilibru între forţele militare care se înfruntă, pentru că războiul serveşte interesele multor categorii de oameni, printre alţii, şi ale producătorilor de petrol. Beligeranţii extrag şi exportă o treime din producţia lor normală. Dacă mîine, Iranul şi Irakul vor extrage şi celelalte două treimi, vom asista la o prăbuşire majoră a preţului petrolului. Interesul negustorilor de arme joacă, de asemenea, un rol important.

Anumite puteri străine furnizează arme celor doi adversari. Lucru şi mai neaşteptat, israelienii şi francezii, prin intermediul unor circuite foarte complicate, procură în secret Iranului piese de schimb care-i sînt foarte necesare. În sfîrşit, sînt mulţi cei care — şi nu voi avea cruzimea să-i menţionez — speră ca Irakul şi Iranul să se epuizeze reciproc, pentru că aceste două puteri sînt foarte temute în regiune. Diverse ţări europene sînt implicate. De curînd au fost fondate societăţi fantomă în Spania şi în Portugalia. Acestea furnizează nu numai piese de schimb, ci execută reparaţii de avioane, de nave etc. În acest gen de operaţiuni, unitatea de bază cu care se plăteşte nu se situează sub un milion de dolari... Este o treabă care le convine tuturor. Israelienii, care au obţinut odinioară profituri substanţiale din această afacere, au practicat o politică nătîngă. Dacă Bagdadul cade mîine — să ferească Allah să se întîmple aşa ! — un enorm imperiu şiit, din Pakistan la Mediterana, va constitui un imens pericol pentru Israel.

O. — Ce interes are Franța să alimenteze acest război ?

M. — Dacă noi nu am vinde avioane și armament cu o remarcabilă tehnicitate sau rachete irakienilor, ar face-o alții.

O. — Dincolo de acest raționament tradițional, aceste țări cu regimuri adesea fragile acumulează cantități incontrolabile de armament.

M. — Și care ar fi alternativa ? Ca marile națiuni occidentale să controleze din nou aceste țări, să le transforme din nou în colonii, să le guverneze prin mandat și să mențină un soi de *Pax romana occidentalis* ? Este o formulă, dar nu cea mai potrivită cu secolul în care trăim. Cîteva minți istețe de la Paris au estimat că ar trebui să facem afaceri și cu Iranul. Eu cred că politica Franței — și nu numai a ei — care constă în a recunoaște statele și nu guvernele este, în lipsă de ceva mai bun, singura opțiune. Dar nu văd de ce am susține Iranul, cu acest regim care nu este chiar un regim model, atunci cînd avem prieteni în Irak.

O. — Vreți să spuneți că regimul irakian este un regim model ?

M. — Nu, după criteriile democratice din Occident. Dar, judecînd după aceste criterii, nu prea rămîn mulți cu care să faci afaceri. Interesul Occidentului, dincolo de o conștiință curată, este de a ști să-și aleagă aliații.

XVIII

ŞAHUL ŞI AYATOLAHUL

MARENCHES — De cîţiva ani încoace, Occidentul trebuie să se înfrunte cu încă un duşman, integrismul musulman, şi mai ales cu principala sa componentă, şiismul. Este o situaţie nouă. N-am ştiut să o detectăm la timp.

Remarcabilul meu reprezentant în Iran, colonelul L., a fost primul care a decelat, începînd din 1973, fermentul care agita Biserica şiită, şi cu ce perspicacitate ! Datorită petrolului, Iranul a ieşit de curînd din neantul istoriei. La începutul anilor '70, nu începuse încă exploatarea imenselor zăcăminte de hidrocarburi ale Americii Centrale, ale Mexicului şi cele din Marea Nordului. Acum, există prea mult petrol în lume. Dar, în acel moment, zona petroliferă, în afara Imperiului sovietic şi a Statelor Unite, era, în mare, peninsula arabică şi sudul Irakului şi al Iranului. Şahul, fiul fondatorului noii dinastii Pahlavi (al cărui tată — un gigant — l-a detronat pe ultimul rege din dinastia Kadjar) şi-a văzut atotputernicia urcînd la zenit datorită aurului negru.

La prima noastră întîlnire, am fost impresionat de Şahinşahul Ariamer (regele regilor, protectorul arienilor). Era un om total occidentalizat, vorbea franţuzeşte cum ar fi de dorit să vorbească toţi francezii, era impregnat de cultura franceză. Nu prea înalt, zvelt, cu gesturi vii, era dotat cu o inteligenţă ieşită din comun şi cu o memorie uimitoare.

Dacă n-ar fi fost aspectul său fizic, bine cunoscut, nimeni, nici chiar posesorul unei urechi foarte fine, n-ar fi putut să ghicească că nu avea în faţă un fran-

cez, la curent cu toate, cultivat. Era cu totul și cu totul bicultural.

Cu cîțiva ani înainte de a-l cunoaște, un amiral francez, unul din prietenii mei, fusese primit de Șah pentru a-i prezenta un dosar cu probleme de înaltă tehnologie. În aceeași zi, un soldat din garda personală comisese un atentat împotriva lui. Împăratul a scăpat de la moarte ca prin urechile acului, dar audiența nu a fost anulată, nici măcar amînată. Ofițerul francez s-a prezentat la palatul imperial pe cînd se mai măturau cioburi de geamuri sparte și alte obiecte care zăceau pe jos. Urme de sînge, mărturii ale luptei care a urmat, mînjeau pereții. Ofițerul francez a fost introdus la Șah, care, impasibil, a discutat despre dosarul în chestiune.

Prietenul meu, marinarul, mi-a povestit că Șahul cunoștea perfect dosarul, pînă în cele mai mici amănunte tehnice. În timpul acestei audiențe nu s-a făcut nici o aluzie la evenimentele care, cu cîteva clipe în urmă, fuseseră pe punctul de a îndolia imperiul.

Toate țările occidentale îi făceau curte. Dar Franța avea un atu deosebit. El iubea tot ce era francez. Cunoștea foarte bine istoria noastră și chiar detalii ale politicii noastre interne. Am făcut tot ce mi-a stat în putință pentru a-i trezi interesul pentru marile probleme de strategie mondială, pentru care avea un gust pronunțat. El a binevoit să-mi arate simpatia sa. Mi-a cerut să vin să-l întîlnesc de cîteva ori pe an. Am încercat să-i dau sfaturi, să-i spun cum vedeam lucrurile la scara lumii. Era unul din puținii oameni cu care se putea discuta geopolitică, strategie internațională, fără a avea în cap numai politica politicianistă, ca atîția conducători.

OCKRENT — V-a cerut sfaturi pentru serviciile sale secrete ?

M. — Serviciile sale secrete erau oarecum un mit. Nu erau prea buni profesioniști. S.A.V.A.K era mai degrabă o poliție decît un serviciu de informații — o situație obișnuită în țările din lumea a treia. Pentru că nu au un serviciu de informații, ei optează pentru soluția cea mai facilă, singura pe care o au la dispoziție, anume să ia polițiști și să-i transforme în ofițeri de informații, ceea ce, bineînțeles, nu merge.

O. — Care erau, la nivelul dumneavoastră, formele concrete ale acestei colaborări franco-iraniene ?

M. — Colaborarea franco-iraniană consta în a privi împreună lumea largă. Şi cum Iranul are două mii de kilometri de frontieră comună cu U.R.S.S. şi opt sute cinci kilometri cu Afganistanul, era interesant să vezi de la Teheran partea de sud a Imperiului sovietic.

Şahul avea o viziune bună asupra a ceea ce se petrecea în lume, dar nu şi asupra a ceea ce se petrecea în ţara lui. Mi-e teamă că a fost dezinformat de anturajul său în legătură cu situaţia internă a ţării şi cu acţiunea Bisericii şiite.

Persia, apoi Iranul s-au sprijinit întotdeauna pe patru stîlpi : monarhia, Biserica, armata şi bazarul. Noi am asistat neputincioşi la luarea puterii de către Biserică, apoi la distrugerea tronului şi a armatei. Jocurile erau făcute.

O. — După cum aţi spus, serviciile speciale franceze au fost singurele din Occident care au detectat fermenţii revoluţiei. Cum vă explicaţi faptul că omologii dumneavoastră americani n-au avut aceeaşi perspicacitate ?

M. — Americanii aveau în Iran între treizeci şi patruzeci de mii de persoane, în mare parte tehnicieni ai U.S. Air Force şi, bineînţeles, oameni ai C.I.A.

Una din slăbiciunile sistemului american din vremea aceea era că Washingtonul considera, într-o manieră cam schematică, lumea ca fiind împărţită în două. De o parte cei buni, prietenii noştri, de cealaltă parte, cei răi, duşmanii noştri. Şi dacă sînt prietenii noştri, nu mai discutăm, nu-i mai cercetăm în amănunţime. Din această perspectivă, dacă îl aveam pe Şah ca aliat, trebuia să fim liniştiţi. De altfel, el era supranumit „jandarmul Golfului".

Îmi veneau pe masă rapoarte care îmi semnalau : „Nemulţumirea creşte... Clerul se agită". Aceste rapoarte erau transformate în buletine informative, înaintate spre analiză celor în drept. Împăratul, de a cărui încredere mă bucuram, mi-a spus : „Contez pe dumneavoastră pentru a-mi spune mereu lucrurile neplăcute pe care alţii nu mi le spun".

Puterea este înspăimîntătoare, pentru că este autodistructivă. În cazul Şahului, era patologică. Nu era

un dictator, ci un autocrat. Dictatorul este un om care, atunci cînd primul membru al clerului local se urcă într-un minaret şi se apucă să ţină un discurs împotriva marelui şef, face în aşa fel încît aceasta să fie ultima sa instigare, iar cariera lui să se încheie. Un autocrat este un domn care, atunci cînd primul membru al clerului local se urcă în minaret şi se dezlănţuie în discursuri incendiare împotriva marelui şef, nu face nimic. Filipica va putea fi reluată fără să fi fost reprimată prin intermediul muezinului. Cuvintele molahilor, purtătoare ale subversiunii, se răspîndesc, în timp ce ecourile lor se amplifică pînă în oraşele şi satele cele mai îndepărtate.

O. — Dar aceasta nu l-a împiedicat pe acelaşi autocrat să aibă mai puţine reţineri, să zicem, faţă de alţi opozanţi politici.

M. — Sîntem în Orient. Nu sîntem pe Champs-Elysées, în Hyde Park sau în Central Park. Nu trebuie să facem greşeala frecventă de a judeca după modelul nostru, cu proprii noştri ochelari, ceea ce se petrece la alţii. Mai întîi, pentru că imaginile sînt deformate, apoi pentru că ne lipseşte o abordare corectă. Am spus-o de multe ori : „Noi, în Occidentul iudeo-creştin, cînd vrem să fim politicoşi, ne punem pantofii şi ne scoatem pălăria. Musulmanii (în jur de şase sute de milioane) îşi pun pălăria şi îşi scot pantofii. Cine are dreptate ? Este vorba de altceva ! Asta-i tot".

Nu era de competenţa mea să judec. Ceea ce mă preocupa era păstrarea unei anumite stabilităţi în această regiune a Orientului Mijlociu, vitală pentru aprovizionarea noastră cu petrol şi care furniza trei pătrimi din petrolul Europei, tranzitat prin strîmtoarea Ormuz.

Pentru a-l apăra pe Şah, trebuia să-l prevenim în legătură cu ceea ce se petrece. Dar el mi-a repetat de mai multe ori : „Sînteţi singurul care îmi spuneţi asta. Ceilalţi îmi afirmă contrariul". La care i-am răspuns de fiecare dată, cu multă deferenţă : „Sire, nu este vorba de numărul vocilor, ci de adevărul pe care vi-l aduc la cunoştinţă".

O. — În vremea aceea, Khomeini era în exil în Irak ?

M. — Într-adevăr, Khomeini era în exil în Irak. Prietenul meu, Sadun Chaker, însărcinat printre altele să se ocupe de el, mă ţinea la curent. Mi-a povestit că Ayatolahul avea un caracter îngrozitor. Era un tiran medieval. Într-o zi, un copil din familia lui s-a bătut cu un băiat din vecini. A cerut să fie ucis cel care a îndrăznit să ridice mîna împotriva vlăstarului său. Bineînţeles că irakienii nu i-au dat satisfacţie.

Prin discursurile sale incendiare încerca să provoace tulburări în Imperiul iranian. Avea de îndeplinit o răzbunare personală împotriva Şahului, deşi acesta îl cruţase, exilîndu-l în 1963. Generalul Pakravan, fost ambasador al Iranului la Paris, mentorul militar al tînărului Şah, îi salvase viaţa lui Khomeini, exilat atunci, în loc să fie trimis să-şi întîlnească strămoşii, cum propuneau unii. Mai tîrziu, cînd generalul Pakravan s-a întors în Iran, unul din primele gesturi ale lui Khomeini a fost să-l aresteze şi să-l împuşte. De ce? Ca să nu spună nimănui că Ayatolahul îi datora viaţa.

Din 1963 pînă în 1978, Khomeini, exilat la Najaf, a trăit pe spezele irakienilor. Ca o consecinţă a unei apropieri între Şah şi Saddam Hussein, au fost întreprinse negocieri pentru a se pune surdină acţiunii lui Khomeini.

În aceeaşi săptămînă, l-am trimis pe directorul meu de cabinet să-i ducă un mesaj verbal lui Saddam Hussein. Îi transmiteam că trebuie să stea cu ochii pe acel om, care mi se părea a fi un veritabil focar de incendiu şi că nimic nu-i mai periculos decît focurile din pădure, care se înteţesc o dată cu vîntul, traversînd drumurile şi incendiind şi pădurea vecină — mă gîndeam la graniţe. Cum irakienii voiau să-mi urmeze sfatul, au făcut în aşa fel încît să nu-l mai ţină mult timp la ei.

Trimisul meu, care s-a întors două zile mai tîrziu, mi-a dat raportul: „Domnule director general, puteţi să fiţi mulţumit: practic, irakienii au luat hotărîrea de a-l expulza pe Khomeini.

Eminenţa sa a fost foarte supărat şi i-a ameninţat pe cei care i-au dat, lui şi suitei sale, timp de ani de zile adăpost şi hrană, că le rezervă aceeaşi soartă pe care i-o pregătea Şahului.

Bagdadul nu era obișnuit cu un astfel de limbaj și, bineînțeles, guvernul și-a menținut hotărîrea.

Și atunci, sfîntul a primit vizita unei echipe a televiziunii franceze, care i-a spus că Franța este țara ideală pentru un om ca el, ceea ce i-a întărit bătrînului dorința de a ne face o vizită prelungită.

O. — Doar nu vreți să spuneți că jurnaliștii de la televiziunea franceză i-au dat lui Khomeini ideea de a cere azil în Franța ?

M. — Se gîndea deja la asta, dar pentru că i s-a confirmat că va fi bine primit în Franța a debarcat la noi.

O. — Deci nu serviciile dumneavoastră au organizat primirea sa în Franța ?

M. — Absolut deloc ! Khomeini e un butoi cu pulbere și, cum s-a văzut mai tîrziu, un enorm pericol internațional.

O. — Cum vă explicați că Puterea a găsit de cuviință să-l lase să se instaleze în Franța ?

M. — Erau două școli de gîndire. Anumite persoane de la Quai d'Orsay considerau că tradiția Franței, țară primitoare, trebuia să se manifeste din nou primindu-l pe Eminența sa. Nu era și părerea mea. Eu gîndeam că ar face mai bine să-și caute un loc de rezidență sub un cer mai îndurător, în Italia, de exemplu.

O. — De ce Italia ?

M. — Din cauza climei mai bune. Înainte de a ne face să beneficiem de prezența sa, Khomeini a făcut o tentativă de a se stabili, el și ai săi, în Kuweit. Kuweitienii, cuprinși de frică, i-au spus sfîntului că acea climă caldă și umedă din fundul Golfului nu ar fi recomandabilă pentru sănătatea sa și așa precară.

Cînd am primit această știre mi-a venit în minte o scenă dintr-o comedie de Edouard Bourdet, în care se spunea despre un personaj, cu aspect fragil, trecut de prima tinerețe, mereu bolnav, dar care nu mai murea odată : „Are o sănătate șubredă... de fier !"

Și iată-l pe Khomeini ajungînd la 10 octombrie 1978 la Neauphle-le-Chateau, unde îl așteaptă un comitet de primire, întărit de entuziaști, stîngiști de toate soiurile, veniți val-vîrtej din toate universitățile occidentale, printre care s-au amestecat și diverși specialiști *ad hoc*.

Mi-am exprimat la Elysée părerea că sosirea acestui vizitator incomod nu era o veste bună. Rolul butoaielor cu pulbere este să arunce în aer tot ce se află în jurul lor.

O. — Avînd în vedere că serviciile dumneavoastră şi deci dumneavoastră aţi subliniat importanţa clerului şiit, oare nu datorită acuităţii acestor observaţii a fost primit Khomeini în Franţa, pentru a miza pe viitor ?

M. — Nu cred că cele două probleme sînt legate. Considerăm că trebuie să i se acorde o mare atenţie pentru că o parte a clerului şiit, sub influenţa lui Khomeini, se agita din ce în ce mai tare împotriva monarhiei. Opoziţia se manifestase deja în 1963, în timpul revoluţiei albe, cînd Şahul luase multe din pămînturile aparţinînd prin tradiţie clerului, pentru a le împărţi ţăranilor. Printre altele, bunurile familiei Khomeini au fost confiscate, ceea ce a făcut să crească ura acestuia împotriva monarhiei şi Şahului, personal.

Să nu uităm că şahul Iranului era un occidental, crescut şi educat în parte în Europa. Împreună cu boala, aceasta a fost unul din principalele motive ale căderii sale. Dacă Şahul ar fi avut reflexe orientale, în momentul manifestării primelor tulburări ar fi făcut astfel încît acestea să fie imediat curmate.

A fost comparat adesea cu tatăl său, un fost subofiţer, devenit colonel de cazaci şi care, spre deosebire de fiul său, fin şi subţire, era un uriaş. În perioada aceea, mi s-a raportat o butadă extraordinară care circula şi care rezuma întreaga situaţie : „Pe tatăl lui nimeni nu îndrăznea să-l mintă. Lui, nimeni nu îndrăzneşte să-i spună adevărul".

O. — Dumneavoastră îi spuneaţi adevărul ?

M. — Îmi ceruse să-i spun întotdeauna adevărul, în orice caz adevărul meu. Şi am făcut-o. Am spus întotdeauna adevărul sau, mai degrabă, adevărul meu, pentru că cine poate să se laude că deţine adevărul ? Permiteţi-mi să vă amintesc că singura mea grijă era apărarea intereselor Franţei şi ale taberei libertăţii. Nu aveam nici o dorinţă şi nici nevoie de vreo avansare, şi nici nu urmăream vreo recompensă, de nici un fel.

O. — I-aţi spus : „Aveţi grijă, molahii se agită în ţara dumneavoastră" ?

M. — I-am spus ; și i-am mai spus : „Atenție la bazar". Și mai ales l-am prevenit : „Atenție la administrația Carter !" Îl prevenisem că acest personaj dezastruos pe plan național și internațional, care era președintele Carter, hotărîse să-l înlocuiască. Președintele american nu cunoștea nimic din realitățile Orientului Apropiat și Mijlociu, printre acestea numărîndu-se și cele iraniene. Acest personaj infantil, cu mentalitate de cercetaș și față de băiețel îmbătrînit, ale cărui cunoștințe despre Iran se rezumau la locul acestuia pe hartă, în miopia sa politică socotea că Șahul era un dictator rău, care arunca oamenii în temnițe și, deci, că acolo trebuia să se instaureze cît mai repede posibil sistemul democratic, în genul celui din S.U.A. Presupun că nimeni, niciodată, nu i-a spus președintelui de la Casa Albă regula de aur din Orient : „Sărută mîna pe care nu poți s-o tai".

Într-o zi am menționat în fața Șahului numele celor care, în Statele Unite, erau însărcinați să se ocupe de plecarea și înlocuirea sa. Luasem parte chiar la o reuniune în care una din chestiunile abordate a fost : „Cum să facem pentru a-l determina pe Șah să plece și cu cine îl vom înlocui ?"

Șahul n-a vrut să mă creadă. Mi-a spus : „Cred tot ce mi-ați spus, în afară de acest punct. — Dar, Sire, de ce nu mă credeți și în privința acestui punct ? — Pentru că ar fi o prostie să mă înlocuiască ! Sînt cel mai bun apărător al Occidentului în această regiune a lumii. Am cea mai bună armată. Am cea mai mare putere". Și a adăugat : „Este atît de absurd, încît nu pot să cred !" Și, după un moment de tăcere, în timpul căruia mă gîndeam ce să-i răspund, i-am spus : „Și dacă americanii se înșală ?"

Și exact așa s-a întîmplat. Americanii luaseră hotărîrea. Ca de obicei, priveau întreaga țară prin prisma iranienilor pe care îi frecventau : cei care ieșeau de la Harvard, Stanford sau de la Sorbona și care reprezentau mai puțin de un procent din populație. În Statele Unite, ca și în Europa, nimeni nu-și imagina că poporul iranian era format din oameni care trăiau în secolul al XI-lea. Iranienii pe care îi frecventau americanii trăiau la Teheran, se duceau la cocteiluri. Ar fi făcut mai bine să lase recepțiile, unde nu afli nimic și de unde

nu te alegi decît cu o boală de ficat, şi să trăiască în contact cu poporul de jos, din bazar şi din sate. I-am îndrumat pe reprezentanţii mei să respecte această regulă.

O. — Şi în Occident exista o percepţie nu întotdeauna favorabilă despre regimul Şahului !

M. — Percepţia Occidentului despre regimul Şahului trecea prea des prin oglinda deformatoare a S.A.V.A.K., care, după cum spuneau unii şi alţii, era un soi de super-Gestapo, plus K.G.B., la puterea a zecea — ceea ce era fals. Dovada este ineficacitatea sa în a prevedea evenimentele şi apoi în a le contracara. Cînd mă gîndesc că generalul de armată Nassiri, ani de zile, şeful S.A.V.A.K., pe care Împăratul, pentru a-l înlătura, îl trimisese ca ambasador, a venit apoi în ţară să se explice în faţa Ayatolahului ! A fost imediat torturat şi ucis. Asasinarea lui Nassiri dovedeşte că nici măcar atunci cînd a fost vorba de supravieţuirea sa, marele şef al S.A.V.A.K. n-a fost în stare să facă o analiză corectă. Dacă ar fi fost eficace, Şahul ar mai fi domnit şi astăzi, iar Khomeini ar fi fost tot în exil.

O. — Aţi urmărit îndeaproape declinul regimului ?

M. — Împăratul, măcinat din ce în ce mai mult de boală, îşi pierdea puterea de muncă şi capacitatea de decizie. La interval de o lună, l-am văzut îmbătrînit cu cîţiva ani. Nu mai era acelaşi om. Şi apoi — fenomen care nu există numai în autocraţiile orientale — el era victima anturajului său. Era dezinformat, anesteziat, rupt de popor.

Şahul era pe cale să scoată Imperiul iranian din secolul al XI-lea pentru a-l aduce în secolul XX sau poate în secolul XXI. Dar, în dorinţa sa arzătoare de a străbate într-o singură viaţă secole întregi, a comis o serie de imprudenţe. Cele ale unui om modern faţă de o lume medievală.

Astfel, i s-a reproşat mult timp că s-a dus la Marea Moschee într-o zi de sărbătoare musulmană, în uniformă, şi a stat pe fotoliu în loc să se prosterneze ca toată lumea. Alte guri rele au spus : „Împărăteasa a venit într-un taior parizian în loc să se acopere cu un văl". Dacă lucrurile acestea provoacă zîmbete ironice în Occident, vă asigur că ele nu-i amuză deloc

pe oamenii secolului al XI-lea, mulțimile dintr-o altă eră.

O. — L-ați pus în gardă pe Șah asupra pericolelor propriei sale forme de megalomanie, cursei înarmărilor, cheltuielilor somptuoase, corupției generalizate a unui anturaj extravagant și sfidător ?

M. — Da.

O. — L-ați avertizat și în privința acestor excese ?

M. — Nu chiar în acești termeni. Poți să transmiți niște sugestii sub formă de întrebare. De exemplu : „Credeți, Sire, că mana petrolului este împărțită așa cum ar trebui ?" Iată, cam acest gen de lucruri i se puteau spune, iar el le accepta de la mine, dar nu și de la altcineva, după cîte știu. De ce ? Răspunsul e foarte simplu. Oamenii din apropierea sa erau teribil de slabi și le era teamă de el. Cu toții doreau să obțină cîte ceva de la el — cadouri, posturi, tot felul de avantaje... Eu, nu.

Corupția este, și a fost întotdeauna, o boală omenească. Țările unde ea nu există pot fi numărate pe degetele de la o mînă ! De altfel, peste tot, corupția și bacșișul reprezintă o abordare tradițională și ancestrală a vieții. Acest fenomen s-a amplificat în Iran, în momentul în care cornul abundenței, plin cu petrol, s-a revărsat brusc asupra țării. O Niagară de bani s-a abătut atunci asupra unei țări care nu era pregătită s-o primească.

Oamenii din serviciul meu, prezenți în Iran, au văzut cu ochii lor cum s-au născut mari averi, cum s-au îmbogățit nenumărați intermediari. Lectura atentă a contactelor, cifrate sau nu, ne-a permis să notăm conversații între diverși descurcăreți ieșiți din diferite medii, care manevrau cifre cu un impresionant număr de zerouri.

O. — Printre ei erau și francezi ?

M. — Din nefericire pentru Franța, acolo și în alte părți, francezii erau deseori absenți. Noi eram mult mai puțin activi decît anglo-saxonii, germanii sau italienii, cărora nu le era teamă să se instaleze în străinătate, cel puțin atunci cînd era vorba să obțină contracte avantajoase, în timp ce francezii, de-abia ajunși, se interesează imediat de orarele avioanelor care să le permită întoarcerea pentru *week-end*. Unul din marile

personaje ale Arabiei Saudite îmi povestea pe vremea cînd prețul barilului de petrol se ridicase la cel mai înalt nivel următoarea anecdotă. Într-o zi sosește, cu un avion special, o puternică delegație a unei mari societăți japoneze, condusă de vicepreședintele acesteia, înconjurat de tot soiul de consilieri și tehnicieni. Majoritatea vorbeau araba. Preocuparea pentru a obține un important contract era atît de mare, încît aduseseră cu ei secretare în stare să bată la mașină în limba profetului și să scrie cu caractere arabe. Ei înșiși orientali, erau gata să rămînă în regat atît timp cît ar fi fost necesar pentru a cîștiga. Lucru care s-a și întîmplat.

O. — Le împărtășeați colegilor americani, de exemplu, intuiția dumneavoastră și informațiile pe care le aveați despre fragilitatea regimului iranian ?

M. — Le vorbisem unor colegi din familia atlantică, dar americanii nu se arătau prea receptivi. În străinătate, prietenii noștri americani au tendința de a se închide în cercul lor. Beau lapte adus cu avionul, pentru că astfel nu riscă să ingereze microbi. Trăiesc sub un clopot de sticlă, se limitează la circuitul cocteilurilor. Este o practică foarte dăunătoare.

Un om de la ambasada sovietică din Teheran care umbla mult prin oraș, frecventa bazarul, cunoștea pe toată lumea, era în relații de prietenie cu negustorii și vorbea chiar limba farsi populară, a revenit cîțiva ani mai tîrziu la Teheran pentru a ocupa un post important la ambasadă. Este un exemplu de felul în care trebuia să se procedeze, iar noi am încercat să facem același lucru.

O. — Ați încercat, pe baza acelorași principii, să vă infiltrați în anturajul lui Khomeini în Franța, la Neauphle-le-Château ?

M. — Era treaba Ministerului de Interne, avînd în vedere că asta se petrecea pe teritoriul național. Dar mi-e teamă că atunci guvernul francez nu a fost prea bine informat despre ceea ce se petrecea în anturajul lui Khomeini... Eminența Sa folosea casete pentru a-și înregistra discursurile incendiare în care chema poporul la revoltă, iar forțele armate, la dezertare. Aceste casete erau apoi transportate cu valiza diplomatică spre Berlinul de Est, unde se afla statul-major al Tudeh-ului, partidul comunist iranian, aflat în ilegalitate.

Atunci, noi ne-am interesat de ceea ce se petrecea în Berlinul de Est. Am constatat că partidul Tuddeh reproducea casetele în mii de exemplare care luau drumul Iranului, fără probleme de transport şi de frontieră. Acolo, aceste benzi magnetice erau puse în cutii de scrisori în Teheran, erau aruncate peste ziduri în grădinile din Ispahan şi din alte oraşe. Astfel a fost inaugurată o nouă tehnică modernă de difuzare subversivă.

O. — Deci, dumneavoastră aţi avertizat Elysée-ul ?

M. — În Franţa am făcut tot ce mi-a stat în putinţă pentru ca ayatolahul Khomeini să fie rugat să-şi găsească refugiul în altă ţară. Cu alte cuvinte, am sugerat ca Eminenţa sa să fie invitată să părăsească Franţa. Într-o dimineaţă, directorul meu de cabinet, foarte capabilul Michel Roussin, a venit la mine zîmbind şi mi-a spus : „Domnule director general, iată, aţi cîştigat. Mîine sau poimîine i se va face cunoscut ayatolahului Kohmeini că trebuie să părăsească Franţa. I se va spune politicos, dar i se va spune". Mă liniştisem. În ziua următoare, directorul meu vine din nou, la aceeaşi oră, cam plouat : „Domnule director general, veştile sînt mai puţin bune. Vîntul suflă invers. Ayatolahul rămîne". Eram surprins : „De ce rămîne ? — A avut loc o intervenţie a ambasadorului Iranului la Quai d'Orsay în sensul că Şahul nu vede nici un inconvenient în rămînerea lui Khomeini în Franţa". Am avut o clipă de emoţie şi l-am întrebat : „Sînteţi sigur ?" El mi-a răspuns : „Absolut sigur, domnule". Tulburat de această veste, pe cît de neaşteptată pe atît de regretabilă, am hotărît să plec la Teheran pentru a auzi din gura Maiestăţii sale confirmarea acestei schimbări incredibile.

Patruzeci şi opt de ore mai tîrziu, luam un Mystère 20. Numeroase incendii întunecau Teheranul. O grevă generală paraliza Mehrabadul, aeroportul capitalei. Nu exista nici o asistenţă pentru navigaţia aeriană şi nici combustibil. Acest Mystère 20 este un aparat bun, dar, cum spun aviatorii, n-are „picioare destul de lungi". Raza lui de acţiune este prea scurtă. E singurul său defect. Îi luasem cu mine pe dl. Michel Roussin, aghiotantul meu, şi pe un ofiţer tînăr, remarcabil specialist, căpitanul M, care urmărea problemele iraniene. Am

petrecut noaptea în Cipru, la Larnaca. Dimineaţă am făcut plinul cu benzină. Cînd am sosit la Mehrabad, am văzut peste tot oameni cu figuri îngrijorate. Nu exista turn de control. Am ordonat echipajului să nu părăsească aparatul. Avînd în vedere că dispuneam de un sistem de comunicaţie cu o persoană aparţinînd anturajului Şahului, ne aştepta o maşină. După o dificilă traversare a acestui imens oraş cu străzile mustind de lume, Şahul m-a primit la palat într-un birou pe care nu-l ştiam.

Un prim detaliu neobişnuit : în această încăpere, pe o măsuţă se afla o lampă mare cu abajur foarte frumos care răspîndea o lumină difuză. Împăratul purta ochelari fumurii enormi, care-i acopereau o jumătate din faţă. Niciodată nu-l văzusem cu astfel de ochelari. După saluturile de rigoare, i-am împărtăşit stupefacţia mea şi şocul pe care l-am avut aflînd că ideea mea de a-l îndepărta pe Khomeini de la Paris fusese respinsă la cererea Maiestăţii sale în persoană. După ce l-am informat despre evenimentele de la Paris, i-am spus : „Sire, n-aţi fost din întîmplare victima unuia din membrii anturajului dumneavoastră, a vreunei defecţiuni la nivelul comunicaţiilor sau a unei trădări a ambasadorului dumneavoastră în Franţa ?“ El mi-a răspuns : „Nicidecum ! Totul s-a făcut conform instrucţiunilor mele“.

Văzîndu-mi tulburarea, mi-a spus : „Pentru că sîntem între noi, am să vă arăt şi motivul : dacă nu-l mai ţineţi pe Khomeini în Franţa, va merge la Damasc, în Siria. Este prea aproape de Iran. Am informaţii că dacă nu merge la Damasc, se va duce la Tripoli, la colonelul Gaddafi. Nici că se poate mai rău. Şi pentru că relaţiile mele cu Franţa sînt excepţionale, v-aş cere să-i spuneţi preşedintelui Republicii că mă bazez pe prietenia sa — şi aici citez cuvintele Şahului — pentru a strînge şurubul în ce-l priveşte pe ayatolah. Şi, în definitiv, prefer să rămînă la dumneavoastră, unde va fi controlat“.

Atunci mi-am zis că, deşi cunoaşte atît de bine cultura franceză, nu era la curent cu sistemul „democraţiei slabe“ care domnea la noi şi cu bietele mijloace de care dispuneam pentru a-l face să tacă pe sfinţia sa, care lătra din ce în ce mai tare.

Clipa cea mai dramatică a întrevederii noastre a fost cea în care mi-a declarat : „Spuneți-i, de asemenea, dragă conte, că nu voi ordona niciodată să se tragă în poporul meu !“ După ce văzusem pe drumul de la aeroport hoardele care răspîndeau teroarea în Teheran, i-am răspuns : „Sire, în acest caz sînteți pierdut“.

După terminarea audienței, Suveranul m-a condus cu multă politeţe pînă la uşă, iar cînd aceasta s-a deschis lumina crudă din antecameră a pătruns brusc în penumbra biroului. Şahul şi-a scos ochelarii şi mi-a întins mîna. Înainte de a mă înclina, l-am privit în ochi şi i-am văzut în plină lumină faţa, acest chip familiar pe care-l văzusem cu cîteva săptămîni în urmă. Obrazul îi era devastat de boala care avea să-l răpună pe acest om adulat de unii, detestat de alţii, care făcuse atît de mult pentru Imperiul său şi care, la urma urmelor, era unul din personajele de primă mărime ale epocii noastre.

După ce fusesem oprit de vreo zece baraje militare, prilej cu care soldaţii mă ţinteau cu puştile automate de la un metru, am reuşit în sfîrşit să ajungem la Mehrabad, unde, ca prin minune, avionul nostru era neatins.

În dimineaţa următoare am intrat în biroul preşedintelui Republicii. Valéry Giscard d'Estaing s-a ridicat repede şi a ieşit în întîmpinarea mea : „Ei, bine ?“ De data aceasta, fără saluturile de rigoare, i-am spus : „E Ludovic XVI“. La care el mi-a răspuns : „Atunci, e sfîrşitul“. De atunci am reflectat mult la această dramă şi aş dori ca un istoric talentat să scrie o lucrare comparînd destinele funeste ale lui Ludovic XVI, al ţarului Nicolae II şi al Şahului Mohammed Reza Pahlavi. Toţi trei au fost învinşi de propria lor slăbiciune. Dacă aceşti monarhi ar fi fost bine informaţi, ar fi ales o altă cale, aceea a duritătii luminate, ceea ce ar fi schimbat în toate aceste cazuri mersul istoriei.

O. — Cînd Şahul a plecat în exil, atitudinea Franţei şi a preşedintelui Giscard d'Estaing l-a decepţionat ?

M. — Nu ştiu dacă a fost decepţionat de atitudinea Franţei : nu mi-a spus nimic despre asta. A părăsit Iranul fără a avea măcar un post de emisie şi un tehnician radio care să-i fi permis să rămînă în contact cu forţele sale armate, care-i erau total fidele, loiale şi

care, mai apoi, au suferit o epurare feroce. Trebuie să ştiţi că administraţia Carter, în dorinţa sa imbecilă de a schimba sistemul politic în Iran, a făcut presiuni asupra Şahului, care, slăbit, a ordonat forţelor sale armate să nu reacţioneze. Ba mai mult, inefabilul Carter l-a trimis în Iran pe generalul Hauser, care a făcut turul garnizoanelor şi a prevenit forţele armate iraniene, cele mai bune şi mai bine echipate din regiune, dotate în întregime cu material american, că nu vor mai beneficia de nici o piesă de schimb în cazul în care ar dori să reacţioneze. Şi astfel a fost adus la putere Khomeini şi s-a declanşat revoluţia şiită. Ansamblul forţelor armate fidele Maiestăţii sale Imperiale nu aşteptau decît un semn. Acesta n-a venit. Armata iraniană era o armată clasică. În timpul tulburărilor, cîteva blindate grele ale gărzii imperiale au încercat o acţiune. Erau cele mai bine înarmate şi printre cele mai moderne din vremea aceea, dar nu erau antrenate decît pentru lupte clasice şi nu împotriva subversiunii şi războiului revoluţionar.

De exemplu, n-au putut să facă nimic împotriva Coca-Molotov-urilor. Ca peste tot în lume, dar mai ales în ţările musulmane, avînd în vedere că nu conţineau alcool, băuturile de tipul Coca-Cola aveau un imens succes. În plus, se răspîndise din gură în gură legenda că ingredientul „Cola" e un afrodiziac. Sticlele acestea se găseau peste tot. Cîrpe erau din belşug, la fel şi petrol. Or, o sticlă + cîrpe + petrol = cocteil Molotov. Aceste proiectile incendiare, aruncate de pe acoperişuri asupra tancurilor grele, le-au transformat deîndată în ruguri aprinse, în care au pierit şi echipajele. Nu aveau nici un mijloc de a trage într-un duşman care îi ataca de sus.

De ce administraţia americană de atunci l-a condamnat şi l-a executat pe cel mai bun şi mai puternic aliat al ei din această regiune atît de instabilă şi esenţială din punct de vedere strategic ? Răspunsul se află fără îndoială într-un amestec de miopie, de proastă informare şi de naivitate istorică : prietenii noştri de peste Atlantic cred că sistemul democratic şi *American way of life* se pot aplica peste tot în lume.

O. — L-aţi revăzut pe Şah în diversele locuri ale exilului său ?

M. — Şahul, care a părăsit Iranul în condiţii lamentabile, a fost imediat primit şi găzduit de marele om care a fost preşedintele Sadat. A plecat apoi în Maroc, unde l-am revăzut în împrejurări dramatice. Regele Hassan II îl primise împreună cu toată familia imperială şi îl instalase într-un vechi palat.

Puţin mai tîrziu, am aflat că cercurile opoziţiei marocane începeau să aţîţe spiritele, spunînd : „Este o ruşine să-l primim pe «tiran» la noi". Mi se arătase chiar fotografia unui desen de pe zidurile Casablancăi. Pentru musulmani, animalul cel mai detestabil este porcul. Urmează cîinele. Cea mai mare insultă arabă este : „Fiu de cîine !", „Fiu de căţea !" Se făcuse următorul joc de cuvinte : „Regele este cîinele Şahului".

I-am spus atunci regelui Marocului că prezenţa Şahului în regatul şerifian putea să creeze probleme grave. Regele m-a ascultat şi mi-a spus : „Înţelegeţi foarte bine că nu pot să-i refuz ospitalitatea unui om care trăieşte un moment tragic al existenţei sale. În plus, este vorba de un monarh musulman şi ştiţi că pentru noi, marocanii, ospitalitatea este o datorie sfîntă. Şahul se află aici şi va putea rămîne atîta timp cît doreşte. — Sire, mă aşteptam la acest răspuns din partea dumneavoastră, dar acum trebuie să vă spun un lucru foarte penibil. Noii stăpîni din Iran au făcut un contract cu ucigaşi plătiţi din Orientul Apropiat pentru a-i răpi pe membrii familiei dumneavoastră, pe regină şi pe tinerii prinţi, pe care să-i schimbe apoi cu familia imperială iraniană."

În acest timp, regele strîngea braţele fotoliului cu mîinile crispate, chipul îi era tensionat. Apoi, mi-a spus : „Este îngrozitor, dar nu-mi schimb hotărîrea". Am încercat să-l conving. Am făcut apel la toată dialectica de care eram în stare. I-am amintit că el nu era numai rege şi conducător al regatului şerifian. I-am amintit că funcţia sa religioasă, rolul său de păzitor al strîmtorii Gibraltar, vitală pentru ansamblul taberei libertăţii, îi impuneau alte responsabilităţi.

La sfîrşitul acestei întîlniri dramatice am înţeles că regele Marocului nu-i putea cere Maiestăţii sale imperiale să plece. I-am propus atunci să iau asupra-mi această sarcină extrem de penibilă. Iar el a binevoit să mă lase să acţionez...

Împăratul m-a primit în palatul care-i fusese pus la dispoziţie. Se afla acolo şi Împărăteasa. Copiii nu erau prezenţi. A fost una din cele mai tragice discuţii din viaţa mea. În faţa mea se afla un om care cu puţin timp în urmă se numărase printre personalităţile cele mai invidiate, curtate şi puternice ale planetei. *Sic transit gloria mundi.*

I-am vorbit despre teribilele ameninţări care planau asupra familiei Suveranului, gazda sa. I-am împărtăşit temerile mele în legătură cu posibilitatea ca anumite elemente să exploateze prezenţa sa în Maroc. Şahul a binevoit să ia în considerare cererea mea, iar a doua zi am fost în măsură să merg la regele Hassan ca să-i anunţ plecarea musafirului peste două sau trei săptămîni. Şahul, însoţit de ai săi, a plecat spre Bahamas şi Lumea Nouă. Mai tîrziu, s-a stins din viaţă în Egipt.

O. — Rolul pe care l-aţi jucat în acel moment a fost determinat de propria dumneavoastră analiză a situaţiei ?

M. — Da.

O. — Nu eraţi emisarul preşedintelui Giscard d'Estaing ?

M. — Nu. Cei doi suverani mă onorau cu încrederea lor. Am procedat cum am crezut mai bine, în interesul general.

XIX

PROBLEMELE SPINOASE DIN ORIENTUL APROPIAT ŞI DIN LUMEA LARGĂ

OCKRENT — În cursul ultimilor cincisprezece ani, amenințarea globală care, după dumneavoastră, apasă asupra Occidentului n-a devenit oare mai complicată, mai imprecisă decît în timpul războiului rece ?

MARENCHES — Sovieticii acționează în general prin intermediari. Rareori fac ei înșiși ceea ce vor să facă. Au o mașinărie adesea foarte sofisticată, pe care o controlează în cele mai mici amănunte. Dacă privești harta, ca un pepene cu feliile lui, vezi că omul care le servește ca releu pentru toate operațiunile din Canada pînă în Țara de Foc este Fidel Castro. Agentul lor pentru acest tip de acțiuni în Africa, inclusiv Africa de Nord, continuă să fie colonelul Gaddafi. Echipa care asigură operațiuni de același gen spre est, în Asia, în dreapta hărții, este formată din bătrînii de la Hanoi.

Lumea este încă împărțită. Anumite puteri le sînt atribuite și acestor tovarăși de drum.

O. — Lucrurile nu s-au complicat și mai mult acum, cînd terorismul răstoarnă diverse delimitări tradiționale ?

M. — Dacă lucrurile sînt mai complicate azi ? Și da și nu. Da, pentru că pe măsură ce trece timpul, metodele, oamenii se schimbă. Totuși, azi, mulți din potentații de neclintit sînt încă la putere. În zona celor două Americi, Fidel Castro continuă să susțină și să anime diverse subversiuni, în America Centrală și în Zona Caraibilor în principal, adică în apropierea canalului Panamá. Este vorba de una din arterele vitale ale lumii și de singura care permite comunicarea între

oceanele Atlantic și Pacific, fără a fi obligat să străbați mii de kilometri în plus prin Marele Nord sau prin sud, prin Țara de Foc și strîmtoarea Magelan.

În al doilea rînd, staliniștii de la Hanoi sprijină operațiunile din Thailanda și, dacă vor fi lăsați de capul lor, se vor implica în tot sud-estul asiatic, regiune în care Cambodgia nu constituie, după părerea mea, decît o etapă.

În 1975, am urmărit cu îngrijorare și teamă etapele căderii Phnom Penh-ului, capitala Cambodgiei. Civilizația abdica în fața unor barbari de tip nou : khmerii roșii. Pe atunci, reprezentantul nostru în această nefericită țară era un tînăr ofițer născut acolo, care vorbea khmera. Prin urmare, eram mai bine dotați decît oricine pentru a putea urmări evenimentele. Nu voi vorbi prea mult despre incredibilul genocid în urma căruia a fost exterminată între o pătrime și o treime din populația țării, practic toți cei cu un nivel superior sau mediu, conform certificatului de studii. Conducerea, din rîndurile căreia mulți fuseseră educați la Paris, în Cartierul latin și la Sorbona, aplica poate una din lozincile celebre ale revoluției franceze : „Revoluția nu are nevoie de savanți !"

Hoardele ieșite din fundul junglei, formate adesea din pușteni îmbrăcați în salopete negre și fulare roșii, maniaci ai Kalașnikovului, au terorizat acea minunată capitală. Rapid, khmerii roșii i-au adunat pe toți occidentalii în incinta ambasadei Franței, singura ambasadă care avea un parc mare. Era vorba despre fostul palat al guvernatorului Cambodgiei. Astfel, ambasada noastră a servit ca refugiu pentru toți cei care nu erau cambodgieni. Khmerii roșii, trebuie să ne amintim, aveau sprijinul Beijingului, și așa se face că printre noii oaspeți ai ambasadei noastre erau și reprezentanți ai sistemului sovietic și ai țărilor din Est.

Acești refugiați fuseseră supuși unui tratament cu care nu erau obișnuiți. Procedeele brutale și lipsite de politețe ne erau destinate în general nouă. Astfel, bandele au invadat de mai multe ori reședințele rușilor. În cazul în care aceștia nu deschideau imediat ușa,

cîteva rafale de armă automată îi ajutau să înțeleagă noul mod de aplicare a Convenției de la Geneva. Comunicațiile radio (pentru că aveam, bineînțeles, propriile noastre mijloace codificate de legătură între Paris și Phnom Penh) ne permiteau să urmărim de cîteva ori pe zi evoluția evenimentelor. Atmosfera era suprarealistă. Un singur exemplu : cînd s-a decis evacuarea totală a Phnom Penh-ului spre orezării și spre junglă, un bătrîn a încercat să-i explice unui subofițer khmer roșu că avea o problemă — soția sa era paralizată și imobilizată la pat de ani de zile. Și i-a arătat-o pe biata femeie, așezată într-un fotoliu improvizat.

— Ah ! — a spus khmerul roșu — dacă ai o problemă, o să ți-o rezolvăm. — Și, cu o rafală de Kalașnikov, a ucis-o pe bătrînă. — Vezi, a spus el, acum nu mai ai nici o problemă !

Într-o după-amiază am fost anunțat că situația din jurul ambasadei noastre se înrăutățește cu fiecare ceas. Șeful meu de post m-a informat că s-ar putea ca legătura radio să fie în curînd întreruptă, pentru că drăguții de puștani torționari și asasini începeau să tragă în antene. Am privit, ca de atîtea ori, harta lumii și m-am gîndit la aceste furnici negre ieșite din junglă, precum odinioară popoarele barbare din neantul istoriei. Unde se vor opri ? Pînă unde se vor revărsa ?

Deodată, mi-a venit o idee pe care, avînd în vedere independența mea absolută, am decis s-o aplic imediat.

Fără a spune ceva cuiva, l-am trimis pe credinciosul meu aghiotant, locotenent-colonelul P., la ambasada U.R.S.S. pentru a-i aduce la cunoștință ambasadorului că doream să-l văd deîndată în biroul meu. Surpriza a fost mare, pentru că era vorba de o premieră, dar ambasadorul, dl. Stepan Cervonenko, și-a făcut repede apariția în bulevardul Mortier, flancat de inevitabilul interpret. Foarte intrigat de această invitație neașteptată, care, bineînțeles, nu trecuse prin filierele protocolare de la Quai d'Orsay, înainte de a intra în biroul meu, ambasadorul s-a oprit o clipă în fața imensei spade cu două tăișuri, luminată de mici proiectoare,

care împodobea anticamera. Nu avea nici cea mai vagă idee despre motivul acestei întîlniri.

I-am spus : „Vă mulțumesc, Excelență, că ați binevoit să veniți atît de repede, dar este vorba de o problemă cu totul specială. Am aflat că un anumit număr de cetățeni sovietici și din țările din Est sînt refugiați la ambasada Franței de la Phnom Penh".

Ambasadorul mi-a confirmat că nu aveau nici o veste de la ei și că se temeau pentru viețile lor, avînd în vedere modul expeditiv și total opus uzanțelor diplomatice în care cetățenii lor fuseseră trimiși la ambasada noastră, *manu militari*, cu cîte o bocceluță în mînă. „Au fost umiliți".

La această conversație, care a avut loc în biroul meu spațios, în afară de ambasador și de însoțitorul său, a fost de față și colonelul G, care vorbea rușește. I-am dat diplomatului lista persoanelor care se bucurau de ospitalitatea noastră. Erau cu toții sănătoși : *„Spasibo ! Spasibo !"* mi-a mulțumit el. Apoi i-am oferit posibilitatea de a transmite, dacă dorea, prin mijloacele noastre radio speciale, un mesaj conaționalilor săi, explicîndu-i că într-un caz atît de grav trebuia să se manifeste o solidaritate de natură superioară. Și cred că am avut ocazia să-i fac dovada unei atitudini pline de solicitudine care depășea granițele politice sau etichetele de moment. O clipă mai tîrziu, ambasadorul tuturor Rusiilor redacta un mesaj călduros de simpatie și încurajare pentru refugiații săi. După plecarea lui, am dat ordin să se codifice mesajul și să fie expediat. A fost, de altfel, ultima telegramă pe care am transmis-o la Phnom Penh, capitală care se scufundase în oroare.

Sovieticii au avut timp după aceea să afle, la rîndul lor, prin vasali interpuși, problemele complexe din Extremul Orient.

O. — Să revenim la rolul pe care îl joacă, după părerea dumneavoastră, colonelul Gaddafi în interiorul dispozitivului sovietic. Relațiile dintre Moscova și Gaddafi nu sînt mai ambigue decît cele cu regimul de la Hanoi ?

M. — Colonelul Gaddafi joacă un rol important : el oferă ospitalitate şi asigură logistică, prin taberele sale de antrenament, diverselor grupuri teroriste, în vreme ce forţele sale continuă să ocupe nordul Ciadului.

Un fost prim-ministru tunisian, acel cumsecade domn Hedei Nouira, mi-a povestit o întîmplare interesantă. Fiind în vizită la Beijing, discuta la o ceaşcă de ceai cu omul de o extremă fineţe şi cu o imensă experienţă internaţională care a fost Zhou Enlai, mare mandarin chinez sub masca sa comunistă. Timp îndelungat, înainte de ruptura care a intervenit între ele, Moscova şi Beijingul îşi împărtăşiseră secretele legate de cucerirea lumii prin revoluţia proletară. Tunisianul i-a explicat lui Zhou Enlai că ţara sa era pe cale să fuzioneze cu Libia. Zhou Enlai l-a oprit la jumătatea frazei şi i-a spus : „Să ştiţi, colonelul Gaddafi este agentul superior al intereselor sovietice pentru regiunea Mediteranei de sud". Am încheiat citatul.

O. — Deci Gaddafi n-ar fi decît un executant al Moscovei ?

M. — Nu, nu trebuie să-l punem pe Gaddafi în aceeaşi oală cu Fidel Castro. Castro este un vechi militant comunist care nu se prea poate mişca în voie, pentru simplul motiv că depinde de sovietici, cărora le vinde producţia sa de zahăr la preţul hotărît de aceştia. Gaddafi este opusul lui. Este mai greu de manipulat. Este un megaloman care, probabil, spun specialiştii, se află într-un stadiu foarte avansat al bolii. Dar, în ochii sovieticilor, el are o calitate extraordinară. Nu numai că nu are nevoie de milioane de dolari pe zi, ci, pînă de curînd, cînd preţul barilului de petrol era destul de ridicat, cumpăra armament rusesc de toate tipurile : aerian, terestru şi naval, pe care-l plătea cu bani peşin şi, pe deasupra, în valută forte. Ca mulţi africani, el nu are încredere decît în tribul său. În consecinţă, a aşezat multe din aceste obiecte de artă militară şi înaltă tehnologie pe malurile Golfului Sirta lîngă tribul său de baştină. În apropierea mării şi din cauza nisipului, aceste materiale suprasofisticate suferă în permanenţă deteriorări. Şi

atunci a fost obligat să ceară țărilor din Est tehnicieni sau militari travestiți în muncitori pentru a le întreține. Avînd în vedere că ele se defectează foarte ușor, trebuie reînnoite și, cu această ocazie, sovieticii își fac din nou apariția și le vînd iarăși material militar. Un sistem foarte bun !

Gaddafi le poate fi, de asemenea, de folos prin ambițiile sale exagerate. El visează să devină șeful unui soi de imperiu care s-ar întinde, în linii mari, de la Marea Roșie pînă la Atlantic. Mai departe, nu sînt sigur că se aventurează pe cont propriu.

Să vă dau un exemplu. Mai de mult am primit, ca în fiecare an, vizita șefului serviciilor neozeelandeze, un bun prieten de-al meu. Pe vremea aceea, încă nu demaraserăm anumite manevre regretabile și mai aveam încă prieteni printre aliații noștri. El tocmai se întorcea de la Londra, unde se ducea în fiecare an să petreacă o săptămînă alături de frații mai mari de la serviciile secrete britanice. Obișnuia să se oprească o zi la Paris ca să mă vadă. La sfîrșitul acestei zile foarte plăcute, șeful serviciilor neozeelandeze mi-a spus : „În mod evident, mă pasionează tot ce-mi povestiți despre lumea largă. Locuind la antipozi, nu prea am să vă spun mare lucru și îmi cer scuze. Totuși, am o informație care vă va interesa. Mi-ați vorbit de multe ori despre problemele zonei mediteraneene, problemele lumii arabe și musulmane în ansamblul său și, printre altele, de colonelul Gaddafi. Unul din informatorii mei mi-a spus acum cîteva săptămîni că doi agenți ai colonelului Gaddafi s-au dus cu o valiză, care părea să tragă foarte greu la cîntar, la regele insulelor Tonga. În cazul în care poziția insulelor Tonga nu vă este familiară, vă rog să luați o hartă a lumii și să priviți Oceanul Pacific, în sud, înainte de a ajunge în Antartica. Acolo este un mic arhipelag, insulele Tonga".

Această informație mi s-a părut pasionantă și i-am cerut unuia din șefii mei de la sectorul marină să

meargă să se plimbe puţin pe la statul-major al marinei. De ce insulele Tonga ? Răspunsul era clar : insulele Tonga, în cazul unui război militar (fac distincţia între războiul global pe care îl ducem în permanenţă şi aspectul militar al războiului), ar fi o excelentă bază pentru submarine. Şi pentru că îmi vine greu să-mi imaginez marina libiană instalîndu-şi baze la capătul lumii, colonelul Gaddafi nu putea acţiona decît pentru o flotă extrem de puternică. Procedînd prin deducţie, deoarece nu putea fi vorba de marina americană, cred că se poate descoperi foarte repede...

O. — Gaddafi a fost de multe ori ţinta diverselor servicii de informaţii occidentale. Cu toate acestea, se află încă la putere.

M. — Serviciile aliate s-au gîndit, de mulţi ani, să-l elimine într-un mod sau altul pe colonelul Gaddafi, dar niciodată n-a existat o acţiune realmente organizată şi importantă. N-a existat pe această temă nici măcar o întîlnire între şefii serviciilor aliate. După părerea mea, este un om periculos pentru Occident. S-ar fi putut întreprinde unele acţiuni, pentru ca apoi, eventual, să negociem cu el de pe poziţii de forţă. De exemplu, există o opoziţie libiană importantă în străinătate, nu numai partizani ai fostului rege Idris, ci tot felul de persoane, oameni de afaceri care au avut dispute financiare cu zbirii colonelului. După cîte ştiu, nimeni nu i-a grupat pe aceşti oameni. Nimeni n-a făcut nici măcar un studiu pentru a şti cine sînt opozanţii libieni şi ce propun ei. Cred că ar fi trebuit studiată şi posibilitatea unei acţiuni de comando. S-ar fi putut profita de anumite atacuri ale forţelor libiene în Ciad. Cred că în ce ne priveşte, noi, francezii, am ratat o ocazie atunci cînd o coloană libiană de cîteva sute de vehicule cobora spre Faya-Largeau. Un raid de Jaguaruri le-ar fi putut anihila, ceea ce ar fi provocat reacţii hotărîtoare în interiorul armatei libiene şi în ţară. În anii '70, au existat cîteva atentate împotriva lui Gaddafi : de exemplu, egiptenii au încercat să-l elimine fizic.

O. — Președintele Sadat v-a consultat în perioada aceea ?

M. — Da. Președintele Sadat, unul din oamenii de stat ai vremurilor noastre, ar fi semănat cu un general englez dacă tenul său n-ar fi fost atît de bronzat. Era destul de înalt, bine făcut, cu mustăți foarte *british*, purta costume comode de tip saharian ; adesea fuma pipă. Era unul din acei oameni excepționali pe care istoria binevoiește să-i scoată la lumină din cînd în cînd, într-un moment privilegiat.

Drama sa a fost că, atunci cînd a vrut să găsească o cale de mijloc în problemele atît de complicate ale regiunii, extremele s-au năpustit asupra lui.

O. — V-a întrebat cum să se debaraseze de colonel ?

M. — Da, la 1 martie 1978.

O. — Ce dorea ? Sfatul dumneavoastră ? Asistența tehnică a S.D.E.C.E. ?

M. — Poate că și una și alta. În realitate, era o problemă cam bizară. Eu nu eram în fruntea unei echipe de ucigași cu simbrie. Marea dificultate, pentru cei care doresc să efectueze o operațiune de acest gen, este de a se apropia de țintă. Pentru a te putea apropia de țintă, trebuie să te confunzi cu peisajul. Nu poți executa o astfel de treabă decît în țările în care persoanele însărcinate cu această misiune se aseamănă cu populația locală... Să admitem că o țară ar fi dorit să recurgă la serviciile unui membru al Mafiei americane : excelenții pistolari ai lui *organized crime* expediază cu o uimitoare dezinvoltură pe oricine *ad patres*, cu o precizie remarcabilă. Adesea, o „treabă" bine făcută. Dar dacă executantul ar descinde îmbrăcat într-un costum închis, cu pantofi de crocodil cu vîrful ascuțit, cu cravată stridentă, ochelari fumurii, o pălărie înfundată pînă peste ochi și un trabuc monumental în colțul gurii, ar fi foarte repede reperat. Cei care încearcă acest gen de operații trebuie să folosească „localnici" cu o fizionomie, o morfologie și îmbrăcăminte care să le permită să treacă neobservați.

O. — Ce i-ați răspuns lui Sadat ?

M. — I-am răspuns că nu eram în fruntea unei organizații care efectua acest gen de muncă. Pe vremea aceea, în Libia erau prezenți două sute cincizeci de mii de egipteni, adică, în mare, 10 la sută din populație. Președintele și-a reconsiderat probabil cererea, pentru că nu m-a mai solicitat. El însuși a murit de mîna unor ucigași orbiți de fanatism.

O. — Este adevărat că președintele Giscard d'Estaing voia și el să organizeze o operațiune împotriva lui Gaddafi și că serviciile dumneavoastră au primit această sarcină ?

M. — Este total fals ! A circulat pe această temă o poveste rocambolescă în care s-a dorit implicarea unuia din membrii echipei mele, colonelul M.

O. — Dar serviciile americane ?

M. — Americanii nu-i asasinează pe cei pe care îi consideră dușmanii lor. Și n-o fac din două motive. În primul rînd, dintr-un motiv moral : America este o țară moralizatoare. Apoi, C.I.A. nu dispune, după cîte știu eu, de oameni capabili, din punct de vedere tehnic, să efectueze acest gen de muncă.

O. — Ei nu au un Serviciu Acțiune ?

M. — Serviciile Acțiune nu servesc la asasinarea oamenilor ! Americanii nu dispun de specialiști care ar putea fi folosiți la ceea ce, în jargonul serviciilor speciale, se numește operațiunile „homo", omucideri. Ei pot eventual să finanțeze, făcînd apel la oameni care semnează „contracte" și care aparțin universului, atît de vast în Statele Unite, al lui *organized crime*. Acești oameni nu sînt de încredere. Acționează perfect cînd trebuie să încaseze banii, dar sînt mult mai puțin eficienți cînd trebuie să execute apoi contractul. Să-l execute, fără joc de cuvinte, bineînțeles.

După afacerea Watergate, C.I.A. are foarte mari dificultăți în organizarea de operațiuni absolut secrete. Într-o zi am calculat numărul comitetelor, interne sau din afara organizației, prin care trebuia să treacă o decizie pentru o astfel de operațiune. În total, numă-

rul persoanelor din aceste comitete ajungea la o sută, drept pentru care presa ar fi fost la curent în ora următoare.

Administrația Carter a distrus latura umană a serviciilor de informații ale Statelor Unite. Latura tehnologică a rămas intactă și are performanțe strălucite datorită, printre altele, sateliților de observație, de care europenii nu dispun. Dar capitalul uman a fost aproape masacrat de o administrație care, din naivitate, din angelism, a făcut o treabă pe care adversarul n-ar fi reușit s-o ducă la capăt nici dacă s-ar fi străduit zeci de ani : s-au sinucis în mod sistematic, cu îndîrjire. Bineînțeles, aici își are originea problema fundamentală pe care o pun serviciile de informații în regimurile democratice.

Statele Unite au trăit o crudă experiență în Iran. Prietenii noștri americani au venit la mine după luarea ostaticilor lor la Teheran, în aprilie 1980. M-au întrebat : „Ce putem face ?" Pînă să ajungă la Paris ca să mă întrebe, trecuseră deja două sau trei zile de la operațiune. Le-am spus : „Nu-mi dau seama ce-ați mai putea să faceți, pentru că, dacă s-ar fi pus problema în primele cinci minute după operațiune, v-aș fi sugerat o acțiune cu forțe heliportate deasupra ambasadei, pentru că, în zăpăceala primelor ore, s-ar fi putut încerca ceva, deși cu mari riscuri". La cîteva zile după evenimente, m-am gîndit că o astfel de acțiune era de neconceput, pentru că, admițînd că s-ar fi putut ajunge în acest oraș în care mișună trei milioane de oameni, că elicopterele ar fi putut ateriza în grădinile ambasadei sau pe acoperișul acesteia, problema n-ar fi fost rezolvată. „Fanaticii lui Allah", Gardienii Revoluției, care luaseră ostatici, ar fi avut timp să-i asasineze. Poate că ar fi fost uciși cîțiva dintre gardieni, dar ostaticii n-ar fi putut fi recuperați. Era imposibil.

O. — Ați făcut alte sugestii ?

M. — Americanii mi-au cerut să mă gîndesc. Și am făcut-o. Nu numai că am reflectat asupra proble-

mei, dar am şi trimis la faţa locului oameni de o înaltă specializare, ca să arunce o privire prin Teheran şi prin împrejurimi. Cînd angajezi o discuţie cu un terorist sau cu un şantajist, trebuie să examinezi toate cărţile : pe ale tale, dar şi pe ale lui. Acolo, era evident că americanii nu aveau nici o carte, nici un mijloc de presiune, cu atît mai mult cu cît aveau de-a face cu oameni care raţionau conform unei logici total diferite. Am observat că Ayatolahul mergea foarte des acasă la el, în oraşul sfînt Qom. Locuia într-un cartier destul de liniştit, nu departe de un teren viran unde la nevoie ar fi putut ateriza nişte elicoptere. Ideea era de a-l prinde pe Eminenţa sa şi de a-l duce apoi, politicos dar ferm, pe o navă în nordul Oceanului Indian, în marea Oman. Semăna puţin cu operaţiunea „La Balue", de pe vremea lui Ludovic XI, care procedase în acest fel cu cardinalul cu acelaşi nume. Nu sînt prea sigur că prietenii noştri americani erau la curent cu afacerea cardinalului La Balue, dar, în sfîrşit, ideea exista şi era realizabilă. Evident, din clipa aceea totul s-ar fi schimbat, pentru că Sfinţia sa ar fi putut fi schimbat cu ostaticii de la ambasadă. Acest proiect a mers foarte departe şi foarte sus, fiindu-i prezentat preşedintelui Carter în persoană. Dar preşedintele Carter, cu toate că a considerat ideea originală şi captivantă, a răspuns : „Nu putem să-i facem aşa ceva unui episcop şi mai ales unui om de vîrsta lui !" Am încheiat citatul.

O. — Sînt consideraţiuni care îl onorează.

M. — Pe planul omeniei, dar nu şi al eficacităţii. Dincolo de nefericitele întîmplări iraniene, trebuie să ştim că Statele Unite au votat o lege care stipulează că este interzis să asasinezi în numele raţiunii de stat. În ce mă priveşte, găsesc că este foarte bine că au interzis asasinatul, dar pun următoarea întrebare : asasinatul este permis în timpul războaielor ? Unde începe războiul ? Unde începe pacea ? Azi lumea merge să se închine la nenumăratele morminte de la Verdun. Acolo se ucidea în mod legal. Care este dife-

renţa dintre o operaţiune a Serviciului Acţiune şi o acţiune de comando realizată de militari în uniformă ? Ce diferenţă există între aceasta şi asasinarea cu un ac otrăvit, lansat printr-o sarbacană de exemplu, a unui traficant de arme undeva în Europa ? Unde se află graniţa între măcelul legal şi măcelul ilegal ? Permiteţi-mi să pun întrebarea : nu ascund toate acestea o mare ipocrizie ?

O. — Este o întrebare pe care v-aţi pus-o în timpul celor unsprezece ani cît aţi fost în fruntea serviciilor secrete ?

M. — Trebuie să laşi întotdeauna să planeze misterul asupra anumitor lucruri.

O. — Aţi dat ordin să se execute ceea ce se cheamă, în jargonul dumneavoastră, operaţiuni „homo" ?

M. — Este o întrebare la care, bineînţeles, nu pot să vă răspund, pentru că dacă vă răspund prin „da", este abominabil, iar dacă vă răspund cu „nu", n-o să mă credeţi. Singurul lucru pe care vreau să vi-l spun este că în nici un caz şeful serviciilor secrete nu trebuia să ia hotărîrea într-o acţiune de acest gen fără acordul, în orice caz tacit, al şefului statului.

O. — În caz de terorism sau de luări de ostatici consideraţi că una din puţinele riposte posibile este aceea de a folosi în final aceleaşi mijloace ?

M. — Cînd ai de-a face cu teroriştii sau cu francotirori, cărora lumea le zice teroriştii şi vice versa, nu există reguli. Toate loviturile sînt permise. În aceste cazuri, mi-e teamă că va trebui, în faţa ororii absolute, să ne resemnăm şi să recurgem la anumite mijloace pe care nouă, occidentalilor, ne vine destul de greu să le aplicăm.

O. — Aţi aplicat vreodată astfel de măsuri ?

M. — Nu voi face nici o remarcă asupra acestui subiect.

O. — Dacă v-aţi afla azi în fruntea S.D.E.C.E. sau a D.G.S.E. ce aţi face în cazul francezilor deţinuţi ca ostatici în Liban de către diverse grupuscule ?

M. — Îmi vine foarte greu să răspund la o astfel de întrebare, pentru că nu cunosc dosarul. Nu ştiu

care sînt informațiile pe care le posedă serviciile franceze care poate nu mai au, după cum se spune, eficacitatea pe care au avut-o într-o anumită epocă în aceste medii. E bine de știut că aceste grupulețe apar ca ciupercile după ploaie. Unele se mențin ani de zile, în timp ce altele există doar douăzeci și patru de ore, pentru o singură operațiune. Dacă nu ai un om infiltrat într-un grup terorist, este foarte greu să fii informat.

O. — Se pot încerca, de asemenea, operațiuni de genul lovitură de pumn... ca sovieticii.

M. — Se povestește, dar nu este un fapt dovedit, că cei patru ruși care au fost răpiți la Beirut au fost oameni ai G.R.U., serviciile de informații ale armatei. Se zice că G.R.U., ar fi răpit la rîndul său cîțiva inși dintr-un anumit mediu libanez care ar fi putut da lovitura. Și că ar fi început să-i omoare cîte unul pe zi, pînă cînd le-au fost restituiți supraviețuitorii. Nu avem însă dovezi că lucrurile s-ar fi petrecut chiar așa.

O. — Ar fi o metodă eficace ?

M. — Mi se pare una din puținele metode eficace, pentru că nu are nici o legătură cu logica noastră. Cartezianismul nostru ne împiedică să înțelegem multe din aceste evenimente.

O. — Admițînd că Serviciile franceze ar avea la dispoziție suficiente informații asupra localizării unuia sau altuia din grupurile care dețin ostatici francezi, ați organiza o operațiune ?

M. — Dacă sîntem siguri că grupul X deține ostaticii noștri — și asta nu se poate afla decît prin Serviciul de Informații —, nu există altă metodă. Dacă mai știm că membri ai aceluiași grup, însoțiți sau nu de membri ai familiilor lor, se plimbă prin Franța... Nu are rost să acționăm împotriva plevuștei. Dar dacă în anumite palate bine cunoscute sînt reperați membri ai familiilor sau prieteni ai celor care se află în fruntea acestui grup X, cred că aceste persoane ar trebui prinse, ca apoi să putem să negociem. Se știe că atunci

cînd n-ai nimic în mînă, iar adversarul din fața ta are atuuri, nu poți să negociezi.

O. — Și de ce nu s-a făcut lucrul acesta ?

M. — Probabil pentru că nu s-a luat o decizie politică în acest sens. Eu cred că avem mijloacele de a-l face. Dar nu sînt convins că avem posibilitatea de a fi bine informați. Informația precede acțiunea. Fără informație, nu există posibilități de acțiune.

XX

ÎN RĂZBOI : TERORISMUL

MARENCHES — De mai bine de douăzeci de ani îi avertizez pe toţi cei care vor să mă asculte : să nu credeţi că izbucnirea celui de-al treilea război mondial va fi marcată de explozia primelor arme nucleare. Războiul a început de mult. Ne aflăm chiar în miezul acestui conflict, dar nu o ştim, pentru că el nu îmbracă formele şi aparenţele exterioare ale războaielor clasice de odinioară. Singurele evidenţe militare ale acestui război sînt conflictele locale sau regionale (Afganistan, America Centrală, Eritreea, etc.). Aş mai adăuga şi terorismul, care şochează atît de mult populaţia ţărilor cu „democraţii slabe".

N-a spus oare Lenin că „violenţa este moaşa istoriei" ?

Conflictul, sub aspectul lui „civil", dacă pot să mă exprim astfel, se manifestă în lupta pentru materiile prime, controlul psihologic al populaţiei prin intermediul *mass media*, al Bisericii, al învăţămîntului, al dezinformării de toate felurile.

Personal, cu riscul de a-i şoca pe mulţi, mai ales în cercurile oficiale, cred că există puţine riscuri ca un conflict atomic să izbucnească în Europa de Vest. Motivul este foarte simplu. Dacă forţele Pactului de la Varşovia ar invada vreodată Europa noastră, ar face-o pentru a lua sub control imensele mijloace tehnologice şi industriale ale C.E.E.

Puterea industrială a Europei adăugată la cea a Europei sovietice ar constitui un ansamblu mai puternic decît Statele Unite.

În plus, comuniștii, prin religie, nu distrug mijloacele de producție, uzinele și mașinile. Anarhiștii, stîngiștii și alții de teapa lor distrug. Comuniștii, nu.

Un ultim argument : ar staționa oare trupele Pactului de la Varșovia în niște țări devastate de exploziile atomice ? Nu. Nu vreau să spun că trebuie să renunțăm la armele atomice. Dar cred că, dacă latura militară a conflictului se va declanșa în Europa, ea va fi convențională, poate și cu folosirea armelor nucleare tactice, fără a se recurge însă la armele atomice cu mare putere de distrugere în masă.

Nu trebuie să ne bazăm pe ceea ce spun tehnocrații reci : ei nu pricep nimic din argumentele unui soldat politic. Oare arma nucleară franceză nu este într-o oarecare măsură o nouă linie Maginot, bineînțeles mult mai importantă, în dosul căreia putem să toarcem liniștiți ?

OCKRENT — Democrațiile sînt în măsură să cîștige războiul împotriva terorismului ?

M. — Riscăm să pierdem, pentru că mai sîntem încă adepții războiului clasic. N-am înțeles că există o nouă formă de război, pentru care nu sîntem pregătiți. Să fie vorba de tentaculele aceleiași hidre sau există mai multe capete ?

Cred că este o combinație a celor două posibilități. Un terorism local se poate naște, de exemplu, plecînd de la un grup de trei prieteni care se întîlnesc în camera din fund a vreunei cîrciumi din Orientul Mijlociu, la Kawadji. Sorbindu-și cafeaua sau fumînd ciubuc, le vine o idee : „Ce-ar fi să dăm o lovitură ?" Și se poate extinde pînă la principalele forme ale terorismului internațional, susținute, finanțate, organizate, înarmate adesea de marea centrală care le folosește în lumea întreagă. În general, toate firele conduc spre Moscova, prin intermediul unei mașinării complicate și bine adaptate, sistem în care, bineînțeles, șefii sînt invizibili. Cînd respectivul grup de prieteni începe să fie cunoscut în cercurile terorismului internațional, acesta devine interesant pentru centru, cu condiția să fie eficace. Teroriștii locali se pot manifesta la început,

de exemplu. ca ansambluri folclorice, de obicei de dreapta. Să zicem că-şi pun pălăriuţe rotunde, cîntă din cimpoi şi obiectivul lor declarat este să regăsească, de pildă, rădăcinile bunei ducese Anne.

Pînă la urmă însă sfîrşesc prin a se situa în extrema stîngă. ca în cazul irlandezilor, susţinuţi de libieni. Acum cîţiva ani, s-au descoperit fonduri care tranzitaseră, prin intermediul separatiştilor de la Quebek, spre IRA irlandeză şi, de acolo, în Bretania, sub o deghizare gaelică (Wels).

Marii defectori care au trecut în Vest în ultimii douăzeci şi cinci de ani ne-au confirmat informaţiile. Unii au asistat la naşterea centralei terorismului destinată să destabilizeze Occidentul.

Majoritatea marilor servicii secrete occidentale cunosc destul de bine topologia organizaţiilor, localizarea taberelor lor de antrenament. Se ştie că au existat şi continuă să existe, în Libia, în Siria, în Yemenul de Sud şi în alte locuri, tabere de antrenament în care se practică un mare ecumenism. Pelerini foarte speciali vin din lumea întreagă pentru a se iniţia în tehnicile sabotajului, după manualul teroristului perfect. Profesorii nu sînt de aceeaşi naţionalitate. Nu trebuie să ne imaginăm că aceste discipline sînt predate numai de palestinieni de extremă stîngă sau de oameni din Estul Europei. Negarea existenţei acestor tabere este un exerciţiu tipic de dezinformare. Bineînţeles că organizatorii nu vor spune : „Da, firește, este adevărat" şi nu ne vor trimite fotografii cu dedicaţie. Dar cînd foşti elevi sosiţi din diverse părţi ale lumii istorisesc aceeaşi poveste, descriu metodele de antrenament din aceste tabere trebuie să recunoaştem că, din păcate, totul este exact.

Un neprofesionist, cînd se apucă să manipuleze explozibile, n-o face de multe ori, o face o singură dată. Ultima... Un amator, fruct al unei dragoste interzise dintre un cercetaş şi o fecioară neprihănită, oricît de deosebit ar fi el, este incapabil să asasineze cu sînge rece, să folosească explozibili sau să mînuiască o

carabină cu lunetă. Adaug că atunci cînd e vorba de fanatici, mai mult sau mai puţin religioşi, există o altă formă de antrenament, antrenamentul psihologic. Cînd li se explică unor băieţi că vor trebui să conducă un camion încărcat cu dinamită şi să intre cu el într-un obiectiv, sărind şi ei în aer, nu încape îndoială că, în afară de partea tehnică, drogul psihologic este decisiv. Trebuie să li se facă injecţia potrivită, fără seringă : atmosfera în care trăiesc timp de luni de zile îi convinge că în caz de accident pe acest pămînt vor urca direct la ceruri.

O. — Mai multe forme de terorism apar uneori simultan, în locuri diferite : luare de ostatici în Liban, deturnare de avion la Atena, explozie în Salvador, bombă pe aeroportul din Frankfurt. Să fie o coincidenţă între logici de acţiune diferite sau o logică unică ?

M. — Logica este foarte simplă. Nu se inventează un motiv pentru terorism. Se preiau motivele care există, la nivel istoric, politic sau geoistoric. Un exemplu : terorismul armean există în lumea întreagă. În Franţa se află o comunitate armeană, de ordinul a trei sute de mii de persoane, bine asimilate. Acest terorism se revendică din genocidul împotriva armenilor, adică masacrarea unei mari părţi a acestui popor de către turci, în condiţii abominabile, în 1915.

O. — Acest terorism armean şi-a schimbat în mod evident natura în anii '80, în creuzetul libanez ?

M. — El rămîne esenţialmente antiturc. Dovada este că sînt ucişi diplomaţi turci aproape peste tot în lume. Este răzbunarea celei de-a doua generaţii de armeni, nepoţii celor masacraţi.

O. — Pe vremea cînd aţi condus Serviciile franceze s-au amestecat acestea în terorismul basc ?

M. — S.D.E.C.E. a cunoscut această formă de terorism prin ramificaţiile sale exterioare. Serviciile secrete, vreau să reamintesc, operează în afara graniţelor franceze.

O. — Spania se află în afara graniţelor Franţei...

M. — În înaltele sfere guvernamentale există tendinţa de a aborda această problemă cu un zîmbet : „Oh, spaniolii ! Ei bine, este problema lor !" În timpul

reuniunilor la cel mai înalt nivel, am ascultat diverse păreri şi am ajuns la concluzia că este vorba de o problemă internaţională. În Spania trăiesc în jur de două treimi din basci, în timp ce o treime se află la noi. Mi-am permis să le spun acestor domni că, dacă exploziile se produc din nenorocire în Spania, acestea au repercusiuni şi la noi.

Ca de obicei, conştientizarea acestei probleme a venit prea tîrziu. Marea slăbiciune a naţiunilor occidentale în faţa agresiunilor internaţionale, în special a terorismului, este că noi continuăm să gîndim în termeni naţionali, în vreme ce terorismul funcţionează în termeni internaţionali, globali. Bascii gîndesc cel puţin la nivelul bascilor, adică al bascilor hispano-francezi, iar noi gîndim la nivel francez sau spaniol.

Timp de ani de zile n-a existat o bună cooperare, reală şi deschisă, între guvernul francez şi guvernul spaniol. Fiecare îşi vedea de treburile lui. Acum, după ce s-au văzut rezultatele, această colaborare începe să se contureze. Dar s-au pierdut ani preţioşi, fiecare încercînd să arunce pisica moartă în ograda vecinului. Terorismul este o boală internaţională. Microbii nu cunosc graniţe. Dacă vecinii noştri se molipsesc, riscăm şi noi să fim contaminaţi de terorism, la fel ca de Sida.

Într-o zi, în septembrie 1974, ambasadorul Franţei la Haga a fost sechestrat timp de cinci zile de un comando japonez. De altfel, ambasadorul a dat dovadă de mare curaj. Noi am asistat la operaţiune. A fost înspăimîntător. Aveam de-a face cu Armata Roşie Revoluţionară japoneză. Ştiam că în urmă cu cîteva zile fusese eliberat şeful acestui grup terorist extrem de periculos. Unde se aflase acesta pînă atunci ? În închisoarea Santé. Fusese băgat la răcoare nu mai ştiu din ce motiv şi apoi fusese eliberat, fără ca serviciile speciale să fie avertizate. S-a procedat greşit, pentru că noi am fi putut să-i prevenim pe colegii noştri olandezi şi astfel am fi putut evita o regretabilă umilinţă pentru Franţa. Acest om s-a dus la Haga, în

liniște, și a organizat atentatul împotriva ambasadorului Franței.

O. — Între 1970 și 1981, au existat negocieri între guvernul francez și diverse grupuri teroriste, pentru ca acestea să cruțe Franța. Mă gîndesc la afacerea Abu Daud, de exemplu. Erați implicat și dumneavoastră ?

M. — Absolut deloc ! Contactele s-au realizat prin intermediul altor elemente ale guvernului. Dacă mă întrebați care este părerea mea personală, am să vă răspund că este o dovadă de mare lașitate să negociezi cu grupuri teroriste și, mai ales, să încerci să le împingi spre alte zone ca să nu-ți mai complice existența. Cedarea în fața șantajului îi va incita, firește, pe oamenii fără scrupule, care au obținut un maximum posibil de concesii de la un guvern, să-și reînceapă loviturile murdare împotriva altor victime. Este periculos să declanșezi mecanismul fricii. Dar să cedezi în fața lui este și mai rău.

O. — Și totuși, s-a făcut acest lucru ?

M. — Da, în anumite împrejurări, cred că s-a făcut.

O. — Erați la curent cu aceste împrejurări ?

M. — Nu.

O. — Înțeleg deci că s-a făcut fără acordul dumneavoastră, dar cel puțin erați la curent ?

M. — Am aflat după aceea.

O. — A fost totuși o perioadă cînd, ați spus-o chiar dumneavoastră, exista o colaborare foarte strînsă între Serviciile dumneavoastră și D.S.T.

M. — Este adevărat. Dar nu D.S.T.-ul hotăra în probleme de acest gen. Deciziile erau luate la nivel politic.

O. — Adică la Elysée ?

M. — Problemele terorismului, în general, cădeau în sarcina serviciilor Ministerului de Interne.

O. — Și nu intrau deloc în atribuțile Serviciilor dumneavoastră ?

M. — În cursul ultimilor ani, o dată pe lună avea loc un dejun de lucru în pavilionul de muzică de la palatul Matignon, în fundul parcului, la care luau

parte anumiți înalți factori de răspundere însărcinați cu problemele securității, directorul de cabinet al primului ministru, directorul general al poliției naționale și alți cîțiva.

O. — Participați și dumneavoastră ?

M. — Da. Era o formă de legătură. Defectul organizării galice, pardon, franceze, continua să fie lipsa de unitate a triburilor. Și asta ne costă foarte scump. Fiecare vrea să păstreze informația numai pentru sine, vrea să aibă „pontul" său pentru a obține mica sa glorie.

Eu n-am angajat niciodată negocieri cu teroriștii. Misiunea noastră consta în a le înțelege mentalitatea și modul de organizare. A trata cu teroriștii înseamnă adesea a le oferi recunoașterea de care sînt însetați, a le recunoaște importanța pe care încearcă s-o obțină punînd bombe. Răpirile cu repetiție pot să devină o sursă considerabilă de profituri pe plan politic și financiar.

O. — Aveați și misiunea de a vă infiltra în rîndurile lor ?

M. — Exact. Am încercat și, în anumite momente, am reușit să pătrundem în organizații din Orientul Mijlociu.

O. — De exemplu ?

M. — Am avut un medic care a făcut o treabă remarcabilă. Într-o zi, a dispărut. Nimic nu este mai periculos decît să te infiltrezi în aceste organizații. Acești oameni n-au nici un respect pentru viață. Am constatat-o și în cazul Armatei Roșii japoneze. După ce-și legaseră victimele de un copac, le jupuiau pielea în fîșii subțiri, din creștet pînă în tălpi, măcelărindu-i pe cei pe care-i considerau trădători.

O. — În mod concret, ce fel de informații vă aducea munca de infiltrare a unui medic ?

M. — Tot felul de informații asupra persoanelor care acționau în diverse grupuri și, din cînd în cînd, asupra loviturilor pe care le pregăteau.

O. — Și despre finanțarea lor ?

M. — Da, și despre modalitățile de finanțare. Teroriștii sînt foarte bine organizați. Chiar dacă ți-ai plasat un om într-unul din grupuri, nu poți să știi nimic despre ansamblul lor, pentru că practică sistemul celulelor închise.

O. — Aveați, în Serviciile dumneavoastră, oameni care urmăreau evoluția unui grup sau altuia ?

M. — Da.

O. — Grație acestui gen de muncă minuțioasă, de furnică, ați reușit prin oamenii dumneavoastră, de-a lungul celor unsprezece ani, să împiedecați vreun atentat sau vreo operațiune ?

M. — Bineînțeles. De exemplu, într-o bună zi am avut o informație care preciza că niște teroriști palestinieni au făcut cunoștință, cum se întîmplă de obicei, într-un local de noapte, cu două vajnice fete. Le-au „recrutat" în maniera proxeneților. Le-au spus că sînt israelieni, că au pachete sau cadouri de expediat unei mătuși bătrîne din Israel. În realitate, aceste pachete conțineau bombe. Noi am aflat și am pus mîna pe ei pe cînd respectivele bagaje se aflau într-un aeroport din apropierea Parisului. Artificierii lor nu au întotdeauna talentul pe care-l au ai noștri. Bineînțeles, bietele fete au fost arestate de serviciile secrete. Dar, lăsînd deoparte naivitatea și prostia lor de gîște scandinave, erau nevinovate.

O. — Pe vremea cînd erați în fruntea S.D.E.C.E. și la puțin timp după aceea, în Franța au avut loc cel puțin două atentate deosebit de grave : pe strada Copernic, în octombrie 1980, și pe strada Marbeuf, în aprilie 1982.

M. — Toată lumea a fost surprinsă de aceste atentate, pentru că o spun încă o dată : prin natura sa, terorismul este imprevizibil. Să presupunem că terorismul internațional face o listă cu zece sau o sută de obiective în Franța. Forțele de securitate trebuie să apere cele zece sau cele o sută de obiective, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. Terorismul alege, din cele zece sau o sută, un obiectiv pe care îl va ataca. Dacă nu ești în posesia acestei liste, dacă nu ai în acel moment

un om infiltrat în grupul respectiv, cu toate dificultăţile pe care asta le presupune, dacă el nu-ţi poate strecura un bilet sau un telefon pentru a te preveni, dacă nu ai norocul incredibil de a vedea motocicleta cu cei doi ucigaşi sosind printre celelalte motociclete nevinovate la colţul străzii X este imposibil să detectezi ceva. Bineînţeles, în sistemele totalitare nu există deloc sau aproape deloc terorism. Ţările din Est sînt societăţi închise, cu graniţe ermetice. Este un sistem în cadrul căruia autohtonii au un paşaport intern, nu pot să se deplaseze în voie. Poliţia este omniprezentă. Este un sistem îngrozitor. Cum am putea găsi un *modus vivendi* între libertăţile individuale, democratice de care noi ne cramponăm şi pe care trebuie să le apărăm şi acest sistem odios ? Este una din marile întrebări ale epocii noastre.

O. — Cu toate acestea, la vremea respectivă exista în Franţa o panoplie judiciară : exista Curtea de Securitate, exista un dispozitiv de măsuri excepţionale. După părerea dumneavoastră, este nevoie de astfel de măsuri pentru a lupta împotriva terorismului ?

M. — Curtea de Securitate a Statului n-a judecat teroriştii, ci separatiştii şi rebelii. Este nevoie de o jurisdicţie mai specializată, care să poată lovi rapid şi puternic. Este indispensabilă o bună coordonare naţională, pentru că teroriştii se folosesc de graniţe împotriva noastră, pentru a încetini acţiunea forţelor de securitate ! Dar adevărata ripostă este, înainte de toate, o acţiune a serviciilor speciale, pentru a încerca să pătrundă în grupurile teroriste.

În 1978, am avut cinstea să iau masa cu amiralul Flotei, Lord Mountbatten, conte de Birmania, acasă la verişoara mea, scriitoarea Thérèse de Saint Phalle. Aveam pe atunci funcţia pe care o ştiţi. Verişoara mea era o membră activă a Comitetului francez al Colegiilor din Lumea-Unită, acţiune de care lordul Mountbatten era foarte ataşat şi pe care în prezent o prezidează nepotul său, A.S.R. prinţul de Wales.

I-am mulţumit lordului Mountbatten pentru că ne-a scos din jungla Birmaniei şi apoi l-am avertizat

împotriva pericolului pe care îl reprezenta pentru el — un mare simbol al monarhiei britanice în tot ce are ea mai nobil şi mai curajos — terorismul, printre care cel al I.R.A., finanţat în parte de Gaddafi.

I-am explicat lordului Mountbatten, dîndu-i amănunte tehnice, că oamenii de vizavi se folosesc întotdeauna de „veriga cea mai slabă". Vreau să spun că, atunci cînd un obiectiv, adică o victimă, a fost aleasă, adversarul procedează la un studiu amănunţit asupra vieţii şi obiceiurilor acesteia, o observă, o urmăreşte adesea, o fotografiază fără ca persoana respectivă să ştie. Se întîmplă chiar ca un medic, cu care se întîlneşte în societate, într-o seară, să-i examineze unghiile, tenul etc., pentru a stabili un diagnostic care ar putea servi scopurilor adversarului. Dacă este vorba de o mare personalitate, „veriga slabă" este locul sau momentul în care se dovedeşte că acesta nu are armură.

Mica abarcaţiune cu care lordul Mountbatten avea obiceiul să iasă pe mare cînd îşi primea vara copiii şi nepoţii la Classiebawn Castle, lîngă Clifforey, în comitatul Sligo, în Irlanda, nu era supravegheată în permanenţă. L-am pus în gardă şi i-am spus ce precauţiuni ar trebui să ia, dar el mi-a răspuns : „Am văzut multe în viaţă şi nu mă tem de nimic !"

Ucigaşilor nu le-a fost greu să pună la 27 august 1979 pe vasul său, din păcate nepăzit zi şi noapte cum ar fi trebuit, explozibilul care l-a sfîrtecat pe el şi pe unul din nepoţii săi, reuşind să rănească grav şi alţi membri ai familiei şi mai ales pe lady Brabourne, fiica sa.

O. — După părerea dumneavoastră, atentatul împotriva Papei, din mai 1981, şi procesul criminalului Ali Agça au reuşit să scoată la lumină ceea ce dumneavoastră numiţi maşinăria ascunsă a terorismului internaţional ?

M. — Ştiam că această tentativă de asasinat împotriva Papei va avea loc. Fusesem prevenit. Primisem o informaţie...

O. — Cum aţi fost prevenit ?

M. — Nu prin telefon! De prin anii '39—'40 știu că telefonul este un instrument de care trebuie să te servești doar pentru treburi serioase, adică pentru a dezinforma. Această informație era importantă pentru că era credibilă. Se înscria într-un context.

Mi-am zis: „Să admitem că vor să-l elimine pe capul Bisericii catolice". În acest caz îți pui întrebarea: „De ce ar face-o?" Însăși baza analizei efectuate în serviciile secrete este de a nu judeca nicodată cu sensibilitatea noastră iudeo-creștină de sfîrșit de secol XX.

Învățasem și îi învățasem și pe colaboratorii mei, atît civili cît și militari, să se ridice literalmente din fotoliul lor, să se așeze de cealaltă parte a barierei și să adopte pe cît posibil mentalitatea adversarului. În cazul Papei, trebuia să recurgem la acest joc, să ne punem în locul adversarilor noștri din Est. Ce ar obține aceștia omorîndu-l?

Procedînd la această analiză, descoperi că s-ar putea dori eliminarea Papei din trei motive majore.

În primul rînd, acest om vine din Est. Cunoaște tehnicile și mentalitățile oamenilor din Est. Și nu există om mai detestat de comuniști decît cel care le înțelege metodele. Cum poți percepe infernul dacă ești un înger? Foștii diavoli cunosc mediul de unde provin. Or, Sfîntul Părinte venise dintr-un loc în care diavolii mișunau. El îi cunoaște bine și le cunoaște și manevrele, pe care un Papă născut în Vest nu le-ar putea sesiza.

În al doilea rînd, s-ar debarasa de un pontif a cărui sarcină istorică este să întărească Biserica catolică, subminată de îndoială. O Biserică ai cărei preoți, naivi și generoși, nu sînt indiferenți la chemarea sirenelor marxiste, ba se întîmplă chiar ca ei înșiși să mînuiască Kalașnikovul.

Cel de-al treilea motiv constă în faptul că, dacă el moare, va fi ales papă, fără îndoială, un italian, cu siguranță mai puțin dur și mai puțin avizat decît un om care vine el însuși din cealaltă parte a cortinei de fier.

Aceste raţiuni majore — era cît pe-aici să spun cardinale — m-au determinat atunci să decid că trebuie să-l previn pe Sfîntul Părinte. I-am trimis aşadar un ofiţer superior din anturajul meu, însoţit de un înalt funcţionar al Serviciilor, foarte competent, dl. C. Vaticanul fusese avertizat prin intermediul unui important personaj ecleziastic francez, unul din prietenii mei, cu care fusesem împreună în Franţa liberă. Printr-o tristă coincidenţă, ofiţerul meu şi episcopul respectiv au murit amîndoi, după aceea.

Această informaţie a ajuns în ianuarie 1980 la Vatican. Sfîntul Părinte a răspuns că soarta sa este în mîinile Domnului. Am un mare respect pentru această atitudine, deşi cred că uneori Domnul ar trebui ajutat.

În consecinţă, n-am mai vorbit despre această afacere. Puteam să credem că, date fiind relaţiile apropiate de atîtea secole dintre Vatican şi statul italian, confruntîndu-se cu o problemă de o astfel de importanţă, Serviciile Vaticanului vor fi luat legătura cu cei în drept de la Roma.

O. — Deci, cînd atentatul a avut loc, dumneavoastră nu aţi fost luat prin surprindere ?

M. — Din nefericire, nu am fost surprins. Bineînţeles, îmi pare rău că s-a întîmplat aşa şi m-am întrebat dacă Serviciile italiene făcuseră tot ce era necesar pentru a-l proteja pe Suveranul pontif. Pînă în ziua de azi, nu cunosc răspunsul.

Judecătorul Martello, care a condus ancheta, a venit să mă întîlnească la Paris. Eram sub jurămîntul păstrării secretului de stat. N-am putut să-i răspund la nici o întrebare (mi-a pus treizeci), dar am stat de vorbă îndelung.

O. — În 1985, a avut loc la Roma procesul lui Ali Agça, iar acest băiat descris cînd ca un nebun irresponsabil, cînd ca un extremist periculos, a declarat : „Uniunea Sovietică este Imperiul răului şi centrul pînzei de păianjen a terorismului internaţional". Pentru dumneavoastră este prea simplu pentru a fi adevărat ?

M. — Cred că sovieticii, care sînt eficienţi şi pragmatici, se folosesc de anumite organizaţii teroriste pen-

tru a conduce acest gen de război. Ei au o abordare globală.

În cazul acestui tînăr terorist, Mehmet Ali Agça, avem de-a face cu un amestec oribil. Pe de o parte, cei care cred că teroristul a fost ajutat de mașinăria *ad hoc*, bulgărească și de altă proveniență, că a fost trimis pentru a-l doborî pe protectorul moral al rezistenței poloneze și în același timp pe capul Bisericii catolice din lumea întreagă vor asculta cu satisfacție declarațiile sale în acest sens. Pentru ca, apoi, cîteva minute mai tîrziu, ceilalți, care îl consideră nebun, să fie convinși că au avut dreptate, auzindu-l cum susține : „Eu sînt Isus Cristos".

Mă întreb dacă nu cumva a încercat să transmită prin formule codificate, aparent fără noimă, mesaje unor oameni din exterior. Nu este imposibil. În timpul Ocupației, francezii ascultau B.B.C.-ul, iar fraze ca „Luna se va înălța la ora unsprezece treizeci peste Champs-Elysées" sau „Jezabel îți trimite un pupic din partea mătușii Solange" însemnau de fapt : „Trimite în locul respectiv o cutie cu grenade defensive". Acest om însărcinat cu o misiune teroristă a învățat poate pe dinafară, pentru că desigur a fost percheziționat, un anumit număr de formule care erau la fel de bizare ca mesajele de la B.B.C. și care de fapt erau mesaje.

Ali Agça este un instrument. În parte, el și-a îndeplinit misiunea, pentru că Papa a devenit un om bătrîn. Ajunge să-i privești fotografiile. Cu o clipă înaintea atentatului era un bărbat relativ tînăr, în plină formă, un atlet care schia, înota. Acum este un domn în vîrstă. Cei care l-au angajat pe Ali Agça nu pot să-i spună : „Nu ți-ai îndeplinit contractul". Folosesc cuvîntul „contract" pentru că este termenul utilizat de cercurile crimei internaționale. Și-a îndeplinit contractul doar pe jumătate.

O. — Credeți că, pe vremea dumneavoastră, lupta împotriva terorismului era mai eficace decît azi ?

M. — Cred că pe atunci poliția era mult mai motivată decît acum. Și mai cred că în perioada respectivă s-a făcut tot ce a fost posibil pentru a se ameliora cooperarea între serviciile speciale din Europa. Nu știu dacă acum se întîmplă același lucru. În ultimii ani, cred că am refuzat să extrădăm un anumit număr de asasini. Terorismul internațional nu numai că nu cunoaște frontierele, dar se și folosește de granițe împotriva societăților democratice. Ar trebui să construim împotriva terorismului un sistem federal, aș spune mondial.

În mod concret, la nivel francez, trebuie să existe o coordonare, cea mai bună posibilă, între diferitele instrumente ale securității naționale.

La nivel internațional, în familia atlantică, trebuie să existe, de asemenea, o mai bună coordonare. Trebuie să creăm un „organism antiterorist", care ar putea fi o ramură specializată a serviciilor secrete.

Trebuie să tratăm terorismul ca pe un microb. Trebuie să studiem microbii, să știm să-i decelăm, să-i privim la microscop, să înțelegem cum apar, care este mediul lor favorabil, cum se reproduc și ce metode folosesc.

O. — În mic, este ceea ce s-a încercat să se realizeze cu celula antiteroristă de la Elysée ?

M. — Lucrurile nu trebuie să fie rezolvate la Elysée ! Nu este un sistem bun. Nu trebuie să folosim jandarmi conduși direct de președinția Republicii și, colac peste pupăză, jandarmi pe care-i îmbrăcăm în civil ! Este contrar tradiției de opt secole a acestei admirabile arme. Să-i îmbraci pe jandarmi în civil, cînd în orice raport al jandarmeriei există dintotdeauna fraza : „Noi, jandarmii, în uniforma noastră..." Este o eroare psihologică, o greșeală de organizare care dovedește o necunoaștere a militarilor din Jandarmerie. Vreau să adaug că a-i pune pe apărătorii legalității, care au jurat în acest sens, să ducă la îndeplinire acțiuni uneori ilegale este o greșeală.

O. — Germania Federală și-a creat mijloacele, pînă la un anumit punct, pentru a eradica acest flagel. Italia, de asemenea.

M. — Cînd extirpi șancrul terorismului este ca și cum ai smulge o buruiană. Dacă tai buruiana cu sapa, rădăcinile rămîn în iarbă și, după puțin timp, va răsări din nou. Dacă, dimpotrivă, iei o tufă de buruiană în mînă și o smulgi cu multă grijă, încetișor, această operațiune are șanse de a fi eficace, pentru că buruiana iese cu tot cu rădăcină. Cred că, din nefericire, este exact ce s-a petrecut în Germania și în Italia, unde au fost eradicate cea mai mare parte a rădăcinilor, dar nu toate. Dovada este că terorismul renaște din propria-i cenușă, ca o pasăre Phoenix a morții.

O. — Cum vă explicați că în anii '70 acest fenomen a înflorit la o astfel de scară în cele două țări menționate și nu în Franța ?

M. — Originea terorismului nu se află în Orientul Mijlociu sau în Europa. Din punct de vedere istoric, primii teroriști contemporani sînt Tupamaros, din Uruguay. S-a văzut atunci că sud-americanii, *latinos*, oameni încîntători, inteligenți, puțin ușuratici, niciodată punctuali, puteau să se transforme în executanți eficienți și punctuali.

Terorismul se bazează pe un romantism, ca în cazul nihiliștilor ruși : se sacrifică pentru Cauză, cu C mare, iar cauza poate fi oricare.

Francezii sînt mai puțin fanatici — sau mai civilizați. Francezii suportă cu greu ideea de a muri. Este o componentă slavă, eventual germanică, adesea orientală într-o țară islamică, mai ales șiită, unde Cerul este recompensa imediată.

Opinia publică nu-i înțelege pe teroriști. Aceste grupuscule se constituie în mici celule. Adeseori ei sînt educați împreună. Iau masa împreună, fac dragoste împreună. Este un mediu închis. În ochii fete-

lor, băieţii care se ocupă de terorism sînt mari romantici, eroi gata să moară pentru Cauză.

Aceste observaţii se bazează pe lectura rapoartelor sau pe contactele pe care le-am avut cu teroriști capturaţi sau pocăiţi. Povesteau cum au trăit, cam ca drogaţii. Drogaţii dezintoxicaţi vorbesc despre comportamentul lor, despre ceea ce simt în timpul „călătoriei". Terorismul este şi el un drog.

Terorismul încearcă să dezmembreze ţările Europei, ca să nu se poată constitui Europa Mare. Se poate pune eterna întrebare : „Cui îi foloseşte ?"

O. — Trebuie să existe neapărat o manipulare ? Nu se poate considera că o formă de terorism local rămîne locală şi se hrăneşte din propria-i substanţă ?

M. — Un terorism local se hrăneşte din propria-i substanţă, dar este sigur că interese strategice superioare duc întotdeauna la încercări de infiltrare în interiorul sistemui terorist local pentru a-l exploata, pentru a-l face să treacă de la eşalonul tactic la eşalonul strategic.

O. — La cine vă gîndiţi ?

M. — La cei interesaţi ca Europe unită să nu se realizeze. Mai clar : la Imperiul sovietic. Este interesant de constatat că nu s-a pemenit niciodată ca vreo ambasadă rusă să fie ocupată de ayatolahi sau de alţii, nici nu s-a auzit de terorism în interiorul graniţelor Imperiului. A existat timp îndelungat un terorism ucrainean, dar cred că dacă ar fi existat mişcări interne de oarecare amploare s-ar fi ştiut.

O. — Serviciile secrete occidentale nu pot şi ele să exploateze separatismele locale ?

M. — Nu pot. Nu face parte din filozofia lor.

O. — În alte părţi au ştiut s-o facă.

M. — Unii oameni s-au gîndit să organizeze acţiuni teroriste în interiorul graniţelor Imperiului sovietic, dar, într-o societate atît de închisă ca aceea a ţărilor din Est, este extraordinar de greu, în timp ce în Europa încă liberă oricine intră şi iese cînd doreşte.

O. — Pînă la ce punct va reuşi Uniunea Sovietică să stăpînească diversele ramificaţii ale terorismului arab ?

M. — Cred că, timp de mai mulţi ani, pînă nu demult, diverse grupuri teroriste erau mai mult sau mai puţin manipulate de K.G.B. sau de G.R.U., printr-un sistem foarte complicat de instrumente. N-am mai urmărit recent problemele în detaliu, dar mi se pare că acum fenomenul le scapă. Există totuşi pericolul exemplului şi al contagiunii, chiar pentru o societate atît de disciplinată, atît de structurată, atît de monolitică precum Imperiul sovietic.

E greu să le ascunzi total oamenilor care gîndesc în interiorul frontierelor ce se petrece în restul lumii. Totul se află şi sigur că aceste practici pot da idei anumitor „naţionalităţi", pentru a folosi terminologia lor. Cred că există mulţi oameni care le scapă de sub control, chiar dacă odinioară aceştia i-au servit sau au fost folosiţi de ei.

O. — Expansionismul islamului şiit nu reprezintă oare un nou pericol pentru Uniunea Sovietică ?

M. — Terorismul şiit, ca întotdeauna cînd e vorba de organizaţii din Orientul Mijlociu, este divizat intern. Există şiiţi locali, dar şi organizaţii şiite sprijinite, ajutate din punct de vedere financiar, sfătuite de Iran. Aproximativ 90 la sută din şiiţii din lume se află în Iran. Or, Iranul are o imensă graniţă cu Imperiul sovietic şi anumite populaţii din Iran vorbesc aceeaşi limbă cu triburile din cealaltă parte. Regimul „fanaticilor lui Dumnezeu" se află la antipozii unui regim care se doreşte tare şi care, deci, nu are încredere în acest regim clerical fanatic. Dar noi ştim că sovieticii s-au infiltrat în rîndurile clerului iranian. Sînt oameni care îşi cunosc bine meseria. Am aflat detalii ale operaţiunii respective pentru că unul din ofiţerii lor a trecut la britanici. Cred că britanicii i-au prevenit pe ayatolahi, dar, date fiind sentimentele tradiţionale neprieteneşti care există între Iran şi Anglia, pe vremuri putere ocupantă, ayatolahii au preferat la început să nu-i creadă.

Apoi, au făcut şi ei o anchetă şi şi-au dat seama că, într-adevăr, o parte a clerului şiit fusese infiltrat de agenţi sovietici. Atunci au avut loc arestări şi execuţii numeroase ale unor aşa-zişi „comunişti". Dar asta nu a împiedecat Moscova, maestră în *Realpolitik,* să-şi menajeze relaţiile cu Teheranul, chiar şi numai pentru a putea să lovească Irakul. Regăsim aici strategia lor globală.

XXI

SERVICIILE SECRETE ŞI ALTERNANŢA PUTERII. AFACEREA GREENPEACE

MARENCHES — L-am întîlnit pe preşedintele Mitterrand la puţin timp după Eliberare, pe cînd eram aghiotant, apoi şef de cabinet, civil, al generalului Juin. Era însărcinat cu prizonierii de război. Apoi ne-am pierdut reciproc din vedere. Cînd eram director general al S.D.E.C.E., iar el prim-secretar al Partidului socialist, pe vremea preşedintelui Pompidou, l-am invitat la masă, la cazarma Tourelles, pentru a-i vorbi despre problemele mondiale.

Consideram că era de datoria mea să-i ţin la curent, în linii generale, cu felul în care vedeam eu lumea pe anumiţi oameni care într-o bună zi puteau să ajungă la putere şi care astfel ar fi fost informaţi despre ceea ce se petrece pe planetă. În acest scop, am socotit firesc să-i invit pe anumiţi concetăţeni, fie că făceau parte sau nu din opoziţie în acea perioadă. Printre aceştia s-au numărat preşedintele Republicii, Charles Hernu, Pierre Mauroy şi alţii. Niciodată n-am cerut pentru aceasta permisiunea preşedintelui Pompidou, iar mai apoi a preşedintelui Giscard d'Estaing. I-am informat cu loialitate după aceea, iar ei nu mi-au făcut niciodată vreun reproş.

Regret că în sistemul nostru nu avem un consens în ce priveşte apărarea naţională, strategia politicii externe (mă întreb chiar dacă la noi există aşa ceva), aşa cum vedem că există în alte ţări democratice, şi un sistem bipartit. Poate că această lipsă se datoreşte

caracterului poporului nostru. După părerea mea este regretabil că, atunci cînd moderaţii sînt la putere, stînga rezonabilă, diferită de ceea ce există în Est, nu este informată asupra marilor probleme şi viceversa. Aceasta nu corespunde ideii pe care mi-am făcut-o eu despre democraţie.

În urma alegerilor noua echipă, indiferent care din ele ajunge la putere, nu ştie nimic. Este obligată să înveţe totul sau să reînveţe. Pe planul eficacităţii, acest lucru este lamentabil !

OCKRENT. — În mai 1981, preşedintele Mitterrand v-a propus să rămîneţi în fruntea S.D.E.C.E., rebotezat D.G.S.E. ?

M. — Domnul Mitterrand mă întrebase, în urmă cu şapte ani, în 1974, dacă voi rămîne alături de el în cazul în care va fi ales preşedinte al Republicii. I-am spus : „Da, cu condiţia să nu aveţi miniştri comunişti". A început să rîdă şi mi-a răspuns : „O, la, la ! În nici un caz. Nu există nici un pericol !"

După alegerile prezidenţiale din 1981, mi s-a pus aceeaşi întrebare, la care am dat acelaşi răspuns. Oricum, doream deja să plec de vreo optsprezece luni şi îl prevenisem pe preşedintele Giscard d'Estaing.

La acel dejun din 1974, am vorbit cu François Mitterrand mai ales despre Imperiul sovietic şi ramificaţiile sale internaţionale. La întrebarea sa : „Sovieticii continuă să ucidă ?", ceea ce însemna de fapt : „Continuă să asasineze ?", i-am răspuns : „Da, pe cei pe care îi consideră trădători".

În 1981 soarta urnelor nu i-a permis celui care era practic desemnat ca succesorul meu, domnul Philippe Mestre, prietenul meu, să-mi urmeze în acest post unic. Director de cabinet al primului ministru de atunci, domnul Raymond Barre, el avea calităţi — inteligenţă, diplomaţie, seninătate, experienţa posturilor de răspundere, simţul conducerii şi al umorului — care i-ar fi permis să reuşească. În plus, fiind pasionat de această

nouă sarcină, el se pregătise foarte bine. Păcat, pentru că avîndu-l în frunte, serviciile secrete ar fi rămas la nivelul la care ar fi trebuit să fie : cel mai înalt.

O. — Aţi plecat la 16 iunie 1981, fără să-l vedeţi pe noul preşedinte al Republicii ?

M. — Nu şi-a manifestat atunci dorinţa de a mă întîlni şi nici nu mi s-a cerut măcar să predau ştafeta ! Cel care a fost ales pentru a-mi urma în funcţie timp de şaptesprezece luni, şi care s-a dovedit a nu fi decît o efemeridă, nu şi-a manifestat nici el dorinţa de a mă vedea, nici de a afla de la mine cum funcţiona organismul pe care îl reorganizasem şi îl conduceam din 1970.

Nu l-am întîlnit pe preşedintele Republicii decît cu prilejul unei scurte întrevederi, în momentul în care am părăsit Consiliul de Stat, în lunile care au urmat numirii mele în acest mare organ de stat. Nu am vorbit despre serviciile secrete.

Mulţi ofiţeri sau funcţionari ai acestui mare Serviciu — dintre cei mai remarcabili — au fost concediaţi sau au plecat în condiţii puţin convenabile. Nu pot şi nu vreau să spun mai mult despre asta.

O. — Aflîndu-vă în afara serviciilor secrete, aţi dat sfaturi unui om ca François de Grossouvre, însărcinat cu serviciile speciale la Elysée ?

M. — Îl cunosc pe domnul de Grossouvre, dar, în ciuda celor povestite de o anumită presă, n-am fost niciodată un soi de consilier secret al Palatului Elysée.

O. — În 1985, serviciile secrete au fost zguduite de o afacere care nici acum nu este clasată : afacerea Greenpeace. Nu aţi fost consultat în acea împrejurare ?

M. — Există mai multe lucruri remarcabile în această afacere : primul este că operaţiunea a urmărit distrugerea serviciilor speciale franceze. Presa recunoaşte acum în unanimitate că anumite numiri şi concedieri făcute în '81 au destabilizat în mod periculos instituţia.

O a doua constatare : în momentul în care această afacere izbucnește, germanii se confruntă cu mai multe cazuri de penetrație care încearcă să discrediteze noul B.N.D. [1] Nu este o coincidență uimitoare ? Eu fac parte din cei care nu prea cred în hazard în acest gen de profesie. Din punct de vedere global, interesul pe care îl au unii de a distruge serviciile speciale franceze și germane este foarte justificat.

Cînd știi ce s-a întîmplat cu C.I.A. în timpul ultimilor ani (acum situația s-a redresat datorită lui William Casey și sprijinului acordat de președintele Reagan), cînd îți amintești de toate „cazurile" care au zguduit serviciile speciale britanice, te gîndești în mod logic că în spatele acestor ample operațiuni stătea cineva.

O. — Să vorbim deshis : mergeți pînă acolo încît să susțineți că afacerea Greenpeace a fost regizată de sovietici ?

M. — Nu. În nici un caz. Nu există monștri supranaturali sovietici, gnomi cu creiere de cincizeci de kilograme închiși în vreo pivniță din Kremlin, punînd la cale scenarii supramachiavelice. Ei sînt rareori fabricanți de trenuri. Dar atunci cînd observă că un tren bun e pe cale să plece dintr-o gară și că se îndreaptă spre o destinație bună, atunci aleargă de-a lungul peronului și se cațără în vagoane din mers, profitînd de ocazie.

Ca să revenim la Greenpeace, trebuie să abordăm problema de sus. De cîteva decenii, Franța își bazează politica de apărare pe arma nucleară. Lansată de generalul de Gaulle, această politică a fost aprobată de toate guvernele, de stînga sau de dreapta, care s-au succedat. Nedispunînd de imense întinderi deșertice ca Imperiul sovietic sau Statele Unite, Franța trebuie să-și efectueze undeva experiențele.

Cînd fac experiențe nucleare în New Mexico sau în marile întinderi din Vest, americanii n-au probleme

[1] Serviciul german de Informații, corespunzător D.G.S.E. francez.

de supraveghere, din moment ce acolo nu există altceva decît şerpi cu clopoţei şi scorpioni. Cît despre ceilalţi, n-au de ce să-şi facă nici măcar aceste griji, deoarece experienţele lor au loc în Siberia, unde acest soi de lighioane nu prea abundă. Astfel, după cîţiva ani de la eveniment, s-a aflat că o rachetă rusească s-a prăbuşit în momentul lansării, ucigînd un mare număr de generali, ba chiar unul sau doi mareşali, fapt bine ascuns la vremea respectivă. În spaţiile siberiene nu există pacifişti, ecologişti, verzi... E prea frig !

Franţa a hotărît să folosească vaste spaţii ale Oceanului Pacific care, pînă în prezent, mai sînt încă franceze. Franţa încearcă să-şi ascundă experienţele din două motive. Primul este că, probabil, ea nu ţine să vină cineva să se uite prea de aproape, sub un pretext sau altul. Şi atunci încearcă să interzică, graţie marinei naţionale, la Royale, apropierea anumitor persoane, începînd cu pacifiştii. Franţa nu doreşte să-i cadă pe cap o afacere urîtă cu vreo cinci zeci de pacifişti contaminaţi de experienţele atomice. După cît caz s-a făcut de moartea acelui biet fotograf care se afla la bordul lui *Greenpeace,* vă daţi seama ce s-ar întîmpla dacă cincizeci de bărbaţi, femei sau copii, ar fi iradiaţi, cam ca la Cernobîl ?

O. — Pe timpul dumneavoastră, au existat operaţiuni pentru a apăra aceleaşi interese împotriva aceloraşi oameni ? Operaţiuni care au reuşit şi despre care, în consecinţă, nu s-a vorbit ?

M. — Dacă nu s-a vorbit despre ele înseamnă că au reuşit. În astfel de cazuri, unul din obiective este de a trece neobservate şi de a nu se vorbi niciodată despre ele.

O. — Ce fel de operaţiuni aţi organizat în Pacific ?

M. — Am lansat cîteva operaţiuni pentru a-i împiedica pe diverşi oameni să meargă la faţa locului şi să se informeze, să fotografieze şi să ia probe de apă pentru analize.

O. — Au fost şi operaţiuni de sabotaj ?

M. — Au existat anumite operaţiuni care le-au creat acestor oameni probleme mecanice. Cu cîteva excepţii, ei n-au dat bătaie de cap marinei.

O. — Cum se întîmpla de obicei ? Vasul lor era pus dintr-o dată în imposibilitatea de a funcţiona ?

M. — Să zicem că a fost vorba de o serie de „ghinioane" — pene şi avarii la un mare număr de ambarcaţiuni. Dar niciodată n-a existat vreun mort. Astfel de lucruri sînt dăunătoare, au efecte nedorite. Treabă de amatori...

O. — Au fost operaţiuni care vizau aceeaşi organizaţie, Greenpeace ?

M. — Ah ! Aceleaşi familii pot să poarte nume diferite. Fondul rămîne identic.

O. — Sînt familii care, după părerea dumneavoastră, sînt manipulate sau, în orice caz, infiltrate ?

M. — Şi una, şi alta. La bază, şi la început, oamenii sînt adesea curaţi. Se află aici militanţi de toate naţionalităţile, de toate filozofiile, care cred într-adevăr că pot salva pacea fluturînd steguleţe sau aventurîndu-se în Pacific pe ambarcaţiuni mici, care nu rezistă bine în larg. Din nefericire, în rîndurile lor se infiltrează repede numeroşi „pro" care-i manipulează.

O. — Este şi cazul organizaţiei Greenpeace ?

M. — N-aş fi surprins să fie aşa, deoarece a ajuns un fapt clasic ca în aproape toate organizaţiile în care sînt frecvente cuvintele *peace, pax,* pace să se profileze serviciile secrete din Est.

Imaginaţi-vă că mîine am asista la mari manifestaţii în Piaţa Roşie, la Moscova, în care oamenii ar agita pancarte pe care ar scrie cu litere chirilice : „Aduceţi-ne acasă copiii din Afganistan !" ; „Aduceţi-ne acasă copiii (un milion) care staţionează la graniţa cu China (de şapte mii şase sute de kilometri) !", „Reduceţi bugetul apărării", „Retrageţi forţele din Berlin !", „Părăsiţi toate ţările ocupate din Europa de Est !", „Distrugeţi cu buldozerul zidul Berlinului!" etc. O astfel de manifestaţie nu are loc niciodată. Cu

excepția, din cînd în cînd, a cîtorva originali eroici. Ei se agită o clipă, înarmați cu pancarte, în Piața Roșie, dar apoi sînt luați de miliție. Într-o versiune optimistă, pot fi întîlniți după un anumit timp în bună stare. Într-o versiune pesimistă, nu mai pot fi văzuți niciodată.

Singurele excepții care se cunosc provin din partea Bisericii protestante, în Germania de Est. Au existat anumite mici manifestații, cîteva predici prin templele protestante, în care pastori curajoși au vorbit despre pace, despre scurtarea serviciului militar, dar s-a întîmplat foarte rar.

O. — Ca să ne întoarcem la afacerea Greenpeace, dumneavoastră ați fi aprobat hotărîrea de a sabota acest vas într-un port neozeelandez ?

M. — Răspunsul este : „NU". Și nu este un „nu" pur și simplu, ci un „nu" cu explicații.

Serviciile secrete, aflate într-un război permanent, nu cunosc răgazuri de pace.

Există o regulă de aur : dacă acționezi în teritoriul inamic toate loviturile sînt permise. Dar la prieteni nu poți să faci orice. Or, Noua Zeelandă, ca și Australia, este o țară prietenă a Franței. Ea aparține taberei democrațiilor libere. Această țară și-a adus tributul, în timpul celor două războaie mondiale, pe cîmpurile de bătaie din Europa, Orientul Mijlociu și Extremul Orient. Stau mărturie cele cîteva cimitire militare din Franța, unde odihnesc acești viteji veniți de la antipozi. Au fost contingente de soldați admirabili și șefi remarcabili, precum cei din deșertul Libiei în timpul lui Rommel sau în campania din Italia. Din experiența mea, atunci cînd ai vreo dificultate care îl privește pe un prieten, trebuie să mergi la el și să-i spui : „Am o problemă". Am făcut-o de multe ori cu australienii și neozeelandezii, ale căror scrisori, mărturii ale unei mari prietenii și excepționale încrederi, le păstrez la loc sigur.

Am organizat deseori operațiuni în afara țării și cu aceste ocazii m-am dus să mă întîlnesc cu prietenii

noştri tradiţionali. Le-am spus : „Franţa are o problemă. Uitaţi cum gîndesc eu s-o rezolvăm. Vreţi să mă ajutaţi ?“ Era prima întrebare.

A doua : „Dacă nu vreţi sau nu puteţi să mă ajutaţi, v-ar deranja dacă în ziua cutare, la ora cutare, v-aţi uita în altă parte ?“ Asta s-a întîmplat de multe ori. Dar o astfel de încredere este, bineînţeles, rezultatul unor ani de prietenie, de lupte duse în comun, de „lovituri“ date împreună sau unii pentru alţii.

Unul din aliaţi putea să „opereze“ într-un anumit loc pentru că era mai bine situat decît celălalt. Mi s-a întîmplat să dau sfaturi, la cerere, unora din prietenii noştri tradiţionali în legătură cu trimiterea de personal într-o ţară sau alta şi, în anumite împrejurări, am ales împreună profilul celor care vor fi desemnaţi. Am reuşit, în numele comunităţii serviciilor de informaţii occidentale, să ducem la bun sfîrşit cîteva afaceri de acest gen. Nu cred în politica cojii de banană în aceeaşi tabără.

În momentul de faţă nu am informaţii provenind de la serviciile speciale. Mă feresc, din motive uşor de înţeles. Sînt trist. S-a dorit să se dea lovitura de graţie serviciilor secrete. S-au văzut poliţişti special aleşi pentru a-i urmări pe teritoriul francez pe unii funcţionari francezi. Un astfel de scandal nu s-a mai pomenit. La toate acestea se adaugă o răfuială între politicieni, pe care nu vreau s-o iau în seamă, dar care mă dezgustă.

Cînd va fi nevoie de voluntari pentru D.G.S.E. — civili, ofiţeri sau subofiţeri —, mă întreb unde or să-i găsească, pentru că aceşti oameni, contrar a ceea ce se crede, nu fac această meserie din dorinţa de a se îmbogăţi. Ei nu-şi asumă riscurile pentru bani, ci pentru onoare, pentru a servi statul, coroana, orice vreţi. Nu vor mai găsi acum această calitate, fiindcă au trimis la abator ofiţeri francezi. Doi membri ai serviciilor franceze au plătit în tăcere şi în condiţii total dezagreabile pentru incompetenţa care a marcat

această nefericită operațiune. Ei se bucură de toată simpatia mea.

O. — Cunoscîndu-i, v-ați gîndit că ar putea fi atît de neîndemînateci ?

M. — Sînt de neconceput stîngăcii de genul „Tom-degețelul" care presară pietricele albe ca să i se găsească mai ușor urma. Mi se pare aberant. După afirmațiile presei, s-au dus la Londra să-și cumpere o barcă pneumatică și, ca din întîmplare, au dat peste un vînzător care era un onorabil corespondent al serviciilor britanice sau un ofițer de rezervă al acelorași servicii și care, în clipa în care au ieșit pe ușa magazinului :

1. a notat imediat numărul mașinii,

2. s-a repezit la telefon pentru a anunța Centrala.

Această barcă ar fi putut fi cumpărată în Belgia, în Olanda, la Cannes, în Portugalia, în Spania sau în orice altă parte ! Asta nu este o greșeală, este o provocare.

O. — O provocare în ce scop ?

M. — Pentru a continua distrugerea serviciilor speciale. Nu poate fi altceva.

O. — Cine ar fi avut interes să destabilizeze sau să submineze serviciile secrete ?

M. — Cei care se tem de ele sau cei care le invidiază. Această operațiune nu poate fi judecată după informațiile apărute în presă. Ar fi necesară o anchetă pentru a stabili responsabilitățile. În orice caz, oricare ar fi rezultatul acestei anchete, greșeala este a comandantului și nu a executanților.

O. — Oricum, doi ofițeri francezi sînt obligați să-și petreacă trei ani pe un atol din Pacific. Ați cunoscut acest gen de experiență cu ofițeri ai serviciilor secrete pe cînd erați în fruntea lor ?

M. — Nu. Niciodată. Dacă ai oameni ai Serviciilor (civili și militari) care operează în teritoriul adversarului și dacă mor cumva, ei mor în timpul unui act de război. Dar dacă sînt capturați în teritoriul prietenilor, atunci aceasta se întîmplă numai pentru că superiorii lor nu au fost precauți și nu au anunțat în

prealabil intenţiile lor. Şi nu avem nici măcar monedă de schimb ! S-ar fi putut monta o operaţiune ceva mai iscusită. Pe vremea aceea, existau suflete caritabile şi alţi „misionari" care făceau agitaţie în teritoriul francez al Noii Caledonii. O fericită „întîmplare" ar fi putut să ne ajute să punem mîna pe anumiţi pelerini, surprinşi, de exemplu, în flagrant delict, în timp ce împărţeau fonduri independentiştilor canaci. De altfel, n-au chiar neozeelandezii o problemă internă cu maorii, locuitorii indigeni ai insulei ? Serviciile franceze ar fi putut agita şi ajuta aceste cercuri... Dar n-au făcut-o niciodată.

Dacă aceste sugestii ar fi fost imaginate şi reţinute, guvernul francez s-ar fi putut situa într-o poziţie confortabilă pentru a negocia mai înainte cu domnul Lange şi a aranja în mod discret lucrurile. În schimb, după această „pantalonadă" prietenii noştri neozeelandezi cer să li se prezinte scuze din partea Franţei, şapte milioane de dolari despăgubiri şi condamnă la un transfer sub supraveghere într-un atol doi ofiţeri francezi. Este regretabil atît pentru trecut, cît şi pentru rolul pe care am fi putut să-l jucăm împreună în această parte a lumii.

O. — Pentru dumneavoastră, care nu sînteţi un militar clasic, o operaţiune de o astfel de anvergură este o operaţiune importantă. Conform procedurii în vigoare pe timpul dumneavoastră, aţi fi putut lua o astfel de hotărîre singur ? Fără acordul puterii politice ?

M. — Să spunem doar că eu eram un ofiţer de rezervă nonconformist. Pentru o operaţiune care ar fi urmat să se desfăşoare într-un teritoriu prieten, atît de îndepărtat de bazele noastre, evident că aş fi ridicat problema în faţa şefului statului. O operaţiune atît de delicată trebuie să aibă acordul factorului de decizie politică, a cărui viziune de ansamblu trebuie să fie cunoscută. În anumite operaţiuni care nu se pot executa fără acordul, sau în orice caz fără o privire aprobatoare, chiar o privire în sens fizic, a Puterii, este necesară o disciplină absolută.

Este nevoie de acordul șefului statului, care este responsabilul și comandantul suprem al armatei. Tu îi propui o operațiune, iar el îți răspunde din priviri dacă e de acord. Dacă fața îi rămîne ca de marmură, înseamnă că ai acordul lui tacit. Dacă președintele decide în sens negativ, după ce ți-ai apărat punctul de vedere nu-ți rămîne decît să te înclini în fața opțiunii sale. Bineînțeles că, dacă afacerea ia o întorsătură proastă, directorul general trebuie să plătească. Asta-i regula jocului. Aceasta era înțelegerea pe care am avut-o cu președinții pe care am avut onoarea să-i servesc.

O. — Operațiunea Greenpeace a costat relativ mult ?

M. — Da. Și aici, atît timp cît este vorba de fonduri speciale, de fonduri ale Serviciilor, nu trebuie să se facă apel la suplimentări. Dar într-o operațiune ca aceea de care vorbim, care, pe cît se pare, nu era prinsă în buget, este nevoie de o anumită procedură legală pentru a debloca fondurile. Din moment ce este vorba de cîteva milioane de franci, nu se poate crede că această afacere a rămas la nivelul de bază, al secretarelor și al micilor contabili. Se înțelege de la sine că au fost informați factori de răspundere, la nivel înalt.

Domnul Hernu, ministrul apărării, a vrut să-și acopere subordonații. El a vrut să-l apere temerar pe președintele Republicii, fiind unul din puținii săi credincioși. Nu este de disprețuit nici ipoteza că s-a dorit să i se aducă un prejudiciu președintelui, pentru operațiuni politicianiste sau mai rău, și insist asupra acestui „mai rău".

O. — Ce poate fi mai rău decît politicianismul ?

M. — Războiul.

O. — Ca să revenim la procedura financiară, de cînd depinde de Matignon o parte a fondurilor D.G.C.E.-ului, pe atunci S.D.E.C.E. ?

M. — Pe vremea mea era următoarea procedură : fondurile normale pentru colaboratori erau administrate de instituția noastră. Fondurile așa-zise speciale

erau alocate primului ministru, care i le vira în mare parte directorului general. În timpul numeroșilor mei ani de serviciu, asta se întîmpla trimestrial. Dacă, datorită împrejurărilor, apărea o nevoie excepțională de fonduri, la un moment dat, se cerea ceea ce se numea în jargon o „prelungire". Directorul meu financiar se ducea la Matignon, iar Matignonul, cu acordul Palatului Elysée în cazul afacerilor de primă mărime, debloca sumele necesare.

O. — La ce nivel aveau loc contactele ? La nivelul consilierilor tehnici ai primului ministru sau al șefului său de cabinet ?

M. — Cel puțin la nivelul directorului de cabinet. Directorul de cabinet este brațul drept al șefului său. Iar acesta este în mod obligatoriu la curent. Absolut obligatoriu.

O. — După cîte știți, această procedură a fost modificată ?

M. — Nu văd de ce să fi fost modificată, din moment ce funcționa de foarte mult timp, spre mulțumirea tuturor.

Anual se proceda la un control efectuat de un președinte al camerei Tribunalului de Conturi, întotdeauna același, și de adjunctul său. Ei examinau amănunțit conturile cu directorul meu administrativ și financiar. Pe vremea mea, aceste conturi erau ținute cu cea mai mare strictețe. Aveam nume de cod pentru diverse operațiuni. De exemplu, operațiunea „Hanibal" sau „Olimp" erau nume care camuflau pur și simplu o operațiune care se desfășura în Orientul Mijlociu, în Africa ori în altă parte. Controlorii financiari nu aveau căderea să intre în detaliile operațiunilor.

O. — Am totuși impresia că în acest gen de afaceri în Franța puterea politică poate să acționeze fără să dea cuiva socoteală, din moment ce nu există nici control parlamentar, nici control pur și simplu. Avînd în vedere experiența dumneavoastră și luînd în considerare exigențele democrației, un control parlamentar,

ca să începem cu acesta, este compatibil cu exigenţele proprii serviciilor speciale ?

M. — Americanii, mai precis administraţia Carter, au distrus C.I.A. Au reuşit în cîţiva ani o performanţă la care K.G.B.-ul nici n-ar fi îndrăznit să viseze. A avut loc autodistrugerea serviciilor secrete americane, inclusiv a F.B.I.-ului, lucru mai puţin cunoscut. O mulţime de americani s-au lansat dintr-o dată într-un soi de dans macabru, un fel de dans al scalpului în jurul serviciilor speciale. Bineînţeles, spre satisfacţia ştim noi cui. Operaţiunile treceau prin faţa nu mai ştiu cîtor comisii. Proiectele operaţiunilor, deabia schiţate în mintea experţilor, apăreau a doua zi în mijloacele de informare în masă.

În ce ţară şi în ce epocă ar mai exista servicii secrete dacă nu ar fi secrete ? Atunci este preferabil să nu mai existe deloc ! În schimb, nu văd de ce doi deputaţi şi doi senatori, cunoscuţi pentru patriotismul lor, fie de dreapta fie de stînga — pentru că nu se pune această problemă — n-ar veni din cînd în cînd să-l viziteze pe directorul general care, în faţa hărţii lumii, le-ar explica ce face, fără a intra în amănunte. De ce nu ?

O. — Cu detaşarea pe care v-o oferă experienţa dumneavoastră, ce credeţi, afacerea Greenpeace este un caz important care va marca istoria destul de agitată a raporturilor dintre politică şi serviciile secrete din Franţa ? Sau este o afacere care a părut senzaţională pe moment şi care se va estompa cu timpul ?

M. — Poţi să iei un caz neînsemnat şi să-l umfli, făcîndu-l enorm. E o chestiune de lumini de scenă sau de oglinzi trucate. Poţi să iei o afacere enormă şi s-o faci minusculă.

Afacerea Greenpeace este un caz oarecare. Felul în care a fost exploatată a făcut-o importantă, pentru că a ajuns să fie dezbătută de toată lumea, în loc să fie blocată la nivelul serviciilor secrete. Afacerea Greenpeace a depăşit limita şi a întinat politicul. Cei care se

bucură că asta s-a întîmplat sub un guvern de stînga greşesc. Mîine, s-ar putea ca stînga să se bucure de vreo nenorocire identică petrecută în ograda unui guvern de dreapta. Problemele apărării, ale serviciilor secrete sînt, prin definiţie, apolitice : nu sînt nici de dreapta, nici de stînga, ci aparţin unui domeniu superior, acela al Franţei.

XXII

PENTRU UN CONSILIU NAȚIONAL DE SECURITATE

MARENCHES — Timp de ani de zile, am ținut serviciile speciale în afara politicianismului. După plecarea mea, Serviciul a fost supus la diverse presiuni. Cînd serviciile speciale se amestecă în politică sînt pierdute, și aceasta dintr-un motiv foarte simplu : cînd are loc o schimbare de guvern, guvernul următor se răzbună. Una din slăbiciunile sistemului francez este faptul că nu are, ca majoritatea țărilor dezvoltate, un Consiliu Național de Securitate. La ce folosește el ? Foarte simplu : pentru a coordona acțiunea unui anumit număr de ministere sau servicii care, pînă în prezent, nu constituie modele pentru ceea ce am putea numi un joc de echipă. Lucrul acesta a putut fi constatat din nou, de curînd, în cazuri atît de regretabile ca afacerea Greenpeace sau afacerea ostaticilor.

Acest Consiliu Național de Securitate ar trebui să fie un organism dens, dar restrîns. Pentru a-l constitui n-ar fi necesară angajarea nici unui funcționar civil sau militar. Oamenii există. E suficient să fie aleși. În fruntea acestui organism ar trebui pus un om de mare anvergură, complet independent, care să poată vorbi de la egal la egal cu — citez la întîmplare — ministrul de interne, de externe, al apărării și care să le coordoneze direct eforturile. Acest personaj ar trebui să se bucure de încrederea absolută a factorului politic de decizie, la nivelul președintelui Republicii sau al primului ministru. După părerea mea, sub comanda Con-

siliului Național de Securitate ar trebui pus serviciul de informații, numit D.G.S.E., despărțindu-l astfel de serviciul de contraspionaj extern, care ar trebui regrupat cu D.S.T.-ul într-o Direcție Generală a Contraspionajului. De ce ? Pentru că odinioară (și s-a recunoscut că n-a fost cazul pe timpul cît am fost la conducerea S.D.E.C.E.) aceste servicii își cheltuiau un timp prețios războindu-se între ele, spre marea satisfacție a adversarilor noștri.

Într-un guvern format din mai multe partide, ministrul de interne nu aparține în mod obligatoriu aceluiași partid cu factorul de decizie politică de prim rang. O spun în principiu. Or, toate polițiile depind actualmente de Ministerul de Interne. Factorul suprem de decizie nu primește informații. În ce privește interiorul sistemului francez, factorul politic de decizie nu primește informațiile decît dintr-o singură sursă, de la un ministru care, să sperăm, spune adevărul. Dar dacă acesta ar fi agentul adversarului ?

Marii șefi nu ascultă în fond decît ceea ce doresc să audă. Sun Tzî spunea : „Ordinea sau dezordinea depind de organizare, curajul sau lașitatea de împrejurări, de situație ; tăria sau slăbiciunea țin de formă, de dispunere".

Se poate imagina un ministru de interne care să fie agent dublu. S-au văzut și lucruri mai ciudate. Trebuie deci detașat D.S.T.-ul de Ministrul de Interne și pus sub comanda Consiliului Național de Securitate, care astfel ar dispune de informațiile de ansamblu ale serviciilor secrete. În cazul unei lovituri, ar fi cea mai bună siguranță fuzibilă, care ar evita ca „afacerile", așa cum am văzut recent, să ajungă la nivel politic. În acest caz, ar avea rolul de țap ispășitor. Ar exista deci un director general al Contraspionajului și unul al Informațiilor Externe. În felul acesta, coordonarea s-ar putea realiza. De ani de zile sînt partizanul acestei reforme. De-a lungul timpului, am redactat unul, două sau trei rapoarte asupra acestui subiect. Majoritatea marilor personalități cărora le-am vorbit despre asta, după ce au

aprobat ideea, le-au pus într-un sertar și s-au grăbit să le dea uitării.

OCKRENT — După ce ați părăsit conducerea serviciilor speciale franceze, ați părăsit și lumea Informațiilor ?

M. — N-am mai pus piciorul la Serviciul de Informații. Bineînțeles, aud fel de fel de ecouri și deplîng multe lucruri. E ușor să tai un copac. Cu mult mai greu este să-l faci să crească. Pentru asta îți trebuie timp. Sînt trist, dar ca să vorbesc deschis nu mă mai ocup cu Informațiile.

Am anumite idei despre ceea ce se petrece în lume și cîteodată chiar și remedii pe care le propun factorilor de răspundere care îmi fac cinstea să mă consulte. Voi expune puțin mai departe cîteva idei de explorat.

O. — Ați devenit un „consultant" al Informațiilor ?

M. — Da, dar contrar altor mari consultanți, eu o fac din plăcere, din convingere și nu din interes.

O. — Domnul de Marenches nu cere nici un cec ?

M. — Exact. Este luxul meu. Nimeni în lume nu poate să spună că m-a plătit. Știu că este o ambiție desuetă, dar asta este. Îmi plătesc singur biletele de avion. Anumite anacronisme îmi convin. Dacă nu sînt de acord cu marele șef care dorește să mă întîlnească, n-am nevoie să-l menajez ca să-mi acorde un al doilea cec, din moment ce n-a existat nici primul. Sînt oameni care au iahturi, cai de curse sau care își petrec viața în localuri de noapte sau la masa de joc. Nu este cazul meu, nu din virtute, ci pentru că toate astea mă plictisesc. Iubesc prea mult caii pentru a-i obliga să alerge. Anumiți șefi de state, personalități ale politicii internaționale care mă cunosc de mulți ani (în general, dinainte de a fi ocupat funcția de director general al S.D.E.C.E.), din prietenie și încredere, pentru că niciodată nu le-am îndulcit hapul, doresc să-mi cunoască părerea. Uneori îmi cer să reflectez la o problemă sau alta și apoi, mai tîrziu, să vin să le spun ce gîndesc. Astfel, mi se întîm-

plă să-i văd pe președintele Reagan, pe regele Marocului, pe regele Spaniei și pe alții.

Am o afecțiune deferentă și o mare admirație pentru regele Spaniei, descendentul fondatorilor Imperiului, care au dus Spania pe culmile gloriei. Dar descinde și din regii Franței.

A intrat în istorie cu oarecare dificultate, „nașul" său fiind pentru unii discutabil. Personalitatea sa, simțul statului, care la monarhi se confundă cu simțul proprietății, marea sa abilitate politică au produs miracolul trecerii Spaniei de la un sistem autocratic la o democrație exemplară.

De ani de zile, am privilegiul de a-l întîlni pe Rege, din cînd în cînd, pentru a face împreună un tur de orizont.

Alături de regele Marocului, este gardianul de drept al Gibraltarului.

Mai mult decît politica m-au apropiat de Suveranul spaniol istoria și Franche-Comté-ul.

Aflînd că posed importante arhive de familie, printre altele, în legătură cu Franche-Comté [1] de dinaintea cuceririi acestuia de către Franța, Regele m-a rugat să-i fac o vizită la Madrid. I-am dus două scrisori ale Împăratului Carol Quintul, șase ale lui Filip al II-lea, strămoșii săi, și cîteva ale Temerarului, toate în bună stare și cu sigilii aproape intacte, adresate unor strămoși de-ai mei.

Era amuzant și plăcut să te gîndești că, după cinci secole, descendenții unei ilustre dinastii și ai unei modeste, dar vechi familii se întîlnesc în jurul unei măsuțe, aplecați asupra acestor documente.

În ziua aceea, pentru a ne întoarce în secolul al XX-lea, cînd regele Juan Carlos mi-a vorbit despre problemele pe care le pun peste tot tinerii, i-am împărtășit următoarea reflecție :

---

1 Ludovic al XIV-lea a anexat acest comitat prin tratatul de la Nimègue, în 1678.

— Tinerii se plictisesc. Nu mai există mari războaie (în afară de cel de-al treilea război mondial, invizibil pentru majoritatea oamenilor), nu mai există aventuri peste oceane, nu mai există explorări de noi pămînturi şi nici noi graniţe de apărat... Cu lopeţi şi tîrnăcoape, făcute din fier de proastă calitate care se tocea mereu, neavînd ca mijloace de transport decît animalele de tracţiune, antichitatea şi vremurile vechi au putut efectua lucrări colosale, cele şapte minuni ale lumii, Marele Zid Chinezesc [1]. În zilele noastre, cu mijloacele extraordinare pe care i le oferă omului maşinile gigantice de construcţii, explozibilele, inclusiv cele nucleare, noi nu abordăm sau abordăm puţine proiecte civile demne de timpurile noastre.

— La ce faceţi aluzie ? — a întrebat Regele.

— Sire, am spus, legenda povesteşte că Hercule, într-un moment de mînie, a despărţit Europa de Africa, creînd astfel strîmtoarea Gibraltar.

„De ce n-am uni, de exemplu, cele două continente printr-o legătură fixă, pod sau tunel ? Un astfel de proiect ar avea darul să entuziasmeze tineretul. Avînd în vedere şi infrastructura rutieră care ar traversa Maghrebul şi Spania, ar da de lucru la mii de tineri din cele două continente, tineri care, după terminarea lucrării, şi-ar vedea înscrise numele pe un monument comemorativ. Şi, de data aceasta, nu ar fi vorba de o listă de morţi, ci de numele celor care au participat la această formidabilă operă de pace".

Regele împărtăşea aceste idei, iar, peste cîteva zile, i le-am spus şi Suveranului marocan.

Bineînţeles, nu pretind că sînt inventatorul acestui proiect, care a fost adesea luat în considerare, dar poate că aceste convorbiri i-au impulsionat puţin... În prezent, o societate marocană şi o societate spaniolă lucrează în acest sens.

O. — Credeţi că democraţiile mai pot să redeştepte speranţa şi aventura ?

---

[1] Singura lucrare făcută de mîna omului pe care o pot vedea cosmonauţii.

M. — Ele aduc confortul. Este cu totul altceva. Churchill a definit foarte bine această problemă spunînd, mai mult sau mai puțin exact, următoarele : „Democrația parlamentară este regimul cel mai puțin bun din cîte pot exista, cu excepția tuturor celorlalte". Și, din nefericire, este adevărat.

Democrațiile capitaliste liberale ar fi pierdute dacă, de exemplu, muncitorii de la uzinele Renault s-ar înscrie voluntar și ar pleca, umplînd trenuri întregi, să lucreze la Moscova. Atunci aș spune că sistemul nostru a dat faliment și că merită să dispară.

Are loc, însă, un fenomen contrar. În ultima generație aproape că poți număra pe degetele de la două mîini persoanele care au trecut din Vest în Est, în timp ce aproape cincisprezece milioane au trecut în sens invers. Proporția : aproximativ unu la un milion. Este cel mai extraordinar vot care a existat vreodată, dar nu se vorbește de el niciodată. Îmi pare rău că politicienii occidentali, cărora le place să joace rolul de Moș Crăciun, nu se folosesc niciodată de cifre fundamentale cum este aceasta.

O. — Totuși, democrațiile au la activ cîteva cuceriri recente : în America de Sud, în America Latină sînt țări care au trecut acum de această parte.

M. — Caracteristic pentru dictaturile de dreapta este că ele pot fi înlăturate. Dictaturile de extremă stîngă nu pot fi înlăturate, pentru că sînt foarte solide și fondate pe un sistem care și-a dovedit capacitățile, cu o poliție impecabilă bineînțeles, în felul său. De sistemele comuniste nu mai poți scăpa. Și înclin să fiu de părerea unui om eminent... Jean-François Revel, căruia îi e teamă că democrația este doar un accident istoric.

O. — Culegerea de informații poate să folosească realmente la conducerea treburilor lumii ? Sau este vorba doar de un teatru de umbre, care în cele din urmă nu are o mare incidență asupra mersului lucrurilor ?

M. — La această întrebare v-a răspuns Sun Țzî, acum douăzeci și cinci de secole : „Dă, deci, la iveală

planurile inamicului şi vei şti care strategie va fi eficace şi care nu". Din el s-au inspirat generaţii de chinezi — printre care şi Mao Zedong —, de japonezi, precum şi statele-majore ale ţărilor din Est. Prin intermediul mongolilor şi al tătarilor, ideile sale au trecut în Rusia. De la Sun Ţzî la electronică, trecînd prin sateliţii capabili să fotografieze de la o altitudine de kilometri vapoarele din porturi, avioanele sau rachetele la bazele lor, tancurile în zonele de staţionare, distingînd pînă şi traversele căii ferate B.Ă.M., noul Transsiberian — filiaţia este continuă. Marii comandanţi de oşti, şefii de stat au crezut în Informaţii şi au pus în mişcare mijloacele necesare pentru a le obţine. Informaţiile sînt cheia tuturor hotărîrilor. Ele stau la baza oricărei strategii, fie ea militară, politică, economică sau tehnologică.

Sîntem departe de cei doisprezece „agenţi" ai lui Moise care explorau ţara Canaanului. Cîmpul de acţiune al serviciilor secrete este nelimitat : ingerinţa, dezinformarea, subversiunea, care trebuie depistate şi controlate, observarea planetei şi a surprinzătoarelor coincidenţe între anumite fenomene, observarea spaţiului atmosferic, precum şi a fundului mărilor.

Asistăm la o formidabilă extindere a zonei de acţiune şi în acelaşi timp la o contractare a timpului : şefii de stat şi anturajul lor nu dispun de prea mult timp pentru a lua o hotărîre. Răgazul lor de reacţie se măsoară în zile şi ore, fără a mai vorbi de cele cîteva minute sau secunde ale Apocalipsului nuclear.

Pe mine mă interesează războiul global. Nimic din ceea ce se întîmplă în Franţa nu diferă foarte mult de ceea ce se petrece în alte părţi. Peste tot, ameninţarea, agresiunea sînt aceleaşi. Regăsim aceste metode în fiecare ţară, pe cele cinci continente. Strategia generală este identică. Tactica variază cîteodată, dar foarte puţin. Nu trebuie să ne înşelăm încă o dată asupra conflictului. Noi am neglijat în mod periculos războiul global, cel care, în plus faţă de războiul militar, agresează sufletele, inimile, spiritul şi mintea. Formula

clasică este mult mai comodă, pentru că există un timp numit „de război" şi un timp numit „de pace". Să ne amintim de plecarea la război din 1914, la Gara de Est.

Războiul, cel pe care îl purtăm astăzi, este total, global, multiform, policrom. Nu trebuie să-i credem pe cei care spun : „Nu există conflicte". Ei sînt sau prost informaţi, sau periculoşi. Însărcinat cu observarea părţii scufundate a aisbergului, acolo unde apele sînt opace, iar fauna redutabilă, niciodată, în ultimii patruzeci de ani, de cînd mă interesez în mod oficial sau oficios de aceste probleme, niciodată situaţia nu a fost, după părerea mea, atît de periculoasă. Ne aflăm în faţa unui sistem de arme psihologice pe care nu sîntem obişnuiţi să le analizăm, pe care le-am neglijat şi de care ne este teamă. Anumiţi militari din Indochina şi Algeria începuseră să întrevadă A.B.C.-ul acestui război periculos. Evenimentele au luat o întorsătură proastă. Soldaţii de atunci au fost răniţi, mutilaţi în vieţile lor, în cariera şi chiar în sufletul lor. Dosarul a fost repede închis şi nimeni nu mai îndrăzneşte să vorbească de el astăzi. Dacă neglijăm această formă de agresiune, care este cea mai periculoasă, sîntem înfrînţi. Sîntem deja pe cale de a fi învinşi, pentru că noi nu mai credem în nimic, în timp ce în faţa noastră se află oameni hotărîţi.

În ziua de azi nu se mai cuceresc teritorii pentru a stăpîni oamenii, azi se cuceresc sufletele, se cucereşte psihicul. O dată ce ai psihicul, ai omul. Iar cînd ai omul, teritoriul vine de la sine. Cea mai mare viclenie a diavolului este să ne facă să credem că nu există. A venit momentul să folosim cuvîntul „subversiune". O armă redutabilă, pentru că încearcă să treacă neobservată. Ea rămîne, inteligent şi subtil, sub limita beligeranţei. Poate fi cu greu atacată. Dacă rosteşti o vorbă împotriva ei, rişti să fii tratat drept fascist. Te simţi dezarmat. S-au inventat „mituri handicapante". Această metodă de temut se înscrie în infiltrarea unei părţi a mijloacelor de informare, a unei părţi a celor care vorbesc

sufletelor, inimilor și minților, vreau să spun clerul, școala, universitatea. Odinioară, pentru a avea puterea, trebuia să controlezi Biserica, deci sufletele. În secolul XX, trebuie să controlezi instruirea, deci mințile. Actualmente, la universitate primează audiovizualul. În Occident nu se mai învață, cum se face în țările din Est, dragostea de țară, dragostea de muncă, ci laxismul, indisciplina, nerespectarea vechilor virtuți, căutarea unor paradisuri artificiale. Într-un cuvînt, ceea ce eu numesc „ordinea inversă".

În Asia de sud-est am asistat la victoria unui război revoluționar împotriva unuia clasic — și încă nu s-a sfîrșit —, victoria unor oameni care, ca și combatanții Anului II, luptă în picioarele goale împotriva lucrurilor materiale și bogăției. Și vom asista la situații și mai rele. De ce ? Pentru că puterea americană este confruntată cu „soldatul politic". Soldatul politic a existat în toate timpurile. El este soldatul lui Cristos care pornește în cruciade pentru a recuceri Ierusalimul, cavalerul lui Allah care se îndreaptă spre Budapesta sau cucerește Spania, trupele SS sau ostașul rus de la Stalingrad, combatantul vietnamez, rezistentul afgan. El este omul motivat de o credință, de o filozofie, de o religie, oricare ar fi ea, bună sau rea.

În ziua de azi așa ceva nu se mai vede în Occidentul european și nici în Statele Unite. A conserva, a păstra este insuficient. De ce n-am fi și noi soldații politici ai libertății ? După cum spunea Albert de Mun : „Eu nu voi fi soldatul învins al unei cauze invincibile". Nu trebuie să ne fie rușine s-o spunem. Nu trebuie să ne fie rușine să ne desemnăm dușmanul. În 1914, soldatul țăran al infanteriei franceze își apăra satul, pămîntul. Azi, se spune că s-a sfîrșit cu această motivație. Dar, atenție ! Dacă nu vom găsi o altă motivație, mai ales pentru cei tineri, cărora nu le propunem nimic, cred că ceea ce a spus Soljenițîn, din nefericire, se va adeveri. Mai mult sau mai puțin exact, el a spus : „Nu informația îi lipsește Occidentului, ci dorința de a cunoaște. Este preferința pe care omul o arată plăcutului în detrimentul neplăcutului. Este spiritul München-ului, spiritul complezenței și al concesiei, iluzii înșelătoare ale unei societăți de oameni care trăiesc în bunăstare,

care au pierdut voința de a se priva, de a se sacrifica și de a da dovadă de fermitate".

De cînd sînt oameni pe pămînt, constituiți în familii, în triburi, apoi în națiuni, întotdeauna, în vasta tragicomedie pe care o joacă omenirea, au existat tabere opuse.

Noi ne mai aflăm încă în tabăra așa-numită a libertății. În fața noastră se află gulagul. Aceasta este adevărata împărțire de după cel de-al doilea război mondial. „Democrațiile slabe" au rezistat, mai degrabă prost decît bine, loviturilor violente pe care le administrează U.R.S.S., acest vast imperiu clasic bazat pe o religie de stat, comunismul. Conducătorii ei mai cred încă în comunism sau se prefac. Marea masă nu mai crede, dar nu i se cere părerea. Asia, care reprezintă cea mai mare suprafață terestră din lume, într-o bună zi va fi teatrul unui conflict între lumea albă, reprezentată de ruși, și cealaltă lume, chinezii. De care parte vor înclina asiaticii, care se situează între cele două lumi ? În acel moment, rușii se vor întoarce la destinul lor secular, de a fi cei mai expuși invaziilor oamenilor stepei. În ziua aceea, poate că vom avea satisfacția de a-i revedea în aceeași tabără cu noi. Dar asta se va întîmpla în secolul următor. Actualmente, cred că Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu reprezintă zona periculoasă, pericolul este însă limitat ; numai dacă Moscova nu se decide într-o bună zi să sufle în foc.

Dacă mîine aș primi vestea că diviziile motorizate sovietice trec în sens invers frontiera peste Amu Daria pentru a se retrage acasă, că Afganistanul este evacuat, aș verifica dacă nu cumva, pe o altă rută, alte divizii de schimb nu preiau cumva ștafeta pentru a intra din nou în Afganistan. Dacă într-o zi vom afla că buldozerele sînt pe cale să demoleze zidul rușinii de la Berlin, dacă mîine vom afla că U.R.S.S. a hotărît să nu-i mai ajute pe cubanezi cu zece-douăsprezece milioane de dolari pe zi, dacă vom afla că trupele cubaneze părăsesc anumite țări africane pentru a se întoarce în insula lor (cubanezii sînt și ei americani, dar cînd acești americani ocupă Africa, nimeni nu spune o vorbă), doar atunci, și nu mai înainte, ceva se va fi schimbat.

Nu cred în ceea ce un umorist numea să „vorbim discuții" ; toate conferințele și alte pălăvrăgeli nu sînt făcute decît pentru a amuza onor publicul spectator. Este cinematograful permanent.

Mă gîndesc la Orientul Apropiat și Mijlociu sau la rezistenții afgani care mor cu miile. Nimeni nu vorbește despre ei, căci ponderea morților este diferită de la o zonă geografică la alta.

EPILOG

AMENINȚĂRILE PERMANENTE

OCKRENT — Ați dori ca, în loc de epilog, să dezvoltați anumite teme care vă par esențiale ?

MARENCHES — Într-adevăr, iată-le, dincolo de orice considerație de actualitate sau funcție.

Bomba demografică

Subiect tabu, de esență puternic emoțională. Nu poți să-l abordezi cu sînge rece fără să primești calificativul de „rasist".

De obicei se practică politica struțului. Or, aici este vorba de principala problemă pe care natura o pune în fața omenirii. Ce dorim de fapt ? O lume organizată în care să primeze calitatea vieții sau o planetă suprapopulată, căzută pradă conflictelor rasiale fratricide, în cadrul cărora vom asista la atacarea Nordului, bogat, productiv și puțin aglomerat demografic, de către masele imense și înfometate ale Sudului, atît în Eurasia cît și în America ? Mijloacele de informare ne prezintă imagini sfîșietoare ale unor copii din lumea a treia cu burta umflată și membrele subțiri, cu ochii mari și înduioșători, dar abordează foarte rar sau niciodată principala cauză a acestei situații dezolante : suprapopularea unor pămînturi ingrate, supuse catastrofelor naturale,

conduse de guverne adesea prea puţin competente, a căror principală preocupare este să deturneze o parte din fondurile pentru ajutoare alocate din partea Nordului, cheltuind somptuos sau dosind banii în ascunzători sigure, cum fac atîţia hîrciogi exotici. Din zece copii care se nasc pe Pămînt, nouă văd lumina zilei în lumea a treia. Sînt oameni care cred, în necunoştinţă de cauză, că C.E.E. cu cei trei sute douăzeci de milioane de locuitori, reprezintă una din marile mase ale omenirii. Eroare ! În curînd nu vom mai fi decît ceva mai mult de 5 la sută din totalul populaţiei Terrei. India, peste o sută de ani, va avea un miliard şase sute de mii de locuitori şi va fi ţara cea mai populată din lume. În momentul de faţă, chinezii reprezintă peste o cincime din populaţia globului. Nigeria are azi o sută cinci milioane de locuitori. În anul 2020 va avea trei sute de milioane, iar în anul 2100, peste cinci sute de milioane. O insulă minunată din Antile este un paradis cu o populaţie de x locuitori. Ea se va transforma într-un purgatoriu cînd cifra se va multiplica cu trei sau patru şi va deveni un infern al foametei, al dictaturii şi al emigraţiei forţate dacă această dezordine va continua.

Clubul „democraţiilor slabe", din care facem parte din fericire, reprezintă o şeptime din populaţia globului. La sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, în 1945, membrii acestui club închis reprezentau 25 la sută. În curînd nu vom mai fi decît 10 la sută. Poziţia morală a principalelor religii, născute în această perioadă a istoriei omenirii (cîteva secole nu reprezintă decît o clipă), este ireproşabilă în ce priveşte subiectul atît de grav al respectului pentru viaţă. Dar în vremurile acelea, cînd populaţia era puţină, familia îşi afla forţa, şi adesea supravieţuirea, în numărul mare de copii care o alcătuiau. Mulţi mureau la o vîrstă fragedă şi era nevoie de o descendenţă numeroasă pentru a cultiva pămîntul, a da soldaţi şi a avea grijă de părinţii bătrîni.

Regulatorii naturali îşi jucau rolul lor crud. Marea ciumă neagră din secolul al XIV-lea a eliminat peste

o treime din populația Europei și tot atît din populația Asiei. Din fericire, noi am combătut aceste flageluri. Contrar unei idei preconcepute, războaiele atroce și spectaculoase ucid puțini oameni.

Vietnamul, țara care a suportat cel mai lung conflict din epoca noastră, și-a dublat populația.

Franța nu este la adăpost în fața acestor convulsii și, în primul rînd, trebuie să-i protejăm pe concetățenii noștri de culoare, de exemplu pe antilezi, care sînt cetățeni francezi de mai mult timp decît alții și care vor fi primele victime ale unei imigrații necontrolate, provenind din țări ale lumii a treia ; aceasta, pentru că mulți neștiutori nu fac diferența...

Dacă guvernele, cu tot respectul datorat moralei, nu propun un remediu energic în fața acestei amenințări demografice, vom asista la înfruntarea Sud-Nord. Foametea și mizeria împotriva prosperității laborioase, care se cramponează în mod iresponsabil de privilegiile ei. Sau lumea a treia, ținută în frîu cu forța, nu va avea alt viitor decît foametea, șomajul, analfabetismul, într-un cuvînt, mizeria morală și fizică. Conștiința este arma celor slabi împotriva celor puternici.

Înaintarea deșerturilor

Președintele Senghor mi-a explicat acum cîțiva ani, în timpul unui dejun care a avut loc în biroul meu, că în Senegal deșertul avansează în mod inexorabil cu cîțiva kilometri pe an. După părerea sa, acoperirea Senegalului de zona deșertică nu este decît o chestiune de timp. Tăierea pădurilor, care intensifică deșertificarea și schimbă clima, cunoaște un ritm accelerat. Aceste amenințări mortale pot fi combătute printr-o acțiune hotărîtă la nivel mondial, coordonată, bazată pe fonduri gigantice, egale cu sumele cheltuite pentru înarmare. Dar amenințarea venită din Est ne împiedică să finanțăm această acțiune istorică.

Mi-e teamă că democrațiile simpatice, dar slabe nu sînt la înălțimea acestui pariu. Dar nu trebuie să

punem prea mult lucrurile la inimă, pentru că, așa cum spunea un umorist britanic : „Pe plan individual, în orice caz, totul se termină prost !"

AMENINȚAREA ACTUALĂ

Este adevărat — și aceasta este însăși esența istoriei civilizațiilor — că imperiile se nasc, trăiesc și mor. Roma a fost distrusă de ea însăși și de iudeo-creștini. Mai aproape de timpurile noastre, Austro-Ungaria, Spania, Portugalia, Franța, Imperiul britanic, pentru a nu cita decît cîteva, au dominat într-un anumit moment lumea sau o bună parte a acesteia. Singurul lucru care supraviețuiește, grație limbii aduse și care adesea a unificat popoarele aservite, este cultura colonizatorilor. În zilele noastre a mai rămas, provizoriu, o excepție : Rusia sovietică. Respingînd hoardele mongole care o ocupaseră timp de două secole, Imperiul țarilor, U.R.S.S. de azi, domnește asupra celui mai vast și potențial cel mai bogat din toate imperiile.

Mult timp m-am întrebat de ce cuceritorilor, ticăloșilor de portughezi, spanioli, belgieni, danezi, germani, francezi, britanici, italieni și olandezi li s-au pus în cîrcă toate păcatele ? Și într-o bună dimineață, reflectînd la această problemă în baie, am găsit răspunsul (probabil datorită prezenței binefăcătoare a apei) : toți au sosit pe mare, după ce au străbătut imense întinderi de ape. Cu excepția arabilor, numai Rusia a avansat pe uscat și n-a avut niciodată de traversat decît fluvii.

Împărații și cazacii lor, precum și succesorii lor actuali (trebuie să analizăm pe larg sistemul bicefal partid/guvern) domnesc direct sau indirect (în țările satelite) asupra celei mai mari întinderi de pămînt : de la oceanul Pacific și pînă la două sute de kilometri de Strasbourg (protuberanța Turingiei). Este firesc să te întrebi, iar eu l-am întrebat chiar pe un amba-

sador al U.R.S.S. la Paris : „Uralii nu constituie frontiera naturală a europeanului şi a albilor ?“ Surprins şi şocat, diplomatul mi-a răspuns printr-un *„Niet !“* răsunător.

Sistemul condus de la Kremlin vrea şi trebuie să rămînă cu orice preţ stăpînul acestui imens conglomerat, atît de divers şi inegal. Sistemul său rigid şi monolitic, religia de stat şi rusificarea nu permit nici cea mai mică breşă, nici cea mai mică cedare teritorială, pentru că aceasta ar fi începutul sfîrşitului.

Celebrul „mare vînt al istoriei“ s-a oprit la cortina de fier şi nu i-a afectat decît pe cei slabi, pe cei care, măcinaţi de miturile destabilizatoare, nu mai cred în ei înşişi.

Acum aproape douăzeci de ani, cînd ministrul apărării, prietenul meu, domnul Pierre Messmer, m-a întrebat ce credeam despre negocierile de atunci dintre sovietici şi japonezi în vederea unor gigantice investiţii japoneze în Siberia, i-am răspuns că obstacolul major va fi micul grup de insuliţe situat la nordul Japoniei, Habomai (nelocuită), Shikotan, Kunashiri şi Etorofu, care aparţin Kurilelor de sud, ocupate de Japonia în secolul al XVIII-lea. Kurilele de nord sînt un arhipelag care prelungeşte Kamciatka, pămînt rusesc. Sudul Kurilelor, dat lui Stalin în 1945, a provocat un mare elan de recunoştinţă din partea poporului său. Între restituirea acestor insuliţe fără importanţă şi imensele capitaluri pe care japonezii le propun pentru răscumpărarea lor, eu cunosc deja opţiunea : „Nu se pune problema. Le păstrăm“. Pentru că este vorba despre „Pămîntul sfînt al Patriei“.

Îi cunosc bine pe sovieticii marxişti şi atei. Ei sînt singurii şi ultimii care mai păstrează această noţiune [1].

---

[1] Jurămîntul soldatului sovietic (Priseaga) :

„Eu, cetăţean al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, intrînd în rîndurile forţelor armate, jur să fiu soldat de onoare, curajos, disciplinat, vigilent, să păstrez cu sfinţenie secretul militar şi secretul de stat, să respect toate regulamentele şi să execut fără să crîcnesc ordinele şefilor mei.

Jur să studiez cu conştiinciozitate problemele militare, să întreţin cu grijă materialul de război şi cel aparţinînd poporului şi să fiu pînă la ultima suflare devotat poporului meu, Patriei mele şi guvernului sovietic.

La ordinul guvernului sovietic, voi fi întotdeauna gata să-mi apăr Patria, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste ;

Este de remarcat că în situații grele, Stalin și nomenklatura au făcut întotdeauna apel la vechile tradiții (inclusiv la Sfînta Fecioară și la icoane, cum s-a întîmplat în fața invaziei naziste).

Pentru a reveni la perioada actuală, cred că național-comunismul, atîta timp cît nu va depăși ceea ce eu numesc faza de religiozitate, de prozelitism și de expansionism, avînd ca scop declarat și mărturisit *urbi et orbi* supunerea lumii întregi, rămîne amenințarea principală. El ne constrînge la o cursă a înarmărilor ruinătoare și dezagreabilă, pentru că *disponibilitatea noastră de a suferi este nulă*, în timp ce a sa este imensă (n-am văzut niciodată acest dat fundamental în programul ordinatoarelor). Noi nu putem răspunde acestei amenințări decît prin efortul impus de dorința imperativă de a supraviețui într-un sistem privilegiat din punct de vedere material. Dar oare nu trebuie să dovedești în fiecare zi că meriți privilegiile și, mai ales, cel al libertății ? Sper să nu avem și noi în Occident, peste cîtva timp, o noapte de 4 august. Arma noastră esențială este hotărîrea fiecăruia. Cel mai crunt dușman al nostru : spiritul de capitulare —așa-numitul spirit al Münchenului, complexul sinucigaș al micilor rozătoare arctice leming [1].

Drama permanentă a taberei noastre este că democrațiile liberale nu au o strategie de stat constantă, deci n-au „continuitate". Ele confundă strategia cu tactica. Chiar și aceasta depinde aproape întotdeauna

---

ca soldat al forțelor armate, jur să o apăr cu curaj, cu iscusință, în demnitate și cinste fără a-mi precupeți nici sîngele, nici viața pentru a repurta o victorie totală împotriva dușmanilor.

Dacă voi încălca acest jurămînt solemn, pedeapsa aspră a legii sovietice să cadă asupra mea și să fiu ținta urii și disprețului oamenilor muncii."

[1] O varietate de hîrciogi din nordul Europei și al Asiei arctice, care încearcă să traverseze marea urmîndu-și instinctul de migrare, și mor cu miile.

de politica lor internă. Este o cursă de urmărire, ogarii în urma iepurelui mecanic al prosperității materiale. Titlul cărții lui Françoise de Closets : „Mereu mai mult !"[1] este deviza noastră.

Statele Unite posedă mijloacele necesare pentru o strategie mondială, dar nu au experiență, imaginație și nici continuitate (schimbarea administrației la fiecare patru ani). În plus, americanii au slăbiciunea de a dori să fie iubiți. Cei mici sînt iubiți ; giganții rareori.

În sfîrșit, ei au mulți specialiști excelenți, dar suferă cumplit din lipsa unor generaliști de înaltă clasă.

Sovieticii, în schimb, au dificultăți în susținerea strategiei lor planetare de expansiune religioasă, imperială și secular. Ei își digeră cu greu vastele cuceriri făcute cu forța, precum și cele pe care noi le-am abandonat din miopie istorică și lașitate.

Și apoi, cînd este vorba de marele lor plan, ei nu se uită la ceas (emiratele musulmane au rezistat zece ani după revoluția din octombrie 1917). Noțiunea de timp este capitală în industrie, pentru producție, pentru randament... Dar la scara istoriei, ce slăbiciune ! În realitate, împotriva noastră se duce un război de uzură.

În momentul în care domnul Mendès France a fixat un termen pentru terminarea războiului din Indochina, declarînd că pacea trebuia să fie semnată la o anumită dată (acordurile de la Geneva asupra Indochinei, iulie 1954), el a fost dinainte înfrînt și condamnat să treacă prin toate furcile caudine ale adversarului. El a comis greșeala de a raționa ca un om politic occidental și s-a gîndit la pierderile de vieți omenești. Nu însă și ceilalți ! Fiind soldați politici globali, sovieticii știu că totul se leagă. De aceea, nu trebuie să negociem niciodată cu ei asupra unor puncte particulare, ci numai asupra ansamblului.

Aidoma unor prestidigitatori care atrag atenția publicului asupra unei mîini, în timp ce cu cealaltă își realizează scamatoria, sovieticii se folosesc de Gaddafi, de Castro, de terorism, de pretinsul nou „look" al domnului și doamnei Gorbaciov pentru a ne deturna atenția ; în acest timp ei își continuă în altă parte operațiunile.

[1] *Toujours plus !*, Grasset, 1982 ; Le Livre de Poche, 1984.

După cum atît de bine spune domnul Jean-François Revel, în timp ce noi ne lăsam pradă unei delicioase somnolenţe, „între 1970 şi 1980 ei s-au instalat în Africa, în Asia de Sud-Est, în Asia Centrală, în America Centrală, în Orientul Apropiat şi pe cele două ţărmuri ale Mării Roşii [1]. Aceasta este şi teza excelentei sale cărţi : *Comment les democratie finissent* [2]. Marele joc al naţional-comunismului sovietic are loc pe două principale scene : cea eurasiatică şi cea americană.

Să ne situăm la Kremlin, din punctul lor de vedere (în sensul literal al termenului).

— Prima subdiviziune a scenei eurasiatice : Europa occidentală.

— A doua subdiviziune a scenei eurasiatice : Sudul, Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu şi sudul Asiei Centrale.

— A doua subdiviziune a scenei eurasiatice : Extremul Orient.

Cît despre cea de-a doua scenă : punctul slab al Statelor Unite, graniţa sa de trei mii de kilometrii cu Mexicul sărac şi suprapopulat (în anul 2 000, 120 milioane de locuitori) faţă în faţă cu bogăţia şi abundenţa, este greu de apărat. Calea este deja trasată. Cuba, America Centrală (detonatorul), apoi Mexicul (bomba). De un sfert de secol susţin aceste idei simple, dar administraţiilor pe termen scurt le vine greu să privească spre orizont, avînd vederea scurtă.

Cîţiva din prietenii mei, ca generalul Walters, mi-au preluat ideile[3]. Le-am semnalat multor prieteni americani, printre care şi preşedintele actual, pericolele pe care le sesizam ca observator atent al fenomenelor ; iată cîteva din ele :

— Prezenţa pe teritoriul Statelor Unite a unui impresionant număr de imigranţi ilegali, între douăsprezece şi cincisprezece milioane, care într-o bună zi ar putea fi „organizaţi" într-o redutabilă Coloană a Cincea.

— Inexistenţa unui document naţional de identitate.

[1] Le Point, 12 mai 1986.
[2] Grasset, 1983.
[3] *Paris Match*, 8 februarie 1986

— Faptul că limba engleză nu este impusă.

— Sosirea masivă a „hispanicilor" care colonizează fostele teritorii spaniole și mexicane și care constituie avangarda unei forțe care, într-o zi, va cere înapoierea acestor teritorii foștilor proprietari de limbă spaniolă.

Problema este dacă faimosul „melting pot", acest creuzet național, va continua să funcționeze, în ciuda sosirii masive, în fiecare zi, în Statele Unite a mii de imigranți clandestini, care nu se dispersează, ci rămîn grupați, formînd pete din ce în ce mai întinse de cultură alogenă.

Cît despre Europa, ea trebuie să învețe să se țină pe picioare fără sprijinul american. Ea trebuie să dea uitării mentalitatea de femeie întreținută și să se obișnuiască să nu conteze decît pe ea însăși, pentru că, într-o zi nu prea îndepărtată, americanii vor fi tentați să-și evacueze trupele din Europa pentru a-și apăra granița de sud. Și aceasta face parte din marele plan sovietic.

Pe de altă parte, de ce ar trebui ca două sute patruzeci de milioane de americani să apere trei sute douăzeci de milioane de europeni, la mii de kilometri de casă, cu atît mai mult cu cît actualmente ei și-au întors fața spre Pacific ? Cu toate acestea, în caz de război militar, ar fi de-a dreptul sinucigaș pentru ei să părăsească Europa Occidentală. Orice se va întîmpla, ei vor trebui să se cramponeze cu orice preț de cele două fălci ale cleștelui : insulele britanice și Marocul.

Este interesant să revii din cînd în cînd la unele noțiuni fundamentale și să-ți dai seama astfel de realități, pentru a conchide la sfîrșit că nu este totul pierdut :

S.U.A. + Canada + C.E.E. ≡ aproape șase sute de milioane de locuitori.

Imperiul Sovietic + Europa de Est (pe care nu poate conta deloc) mai puțin de patru sute de milioane.

În spatele Imperiului, China este cel puțin neprietenoasă. Ca să nu mai vorbim de Japonia, cu cei o sută douăzeci de milioane de locuitori ai ei.

Dacă reușim să ne scuturăm de dezinformare și de ambianțele trucate, ne dăm seama că raportul de forțe este altfel decît ne imaginăm.

Și, în încheiere, aș vrea să-i invit pe factorii de răspundere, cei care răspund de supraviețuirea taberei

libertății, să reflecteze și să examineze următoarele propuneri :

PLANUL FUNDAMENTAL AL OCCIDENTULUI

1. Constituirea unui stat-major suprem interaliat de război global, pluridisciplinar, militar și civil, pentru a răspunde la toate amenințările timpului așa-zis de război și timpului așa-zis de pace, față de un adversar pentru care acest sistem funcționează dintotdeauna.
2. Constituirea unei armate europene cu material standardizat după cel al Statelor Unite (tancuri construite în comun, în genul Airbus). Această armată va fi formată :

a) din arme nucleare, rachete, lasere etc ;

b) dintr-un corp de armată destinat teatrului european ;

c) dintr-o forță expediționară foarte mobilă, putînd interveni rapid oriunde în afara Europei ;

d) în spatele corpului de armată european, o armată de tip miliție, după modelul elvețian, însărcinată să facă față trupelor de *Spetznaz* [1] rusești și altora de același tip. Numai soldatul de miliție își cunoaște bine regiunea, cantonul. Motivația sa îi permite să-și apere teritoriul. Această armă ar servi ca rezervă a corpului de luptă.

Tehnocrații militari au prea des tendința să uite că un combatant individual motivat rămîne cel mai bun sistem de armă (Statele Unite/Vietminh) ;

e) apărare civilă și protecția populației ;

f) folosirea în timpul numit de pace a armatei ideologice față de populația supusă din țările din Estul Europei și din Asia sovietică trebuie studiată. Într-un cuvînt, să se ia ca model ceea ce fac ei înșiși, cum bine spunea doamna Suzanne Labin : „Cuvintele și ideile sînt trupele de șoc ale războiului revoluționar". Mijloacele radio moderne și, în curînd, imaginile nu vor mai cunoaște granițe. Știu că emisiunile destinate țărilor din Est și celor din Asia sovietică sînt foarte as-

[1] Unități speciale de sabotaj (aeriene, terestre, navale) ale armatei sovietice.

cultate. Trebuie să sporim aceste mijloace pentru a emite în multe limbi locale.

În timpul numit de pace, „Operațiunea Țînțar", cum îi spun eu, constă în a da un ajutor substanțial celor care luptă împotriva marelui agresor : Savimbi, în Angola, rezistenții afgani, rezistenții cambodgieni și toți cei care luptă pentru libertate. Desigur, un țînțar nu poate omorî un urs, dar poate să-i facă viața grea, dacă nu chiar imposibilă. Dacă va fi ciupit zi și noapte, poate că nu va mai dormi, nu va mai mînca. Și cine știe dacă, hărțuit fără încetare, nu va sfîrși prin a se întoarce acasă ?

În sfîrșit, ne lipsește esențialul. Războiul nuclear, printre altele, are ceva comun cu boxul : trebuie să poți să lovești, dar și să încasezi loviturile. Or, examinînd această mică peninsulă a Europei occidentale suprapopulate, este evident că ea nu ne permite să avem ceea ce americanii au în Far West, iar rușii în „Far East", adică marile spații și profunzimea strategică.

Dar rămîne la latitudinea imaginației noastre să constituim împreună cu țările Maghrebului (Marocul, Algeria, Tunisia) un „Far South" care ne-ar oferi aceleași șanse ca ale celor două supraputeri. Am putea fi și noi o a treia putere și încă la egalitate. În plus, aceasta ar evita în anii care vin un conflict între C.E.E. și Maghreb. Pentru ca acesta să nu devină într-o bună zi dușmanul nostru, el trebuie să fie complementar Europei.

Sahara, cel mai întins deșert al lumii, al cărui petrol va fi epuizat spre sfîrșitul secolului (nu va mai rămîne decît gaz, deja abundent în Europa), poate să ofere taberei libertății spațiile întinse, iar riveranilor săi, fondurile de care au nevoie.

Mă gîndesc că, de exemplu, rachetele noastre ar sta mult mai bine în masivele muntoase Tibesti sau Hoggar, iar stocurile noastre de rezervă în munții Atlas, sub administrație comună, decît ascunse în Provence, sub platoul Albion. Prin urmare, ar trebui pus la punct un aranjament de dimensiuni istorice cu vecinii noștri de pe țărmul de sud al Mediteranei, în cadrul căruia fiecare să aducă ceea ce-i lipsește celuilalt. Hrana, ca-

pitalurile, tehnica de o parte, iar de cealaltă parte, nu numai marile spații și mîna de lucru, ci poate și un sens al sacrului care nouă începe să ne lipsească.

Faptul de a fi încercat să punem pe picioare o industrie a armamentului într-o țară situată atît de aproape de pericol și potențialmente atît de instabilă ca Egiptul este o eroare majoră strategică. Din rațiuni evidente, această industrie ar fi trebuit să fie instalată în Maroc.

În cazul în care Republica Federală Germania și Franța ar fi ocupate de trupele Pactului de la Varșovia, Pirineii și peninsula Iberică ar reprezenta un obstacol deloc neglijabil, o ultimă redută. În octombrie 1940, Hitler, pe atunci în culmea puterii sale, s-a întîlnit cu Franco la Hendaye, pe malul rîului Bidassoa, cerînd generalisimului acordul pentru a trece cu trupele spre Africa de Nord. Franco l-a refuzat, amintindu-i că Napoleon a pierdut mai mulți oameni în Spania decît în Rusia.

Propun o reconsiderare a N.A.T.O. [1] suprimînd N-ul.

Astfel, nici vasali, nici dependenți de Statele Unite, ci prieteni și aliați, solidari în fața amenințării actuale, vom supraviețui împreună în cadrul unui nou sistem de apărare, atlantic și euroafrican.

[1] Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

ÎN LOC DE POST-SCRIPTUM

CÎTEVA SFATURI PENTRU UN DIRECTOR GENERAL AL SERVICIILOR SPECIALE SAU PENTRU UN CONSILIER NAȚIONAL AL SECURITĂȚII

Să fiți în bună formă fizică și mentală. Să aveți nervi de oțel sau, și mai bine, să vă prefaceți că nu aveți deloc. Un calm olimpian este foarte potrivit pentru această minunată și înspăimîntătoare funcție. Nu ridicați niciodată tonul, căci autoritatea nu este o problemă de decibeli.

Să fiți, pe cît posibil, independent. Să nu aveți dorințe sau nevoi... pentru că altminteri veți depinde de ele.

Nu vă uitați vechii prieteni, pentru că ei vă vor ține la curent cu ceea ce se petrece „în afară", în viața „normală". Trebuie să rămîneți în contact cu viața reală. Feriți-vă de noi cunoștințe. Acestea nu sînt întotdeauna întîmplătoare. Fiți discret, nu vă arătați des în lume și nu duceți o viață mondenă. Frecventați cît mai rar recepțiile și dineurile în oraș. Acolo nu auziți decît bîrfe. Părerile dumneavoastră vor fi deformate. Vă veți pierde timpul și, poate, și silueta !

Înainte de a accepta acest post unic, cereți să aveți acces permanent la factorul suprem de decizie, dar nu abuzați. O încredere totală trebuie să fie reciprocă. Veți avea de anunțat mai ales vești proaste. Cele bune vor rămîne la nivelul tehnic. Trebuie să spuneți TOTUL și niciodată să nu trădați prin omisiune, chiar dacă, în ochii unui șef de stat slab, veți părea o sperietoare ! Să nu vă fie teamă niciodată că nu veți fi pe plac.

Fiți politicos și apropiat de personalul mărunt. În Franța, devotamentul acestei categorii este nemărginit. Fiți atent și ferm cu marii dumneavoastră colaboratori. Așa cum scria Machiavelli, fiți, dacă e posibil, iubit și temut în același timp. Feriți-vă de cei care cred că ar fi mai buni în postul dumneavoastră. Dacă există, atunci e semn că nu sînteți la înălțime. Dați responsabilități și aveți încredere în tineri, oferindu-le o șansă legitimă.

Rezervați-vă timp pentru liniște și meditație în fața hărții lumii, căci acesta este decorul dumneavoastră. Am fost întotdeauna prost impresionat să constat că, în birourile celor mai mari șefi politici, rareori se aflau hărți sau un mapamond.

Feriți-vă de sentimentele dumneavoastră personale. Ele alterează analiza rece.

Fiți cartezian, dar nu neglijați puterea iraționalului. Supuși suprainformației și supradezinformației, noi raționăm prea adesea în termenii unor emoții predigerate. Învățați să uitați. E ușor să înveți. Cum spunea Jules Renard : „Să aveți idei solid fixate, dar nu întotdeauna în același loc".

Intrați în pielea și raționamentul celor pe care încercați să-i înțelegeți.

Nu vă luați niciodată în serios. Curajul și simțul umorului sînt două virtuți cardinale.

În sfîrșit, nu rataţi plecarea... la timp.

Ultimele cuvinte ale împăratului August, demn în fața morții, au fost : „*Acta est fabula*"[1].

---

[1] Piesa s-a sfîrșit.

MULȚUMIRI

Aduc mulțumirile mele încîntătoarei și tenacei Christine Ockrent, împreună cu care am avut marea plăcere de a realiza această carte. Ea a știut să mă facă să vorbesc, pe mine, un om al tăcerii. Ce răbdare a avut... O admir !

Nu aș fi scris această carte fără insistența plină de afecțiune a verișoarei mele, Thérèse de Saint Phalle, și a prietenului meu, președintele Jean-Luc Lagardère, precum și a președintelui Editurii Stock, Jean Rosenthal, care a avut bunăvoința să mă ajute cu sfaturile sale eficiente.

Vreau să mulțumesc, de asemenea, persoanelor competente și devotate care au făcut posibilă editarea acestei cărți : Joel Champale, la „Miss", Michèle, Valérie, John, Fabienne, Mireille, Isabelle, Roland, Irmeli Jung, Jean Larue, Alain.

MARENCHES

CUPRINS

Numele de cod : Ave Maria 7

I. Ucenicia 11

II. Grandoare și servituți 18

III. Războiul ciudat 25

IV. Șeful 33

V. Printre marii comandanți din război 48

VI. De la o formă de victorie la o formă de război . 68

VII. De la serviciul militar la misiuni 77

VIII. De la misiuni la serviciile secrete 88

IX. Serviciile secrete și instrumentele lor 100

X. Operațiuni de toate felurile 114

XI. Memorie și politică 123

XII. Directorul general și șeful său 131

XIII. Manevre africane 142

XIV. Angola : un front uitat 160

XV. Amenințarea globală 171

XVI. Cuceririle Imperiului : Afganistanul 188

XVII. Războaiele petrolului 196

XVIII. Șahul și Ayatolahul 211

XIX. Problemele spinoase din Orientul Apropiat și din lumea largă 226

XX. În război : terorismul 242

XXI. Serviciile secrete și alternanța Puterii. Afacerea Greenpeace : : : : : : : : : : 260
XXII. Pentru un Consiliu Național de Securitate : : 274
Epilog : : : : : : : : : : : : : : 285
În loc de post-scriptum : : : : : : : : : : 297
Mulțumiri : : : : : : : : : : : : : 299

Tiparul executat sub comanda nr. 20416
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „CORESI" Bucureşti

Doi impecabili profesionişti,
o celebră ziaristă
şi o legendară figură a Serviciului de Informaţii francez,
stau de vorbă cu un glob pământesc în faţă.
A luat astfel naştere o carte
pasionantă prin reflecţiile şi dezvăluirile
personajului care a rezistat
mai bine de un deceniu
în fruntea serviciilor secrete franceze.
O carte care propune un mod de a privi lumea
cu luciditate şi cu umor...
O lecţie pentru profesioniştii tuturor
serviciilor secrete!

În dezbatere
spionaj – contraspionaj

LEI 280
ISBN 973-28-0330-4